IVSTI LIPSI
MANVDVCTIONIS
AD STOICAM
PHILOSOPHIAM
LIBRI TRES:

L. ANNAEO SENECAE, aliiſque ſcriptoribus illuſtrandis.

Editio ſecunda, atque ab vltimâ Auctoris manu.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. DC. X.
Cum Priuilegiis Caſareo & duorum Regum.

Digitized by Google

AD ILL^MVM ET EXCELL^MVM
PRINCIPEM
D. IOANNEM FERDINANDVM VELASQVIVM
COMITEM-STABVLI REGNORVM CASTELLÆ ET LEGIONIS, DVCEM FRIASII, COMITEM HARI.

MANVDVCTIONEM meam facere vides, quod ego nuper feci, Ill^me Princeps, id eſt ad te venire. Vterque meritò. ego, vt aduentum in hæc loca & afflictã patriam gratularer, tuis etiam conſiliis erigendam; itémque gratias agerem, pro beniuolentiâ quâ me iampridem eximiâ quadam honeſtaſſes. Facit vtrumque hoc idem *Manuductio*: & cauſſas eaſdem habet. An non & alteram magis pro-

Digitized by Google

priam? opinor. Seruit ipſa & facta eſt ad lucem Hiſpani ſcriptoris, ANNAEI SENECAE: itaque decorè viam ad Hiſpanum Principem affectat, eius ſe arbitrio ac tutelæ permiſſura. Tuæ, inquam, tutelæ: cui copiæ & exercitus permitti ſolent: & vetus tuum perpetuúmque munus eſt, equeſtri parti virium in Hiſpaniæ regno præeſſe: imò & totis copiis, in abſentiâ Regum. Id enim eſt * *Comes-ſtabuli*: magna dignitas, & quâ Valentinianus Imperator ipſum fratrem ſuum Valentem exornauit, id eſt in proximo ſibi gradu collocauit. Maiores tui VELASQVII, virtute & gloriâ inclyta gens, hanc ipſam meritis pepererunt, & familiæ ſuæ aſſeruerunt: in bellis contra Mauros, & ſiquos alios Hiſpania hoſtes habuit, non aſſidui ſolùm ſemper, ſed primi. Itaque iure in primâ dignitate poſiti: quâ tu ita fulges,

* Qualis ferè olim *Magiſter equitum* Romæ.

ges, vt ab ipſo te & animi ingeniíque dotibus præfulgeas, & maximam veriſsimámque laudem iſtis referas acceptam. Prudentia tua vel in ciuili, vel in bellicâ re adminiſtrandâ innotuit, & iamnuper Mediolani & in Sequanis enituit: idem pietas, & veræ virtutis ſtudium, quod à litterarum etiam & omnis ſeriæ doctrinæ cultu illuſtratur. Raras in Principe dotes memoro, & in animò magis quàm ſtilo prædico: iiſque impulſus & hæc mea, & me tibi dico, Ill^{me} & Excell^{me} Princeps, ac velut in manum trado, fidum vel cultorem, vel clientem. Louanij IIII. Kal. Mart. ∞. IↃC. IIII.

Digitized by Google

AD LECTOREM

HABES MANVDVCTIONEM: *& finem ex ipſâ vides fructumq́ue, id eſt facem aliquam ad* ANNAEVM SENECAM *tibi prælucentem. Hoc conſilium nobis fuit: neque hercules ſuſcitare, quod imperiti autument, veterem & ſepultam ſectam. quam æuum aut ratio tulit, & noſtra inprimis religio, cui fateor hanc (qua autem vetus philoſophia?) non vndique concordem aut amicam. In multis tamen: & ipſa* Manuductio *hoc docebit. Quid, quòd Phariſæi olim, inter Iudæos ſecta nobilis, ad hanc Stoicam proximè acceſſerunt? Ioſepho hoc credamus, qui inter ipſos nomen profeſſus, palàm aſſeuerat.* Ἐννεακαίδεκα ἔτη ἔχων, *inquit*, ἠρξάμην τε πολιτεύεσθαι, τῇ Φαρισαίων αἱρέσει κατακολουθῶν ἣ παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ᾽ Ἕλλησι Στωϊκῇ λεγομένῃ: Annos nouemdecim natus ad rempublicam cœpi me dare, Phariſæorum aſſecla: quæ ſanè ſecta illi Stoicorum apud Græcos maximè eſt conſentanea. *Et verò quæ de fato iidē Phariſæi diſſerebant, & plura, planè ſunt pro Stoicorum ſenſu. Non lubet in diſputationis campum ingredi, & cum aliis comparare, aut præferre: feci obiter in ipſo hoc ſcripto, & magis quàm placiturum quibuſdā auguror: ſed quid eſt? calor, aut impreſſa in vnam rem cogitatio, interim abducit, & extra limites aut veri aut decori fortaſſe aufert. Si mihi factum, ſit venia: teſtificor ſana & ſobria me amare, & eò redigi velle*

In Vitâ ſuâ.

velle ſcribenda, aut ſcripta. Nemo finem aut felicita-
tem, cum iſtis, in Naturâ ponat: niſi interpretatione
quam dedi, id eſt Deo. Nemo item magnifica & alta
nimis amplectatur, aut ſapiat: ne ſubtilia quidem vel
arguta: ſed Senecæ verbis hæc temperemus, quæ nimis
ex vero profert. Latrunculis ludimus, in ſuperua- Epiſt. cvi.
cuis ſæpè ſubtilitas teritur. Non faciunt bonos
iſta, ſed doctos. apertior res eſt ſapere, imò ſim-
plicior. Paucis opus eſt ad bonam mentẽ litteris.
Ita eſt. paucis opus, non tamen nullis: & ideò nos quo-
que modum tenuimus, & multa quæ dicere, multa
quæ vberiùs aut ſubtiliùs dicere erat, omiſimus: non
famam ingenij noſtri, ſed tuum commodum, Lector,
ſcopum deſtinantes. quem ſi attigi, benè eſt: tu adiuua,
& iudicio hæc lege, & ſelige quæ ad virtutem ſint &
ſalutem: nec aliter, aut te & me fallis. Habebis autem
à capite Sectarum diuiſiones & initia, item Stoicæ:
tum præcipua huius dogmata, & maximè decantata
illa Paradoxa. *Reliqua in* Phyſiologiam, *ne confuſio*
ſit, ſunt dilata. Hæc eruere, & diſponere (nemini ad-
huc factum) arduum fuit, fateor: nec ſcio an pretium
operæ apparebit. Illud tamen: hæc non facere ſolùm Se-
necæ *illuſtrando, ſed* Ciceroni, Plutarcho, Laër-
tio, *& optimis veterum ſcriptorum. Hoc fine ama,*
aut æſtima: & me quoque, ſiquid lapſus ſim aut titu-
baui, excuſa. Per tenebras & ſalebras iui, per viam
adhuc inuiam: & vetus illud liceat prætendere, Nul-
lum ſine veniâ placuit ingenium.

INDEX

Digitized by Google

INDEX DISSERTATIONVM MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM.

LIBRI PRIMI

DISSERTATIO I.

Adhortatio ad Philoſophiam, omni ætati aptam & vtilem: & liberales ſcientias non tanti videri. 1

DISS. II.

Conducere tamen hactenus Liberales, ſi præparant: non autem inſiſtendum, & inhærendum iis eſſe. 3

DISS. III.

Philoſophiam non damnari, nec alienam, imò vtilem Chriſtianis eſſe. Tricas tamen & cauillos vitandos, & cum modo habendam. 5

DISS. IIII.

A quibus petenda Philoſophia? Ariſtoteles & Plato laudati: nec tamen his ſolis adhærendum. 9

DISS. V.

Electione vtendum. & hoc fine Sectæ præcipuæ oſtenſæ: & primùm Barbarica. 12

DISS. VI.

De ſectâ Italicâ: eius auctore Pythagorâ: item bonitate, ſed non diuturnitate. Aliquid de Nigidio, Sextio, & Senecâ in hanc inclinatis. 16

DISS. VII.

Tres Græcanicæ Philoſophiæ partes, an ſectæ: ac primò de Poëticâ. 22

DISS. VIII.

De Ionicâ Philoſophiâ, & Thalete auctore: de ſucceſſione eius, atque examinati Sidonij quidam verſus: de Socrate, & ab eo ſectis. eæque in Tabulâ propoſitæ. 23

DISS. IX.

Secta Eleatica, & variatio in auctore. Confundi cum aliis à quibuſdam. Succeſſio in tabellâ. 28

DISS. X.

Stoici obiter laudati, eorum ſucceſſio: & de auctore ipſo Zenone. 30

DISS.

DISS. XI.

Diſcipuli eius, & præcipuè deinde doctores: deſcripti vel laudati ab aliquot notis. 32

DISS. XII.

Alij aliquot clari Stoici, & præſertim qui in Senecæ ſcriptis. 38

DISS. XIII.

Cynicos originem Stoicis dediſſe, & Dogmata ferè conuenire. Illi ex profeſſo laudati. 42

DISS. XIV.

Contra Stoicos; & quæ iis obiici ſolita. 46

DISS. XV.

Pro Stoicis: atque ordine illa reiecta. 48

DISS. XVI.

Iidem laudati: & quid in partibus Philoſophiæ præſtiterint: deque iis vel aduerſariorum elogia. 52

DISS. XVII.

Exempla magnorum virorum, qui in hac hæreſi, etiam Chriſtianorum. 54

DISS. XVIII.

Seorſim Seneca laudatus, Scripta eius maximè, & purgata etiam obiter à calumniis Vita. 57

DISS. XIX.

Epictetus item laudatus, verbis parciùs, largiter iudicio & admiratione. 62

LIBRI SECVNDI

DISSERT. I.

Sine Philoſophiâ homines Pueros Rudesque eſſe: per eam Viros, Studioſos, Eruditos. 65

DISS. II.

Philoſophiæ aliquot definitiones Stoicæ; vna etiam Platonis: atque ea breuiter explicata. 67

DISS. III.

Diuiſio Philoſophiæ communiſſima, in Dogmaticam, Academicam, Scepticam. Quid ſingulæ? & Academia diuiſa. 69

DISS. IV.

Quem vſum Academia aut Scepſis habeat: quem & abuſum: ac Senecæ quædam illuſtrata. 72

DISS. V.

Alia Philoſophiæ diuiſio, in Contemplatiuam & Actiuam: iterumque ſingula iſta diuiſa. 76

DISS. VI.

Logicam omitti à quibuſdam. De dignitate ſingularum: & Ethicam

cam vſu fructuque certè eminere. 78

DISS. VII.

Diſcrimen Sapientiæ à Philoſophiâ: & illius definitio, eaque obiter illuſtrata. 80

DISS. VIII.

Verus Stoicorum Sapiens, in ſummo ab iis deſcriptus: ideoq; irrepertus. nec id tamen ſine cauſſâ, aut fructu. 82

DISS. IX.

Alter ab illo Sapiens, qualem Natura & æuum dant. is Proficiens dicitur, eiusque diſcrimina. 85

DISS. X.

Doceri Sapientiam, & diſci: neque à Deo & naturâ tantùm eſſe. Omnibus etiam offerri. 86

DISS. XI.

De Notionibus, quæ ad Doctrinam faciunt. Quid, & quotuplices eæ, accuratè dictum. 89

DISS. XII.

Doctrinam duplicem eſſe, Dogmaticam & Paræneticam: vtraque laudata. 93

DISS. XIII.

De Fine, ſiue Vltimo bonorum: & quis ille ſit? 95

DISS. XIV.

Eum eſſe, Secundùm Naturam viuere: & varia ſuper hoc interpretatio. 97

DISS. XV.

Prima Zenonis ſententia explicata, de Conuenientia vitæ. 100

DISS. XVI.

Altera Cleanthis ſententia item explicata, de Conuenientia cum Naturâ Communi. 101

DISS. XVII.

Tertia ſententia Chryſippi, de Naturâ Propriâ, id eſt Ratione. 105

DISS. XVIII.

Quarta ſententia, de vitâ ex Virtute: quæ prioribus conſonat: atq; omnes cum Veritate. 108

DISS. XIX.

Has ſententias ad Dei ſequelam ire, & ducere, atque illum eſſe primarium Finem. 110

DISS. XX.

Solam igitur Virtutem ſufficere ad Beatitatem: nec Externa aut Fortuita requiri. 113

DISS. XXI.

Aliquid in hac re contra Academicos: & non venire in Boni nomen Externa. 117

DISS.

DISS. XXII.

Quæ igitur Bona? atque ea ſubtiliter, & Στωικῶς diuiſa. 119

DISS. XXIII.

Quæ Adiaphora, ſiue Neutra? quæ in iis Producta, et Reiecta? aliaque tenuiter inquiſita. 124

DISS. XXIV.

Non eſſe has Logomachias aut Periergias: & ad rem voces iſtas facere, idque obiter oſtenſum. 130

LIBRI TERTII

DISSERT. I.

Ingreſſio ad Sermonem. Aliquid contra Spem & Metum: ad Decreta deinde tranſitus factus. 132

DISS. II.

Diſtinctio Decretorum. Contra Paradoxa aliquid, & pro iis. 134

DISS. III.

I. *Paradoxum poſitum, & explicatum, Sapientes omnes pares eſſe.* 137

DISS. IV.

II. *Paradoxum. Virtutes pares, itemq; indiuiduas eſſe.* 142

DISS. V.

III. *Parad. Sapientem ſibi parem, & in Gaudio ſemper eſſe.* 145

DISS. VI.

IV. *Paradox. Sapientem vel in Tormentis Beatum eſſe.* 149

DISS. VII.

V. *Parad. Sapientem Apathem & Imperturbabilem eſſe. Pluſcula hic de Affectibus:* 151

DISS. VIII.

VI. *Parad. Sapientem non opinari: itemq; non ignorare: non fallere, non mentiri.* 161

DISS. IX.

VII. *Parad. Sapienti nihil præter opinionem euenire.* 164

DISS. X.

VIII. *Parad. Sapientem ſibi ſufficere, ſiue, Se ſolo contentum eſſe.* 166

DISS. XI.

IX. *Parad. Omnia Sapientis: &, Solum diuitem cenſendum.* 168

DISS. XII.

X. *Parad. Solum Sapientem liberum, ceteros omnes ſeruos cenſeri.* 172

DISS. XIII.

XI. *Paradox. Solum Sapientem Regem eſſe.* 174

DISS. XIV.

XII. *Sapientem Deo parem: Parado-*

radoxum, atque etiam Paralogum. 177

Diss. xv.

XIII. *Parad. Sapientem omnia rectè facere, etiam digitum exſerendo. Sine peccatis eſſe.* 180

Diss. xvi.

XIV. *Parad. Sapientes ſoli inter ſe amici: ſoli amare gnari.* 181

Diss. xvii.

Pluſcula ſimul Paradoxa. Solum Pulchrum, Nobilem, Ciuem, Magiſtratum, Vatem, Rhetorem, & plura eſſe. 184

Diss. xviii.

Paradoxa item mixta: Non Iniuriâ affici, non Inſaniâ, non Ebrietate. 188

Diss. xix.

Duo alia Paradoxa, atque item Paraloga nobis: Non ignoſcere, Non miſereri. 190

Diss. xx.

Paradoxum ſingulare, Omnes ſtultos inſanire: &, Omnia vitia in omnibus. 193

Diss. xxi.

Item ſingulare Paradoxum, Peccata æqualia eſſe. 196

Diss. xxii.

Sapientem ſumere aliquando mortem poſſe, decere, debere: ex Stoico quidem decreto. 199

Diss. xxiii.

Decretum hoc reiectum, & oſtenſum non licere, non debere, mixtis rationibus teſtibusque. 205

Diss. xxiv.

Concluſio, & ad Exercitium adhortatio: cui tria adiumenta vel inſtrumenta data, Exempla, Conuerſatio, Examen. 210

I. LIPSI

I. LIPSI MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM LIBRI PRIMI

DISSERTATIO PRIMA.

Adhortatio ad Philoſophiam omni ætati aptam & vtilem: & liberales ſcientias non tanti videri.

LIPSIVS. Nam quâ cauſsâ triſtiorem te, & fimbriatâ quâdam fronte video? AVDITOR. Cauſsâ quidem apertâ. patriç pericula, an ruinas, ſolus ignoras? LIPS. Deus auertet, aut ſiſtet: quid tamen ad te propriè? AVD. In vnâ ſum naui. LIPS. Velim iſtâ. AVD. Quâ? LIPS. Sapientiæ, quam tracto. AVD. Videris mihi in libris eſſe, & ſic ſoles. LIPS. Non ſemper in iſtis feriis, & voueam olim magis fuiſſe. AVD. Qui iſti igitur? LIPS. *Annæum Senecam* agnoſcis, magnum inter magnos virum. AVD. Sępè à te ſic audio. ſed nunc quidem ſepono, vel ipſo te auctore. LIPS. Méne? defugio. AVD. Nam flos æui me habet, & in eo amœniora igitur hæc ſtudia, & velut florida, tractamus: grauiorum adhuc expertes. Fallor, aut monuiſti. LIPS. Illa tractare te monui, fateor: hæc ſeponere, non monui, & non ab illis tantùm, ſed cum illis, curare. Vis me verum dicere? Philoſophiæ amor & notitia aliqua etiam adoleſcentię adſciſcenda eſt: neque vlla ętas ei immatura. Vetus æuum ſi reſpicis, à pueritiâ huc ducebantur: & omitto alia monita, audi iſtud ab otij ipſius Magiſtro. Μήτε νέος τις ὢν φιλοσοφεῖν μελλέτω, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω. Οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν, οὔτε πάρωρος, πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον: *Neque iuuenis aliquis*

differat philoſophari, neque ſenex defatigetur. Non enim immaturus quiſquam, aut vietus & effœtus eſt, ad animæ ſanitatem. Hæc Epicurus, & exemplo firmauerat: quem certa fides eſt, ab anno decimoquarto ætatis Philoſophiæ operatum eſſe. Quídni feceris, & tu facias mi adoleſcens? A corpore ſi æger ſis, medicum non differas: mentis ſanitas neglectui aut procraſtinationi erit? Vt cælo tranquillo, & mari placido, nautæ quæ contra tempeſtatem ſunt, expediunt: ſic in iſtâ ætate, nondum tot curis aut fluctibus expoſitâ, iure præpares quæ ſint illis mitigandis, aut tollendis. Amœniora iſta artium nos quidem probamus, & illo velut vomere proſcindi hoc animi ſolum, & præparari ad ſementem cupimus: ſed præparari. Veræ autem fruges, Philoſophia eſt: cetera, herbæ aut flores. Quæ tamen quia iamolim & nunc nimis quidam adhærent, & æſtimant: ſeueriores magiſtri reperti, qui totum hoc litterarium & liberale ſtudium reiicerent ac damnarēt. Cynici inprimis. qui παραιτοῦνται, vt Laërtij verba ſunt, τὰ ἐγκύκλια μαθήματα: *aſpernantur liberales omnes artes.* Et Zeno caput Stoicæ, ſtatim initio librorū De Republicâ, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀποφαίνει: *Liberalem doctrinam inutilem profitetur.* Quid noſter hic Seneca? *Operosè*, inquit, *nihil agunt, qui litterarum inutilium ſtudiis detinentur.* Et quàm ſæpè alibi increpat? & quàm meritò hodie aliquis alter Seneca faciat, cùm nec modum, nec finem ſuum habent? Vanitas & ambitio quæritur, inuenitur: & Senecæ iterùm verbis, *iſta liberalium artium conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtiuos, ſibi placentes facit: & ideò non diſcentes neceſſaria, quia ſuperuacua didicerunt.* O quàm in noſtrum æuum competunt! tu quoque vides, & (quod gaudeo) erubeſcis. Sicut enim Paris ille apud Homerum, è prœlio profugus, cum Helenâ ſe oblectat: ſic plerique relictis ſtudiorum ſeriis, voluptaria modò ſectantur. Atquin quattuor Artium genera ſunt, vt Poſidonius rectè olim diſtinguebat. *Sunt Vulgares, ſunt Ludicræ, ſunt Pueriles, ſunt Liberales. Vulgares opificum, quæ manu conſtant, & ad inſtruendam vitam occupatæ ſunt. Ludicræ, quæ ad voluptatem oculorum atque aurium tendunt. Pueriles, & aliquid habentes Liberalibus ſimile, quas ἐγκυκλίους Græci, noſtri Liberales vocant. Solæ autem Liberales ſunt, imò, vt veriùs dicam, Liberæ, quibus curæ animi Virtus eſt.* Quæ eſt ſcilicet ſola Philoſophia, cuius fructus

De Breuit. vit. cap. XIIII.

Epiſt. LXXXVIII.

Ibid.

fructus illa Libertas, non affectibus, non culpis, non erroribus aut terroribus ſubiici, quatenus homini quidem datum. In quâ ſunt, vt cum poëtâ dicam,

Fundamenta, quibus nixatur vita ſalusque.

DISSERT. II.

Conducere tamen hactenus Liberales, ſi præparant: non autem inſiſtendum & inhærendum iis eſſe.

SERVILES igitur aliæ, aut certè Pueriles ſunt: hæc eſt, quę
in liberos, quæ in viros tranſſcribit, tibi, ſi me audis, aſſu-
menda. Quid ergo? deſtrictè aut abſciſè alias Stoici repudiant?
abſit. hactenus tantùm, ſi detinent & vindicant ſibi. *Tamdiu* Epiſt. LXX-
enim iſtis immorandum eſt (iterùm Seneca) *quamdiu nihil agere ani-* XVIII.
mus maius poteſt. rudimenta ſunt noſtra, non opera. Sed & rudimen-
ta vtilia, imò neceſſaria ſunt: non aliter quàm ædium ſubli-
mium fundamenta. Itaque Xenocrates prudenter cuidam a-
muſo & rudi, ad philoſophiam tamen & diatribam ſuam ad-
ſpiranti: Πορεύου, ἔφη. λαβὰς γὰρ οὐκ ἔχεις φιλοσοφίας: *Abi, abi, inquit. non*
enim anſas habes philoſophiæ. Vt nempe anſæ humorem non con-
tinent, vaſi tamen neceſſariæ ſunt ad vſum: ſic de litteris, Sa-
pientiam non habent, ſed conferunt ad habendam. Seneca:
Quare liberalibus artibus filios erudimus? non quia Virtutem dare Ibid.
poſſint, ſed quia animum ad accipiendam illam præparant. Philo Iu-
dæus, & Clemens Alexandrinus, vterque inter veteres (& hîc
etiam inter noſtros) doctrinâ eximij, ſcitâ allegoriâ hoc inge-
runt; & prolem Abrahamo ex Agar ancillâ ſuſceptam, cùm pa-
tere Sara non poſſet, huc ducunt. *Non enim ſumus* (ait prior) *apti* De cögreſ-
prolem ex Virtute ſuſcipere, niſi priùs miſceamur eius ancillæ. Eſt au- ſu erudit.
tem Sapientiæ ancilla, illa quæ in liberalibus artibus ſcientia ponitur: cauſâ.
vt Muſicâ, & Logicâ. Similia Clemens in primo Stromateon.
Nec leuem aliquam aut tranſitoriam in his operam requi-
runt: ſed, ait iterùm Philo, *Sicut in magnis fabulis aut argumen-*
tis, magna etiam Proœmia eſſe oportet: ſic iſtic. maximum enim argu-
mentum Virtus eſt, vt quæ circa grandem materiam verſatur, vitam
totam. Iure igitur nō leuibus aut breuibus vtetur proœmiis, ſed Gram-
maticâ, Geometriâ, Aſtronomiâ, Rhetoricâ, Muſicâ, aliâ omni Lo-

gicâ contemplatione imbuetur : quorum teſſera eſt, Saræ ancilla. En vera & vetera iudicia, quæ iure nouitiis iſtis omnibus & leuibus anteponas. Nec Stoici aut Cynici aliter: quorum vna mens eſt, quam dixi, non colere ipſas propter ipſas. Sicut miles pugnę per luſoria certamina ſe præparat: ſic nos Sapientiæ per has artes debemus. Cui εὐχρηστεῖν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, *conferre plurimum etiam liberales ſcientias*, Chryſippus palàm ſcripſit. An non ſcriberet, qui caput Sapientiæ Socratem ſciebat ita his inſtru-
Laërt. & alij. ctum, vt *Euripidem etiam ab eo in ſcribendis Tragœdiis adiutum*, manauerit in vulgus? Omnino ruditas illa animi, &, vt ſic dicam, agreſtis ferocitas exuenda per has verè humaniores artes
vi. de Legib. eſt, & homini humanitas reddenda. Ὁ ἄνθρωπος, ait Plato, παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχών, θειότατον ἡμερώτατόν τε ζῶον γίγνεσθαι φιλεῖ. μὴ ἱκανῶς δὲ, ἢ μὴ καλῶς τραφὲν, ἀγριώτατον μὲν ὁπόσα φύει γῆ: *Homo rectæ institutionis & doctrinæ compos, diuiniſſimum & mitiſſimum animalium redditur: aliter autem, & vel non ſatis, vel non rectè inſtitutus, ferociſſimum & maximè indomitum omnium, quæ fert tellus.* Valdè imprimam tibi hæc verba; & vtinam iis poſſem, qui hodie ad Naturam, eâ contenti, omnia relegant. Falsò, falsò. *quantum domitus factusque equus diſtat ab indomito* (olim ita Ariſtippus:) *tantum doctus ab indocto.* Duo igitur teneamus, Comici veteris verſu expreſſa:

Philonid. Γράμματα μαθεῖν δεῖ, καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν:
Et Litteras, & deinde Mentem iungere.

Vt perſonæ hiſtrionum, etſi pulchræ, vſum non habent niſi faciei applices: ſic litteræ per ſe inanes, Sapientiæ admouēdę ſunt. Nam ſolitariæ illæ, quid niſi leuem oblectatiunculam, aut otij
Seneca De Breu. vit. cap. xiiii. deceptionem habent? *cuius errores minuent? cuius cupiditates prement? quem fortiorem, quem iuſtiorem, quem liberaliorem facient?* Sed neque curas affectuſque tollent,

Horat. *—— non animum metu,*
Non mortis laqueis expedient caput.

Ad Sapientiam itaque eant, & nos ducant non aliter quàm qui in patriam tendit, & viâ vtitur, & diuerſoriis; ſed non illa finem aut manſionem habet. Quod ſi aliter; ecce Epictetus, qui auo-
Diſſert. ii. cap. xxiii. cat & increpat: *Homo, obliuio te cepit inſtituti tui?* NON HVC IBAS, SED HAC. *Atqui elegans hoc diuerſorium. Quàm multa*

autem

autem alia? quot etiam horti aut prata? ſed non, niſi vt tranſitus ſint. Audiamus. ſatis diu amœna hæc ſtudiorum habuerunt: ſeria addamus,& ne ſerò. Ecce maior ætas approperat,ecce curæ vndique & turbæ: quid ceſſamus? Quin, ſicut hoſte appropinquante,minuta relinquimus, & recipimus nos in firmam & inconcuſſam hanc Sapientiæ arcem? Te hortor:me vnà.ecce cani caput & genas incipiunt ſpargere,ecce quintus & quinquageſimus annus me pulſat: & ego ſedeo, ambulo,& in litore vagus conchulas & lapillos lego? Venti vocant, nauis oram ſoluit,recipe me ô Sapientia,& in beatæ Tranquillitatis portu ſiſte.

DISSERT. III.

Philoſophiam non damnari, nec alienam, imò vtilem Chriſtianis eſſe. Tricas tamen & cauillos vitandos, & cum modo habendam.

EGO enim venio, &

O mihi curarum requies, ô ſacra voluptas
Vnaque pax animo,

non te dimittam, donec me vita dimittet. AVD. Me quoque hoc igne tuo incendis: ſed metus aliquis eſt, qui retinet & pedem refrænat. Hoc, inquam, timeo, ne ſuadeas (cum Lucretio dicam)

Impia me rationis inire elementa, viamque
Endogredi ſceleris.

Nónne Chriſtiani ſumus? illi damnant hoc totum Philoſophari,& Patres illos noſtros audi. Lactantium: *Faceſſant omnes iſti* (Philoſophi) *qui vitam humanam non inſtruunt, ſed turbant.* Gregorium Nazianzenum: *In Eccleſiam, velut quædam* * *Ægyptiacæ peſtes, philoſophi irrepsêre.* Tertullianus quoties conuiciatus eſt, aut illuſit? [a] *Philoſophi patriarchæ, vt ita dixerim, hæreticorum.* Iterùm: *Quiduis ſtruere ac deſtruere eruditi, magiſque dicendo perſuadentes quàm docendo.* Iterumque: *Sapientiæ & facundiæ caupones.* Iam alibi: [b] *De quorum ingeniis omnis hæreſis animatur.* Denique pulchro titulo: [c] *Philoſophus animal gloriæ.* Hieronymo hoc arriſit,& tranſſcripſit: [d] *Philoſophus eſt gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium.* Sed & Ambroſius Antiſtes: *Phalerata magis, quàm vera ſapientia, quæ aliena quærit cùm ſua neſciat; cæli plagas ſcruta-*

Lib. III. cap. XXX.
Orat. de modo in Diſput.
* *Ranas* facit eos Auguſtin. *De conuenient. dec. præcep.* cap II
[a] De Anim. cap. III.
[b] Lib I adu. Marc.
[c] De Anim. cap I.
[d] Epiſt ad Iulian.

ſcrutatur, Deum ignorat quem ſolum noſſe deberet. Nec noſtri tantùm, ſed ecce ſerius ille Triſmegiſtus damnat: Ἑλλήνων φιλοσοφία, λόγων ψόφος: *Græcorum philoſophia, verborum ſtrepitus.* Hęc Lipſi ſunt quæ abſterreant, pietati quidem addictum. Lips. Erras, & ſeorſim ab aliis ſentis qui verè ſunt pij. Nónne in ſcholis noſtris, Ariſtoteles & philoſophi, iamdiu eſt cùm regnant? Nec veteres illi aliter: quos aduocas quidem, ſed non ſanâ & ſuâ mente. Nihil ij veræ & ſobriæ philoſophiæ damnatum aut reiectum eunt: ſed aut Sophiſticam culpant, aut nimium eius ſtudium & honorem. Nam, vt ſcias, primis illis Eccleſiæ tẽporibus non deerant, qui Chriſtum ore adſumerent, & Platonem animo non exuerent: qui miſcerent etiam dogmata, & ſacra illa profanis prauâ ſubtilitate temperarent. Inde errorum riui, & hęreſes: & iure merito Patres in hos tales incurrunt. At hanc ſubditam & dominæ illi, vt ſic dicam, ancillantem, adeò non ſpernunt, attollunt potiùs & laudant. Lactantium ipſum, prima-

Lib. v. ca. 1. rium tuum teſtem, audi: *Philoſophia non nocet, imò prodeſt plurimùm, ſi religione imbutus eſt animus.* Vides? adiumenti, non noxæ vicem habet: ſi pietas adeſt, & religio præeſt. Clemens Alexan-

1. Strom. drinus hoc pulchrè: *Etſi ipſa ſibi ſufficit, nec opis alienæ eget doctrina Seruatoris, cùm ſit potentia & ſapientia ipſius Dei: tamen Græcanica philoſophia ſi acceſſit, non quidem validiorem facit veritatem, ſed Sophiſticos inſultus ab eâ amolitur & inſidias omnes auertens,* SEPES ET LORICA *eſt Dominicæ vineæ.* Quibus poſtremis ad Sa-

Eod. libro. lomonis verba adſpexit, alibi etiam ea interpretatus: *Sapientiam*, inquit Salomon, *vallo circumda, & attollet te, & coronâ voluptatis proteget.* Transfert deinde ad Philoſophiam, iungitque: *Igitur & tu, ſi Sapientiam ſepto Philoſophiæ & variæ eruditionis munieris, à Sophiſticâ inacceſſam ſeruabis.* At Gregorium Nazianzenum etiam obducis. Illúmne, qui à puero deditus in his artibus fuit? nam Athenis, vnà cum magno illo Baſilio, Philoſophiam & Philologiam in ipſo earum fonte hauſit, & paſſim ſcripta ſua irrigat iis aquis & perfundit. Quid autem ſuper his

Orat. funebri in Baſil. ſentiat, audi eius verbis. Οὐκοῦν ἀτιμαστέον τὴν παίδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας, οἳ βούλοιντ' ἂν ἅπαντας εἶναι καθ' ἑαυτούς, ἵν' ἐν τῷ κοινῷ τὸ κατ' αὐτοὺς κρύπτηται, καὶ τοὺς τῆς ἀπαιδευσίας ἐλέγχους διαδιδράσκωσιν: *Non igitur in vili habenda eruditio,*

ditio, quia quibuſdam ita videtur: ſed cenſendum LAEVOS ET IMPERITOS *illos ſic affici. qui vellent* OMNES SVI SIMILES *eſſe, vt in communi illo grege laterent, & inſcitiæ reprehenſionem effugerent.* Sunt vera, ſunt aurea. non habet, non habuit hoſtes omnis iſta Doctrina, niſi indoctos. Nam de Tertulliano, quid tu adfers? ille in omni genere artium tinctus, amat profectò cultores atque æſtimat: ſed non illos vanos, fucatos aut fucos, qui vel ſtultè præferunt, vel improbè abutuntur. Nec alio fine dicta illa eius, aut ſenſa. Idem in noſtrorum aliis. de Triſmegiſto, ſua quædam cauſſa eſt: qui iamtunc (quiſquis aut quandocumque fuit) videbat Græcos digniſſimam artium ad minuta aut ludicra deducere: atque id carpit. Nam, vt Democriti etiam verbis & querelâ vtar, multi ſub ſacri nominis titulo erant, *ζηλωταὶ τεχνυδρίων, ἐριδαντέες, καὶ ἱμαντελικτέες: minutarum* Apud Clemen. I. Str. *artium rerumque aucupes, certatores & litium auidi, & flexuoſarum captionum ſartores.* Vtinam nec hodie tales, aut talia! *ſed quantum* Sen epiſt. XLV. *temporis quibuſdam verborum cauillatio eripit, & captioſæ diſputationes; quæ* ACVMEN IRRITVM *exercent?* Nectunt nodos, & ſoluunt: id eſt, quid niſi aranearum ſubtiles telas texunt, & retexunt? Sicut pueri pilam percutiunt & repercutiunt, ſterili voluptate: ſic iſti. *Atque vtinam* (ait Seneca) *diſputationes iſtæ* Epiſt. *tantùm non prodeſſent! nocent. Hoc manifeſtum eſt, comminui &* DE- XLVIII. BILITARI GENEROSAM *indolem, in iſtas anguſtias coniectam.* Hoc igitur eſt, quod damnat in Græcis Triſmegiſtus, & ſiquid tale ſuperfluum: idem Diuus Hieronymus, & pulchrâ imagine, vult reſcindi. *Legimus,* inquit, *in Deuteronomio, Domini voce* Epiſt. ad *præceptum, Mulieris captiuę radendum caput, ſupercilia, omnes pilos* Magnum. *& vngues corporis amputandos, & ſic eam habendam in coniugio. Quid ergo mirum, ſi & ego Sapientiam ſecularem, propter eloquij venuſtatem, & membrorum pulchritudinem, de ancillâ atque captiuâ Iſraëlitidem facere cupio? & ſi quidquid in eâ mortuum eſt Idololatrię, voluptatis, erroris, libidinum, vel pręcido vel rado?* Audimus te, vir & nomen ſacrum: & in contubernium, imò legitimum torum, ducimus Philoſophiam, ſed purgatam & reciſam. Item Auguſtinum: *Si qua philoſophi vera dixerunt, ab eis eſſe, tamquam* Lib. II. De Doctrinâ Chriſt. *iniuſtis poſſeſſoribus vindicanda.* Vindicemus. & quàm multa ea ſunt? quàm præclara in omni cognitione Naturæ, in morum

directio-

directione, dixerunt? vt bonus aliquis iudex pronunciet, ab altiore illâ Mente ad capiendum inſtructos, ad vulgandum inſtinctos. Claudianum Mamertum audire eſt pretium. *Animaduertamus has philoſophorum animas, quæ tam remota perſecuta ſunt, tam peritè viderunt, iccirco* LVMINE VERITATIS ADFLATAS, *vt in* SALVTEM *generis humani toti mundo quandoque ederetur dogma. Apud rudes verò gentium mentes, gentilium vteremur teſtimoniis: quo magis ignorantiæ morbo cæcata, & infidelitatis frigore in quamdam glaciem durata gentilitas, Euangelicæ veritatis calori cederet, ſi eadem veritas aduerſantium quoque nobis ore ſonuiſſet.* Pulchra iſta. & vides de adflatu, vides de cauſsâ & fructu, hodie etiam vera. Quis non dicam gentilium, ſed & noſtrûm non commouetur, & in recto ſenſu firmatur, cùm videt priſcos illos, de Deo, Prouidentiâ, aliis diuinis, ſic magnificè & verè ſenſiſſe? Idem in Virtute. quæ magis approbatur & inſeritur, ſic culta illis, qui ob ſolam eam colebant. Itaque cum Clemente ſentiamus: Μία τῆς ἀληθείας ὁδός· ἀλλ' εἰς αὐτὴν, καθάπερ εἰς ἀέναον ποταμὸν, ἐκρέουσι τὰ ῥεῖθρα ἄλλα ἄλλοθεν: VNA VERITATIS EST VIA, *ſed in eam, tamquam in perennem fluuium, influunt & conueniunt* ALIVNDE ALII RIVI. Ita ſanè. omnes iſti Philoſophorum riuuli, aut eunt aut ducuntur à bonis, ad Veritatis noſtræ perenne flumen: & ornant ſiue augent illud, ſaporem tamen non mutant. Pone igitur metum adoleſcens. Omnes illos Græcos Latinosque vide, culmina noſtra & lumina: *neſcias* (verba Hieronymi) *quid in iis primùm admirari debeas, eruditionem ſæculi, an ſcientiam ſcripturarum.* Denique ſtimulum etiam incutiam à Iuſtino, illo ſancto: Ἔστι γὰρ τῷ ὄντι, inquit, φιλοσοφία μέγιστον κτῆμα, καὶ τιμιώτατον θεῷ, ᾧ τε προσάγει καὶ συνίστησιν ἡμᾶς μόνη. καὶ ὅσιοι ὡς ἀληθῶς οὗτοί εἰσιν οἱ φιλοσοφίᾳ τὸν νοῦν προσεσχηκότες: *Eſt reuera Philoſophia* MAXIMVM BONVM *& poſſeſſio, & apud Deum* VENERABILIS: *quæ* DVCIT NOS AD EVM ET SISTIT SOLA: *&* SANCTI *beatique illi, qui mentem ei donant.* Quæ vera de verâ philoſophiâ, ad quam te ſolam voco.

Lib. I. De ſtatu an. cap. VIII.

I. Strom.

Epiſt. ad Magn.

Ad Tryphon.

DIS-

DISSERT. IIII.

A quibus petenda Philoſophia? Ariſtoteles & Plato laudati: nec tamen his ſolis adhærendum.

AVD. Iam me do equidem & compono, vnâ modò fluctuatione, quam *Veram* appelles? Nam ſectas, & quaſi vias, Philoſophantium plures video: quam igitur tuto pede inſiſtam? & quæ breuiùs certiusque perducet? LIPS. Arduum, nec arduum fortaſſe hoc definire. Nam quàm multæ ex viæ ſunt? & quæque duces & anteſignanos ſuos magnos & verendos viros habet. Sed tamen eò iam ventum, vt reliquis cedentibus, duæ de Principatu ferè contendant, Peripateticorum & Stoïcorum. Nam Epicuréos communis conſenſio iugulauit: Academici ipſi ſe; & nullam ſcientiam profitendo, diſcipulos habere deſierunt. De Peripateticis, hodierna iudicia ſi audias, rem factam habes: in ſcholis ſoli regnant, ab octingentis ampliùs annis apud Græcos Latinoſque admiſſi. Quis pellet? nec velim, nec debeam fortaſſe: diuiduum tamen hoc regnum facere, & collegas dare, neſcio an non Sapientia mecum optet. Ariſtotelem, regem illum Peripateticorum, magnum inter homines fuiſſe, quis abnuat? & magni ipſi viri locū ſic adſignant. Cicero inter primos: *Vir non ſolùm in dicendo copioſus, ſed etiam in Philoſophiâ ſingularis.* Alibi: *Summo ingenio, ſcientiâ, copiâ.* Iterumque: *Quo nihil politius, nihil acutius.* Eidem *aureum eloquentiæ flumen* dicitur: & Plutarcho, *Vir eloquentiſſimus, & peritus flectendi animos quaquâ vellet.* Denique plenâ manu Cicero: *Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inueniendis, vel iudicandis, acrior Ariſtotele fuit?* Neque alij ab his elogiis diuertunt. Plinius quidem, *Summum in omni doctrinâ virum* appellat: alibi, *immenſæ ſubtilitatis.* Quid Arnobius? *Vir ingenio præpotens, atque in doctrinâ præcipuus.* At Auerroës velut lymphatur in eius laudes. *Ariſtoteles*, inquit, *tres ſcientias inuenit, Logicam, Naturalem, Diuinam: &* NVLLVS ERROR *inuentus eſt vſque ad hoc tempus, quod eſt mille & quingentorum annorum Et talem eſſe vnum hominē, potiùs eſt* MIRACVLOSVM, *quàm humanum.* Idem alibi: *Ariſtoteles eſt* REGVLA & EXEMPLAR, *quod Natura inuenit ad de-*

IV. Acad. I. Tuſcul. IV. Acad. In procem. Phyſic. In III. De Animâ.

monſtrandam VLTIMAM PERFECTIONEM *humanam.* Denique ſimili elogio: *Ariſtotelis doctrina eſt* SVMMA *veritas. quoniam eius intellectus fuit* FINIS HVMANI INTELLECTVS. *Quare benè dicitur, quòd fuit creatus & datus nobis diuinâ Prouidentiâ, vt ſciremus* QVIDQVID POTEST SCIRI. Hæc magna, admiranda ſunt, fateor: & quæ virum cæleſtibus pænè æquent. Quid tamen alij? alia.

De Anim. cap. VI. Tertullianus *Minutiloquium* eius taxat: & eâdem

Lib. II. Adu. Hær. cap. XIX. voce Irenæus, *Minutiloquium & ſubtilitates circa quæſtiones:* Hieronymus, *Verſutias eius.* Quid volunt? nimis & tenuiter ſubti-

In Eccleſ. cap. X. lem fuiſſe, atque inquiſitorem: ſæpè cum obſcuritate. Ideò Sidonius: *Explicat vt Plato, implicat vt Ariſtoteles.* At Gregorius

Orat. I. De Theolog. Nazianzenus & hoc, & grauiora obiicit. Βάλλε μοι, inquit, Ἀριστοτέλους τὴν μικρολόγον πρόνοιαν καὶ τὸ ἔντεχνον, καὶ τοὺς θνητοὺς περὶ ψυχῆς λόγους, καὶ τὸ ἀνθρωπικὸν τῶν δογμάτων: *Abiice mihi Ariſtotelis minutiloquam ſagacitatem & artificium, abiice mortuales illos ſuper animâ ſermones, & vniuersè humana illa dogmata.* Damnat non aſſurgentem, & in humilibus terreniſque hærentem. Hoc & Atticus apud Euſe-

De Præp. Euang. lib. XV. bium: Ἀριστοτέλους λεπτὴ καὶ ταπεινὴ δριμύτης. ἥτις διαδῦναι μὲν τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων, καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ἰδεῖν ἐδυνάτο, τὸ δὲ ὄντως ἀληθείας ἐποπτεῦσαι τὸ παναύγιον οὐχ οἷα τε ἦν αὐτῷ: *Ariſtotelis tenuis & humilis ſubtilitas. quæ res terrenas quidem peruadere, & quid verum in iis peruidere poſſet; at ſolidæ illius veritatis clarum & ſerenum lumen*

Lib. I. ca. V. *non ei fuit inſpicere.* Lactantius pariter: *Ariſtoteles de Deo ipſe ſe-*

De Irâ Dei cap. XIX. *cum diſſidet, & repugnantia dicit & ſentit.* Iterùm: *Ariſtoteles Deum*

De mundo incorr. *nec coluit, nec curauit.* Philo Iudæus: Ἀριστοτέλης μήποτ᾽ εὐσεβῶς καὶ ὁσίως ἐπιστάμενος: *Ariſtoteles numquam piè aut ſanctè doctus.* Itaque vides mi Auditor attolli, vides deprimi, in iudiciorum iſto velut oſcillo ſuſpenſum. Imò & hoc diſce, Platonem illi conſenſu ferè ab antiquis præponi. Cicero ipſe, ille ex profeſſo, imò velut ex conducto, eius præco, palmam aufert, & in Platonis

V. De Fin. dextram transfert. *Ariſtoteles, excepto Platone, philoſophorum Prin-*

I. Tuſc. *ceps.* Nónne palàm ſecundum facit? Iterùm: *Ariſtoteles longè omnibus, Platonem ſemper excipio, præſtans ingenio & diligentiâ.* Et plerique etiam noſtrorum procerum tabellam in hanc par-

Lib. II. tem dimittunt. Arnobius: *Plato ille diuinus, multa Deo digna, nec*

Ibidem. *communia ſentiens multitudini.* Iterùm: *Plato ille magnus, piè ſanctéque ſapiens.* Et Tertullianus conſentit, & in Ægypto hæc dog-

mata

mata à Triſmegiſto illo hauſiſſe maximè, eiuſque ſcriptis, fatetur. At alij ad prophetas & ſacros etiam libros mittunt. & palàm Numenius: Τί ἐστι Πλάτων, ἢ Μωϋσῆς ἀττικίζων; *Quid eſt Plato, niſi Moſes Atticiſſans?* Auguſtinus autem, ille noſtrorum ſcriptorum apex, *Platonem ceteris philoſophis gentium longè lateque præfert.* Imò in cælo pænè (quatenus piè poteſt) ponit. *Hunc Platonem*, inquit, *Labeo inter ſemideos commemorandum putauit: ſemideos autem heroïbus anteponit, & vtroſque inter numina collocat. Verumtamen iſtum, quem appellat Semideum, non heroïbus tantùm, ſed etiam diis ipſis præferendum eſſe non dubito.* Eodem ſenſu alibi, *Templum ei iuſtiùs, quàm diis illis gentium ponendum.* Et quâ de cauſsâ? quam ipſe promit: *Platonicæ familiæ philoſophos, facillimè omnium, paucisque mutatis, fieri poſſe Chriſtianos.* Et ſanè multum in Philoſopho, imò caput eſt, ad Deum & diuina aſſurgere: à quibus cetera omnis ſapientia nexa eſt & pendet. Itaque vides in iſtis Ariſtotelem (nec prudẽs aliquis negauerit) à Platone, itemq; à Stoicis, longè vinci & relinqui. Quid tamen eſt? Dialecticа firmiter & compoſitè tradidit: idem Phyſica. de quibus Tullij hoc teſtimonium: *Naturam ſic à Peripateticis inueſtigatam, vt nulla pars cælo, mari, terrâ ſit prætermiſſa.* Et Laërtij: Ἐν τοῖς φυσικοῖς αἰτιολογικώτατος πάντων ἐγένετο, ὥστε καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων ἀποδιδόναι τὰς αἰτίας: *In naturalibus omnium maximè rationes reddidit, etiam ad res vſque minimas.* Ideò vtiliter, quod ad has duas partes attinet, in Scholas receptum fateor: quem enim potiùs? & veteres alij, qui hæc tradiderunt, æuo perierunt. Sed & opus iuuentuti, certum doctorem & dogmata eſſe, quibus inſueſcant. *Quemadmodum folia*, ait Seneca, *per ſe virêre non poſſunt, ramum deſiderant cui inhæreant, ex quo ſuccum trahant: ſic præcepta ſi ſola ſunt, marcent, infigi volunt ſectæ.* Iuuentuti, inquam, hoc opus: at iam viros, quæ inuidia aut ignauia eſt, longiùs non mittere? In Theologicis, in Ethicis, in ipſis Phyſicis, quàm multa præclara, rara, Pythagoréi aut Stoici dixerunt? & quædam etiam alij. Hæc ego non adeam, vſurpem, & velut relictam à maioribus hereditatem cernam? Audacter. & vt ſi in Senatu ſedeam, non audiam tantùm, ſed examinem: & ipſe rogatus, ſententiam dicam. Nam *ſemper illam vnius ſequi* (argutè noſter Annæus) *non id curiæ, ſed factionis eſt.* Equidem adſurgo & veneror inuenta inuentoreſque ſapien-

De Anim. cap. II.
VIII. De Ciuit. II. De Ciuit. c. XIIII.
Cap. VII.
De Ver. relig. c. IIII. & Epiſt. ad Dioſc.
V. De Finib.
Epiſt. XCV.
De Vit. beata ca. XXX.

Sen. epiſt. XXXIII. tiæ: ſed vt homo homines, & *qui non domini noſtri, ſed duces ſunt*. Quis ille tam feliciter, imò tam diuinè ſapiens,

Omnia veridico qui quondam ex ore profudit?

Non fuit, non erit. & eſt hoc æternæ illius benignitatis, ſpargere ingeniorum dona in ætates, & in homines: nec in vnam illam, aut hunc vnũ, omnia & ſemel contuliſſe. Optimus vatum:

Iliad. Δ. Ἀλλ' ὅπως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν:

Sed non inſimul, & ſemel, omnia dij ſua donant.

DISSERT. V.

Electione vtendum. & hoc fine Sectæ præcipuæ oſtenſæ: & primùm Barbarica.

EX his effectum volui, nec homini vni, imò nec ſectæ diſtrictè adhærendum. Quæ ſeruitus iſta ſit? alius iugum

Epiſt. XLV. ſubeat: tu mecum, ſiue cum Senecâ, aude profari: *Non me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero. multum magnorum virorum iudicio tribuo, aliquid & meo vindico.* Quòd ſi omnino lubet partiarium eſſe; vna Secta eſt in quam, me iudice, tutò nomen demus. Ea eſt Ἐκλεκτικὴ (*Electiuam* liceat reddere) quæ à Potamone quodam Alexandrino introducta, valdè ad meum ſenſum. De

In Præfat. eo Diogenes Laërtius: Ἔτι δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ Ἐκλεκτική τις αἵρεσις εἰσήχθη ὑπὸ Ποτάμωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἐκλεξαμένου τὰ ἀρέσαντα ἐξ ἑκάστης τῶν αἱρέσεων: *Nunc verò nuper etiam* ELECTIVA *ſecta introducta eſt à* POTAMONE *Alexandrino, quæ ſeligit & excerpit placita è ſingulis ſectarũ.* Ades, ades optime philoſophãtium: viam ipſam ingreſſus es ad penetralia illa Veri. Et quando hic homo vixit? *paullo ante Diogenis tempora*, vt indicat in primis verbis. Atqui Diogenes circa M. Antonini Imperatoris æuum ſcripſit. O tardè repertum aut editum, quod primitùs oportebat! Qui varia & varios cum induſtriâ legit, cum iudicio ſeligit: næ ille factionis expers, veri conſors, facillimè reddetur. Quid ais? placet cõſequi, & æmulari? AVD. Perſuades. ſed firmiter & promptè etiam vt poſſim, quin tu mihi ipſas Sectas, certè præcipuas, digeris & in conſpectu ponis? Sed & cenſebis de quibuſdam, cenſeo: & ſic viam ad eligendum ſternes. LIPS. Longiùs ducis, ſed ſequor, & laudabili cupiditati ſubſigno. Tres ſcito vniuersè eas eſſe,

Barba-

Barbaricam, *Italicam*, *Græcanicam*: nondum per homines aut capita,ſed nationes & populatim diſtinctas. *Barbaricam* dicimus, quæ extra Græciam aut Italiam, & antiquiſſima quidem, fuit. Quídni antiquiſſima? cui à primo illo humani generis parente origo: imò à Deo ipſo fuit. Quis enim alius Sapientiæ hos radios, niſi ipſa Sapientia primùm emiſerit? Ille vt benignè imaginem ſui homini infudit, ſic & animi hæc ornamenta ſiue adiumenta; & quidem pleniore tunc manu. Nam quis ambiget, quin ille,quem præſentiâ & alloquio ſuo dignatus eſt, qui nondum offenderat, & fruebatur amore diuino; qui recens in natalibus magni mundi huius erat; qui inſpector cognitorque tot nouorum operum cælo, terrâ, mari: quin is,inquam,cognitione variâ,& interiore magis,fuerit perfuſus? Præſumendum eſt: atque etiam illud, eumdem labe peccati tenebroſum, lapſu à culmine felicitatis debilitatum, multa clari eius luminis amiſiſſe, quod in priore ſtatu intus lucebat, foris allucebat. Anteà ei vnum opus,contemplatio,& viuere vix aliud erat, quàm cogitare. at poſtquàm felicitate, & eius ſede, excidit: labor acceſſit, & cura corporis,imò dolor & morbi corporis animique:& vix aliud manſit, quàm velut è magno igne ſcintillæ,atque eæ occultæ in fomite ingenij, & ſub cinere ſopitæ. Itaque ſtudio & inquiſitione excitandæ, & in flammam aliquam producendæ fuerunt: quò iuuit memoria,itemque

Vſus, & impigræ ſimul experientia mentis. Lucret.

Sic facta ſcientia,& per manus tradita:ab ipſo quidē filiis(nam quæ pulchrior firmiorque hereditas potuit?) & inter eos Setho primogenio. Cui curæ etiam fuit, vt ad poſteros perueniret. cumq; audiſſet à præſagopatre, fore vt mūdus aquâ & tum igne periret; ipſe prouidè columnas duas deſtituiſſe dicitur,alteram *lapideam*,alterā *latericiam*: vt illa aquis,hæc igni ſupereſſet. In iis, quæ inuenta notaque hactenus eſſent,inſcripſiſſe: & iſtam quidem abſumptam; illam ſuper Flauij Ioſephi æuo fuiſſe. quod Lib. I. Antiq. Iud. cap. III.
eius fide totum hîc trado. Μένει δὲ ἄχρι τοῦ δεῦρο κατὰ τὴν Συριάδα: *Manet verò ad hoc æui in Syriæ regione.* Ita nec communi quidem illâ diluuione Sapiētia vetus periit;tum adminiculo iſto fulta; tum magis certiuſque, quia Noachus ille, qui ſuperfuit, annos ſexcentos ante inundationem vixerat: atque ita ab Adami poſte-

 ris,

ris,& à patre ſuo Lamecho, qui cum ipſo Adamo vixerat, multa potuit & debuit hauſiſſe. Ab iſto iam eiuſque ſtirpe, vt illa per terrarum orbem, ſic Sapientia diffuſa, in Chaldæos, Ægyptios, Æthiopas, Indos, Perſas, Scythas, Gallos, Celtas, & quidquid aliud alibi hominum fuit. Nam de Iudæis quid dicam? certum vel in primis habuiſſe ac coluiſſe, iaminde ab Abrahamo patre ſuo, & Moyſe: eique Vates & Sacerdotes præfuiſſe. Salomonis etiam regis ſcripta quàm hoc oſtendunt? & plura aliorum fuiſſe non ambigimus, etſi æuo ſublata. Quin & ſectæ paullatim apud eos Eſſæorum, Sadducæorum, Phariſæorum: qui ſolet exitus eſſe ſapientiæ ſeneſcentis, & pænè dicam delirantis. Sed hæc eſt illa igitur, quam BARBARICAM philoſophiam ſuprà, ſed Græcorum appellatione dixi. Cur enim reipſâ Barbara? nam & cultæ gentes olim fuerunt, & Græcis ipſis hunc cultum animorum communicarunt. Hæc conſenſu priſci tradiderunt, quibus cura æuum & res in eo veteres nouiſſe:
I. Strom. interque eos Clemens Alexandrinus. Φιλοσοφία τοίνυν, inquit, πολυωφελές τι χρῆμα, πάλαι μὲν ἤκμαζε παρὰ βαρβάροις, κατὰ τὰ ἔθνη διαλάμψασα, ὕστερον δὲ καὶ εἰς Ἕλληνας κατῆλθεν: *Philoſophia, res variè vtilis, olim quidem viguit apud Barbaros, per gentes ſparſim reſplendens; poſtremò denique ad Græcos etiam venit.*
VIII. De Ciuit. cap. IX. Idem Auguſtinus: qui *præter Italicos & Ionicos, etiam aliarum gentium philoſophos* nouit & nominat, *Atlanticos, Libycos, Ægyptios, Indos, Perſas, Chaldæos, Scythas, Gallos, Hiſpanos.* Et Atlanticos intellegit, qui in Africâ conſederunt, ſiue Mauritaniâ eius parte: duce Atlante eò delati. quem Saturni fratrem fabulantur, & aſtrologum faciunt (id non falsò). eoque creditum cælum humeris ſuſtentare. Procopius auctor,
II. Bell. VVandal. ad vrbem *Tingim columnas duas albas marmoreas viſi, in quibus Punicâ linguâ ſcriptum:* NOS MAVRISI, QVI FVGIMVS A FACIE IOSVE FILI NVNIS PRAEDONIS. *Lybici*, quos adiungit, finitimi ſunt, ab hac aut aliâ propagine: niſi & *Æthiopum ſophos* (de quibus ſtatim) capis. Iam *Ægyptij* noti, eorumque ſacerdotes, ſcientiæ & ſacrorum ſimul antiſtites ac cultores. Ipſæ litteræ ſacræ hos ingerunt, dum produnt *Moyſem omni doctrinâ Ægyptiorum inſtitutum.* Neque ita proderent, ſi damnarent. Et ab illâ maximè gente, ob ſitus opportunitatem & commerciorum, certum eſt Philoſophiam, eiuſque ſororem Medi-

Medicinam, in varias gentes, atque ipſam Grçciam tranſlatam. Addit *Indos*. apud quos duplex genus, Alexandro regi eiuſque comitibus notum, & per eos notificatum, *Brachmanes*, & *Germanes*. Ita enim Straboni dici video: iterumque inter *Germanes*, genus quoddam qui *Hylobij*, *quia in ſiluis viuunt*, appellati. Lib. xv. Hos omnes, & dogmata eorum in parte, deſcribit idem: & vide. Clemens Alexandrinus hos vno communi nomine *Gymnoſophiſtas* appellat, quod idem Apuleius, Solinus, Auguſtinus alibi, & Strabo: atque addit Clemens: Διττὸν δὲ τούτων (Γυμνοσοφιστῶν) τὸ γένος. οἱ μὲν, Σαρμάναι, αὐτῶν· οἱ δὲ, Βραχμάναι καλούμενοι. καὶ τῶν Σαρμανῶν οἱ Ἀλλόβιοι προσαγορευόμενοι, οὔτε πόλεις οἰκοῦσιν, οὔτε στέγας ἔχουσιν, δένδρων δὲ ἀμφιέννυνται φλοιοῖς: *Duplex Gymnoſophiſtarum genus, alij Sarmanæ* (ita ſcribuntur, aliter paullò quàm Straboni) *alij Brachmanæ dicuntur. Et inter Sarmanas ſunt Allobij* (ſcribendum verò *Hylobij*, ex re & ex Strabone) *qui nec vrbes colunt, nec tecta habent, arborum modò foliis veſtiti.* Itaque hi poſtremi, veri *Gymnoſophiſtæ* ſunt: atque ab iis in alios nomen diffuſum. Quos tamen etiam apud Æthiopas Hieronymus agnoſcit: *Indorum*, inquiens, *Brachmanes, & Æthiopum Gymnoſophiſtas*: cui & Philoſtratus conſentit: ſed ab aliis vix diſſentientes. Nam probabile, ex Indiâ in Æthiopiam cum re & nomine ſuo veniſſe. Adde caput & doctorem iis fuiſſe *Buddam* quemdam, *quem è latere ſuo virgo dicebatur generaſſe*. Hieronymo ita ſcriptum: & an ad natalem Euæ è viro virgine, per ambages eunt? Idem Clementi nominatur *Buttas, & vt Deum coli ab iis*, tradit. Sequuntur *Perſæ*: & cui non cogniti eorum *Magi*? *Chaldæi* deinde, & ipſi, in cæleſti maximè ſcientiâ, noti: ſicut & *Scythæ*, apud Iuſtinum & Curtium: & denique *Druidæ Gallorum*. Neque enim pedem hîc figimus, neque opus aut vſus eſt: illud conſtet, Philoſophiam ab orbe condito, & vbique ferè orbis fuiſſe, nec ſine directione & numine diuino. Conſeruanda enim ſemper aliqua ſemina cæleſtis & humanæ ſapientiæ: etſi in alias, ac malas ſæpè, fruges degenerarunt. Illud in hac *Barbaricâ* pulchrum corollarium: Ὅτι οἱ παλαιότατοι τῶν φιλοσόφων (Clementis verba) οὐδὲ ἐπὶ τὸ ἀμφισβητεῖν καὶ ἀπορεῖν ἐφέροντο. ἀλλ' οἱ νεώτεροι τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσόφων, ὑπὸ φιλοτιμίας κενῆς τε καὶ ἀτελοῦς, ἐλεγκτικῶς, ἅμα καὶ ἐριστικῶς, εἰς τὴν ἄχρηστον ἐξάγονται φλυαρίαν: *Quòd vetuſtiſſimi philoſophantium*, MINIME AD

Marginal notes: I. Strom. — Lib. IIII. in Ezech. cap. XIII. — Adu. Iouin. I. — VIII. Stromat.

CON-

CONTENDENDVM *vel diſſerendum ferebantur: ſed* HI NOVI *apud Græcos, ambitione vanâ & inutili impulſi, reprehendunt & litigant, & ad* MERAS INEPTIAS *nugaſque delabuntur.* Non poſſum, Auditor, quin leuiter hîc ſiſtam, & pulcherrimum inſtitutum laudem. Quo fine tot diſputatiunculæ? ad vitam? non faciunt. ad verum? ſæpè obruunt. Ad exercitium? hoc non nego: ſed quanto vtiliora alia, in quibus acuere & producere ingenij hunc mucronem erat? Nam pleraque iſta circa verba, & minuta ſunt: & diu tamen impediunt ac ligant. Ariſton olim pulchrè, hos tales *cum iis comparabat, qui cancros comedunt. nam propter exiguum alimentum, circa cruſtas & teſtas diu occupantur.* Epiſt. XL-IIII. Tale hîc. Atqui acuta ſunt. *Quid dicis?* ait Seneca. *nihil eſt acutius ariſt.i. Quædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas facit.*

DISSERT. VI.

De ſectâ Italicâ: eius auctore Pythagorâ: item bonitate, ſed non diuturnitate. Aliquid de Nigidio, Sextio, & Senecâ in hanc inclinatis.

DE *Barbaricâ* dixi: quæ vicina origini ſuæ, id eſt Deo fuit: ſequitur ITALICA, quæ à Barbaricâ manauit, & proximè ab eâ abeſt. Huius caput *Pythagoras*: ô magnus, & ingenij iudiciique præſtans vir! aut vtraque me fallunt. De æuo eius aliquid ambigui aut varij reperio. Plinius: *Veneris ſtellæ naturam Pythagoram deprehendiſſe, Olympiade* XLII. *qui fuit annus Vrbis* CXLII. Is erat Tarquinij Priſci regnantis annus quintus. Dionyſius, *in Italiam veniſſe & docuiſſe poſt quinquageſimam Olympiadem*: quod eſſet, Seruij Tullij primo regno. Cum eo Liuius conſentit: at Cicero leuiter diſſentit, & *regnante Tarquinio Superbo in Italiam veniſſe*, tradit. Hoc idem Agellius, ipſis ferè verbis, in Chronologiâ ſuâ. Repetit & alibi Cicero, *Pythagoram in Italiâ temporibus iiſdem fuiſſe, quibus L. Brutus patriam liberauit.* Hæc omnia Olympiadem LIX. aut & LX. tangunt, quâ iſtâ floruiſſe eum Diogenes prodit. Auguſtinus, *cœpiſſe excellere & noſci, eo tempore quo ſoluta eſt captiuitas Babylonica*: quæ fuit Olympias quinquageſima. At Euſebius, viguiſſe in LXIII. obiiſſe in LXIX. Hæc omnia cum Plinianâ notâ ægrè conſiſtere poſſunt:

(Marginal notes: II. Natur. Hiſt. cap. VIII. — II. Antiq. — I. Tuſcul. — Lib. XVII. cap. vlt. — IV. Tuſc. — XVIII. De Ciuit. cap. XXXVII.)

poſſunt: niſi admodum iuuenis ſanè, imò puer, ſtellam illam & curſum eius obſeruauit: quod non probabile. Quia ab illo anno Pliniano, ad dictam LXIX. Olympiadem, anni ſunt inter paullo minùs *octoginta*. Atqui vixit dumtaxat totidem annos, vt Heraclides prodidit; aut vt alij, *nonaginta*. An Plinius, ſi fortè, ex vulgato errore, ad Numæ æuum voluit eum trahere? quod & ex libri XIII. cap. XIII. dicas. Sed de natali terrâ etiam variant, & alij Samium, alij Tuſcum adfirmant. De Etruriâ, IIX. Quæſt. Conuiu. cap. VII.
præter Ariſtoxenum in Diogene, etiam apud Plutarchum Sulla quidam adfirmat, & apud Clementem Alexandrinum Ariſtarchus ac Theopompus. Sed addit idem, quoſdam Syrium I. Strom.
vel Tyrium origine eum facere, atque ita ad Barbaros relegare. Italiæ equidem hanc gloriam libens aſſeruerim: ſed vbiubi natus, peregrinatus variè eſt, in Ægyptum *ad Memphiticos vates* Epiſt. CIII.
(ait Hieronymus:) vbi & *Oenuphim Heliopolitam* audiſſe Plutarchus, De Iſid. & Oſir.
Sonchedum archiprophetam Clemens tradiderunt. Adiit Babylonem etiam, & Perſarum magos, atque adeò *Nazarethi Aſſyrij diſcipulum fuiſſe, qui nonnullis Ezechiel vates putatur*, narrat I. Strom.
etſi improbat idem Clemens. Ad Indos & Brachmanas pariter: & dogmatum ſimilitudo apparet, alibi declaranda. E Græcis etiam *Pherecydem Syrum* audiuit: & (vt Apuleij verbis di- II. Flor.
cam) *fertur & penes Anaximandrum Mileſium naturalia commentatus: necnon & Cretenſem Epimenidem, inclutum fatiloquum, & Platonem diſciplinæ gratiâ ſectatus: itemque Leodamantem, Creophyli diſcipulum. qui Creophylus memoratur poëta* HOMERI HOSPES, *& æmulator canendi fuiſſe.* Vbi mirum hercules de *Platone*, quem liquet tanto poſteriorem eſſe. Puto fuiſſe, *fatiloquum, & piatorem.* nam à duplici illâ notâ Epimenidem deſcribit, & celebrem fuiſſe oſtendit. * *Piator* autem eſt, qui purgat luſtratque res aut * Piatrix mulier in Feſto.
homines: quod munus obiiſſe, imò inſtituiſſe, Epimenides ille traditur. Diogenes: λέγεται δὲ καὶ πρῶτος οἰκίας καὶ ἀγροὺς καθῆραι, καὶ ἱερὰ ἱδρύσασθαι: *Dicitur & primus domos atque agros expiaſſe, & templa ſacraſſe.* Exempla etiam piationum eius, apud eumdem, habes. *Solonem* alij ſubſtituunt: ſed ſine auctore, nec res fuit. Doctores igitur iſti; & gratulor quòd etiam ab Homeri ſcholâ vnus, illius qui fons & caput eſt, inter Græcos quidem, ſapientiæ melioris. Sed à peregrinationibus ſuis, in Italiam rediit, &

quę didicerat cœpit docere. Inſedit *Græciam, quæ Magna dicta eſt, eamque priuatim & publicè* (ait Cicero) *præſtantiſſimis & inſtitutis, & artibus exornauit.* Inſtituta obſerua. quia rempublicam ipſe & adſeclę eius vel maximè curarunt, imò & rexerunt: veri Philoſophi, nec ad vmbram aut otium, ſed rem & actionem facti. In tantâ autem excellentiâ doctrinæ, modeſtia mirifica fuit. ac

*Alij, Leontem Phliaſiorum. primus ipſe apud * Polycratem Samium tyrannum, cùm alij eius ſtudij ad id tempus *Sophi* ſiue *Sapientes* appellati eſſent, repudiauit nomen, Deo vni id conuenire adſerens, & *Philoſophum* ſe eſt, nouo tunc nomine, profeſſus. quod deinceps à tanto exemplo in vſu fuit. Crotone, Metaponti, Tarenti, atque in iis lo-

Lib. I. cis vixit, *cœtusque iuuenum habuit* (ait Liuius) *æmulantium ſtudia doctrinæ*. Nec pauciores ſexcentis erant, qui ad eum vndique, &

Laërt. ab ipsâ Româ, confluebant: ac qui *auditione illâ dignati erant, ſcribebant ſuis, tamquam nimium aliquod magnum adepti. Domum eius, Cereris templum appellabant; vicum in quo ea ſita, Muséum.* Et

* prima virorum verò ex hac domo præſtantiſſimi philoſophi, * πρῶτα ἀνδρῶν, profecti: qui non in partes ſectaſque ſecti, ſed conſpiratione laudabili opinionum & ſenſuum, patriam ſuam & orbem terræ, pro ſe quiſque illuſtrarunt. *Zaleuci Charondæque Leges laudan-*

Epiſt. xc. *tur* (ait Seneca:) *hi non in foro, nec in conſultorum atrio, ſed in Pythagoræ tacito illo ſanctoque ſeceſſu didicerunt iura, quæ florenti tunc Siciliæ, & per Italiam Græciæ ponerent.* De quibus Laërtius pari-

Laërt. & Suidas. ter: Πολλοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπεργάσασθαι καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας, οἷον τὸν Ζάλευκον καὶ Χαρώνδαν τοὺς νομοθέτας: *Multos per Italiam doctos bonoſque viros effeciſſe, etiam Zaleucum & Charondam legiſlatores.* Quid Archytam Tarentinum? *qui ſeptem annos patriæ præfuit, cùm alij non niſi annum ex lege poſſent:* & idem in Philoſophiâ plurima commentatus, quorum fragmenta ad nos pauca venerũt, numquam ſine laude, vel admiratione potiùs, legenda. Ab eâdem ſcholâ *Empedocles, Epicharmus, Alcmæon, Hippaſus, Philolaus, Eu-*

Hieron. Epiſt. adu. Ruffin. *doxus*: quos Laërtius dabit. Fuêre & *Archippus* & *Lyſis*, qui ex Italiâ profugi, Thebis ſcholas habuêre: ac Lyſidis diſcipulus, magnus ille *Epaminondas*. Fuit & *Timæus Locrenſis*, Platoni laudatus: qui in Dialogum eius nominis, è libro huius *de Mundi animâ*, multa tranſtulit ſiue tranſcripſit. Quod alij ad Philolaum trahunt: à cuius heredibus ſcripta emerit, atque

ita

ita ſit vſus. Obiecit Timon, apud Agellium: Lib. III. cap. XXII.

Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον,
Ὅθεν ἀπαρχόμενος * τιμαιογραφεῖν ἐδιδάχθης. *Ex Laertio hæc ſic legenda.

Sed quod ad diſcipulos, enumerare longum ſit: dico non mediç, ſed vel primæ illius claſſis. Claudiano Mamerto nominantur, Lib. II. De ſtat. An. cap. VIII. præter dictos, *Eromenes Tarentinus, Ariſteus, Gorgiades, Diodorus,* quos famâ & ſcriptis claruiſſe oſtendit: Io. Stobæo, *Clinias, Crito, Callicratidas, Damippus, Diotogenes, Ecphantes, Hipparchus, Hippodamus, Metopus, Moderatus, Onatus, Polus Lucanus, Pempelus, Perictyone* mulier, *Stenidas, Theages, Teles.* Et fragmenta horum in eo habes, cur non ab aliquo, cum ceteris Pythagoricis, collecta aut colligenda? Videas in iis omnia plena ſapientiæ, & cui grauitas, probitas, atque ipſa virtus inſerta. Duo ſunt etiam extra ordinem dicendi: *Ariſtoxenus Tarentinus*, qui Ariſtotelem Suidas. ipſum audiit; ſed offenſus, quòd Theophraſtum in ſcholâ ſibi præpoſuiſſet, eum mortuum inſectatus eſt. Fuerat anteà auditor *Xenophili Pythagorici:* & varia huius dogmatis reliquit, inter alia, *Sententias & Apophthegmata Pythagoræ*, quorum particulæ in Stobæo. Alter, *Ocellus Lucanus*, Pythagoræ ipſius auditor. qui Platoni laudatur in epiſtolâ ad Archytam, nominatur Phi- Apud Laër. loni Iudæo, Luciano: & liber hodie ſanè doctus exſtat *De Uniuerſi naturâ.* De mundi incorrupt. Item tertius etiam eſt, de quo tria verba. Nam *Teletem* ſuprà nominaui, & in numero poſui: meretur excerpi, ſiquid è ſcriptis eius (apud Stobæum) poſſum iudicare. Inſignis vir fuit, & miror nuſquam aliter celebrari. Ex ipſo hoc colligo, Italum gente, Thebis tamen exſulem vixiſſe, tempore Antigoni regis, cum Stilpone Philoſopho, aut non diu poſt illum. Fragmenta, vt tetigi, in Stobæo, ſymbola optimæ mentis. Sed de ipſo Pythagorâ quæri video, ſcripſeritne? Negat Plutarchus clarè: *Neque Pythagoras* SCRIPSIT QVIDQVAM, *neque Socrates, Arceſilaus, Carneades,* PHILOSOPHORVM GRAVISSIMI. In Alexandro. Idem Ioſephus: Αὐτοῦ μὲν οὖν (Πυθαγόρου) οὐδὲν ὁμολογεῖται σύγγραμμα: *Ipſius Pythagoræ nullum ſcriptum firmiter recipitur.* II. Contra Apion. Claudianus Mamertus: *Pythagoræ, quia* NIHIL *ipſe* SCRIPTITAVERIT, *à poſteris quærenda ſententia eſt.* II de Stat. Anim. cap. III. Et Hieronymo cùm Ruffinus obieciſſet, temerè eum Pythagorç ſcripta affinxiſſe: diuertit aliò, & parùm conſtanter id affirmat. Laërtius tamen *ludere*

etiam eos cenſet, qui nihil adfirmant ſcripſiſſe. Ἔνιοι μὲν οὖν, inquit, Πυθαγόραν μηδὲ ἓν καταλιπεῖν σύγγραμμα φασὶ, διαπαίζοντες: quaſi aliter in noto confeſſoque eſſet. Ipſe autem tria eius volumina recenſet, *Doctrinale*, *Politicum*, *Phyſicum*. Plinius, Proclus atque alij, alia eius citant: atque etiamnunc *Aurea carmina* circumferun-
Adu. Ruf-fin. tur, Hieronymo χρυσᾶ παραγγέλματα dicta: quæ etiam Iamblichus, vt idem ait, *latiſſimo opere eſt commentatus*. Citatur & Stobæo ſæpiùs: etſi reuerà ego ad priores inclino, germanum eius ſcriptum nullum fuiſſe, ſed à diſcipulis ſub magno illo nomine quædam diuulgata. AVD. Miratum me debeo dicere, te ſic ex animo (ita obſeruaui) diffundi in eius viri laudes. LIPS. Prorſus ex animo; & iudicio tamen, niſi fallor. Multi mihi & boni
IV. Tuſc. ſuffragantur. vt Cicero: *Pythagoras præſtanti ſapientiâ, & nobilitate.* Vbi tamen de nobilitate hæreo, niſi ſiquam doctrinâ pa-
II. de Diuin. rauit: nam à genere non fuit. Idem Cicero: *Pythagoras &*
II. Flor. *Plato, locupletiſſimi auctores.* Apuleius: *Vir ingenio ingenti, ac profectò*, SVPRA CAPTVM HOMINIS, *animi auguſtior.* Condi-
Contra App. I. gnum hoc illo eſt: ſicut iſtud Flauij Ioſephi: Πυθαγόρας ὁ Σάμιος ἀρχαῖος ὢν, σοφίᾳ δὲ καὶ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειλημμένος διενεγκεῖν τῶν φιλοσοφησάντων, οὐ μόνον ἐγνωκὼς τὰ παρ' ἡμῖν δῆλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὴς αὐτῶν ἐκ πλείστου γεγενημένος: *Pythagoras Samius inter veteres, qui* SAPIENTIA *& erga Deum* PIETATE, *cenſendus eſt omnes qui* VNQVAM *philoſophati ſunt excedere; is, dico, Pythagoras palàm non ſolùm nouit noſtra & Iudæorum inſtituta, ſed etiam in multis* SECVTVS EA *& æmulatus eſt.* Et addit Hermippum auctorem, qui in vitâ eius prodidit, *multa à Iudæis in ſuam Philoſophiam tranſtuliſſe.* Quis abnuet, qui illa pauca etiam, reliqua nobis, luſtrabit & examinabit? Illud autem Clementi traditum, neſcio an admittendum, *circumciſum & recutitum* Iudaico ritu fuiſſe. Alius viderit. hoc nunc in viri laudem iure traham, quod
Apul. II. Flor. ille ipſe *Plato, nihil ab hac ſectâ, vel paullùm deuius, Pythagoriſſat.*
I. Metaph. Quod & Ariſtoteles aſſerit: Μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας, ἡ Πλάτωνος ἐπεγένετο πραγματεία· τὰ μὲν πολλὰ τούτοις ἀκολουθοῦσα, τὰ δὲ ἴδια παρὰ τὴν Ἰταλικὴν ἔχουσα φιλοσοφίαν: *Poſt has iam dictas philoſophias, Platonis ſuperuênit commentatio. in multis quidem adſecla & Pythagoreorum comes, tamen & propria quædam, ſeorſim ab Italicâ, habens.* Atque hæc, quod indignêre, tam laudabilis

ſecta,

ſecta, acriter quidem, ſed non diu viguit: & *ſcholam eius duraſſe non niſi ad nonam & decimam generationem*, Laërtius ſcripſit. Quæ Græcè concepta, Καὶ αὐτὸ τὸ σύστημα διέμεινε μέχρι γενεῶν ἐννεακαίδεκα. Vnâ, inquam, voce *nouemdecim* iſtæ generationes ſiue Ætates copulantur, temporum fœdo errore. Nam addit ipſe *extremos fuiſſe, quos Ariſtoxenus viderit, Xenophilus atque alij, ex Philolai & Euryti diſciplinâ.* At verò iſti compares aut leuiter ſuppares Ariſtotelis & Alexandri æuo: quomodo igitur tot *Aetates?* Enimuerò ipſe Diogenes numerat ab Olympiade LX: &, age, produc ad CXX. quò cenſere licet eos dictos perueniſſe. Si communi more Γενεὰς ſiue *Aetates* triginta annis definis; vides quantum abes. Itaque verius diuiſim legi ἐννέα καὶ δέκα, & accipere *nouem vel decem*. Sed notes etiam, dixiſſe Laërtium σύστημα, id eſt *collegium & corpus* illud non vltrà manſiſſe. nam quin ſinguli & ſparſi diu poſteà fuerint, non eſt fortaſſis ambigendum. Sed publicè igitur ſtatim poſt Socraticum illum fætum, vt eſt ingeniorum * καινοτομία, deſita & emortua illa Pythagorica ſecta, ** Innouandi ſtudium.* etiam in Italiâ ipſâ. vbi tamen, longo interuallo, reuocare conatus P. Nigidius Figulus, de quo Cicero: *Denique ſic iudico, poſt* De Vniuerſo. *illos nobiles Pythagoréos, quorum diſciplina exſtincta eſt quodammodò, cùm in Italiâ Siciliaque viguiſſet, hunc exſtitiſſe, qui illam renouaret*: etſi communiùs verba Ciceronis accipi, de Naturæ ſcientiâ poſſe, non eo negatum. Sub Auguſti deinde æuum *P. Sextius pater* exortus eſt, qui huc inclinauit: ſed & poſt eum Seneca noſter. Ipſe de ſe: *Non pudebit fateri, quem iuueni mihi amorem* Epiſt. CVIII. *Pythagoræ iniecerit Sotion. Docebat quare ille animalibus abſtinuiſſet, quare poſteà Sextius. Diſſimilis vtrique cauſſa erat, ſed vtrique magnifica.* Enimuerò ad *Sextium* iſtum, Euſebij notam in Chronico traho, quæ eſt quadrageſimoſecundo *Auguſti anno*. Ibi ſcriptum: *Xiſtus Pythagoricus philoſophus naſcitur.* Prauus, aut nullus, hic *Xiſtus*: & in meo ſcripto codice *Sextus*. è quo nihil ambigo *Sextium* reſcribere. Quia enim animalibus abſtinuit, habitus vulgò eius ſectæ: etſi Seneca contrà tendit. Nam alibi: Epiſt. LXIIII. *Lectus eſt deinde liber Q. Sextij patris, magni viri, ſiquid mihi credis, & licet negent, Stoïci.* Vides? Stoïcum ipſe vult: at negant alij, & Pythagoricum, inquit, cenſent. Sed de ipſo plura ad Senecam. Viſa igitur caput tollere hæc ſecta, ſed conatu inualido,

 ſtatim-

VII. Nat. Quæſt. cap. vlt. ſtatimque bonâ fide corruit & defecit. Seneca: *Pythagorica illa inuidioſę turbæ ſchola præceptorem non inuenit.* Heu, bona tam parum viuacia aut firma eſſe! Atquin iterùm repeto, non aliam ſectam vel auctores (nec Stoicos excipio) videri mihi magis ad Prudentiam & Sapientiam iuiſſe.

DISSERT. VII.

Tres Græcanicæ Philoſophiæ partes, an ſectę: ac primò de Poëticâ.

TERTIA porrò natio Philoſophorum, GRAECANICA eſt: etſi vix ſcio an hoc nomen iure tueatur. Non quidem ex aſſe. nam & multi eorum ac ferè primi, exteri aut Barbari (vt ipſi appellant) fuêre: in Græciâ tamen vixêre, atque eos docuêre. Triplex hæc iterùm facienda, *Poëtica*, *Ionica*, *Eleatica:* etſi alij ſolam *Ionicam* recenſere contenti. ſed nos ordinem amamus, & diſcrimen hoc iure adnotamus. *Poëtica* eſt illa vetuſtiſſima, in quâ Muſæus, Linus, Orpheus, Heſiodus, Homerus: quos certum ſapientiæ ſtudia coluiſſe, & largiter hauſta propagaſſe, ſed verſu, & fabellarum velis multa texiſſe. Nam id æui auguſtius cenſebant, & maieſtati rerum aptius, carminibus complecti, & grandiore ſono efferre: quod mutauit primus Pherecydes Pythagoræ doctor, *verſuum nexu repudiato,*

II. Flor. *conſcribere auſus paſſiuis verbis*, vt Apuleius loquitur, id eſt ſolutis atque vulgatis. Sed inter iſtos, incredibile eſt quantum vnus HOMERVS emineat: cui *palmam ingeniorum*, ab omni æuo, iure meritiſſimo Plinius adiudicat: cuius *immortalem cęleſtemque naturam* Fabius veneratur & ſuſpicit: cui ipſe Democri-

* Lego οὐκ ἂν ὄν. tus hoc elogium tribuit: Ὅμηρος φύσεως λαχὼν θεαζούσης, ἐπέων κόσμον ἐτεκτήνατο παντοίων, ὡς * οὐ κενὸν ἄνευ θείας καὶ δαιμονίας φύσεως οὕτω σοφὰ καὶ καλὰ ἔπη ἐργάσασθαι: *Homerus naturam ſortitus diuinam variorum carminum ornatum fabricatus eſt: neque eſt profectò ſine* DIVINA ET GENIALI NATVRA *tantæ Sapientiæ & Elegantiæ verſus facere.* Nota mihi nunc de *Sapientiâ*. *neque enim*, vt Plu-

de Muſicâ. tarchus ait, *quiſquam exiſtimet voluptati tantùm illa compoſita:* ἀλλὰ γὰρ βαθύτερός ἐστι νοῦς ἐγκεκρυμμένος τοῖς ἔπεσι: *ſed verò altior profundior-*

fundiorque mens & intellectus occulitur in iis verſibus. Quę eruenda ſcilicet eſt, ſed non niſi ab eo, qui ipſe mentem Sapientiâ tinctam habet. Ideò Plato cenſuit, οὐ δεῖν τοὺς ἀμυήτους τῆς σοφίας Ὁμηρικοῖς ἐμπίπτειν ποιήμασιν, ἵνα μὴ μύθους οἴωνται γράφειν τὸν ἥρωα: *non debere qui initiati nondum ſapientiæ, incidere in Homerica poëmata, ne fabellas cenſeant Heroëm illum ſcribere.* Neque hercules ſcripſit. ſed vt arcanis ſacriſque vela ſolent oppandi & aulæa: ſic ipſe à primo profanorum aſpectu ſubduxit altiora dogmata, & fabularum oppanſo quodam texit. Atque vt diuina omittam (quæ in eo examinanti mirifica, & ad ſublimem noſtramque veritatem propinqua) ad mores & Ethicam tamen palàm conducit. &, vt Baſilij verbis vtar, πᾶσα μὲν ἡ ποίησις τῷ Ὁμήρῳ ἀρετῆς ἐστιν ἔπαινος, καὶ πάντα αὐτῷ πρὸς τοῦτο φέρει ὅ, τι μὴ πάρεργον: *omnis poëſis Homeri laudatio Virtutis eſt, & omnia ipſe eò dirigit, niſi ſiquid parergum & ornatus cauſſâ accedit.* Satis, etſi nec ſatis, de Homero, & *Poëticâ* philoſophiâ: è quâ fructum hunc capere, non niſi magni viri eſt, & ætate iudicioque maturi. In Alcib.

DISSERT. VIII.

De Jonicâ Philoſophiâ, & Thalete auctore: de ſucceſſione eius, atque examinati Sidonij quidam verſus: de Socrate, & ab eo ſectis. eæque in Tabulâ propoſitæ.

VENIO ad *Jonicam*: quæ nomen & numerum præcipuè habuit. cui initium *Thales* dedit: & quos ei apponunt ſeptem Sapientes. De illo Iuſtinus Martyr, & Diogenes, πρῶτον τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἄρξαι: *primum Naturalem philoſophiam incohaſſe.* Atque idem *primus* (apud Græcos) *aſtrologiæ ſecreta rimatus*, ab eodem Diogene traditur, *& Solis deliquia conuerſioneſque notaſſe.* Hæc omnia *nullo præceptore vſus, niſi quòd cum Ægyptiis ſacerdotibus, eò profectus, familiariter eſt verſatus.* Itaque hunc quoque hauſiſſe è fonte *Barbarico* verum eſt: imò ipſum fuiſſe Barbarum plerique aſſerunt, è Phœnice oriundum, Iudææ finitimâ, & cum *Neleo* patre Miletum migraſſe, ibique ciuem adſcitum. Obiit Olymp. LVIII. Succeſſit ei *Anaximander Mileſius*: huic *Anaximenes Mileſius*: huic *Anaxagoras Clazomenius.* Adu. Gentes.

qui

qui PRIMVS *ſcholam è Mileto Athenas traduxit*, vt Clemens notat, & initium dedit nobili huic Philoſophiæ domicilio: etſi Diogenes hoc adtribuit *Archelao*, qui mox ſucceſſit. Sed fortaſſe parum cogitatò. nam ipſe in vitâ Anaxagoræ, *triginta annos* cum Athenis egiſſe, idque à *viceſimo* ætatis anno, adfirmat: denique Lampſaci obiiſſe. quando igitur Mileti docuerit, ſederitque? Ei ſucceſſor *Archelaus Athenienſis*, conſenſu omnium *Socratis* præceptor. Omnium dixi, quos equidem viderim. ſolum Sidonium excipio, qui in hac decantatâ ſucceſſione aliquid mutat aut turbat. Nam ita ſcribit, vbi ex propoſito eam

Carm. XV. exſeqnitur:

Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata ſeruat.
Iunior huic iunctus reſidet collega, ſed idem
Materiam cunctis creaturis aëra credens.
Poſt hos Arceſilas diuinâ mente patratam
Coniicit hanc molem, confectam partibus illis
Quas atomos vocat ipſe leues. Socratica poſt hunc
Secta micat.

Quid hoc eſt? in numero ſimul, & perſonis, variat. Primùm, *Iuniorem collegam* quem appellat? *Archelaum* cenſet accuratiſſimus & doctiſſimus eius interpres: & cauſſam habet, quia Plu-

Lib. I. De Placit. cap. III. tarchus hoc ipſum de *Aëre*, adſcribit Archelao. Sed *Arceſilas* igitur ille quis eſt? nemo alius interpoſuit, & omnes *Archelaum* doctorem Socratis fecerunt. Nec ſanè *Arceſilas* vllus innotuit in hoc cœtu, ante illum Academicum, de quo ſtatim. Meâ ſententiâ, *collega* ille *iunior* non ſit Archelaus, ſed *Diogenes Apolloniates*, qui reuerà condiſcipulus & collega Anaxagoræ apud Anaximenem fuit. Clarè auctor in eius vitâ Laërtius: qui & ipſam illam de *Aëre* ſententiam adſcribit. Τόντε ἀέρα, πυκνούμενον καὶ ἀραιούμενον, γεννητικὸν εἶναι τῶν κόσμων: *Aërem, denſum vel rarum factum, genitorem eſſe mundorum.* ſi non legendum, τῶν ἐν κόσμῳ: *quæ in mundo.* Conuenit in hunc magis, quàm *Archelaum.* qui quomodo *collega* ſui doctoris? quomodo *iunctus ei reſideat*? quæ Sidonius notificando huic ſcripſit. Sed nihilominus in *Arceſilâ* hæremus. expediámne? fortiter, & *Archelaum*, non nolente verſu, reſcribam. Nónne hoc meliùs, in ſententiâ Archelai aliquid labi Sidonium, quàm toto homine aberrare?

Nam

Nam hoc de Atomis, nemo iſtis, ſed Democrito & eius ligurritori Epicuro delegauit. Ergo iſta ſecta *Jonica*, & hactenus ſimplex, atque in *Phyſicis* dedita tantùm. *Socrates* ſuperuênit, qui, vt hoc quoque cum Sidonio,

——de naturæ pondere migrans,
Ad mores hominum limandos tranſtulit vſum:

Ethica introduxit. id eſt, quod aiunt, de cælo ad terras Philoſophiam deuocauit. Magnum virum fuiſſe, credere tot magnis viris par eſt: ſed ipſe monumenta ingenij ſui, præter diſcipulos, nulla reliquit. Iſti plures fuêre, doctrinâ ſcriptiſque nobiles: & qui velut officinas ſapientię plurifariàm inſtruxère. Ab hoc capite iam ſectæ natæ, & tamquam ex alto vertice aquarum diuortia: quas recenſere, vereor vt longum ſit, & cum tui tædio, mi Auditor. A v d. Meóne? iamdiu aueo perdiſcere. Adiui enim: ſed vt in labyrintho confuſas ſemitas implexaſque video, & veſtigia ſtatim reduco. Theſeum te mihi præbe, & filum dirige ſecuturo. Lips. Imò poteras hoc abſque Theſeo. etſi alij, fateor, carptim & breuiter tangunt; Laërtius, qui ex profeſſo voluit aut debuit, neglegens vel inconſtans fuit. Audi igitur, ſiue potiùs vide, STEMMA SOCRATICVM, & eius ramulos aut flexus.

SOCRATES.

- **ARISTIPPVS** *Cyrenaicus*: à quo *Cyrenaici*.
  - *Arete* filia.
    - *Ariſtippus Metrodidactos.* illius filius, diſcipulus, ſucceſſor.
      - *Theodorus* Ἄθεος, poſteà Θεός.
  - *Ptolomeus.*
  - *Antipater.*
    - *Epitimedes Cyrenaus.*
      - *Parabates Cyrenaus.*
        - *Hegeſias Peiſithanatos*: à quo *Hegeſiaca ſecta.*
        - *Anniceris Cyrenaus*: à quo *Anniceria.* de quâ etiam Strabo Lib. XVII.
- *Xenophon.*
- *Aeſchines.*
- **PHAEDO** *Elienſis*: à quo *Eliaci.*
  - *Pliſtanus.* *Anchipylus.* *Moſchus.*
    - *Menedemus Eretrienſis*: à quo *Eretrici.*
    - *Aſclepiades Phliaſius.*
- **EVCLIDES** *Megarenſis*: à quo *Megarici.* qui iidem *Eriſtici*, & quibuſdam *Dialectici.*
  - *Eubulides Mileſius.*
    - *Alexinus Elienſis.*
    - *Apollonius Cronus.*
      - *Diodorus Cronus.*
  - *Clitomachus Thurius.*
  - *Stilpo Megarenſis.*

PLATO *Athenienſis.*

Speuſippus Athenienſis, ex ſorore nepos Platonis.

Xenocrates Chalcedonius.

Polemo Athenienſis.

Crates Athenienſis — *Crantor Solenſis.*

Hactenus VETVS *Academia*: & in Platonis præceptis iſti manſerũt. ſed Crantoris diſcipulus

Bion Boriſthenites, in ſectâ inconſtans. — *Arceſilaus*, auctor ſecundæ, ſiue MEDIÆ fuit. patriâ *Pitanaus* ex Æolide. Latinis eſt *Arceſilas.*

Lacydes Cyrenaus: quem *Noua Academia* auctorem bis terque Laërtius facit. falsò, ſi Tullium, & Clementem, Empiricum, aliosque audis.

Telecles. — *Euander.*

Hegeſinus Pergamenus Laërtio. qui eſt Clementi *Hegeſilaus.*

Carneades Cyrenaus, verus auctor NOVÆ *Academia*: quartus, vt Cicero, ab Arceſilâ.

Clitomachus Carthaginienſis.

Philo, & *Charmidas*: *qui* QVARTAM inſtituerunt. Empiricus apertè, & ex Cicerone.

Antiochus, auctor QVINTÆ. idem Empiricus.

Ariſtoteles Stagirites: à quo Peripatetici.

Theophraſtus Ereſius.

Strato Lampſacenus. — *Demetrius Phalereus.*

Lycon Troadenſis.

Ariſto Ceus.

Critolaus Phaſelites.

Diodorus.

ANTISTENES *Athenienſis*, matre *Phrygiâ*: à quo *Cynici.*

Diogenes Sinopenſis.

Monimus Syracuſius. — *Crates Thebanus.* — *Oneſicritus Aeginenſis.*

Hipparchia eius vxor. — *Metrocles* huius frater. — ZENO *Cittiaus*, à quo *Stoici*: de quibus ſeorſim mox dicam & diducam. — *Menippus Phœnicius.*

DISSERT. IX.

Secta Eleatica, & variatio in auctore. Confundi cum aliis à quibuſdam. Succeſsio in tabellâ.

VIDISTI oculis *Ionicam* ſucceſſionem, mi Auditor: tertia ELEATICA ſupereſt. de quâ Cicero: *Omitto & illa*
IV. Acad. *quæ relicta iam videntur, & Herillum, qui in cognitione & ſcientiâ ſummum bonum ponit. qui cùm Zenonis auditor eſſet, vides quantum ab eo diſſenſerit, & quàm non multum à Platone Megarici, quorum fuit nobilis diſciplina: cuius, vt ſcriptum video, princeps Xenophanes, quem modò nominaui: deinde eum ſecuti Parmenides & Zeno. itaque ab his Eleatici philoſophi nominabantur. Pòſt Euclides, Socratis diſcipulus, Megareus; à quo iidem illi Megarici dicti, qui id bonum ſolum eſſe dicebant, quod eſſet vnum.* In quibus verbis de *Herillo* quod notat, verum eſt: & è *Stoïco* noſtro Stemmate liquet, itemque Laërtio in eius vitâ. Sed de *Xenophane* nodum habet, quod ſequitur: *Principem eum diſciplinæ Megaricæ* fuiſſe. Imò *Euclides* ille fuit, quod ipſe ſubdit, & Tabula noſtra dicit: *Eleaticæ* autem caput *Xenophanem Colophonium*, qui tempore Hieronis regis Siculi fuit, & Epicharmi poëtæ, Clemens Alexandrinus palàm facit. Niſi ea mens Ciceronis, conſentire ferè *Megaricos & Eleaticos*: & quamquam nomen ab Euclide mutarunt, rem fuiſſe à Xenophane; etſi nomen ſectæ tunc datum à duobus diſcipulis qui *Eleates* erant: *Parmenide*, inquam, & *Zenone*. Siquis melius, audiatur. Ceterùm, noſtro ſenſu, *Eleatica* diuerſa eſt à *Megaricâ*: & ortum ſucceſſumque hunc habet.

XENOPHANES *Colophonius*.

Parmenides Eleates.

Meliſſus Samius.

Zeno Eleates.

Leucippus Eleates.

Democri-

Democritus Abderites.

Protagoras Abderites. *Metrodorus Chius.*

Diogenes Smyrnæus.

Anaxarchus Abderites.

Pyrrho Elienſis.

Nauſiphanes.

Epicurus.

Hi ſunt *Eleatici*, etſi quidam paullò aliter diſponunt: ſed ego cùm alios, tum Clementem maximè ſum ſecutus. Video Laërtium, quid Laërtium? maiorem auctorem Strabonem, cum *Jtalicâ* ſiue *Pythagoricâ* ſectâ hanc confundere: an quia Parmenides & Zeno Itali fuerunt? Nam *Elea* ſiue *Velia* in Lucanis eſt: & ab iſtis *Eleatici* dicti. Tamen dogmata valdè diuerſa ſunt, & mihi placeat ſeparari. Satis de *Græcanicâ*: quam Varro quidem attollit, & magno elogio, *Canam veritatem Atticæ philoſophiæ alumnam* facit: ſed tamen eius apices nónne vides Barbaros fuiſſe? Orpheum è Thraciâ; Homerum ex Ægypto, vt plerique, certè in eâ doctum, vt omnes; Thaletem è Phœniciâ, Zenonem ex eâdem; multos ex Africâ. Imò vnæ Cyrenæ plures dederunt, quàm ipſæ Athenæ: & nobiles magnoſque. Eæ autem Ægypto finitimæ, & hæc Iudęæ: denique, vno verbo, ab Oriente ſapientia orta. Ideò, inquit Clemens, Καὶ ὁ τρόπος παρὰ παλαιοῖς φιλοσοφίας, ὡς Ἑβραϊκὸς καὶ αἰνιγματώδης. βραχυλογίαν γ᾽ οὖν ἠσπάζοντο, τὴν παραινετικὴν, τὴν ὠφελιμωτάτην: *Modus priſcis philoſophandi velut Hebraïcus, & ænigmaticus. nam breuiloquentiam amplectebantur, quæ admonitioni conuenit, & eſt vtiliſſima.* Habes de Sectis, quod ſufficit: nec enim omnia: & Varro apud Auguſtinum valdè plures collegit. Ex triplici enim primario Bono, quod alij in *Animo*, alij *Corpore*, alij *Vtroque* ponebant; *Varro ſubtiliter ſcrutatus, tam multam dogmatum varietatem aduertit, vt ad ducentas octoginta octo Sectas, non quæ iam eſſent, ſed eſſe poſſent, adhibens differentias quaſdam, perueniret.* Quomodo autem, idem Auguſtinus dicet: vide, ſi lubet.

1. Strom.

De Ciuit. Dei xix. cap. 1.

DISSERT. X.

Stoici obiter laudati, eorum ſucceſſio: & de auctore ipſo Zenone.

STOICOS in hac recenſione requiri à te iamdiu ſcio: ſed dilatos à me, non omiſſos. Cauſſa, quia ſeorſim dare placuit, Philoſophorum (pro meo ſenſu) maximos optimoſque: ideoque ſeorſim, & in ſuâ Tabulâ, dabo apices eorum, & qui familiam hanc, vt ſic loquar, duxerunt. Caput omnium,

ZENO *Cittiéus.*

Perſæus. *Erillus*, qui defecit. | *Cleanthes Aſſius.* | *Ariſto Chius.* | *Athenodorus Solenſis.*

Sphærus Boſphoranus. | *Chryſippus Solenſis.*

Diogenes Babylonius. | *Zeno Sidonius.*

Antipater Sidonius. | *Zenodotus.*

Panętius.

Poſidonius. | *Aſclepiodotus.* | *Apollonius.*

Et plures. quorum nomina facilius, quàm ſucceſſionem aut æuum, certò dare. Ergo quoſdam differo, iſtos leui luce perfuſurus. ZENO ductor eſt, qui *Cratetis Cynici* auditor, *verecundiâ prohibitus, ne in illam impudentiam* (Diogenis verba) *ſe daret.* Itaque dogmata ferè tenuit, ſed leuiter à vitæ genere & habitu abiuit. Is patriâ *Cittiéus* fuit, id eſt è *Cittio* Cypri opidulo, ad
Lib. XIIII. mare, ortus. Strabo: Κίττιον, ἔχει λιμένα κλειστόν. ἐντεῦθέν ἐστι Ζήνων, ὁ τῆς Στωϊκῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης: *Cittium, habet portum qui claudi poteſt. illinc ortus Zeno, Stoïcę ſectę dux & princeps.* Diogenes: Ζήνων Κιττιεύς, ἀπὸ Κύπρου πολίσματος Ἑλληνικοῦ, Φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος: *Zeno Cittiéus, è Cypri opidulo Grecanico, ſed quod Phœnicas incolas habuit.* Suidas hoc ipſum: Φοῖνιξ δὲ ἐπεκλήθη (Ζήνων) ὅτι Φοίνικες ἔποικοι

τοῦ πο-

τοῦ πολιχνίου ἐγένοντο: *Pœnus cognomine dictus eſt* (Zeno) *quoniam Pœni* (Græcè *Phœnices*) *incolæ opiduli fuerunt.* Cicero huc ſpectat; aut qui apud eum Zenoni illudunt: *Tuus ille* POENVLVS (*ſcis enim Cittiéos, clientes tuos, è Pœniciâ profectos*) *verba verſare cœpit.* IIII. De Finib. Et alibi: *Zeno Cittiéus, aduena quidam, & ignobilis.* Illudunt, v. Tuſc. in quo iure glorietur ipſe: è maioribus eſſe Syris, & Iudææ finitimis, à quo tractu ſapientia in alias oras, vt dixi, diffuſa. E quâ autem Pœniciæ parte? Sidone, vt opinor. ex Diogene: Ἀντιποιοῦντο δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν Σιδῶνι Κιτιεῖς: *Afficiebantur erga Zenonem* In Zenone. *etiam Cittiéi, qui in Sidone erant.* Vt appareat eam gentem, ſiue familiam amplam, colonias emiſiſſe, & illam à ſe in Cypro vrbeculam dixiſſe. Patria ergo talis: quis ipſe? peregregius: factis, verbis, ſcriptis laudatus, & laudandus. Vita continens, adſtricta, & auſteritati atque inopiæ propior: & quod in Decreto publico Athenienſium perſcribitur, *aureâ coronâ donatus* (raro in id genus hominum honore) *quia vitam ſuam exemplar omnibus proponebat*, CONSENTANEAM VERBIS *ac doctrinæ.* O verè philoſophum! & qui paratis opibus doniſque abſtinuit, imò ſpreuit. Nam rex *Antigonus Gonatas* (inter bonos magnoſque ponendus) ſæpè ad hunc viſendum, audiendum, fruendum Athenas venit: ad ſe præmiis euocauit: numquam mouit. Itaque dicere ſolitus rogantibus, *Cur illum ante omnes ſuſpiceret? Quia*, inquit, *multa me & magna ſæpiùs offerente, numquam neque elatus neque humilis apparuit.* Vult dictum, manſiſſe in tenore & æquilibrio illo animi, in ſolâ virtute fundati. Itaque illo mortuo, idem rex proclamauit: *Quale theatrum perdidi?* Sed quamquam in amicitiâ hac regis, & totius populi affectu, pauper perſeuerauit, vno an nullo ſeruo contentus? De vno, Diogenes ſuadeat, qui aliquando *percuſiſſe ſeruum in furto deprehenſum* narrat: de nullo Seneca, qui ſatis adfirmatè: *Vnum fuiſſe Home-* Conſol. ad *ro ſeruum*, NVLLVM ZENONI, *à quo cœpit Stoïcorum rigida &* Helu. cap. *virilis ſapientia*, SATIS CONSTAT. Ne dubitari quidem vult: X.I. eſto, faueo & credo. Vitâ, moribus, ſermone, habitu, ſeuerum vel, prauè interpretantibus, auſterum fuiſſe autumant: niſi ſi in conuiuio & potu: vbi remittebat, & detendebatur. Omiſi dicere, de initio eius ſiue aditu ad Philoſophiam: qui ab iniuriâ Fortunæ, aut veriùs beneficio, fuit. Mercator enim, & diues (ad

mille

mille talenta poſſediſſe dicitur) Athenas venit, purpuram è Tyro vænalem vexit: naufragium fecit, & in portum Philoſophiæ venit. Nam cùm Athenis mæſtus verſaretur, legere cœpit, rogare, diſcere, denique *Crateti* adhærere: annos iam natus circiter triginta. Vixit autem *nonaginta octo*, vt plerique tradunt; vt Perſæus eius diſcipulus, dumtaxat * *ſeptuagintaduos*. Sepultus publicè, ex decreto Athenienſium, in *Ceramico*: Diogeni traditum, in quo & verba Decreti. Pauſanias non pugnat, qui *monumentum Zenonis, & Chryſippi Solenſis*, extra vrbem ponit, prope Academiam: quia duplex ſcilicet *Ceramicus*, & in vrbe via, & extra vrbem ager, vbi ſepeliri ſolent de rep. bello vel aliter benè meriti. Pluria ſcripſit: ſed quod excerpam ad ingenium iudiciumq; viri notificandum, *Pythagorica*, & *Quæſtionum Homericarum libros quinque*. Vides in quibus auctoribus deditus fuerit? vtroque capite Sapientiæ, & quod eius alumni mecum mirentur.

* *Ipſemet in epiſtolâ ad Antigonum*, octogenarium *ſe ſcribit.*

DISSERT. XI.

Diſcipuli eius, & præcipui deinde doctores: deſcripti vel laudati ab aliquot notis.

AT hunc CLEANTHES excepit, qui Φρεάντλης ioco dictus, à labore quem noctibus ſumebat, *puteos exhauriendi*; vt diem ſtudiis, & alimenta ſibi daret. Præter Diogenem, etiam
Epiſt. XLIIII. Seneca: *Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locauit manus.*
Lib. XIII. Patria *Aſſus* fuit, vrbs Æolidis: quod & Strabo ſic teſtatur. *Naturâ & arte munita eſt Aſſus, à mari & portu arduum & difficilem aſcenſum habens. Cleanthes Stoïcus philoſophus, qui Zenoni Cittiéo ſucceſſit in ſcholâ, & eam Chryſippo Solenſi reliquit, hinc natus eſt.*
Cōment. vltimo in Epict. Simplicius, *Statuam Cleanthis admirabilem vidiſſe ſe* teſtatur, *in ipſâ Aſſo, magnificentiæ Romani Senatus ſpecimen, viri eius honori dedicatam.* A Cicerone *Pater Stoïcorum* dicitur: & alibi, *Maiorum gentium Stoïcus.* Meruit hæc & plura elogia, ipſe quoque vitâ ac ſcriptis egregius: & multa horum verſu Iambico complexus. Fragmenta docent. Longæuus item, & Zenonis annos dicitur æquaſſe. Diogenes: & adde Lucianum in Longæuis.

III. De Nat. deor. IIII. Acad. Qu.

CHRYSIPPVS huic ſucceſſit, cui *Soli* patria, vrbs Ciliciæ, poſteà *Pompeiopolis* dicta: quòd prędones ibi Pompeius locaſſet.

Dioge-

Diogenes ambigit an non *Tarſenſis* fuerit: Strabo definit, *Chryſippum Solenſem, patrem verò Tarſenſem: ſed huc commigraſſe.* Mirificè hunc laudant. vt Cicero: *Chryſippus acerrimo ingenio.* Iterùm: *In omni hiſtoriâ curioſus.* Itemque: *Somniorum Stoïcorum vaferrimus interpres.* Denique alibi: *Qui fulcire putatur porticum Stoicorum.* Cui adſonat illud παροιμιῶδες apud Diogenem: Lib xiv. II. De Nat. deor.

Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν Στοά:

Chryſippus haud eſſet, nec eſſet Porticus.

Et doctrinâ ſanè multâ, lectione, atque ſcriptione fuit: adeò vt volumina reliquerit ad *ſeptingenta & quinque*: vicitque numero priores omnes, victus ab Epicuro. Itaque Cicero alibi: *Nihil eſſe à Chryſippo prætermiſſum in Stoicis.* Nube autē teſtimoniorum in ſcriptis vti ſolet; adeò vt in quodam opere cùm Euripidis Medeam totam ferè inſeruiſſet, qui librum tenebat rogatus, *Quid ſcripti eſſet? Euripidis Medea,* facetè reſponderit. Logicæ autem plurimam operam dedit: ingenio atque arti ita fiſus, vt dictitaret, *Doctrinâ dogmatum* (id eſt Decretorum) *ſe egere tantùm: nam probationes à ſe reperturum.* Et vulgò iactabatur, *Si dij vellent Dialecticâ vti, Chryſippéâ vſuros.* Itaque *ſolius Logicæ partis volumina reliquit trecenta vndecim.* Notabile, an & laudabile? Negat Seneca, & audet *Chryſippum in ordinem cogere, magnum virum, ſed tamen Græcum: cuius* ACVMEN NIMIS TENVE *retunditur, & in ſe ſæpè replicatur: etiam cùm agere aliquid videtur, pungit, non perforat.* Bonum iudicium, & vniuersè etiam amplectendum. Sanè Chryſippus, à moribus & vitâ, ad diſputatiunculas diuertiſſe videtur: & vno verbo, *virilem illam Sapientiā* eneruaſſe. Etſi ipſe in vitâ tamen purus, & animi erecti. adeò vt, cùm multa ſcripſerit, numquam Regi aut Dynaſtæ aliquid inſcripſerit: extra ambitionem, & fructu operis aut famâ contentus. Sed & ſui magnâ fiduciâ. cuidam roganti, *cui filium optimè inſtituendum traderet?* reſpondit, *Mihi. nam ſiquem ſupra me putarem, ipſe me ei darem.* Magnum ingenium fuiſſe, clarum eſt; virum, probabile. nec de Logicâ nimis obſtat, quia ipſe quoque oſtendit & edixit, talia iuuenibus magis, & in flore aut luxu quodam ingeniorum, quàm viris ſenibusque conuenire. Nam ad Dialecticum Cleanthi imminentem, *Deſine*, inquit, *hunc grandem natu à ſeriis abducere: nobis iuuenibus hæc propone.*

Margin notes: I. De Finib. — Diogen. in Vitâ. — Ibid. — Ibid. — Ibid. — I. De Beneſ. c. IV. — Diog. — Diog.

Sentiebat, iuuenes præparari per hæc talia & exerceri: viros & maturos in melioribus eſſe. Ceterùm acuminis laudem tulit. & 1. De Beneſ. c. III. Seneca de eo pronunciat: *Chryſippus, penes quem ſubtile illud acumen eſt, & in imam penetrans veritatem: qui rei agendæ cauſsâ loquitur, & verbis non vltrà quàm ad intellectum ſatis eſt, vtitur.* Nota inibi & Breuitatem, & quamquam multa, non multis ſcripſiſſe: quod proprium ferè Stoicorum fuit. Vixit annos LXXIII. & ſtatua ei ab Athenienſibus poſita, in Ceramico. quam, quia fermè à vicino equite occuleretur, Carneades Κρύψιππον appel- De Finib. I labat. Cicero eius meminit: *Statua eſt in Ceramico Chryſippi, ſedentis porrectâ manu.* Non ergo mirum, occultum fuiſſe & oppanſum ab equite, quia *ſedentem*, vt ſolent docentes: & aliàs Lib. I. etiam tenui atque infirmo corpuſculo fuit. Pauſanias, *Chryſippi Solenſis ſtatuam locat in Gymnaſio, quod Ptolomæum à conditore dicitur, haud longè à foro.* Ergo *Ceramicum interiorem* accipi hîc magis eſt. Ad alios eo. AVD. Verbum interpono. quî Dialectica illa Chryſippi (nam obſeruaui) ſic in pretio, cùm Ariſtotelis iam eſſet? quâ nobis quidem nihil videtur perfectius aut acutius. LIPS. Nobis. alia olim iudicia: nec nos in morte omnium Chryſippi operum ſententiam feramus. Sequitur, & excipit

ZENO *Sidonius.* de quo Diogenes in Zenone, cùm plures fuiſſe hoc nomine notat: *Quintus*, inquit, *Chryſippi diſcipulus, qui libros quidem paucos ſcripſit, ſed complures reliquit diſcipulos.* Euſe- Lib. XV. Præpar. Euang. bius, vbi Chryſippum nominaſſet, addit: Τὸν μὲν γὰρ τούτου μαθητὴν καὶ διάδοχον τῆς σχολῆς Ζήνωνα φασὶν ἐπισχεῖν περὶ τῆς ἐκπυρώσεως τῶν ὅλων: *Nam huius* (Chryſippi) *diſcipulum &* SVCCESSOREM *Zenonem, aiunt dubitaſſe ſuper vniuerſi conflagratione.* De hoc ipſo Suidas, & dubitatum de patriâ oſtendit: *Zeno Dioſcoridis filius, Tarſenſis: vt verò quidam, Sidonius, diſcipulus Chryſippi Tarſenſis, Philoſophi Stoici, & ſucceſſor.* Ab eodem doctore

DIOGENES, cognomento *Babylonius.* non quia verè ibi In Vitâ Diog. Cynici. natus, ſed à vicino & notiore loco ſic dictus. Laërtius: *Fuit & Diogenes Stoicus ex Seleuciâ oriundus: ſed Babylonius, ob viciniam, cognominatus.* Chryſippi auditor fuit: *magnus & grauis* Cic. I. De Diuinat. III. De Offic. *Stoicus* Ciceroni inſignitus. Factum eius, philoſopho & Stoâ dignum, in Senecâ: De Irâ III. cap. XXXVIII. *Diogeni Stoico de Irâ cummaximè diſſerenti adoleſcens proteruus inſpuit. Tulit hoc leniter ac ſapienter: Non quidem,*

dem, inquit, iraſcor, ſed dubito tamen an iraſci oporteat. Stoicum agnominat tantùm; & ſic ſæpè in Stobæo, atque hunc puto. Romæ fuit, legatus. de quo Cicero: *Lælio & Scipione adoleſcentibus, Stoicum Diogenem, & Academicum Carneadem, video ad Senatum ab Athenienſibus legatos eſſe miſſos: qui cùm reipub. nullam vnquam partem attigiſſent, eſſetque eorum alter Cyrenæus, alter Babylonius; numquam profectò ſcholis eſſent excitati, neque ad illud munus electi, niſi in quibuſdam principibus* (Romanis) *temporibus illis fuiſſent ſtudia doctrinæ.* Sed addo etiam, Carneadem hunc diſcipulum Diogenis eius fuiſſe. Ex ipſo Cicerone: *Cùm aliquid eiuſmodi inciderat* (cauillatorium & ſpinoſum) *ſic ludere Carneades ſolebat: Si rectè concluſi, teneo; ſin vitiosè, minam Diogenes reddat. ab eo enim Stoico Dialecticam didicerat.* Huic auditor ſucceſſorque fuit IV. Tuſc. IV. Acad. Quæſt.

ANTIPATER *Sidonius.* quem Laërtius in Zenone, atque alibi, nominat. De diſciplinâ à Diogene, Cicero auctor: *Aliud Diogeni Babylonio videri ſolet, aliud Antipatro diſcipulo eius, homini acutiſſimo.* Atque alibi in primis Dialecticis recenſet: *Duo vel principes Dialecticorum, Antipater & Archidemus, opinioſiſſimi homines.* Attollit & Seneca: *Antipater, inter magnos ſectæ huius* (Stoicæ) *auctores.* Nominat & Epictetus, velut inter Triumuiros: & Plutarchus hoc quoque ad notitiam viri prodit: *Stoicus Antipater, quia non valebat neque volebat pedem conferre cum Carneade, ſcribebat autem & libros implebat ſuis in eum refutationibus, καλαμοβόας, quaſi Calamo-clamator dictus eſt cognomento.* Quòd calamo ſcilicet inclamaret, voce mutus eſſet. Reperiò & *Antipatrum Tyrium*, item Stoicum: qui Catoni Vticenſi in adoleſcentiâ doctor, atque adeò in contubernio Romæ fuit. Plutarchus in vitâ Catonis hoc prodidit: eſtque ille de quo Cicero: *Antipater Tyrius Stoicus, qui Athenis nuper eſt mortuus.* Verius autem, hunc diuerſum à priore eſſe: ſicut & *Antipatrum Tarſenſem*, quem inter illuſtres Stoicos Strabo nominauit. An non iſte ſit, quem Cleanthis γνώριμον, id eſt *diſcipulum*, Clemens Alexandrinus fecit? Primo illi ſucceſſit III. De Offic. IV. Acad. Epiſt. XCII. Lib. III. Diſſet. XXI. De Garrulitate. II. De Offic. Lib. XIV.

PANAETIVS, ille inclytus, & inter vertices. de quo Cicero: *Poſidonij doctor, diſcipulus Antipatri, Panætius.* Rhodius patriâ fuit: quod Strabo notauit, eiuſque maiores inter belli du- I. De Diuinat. Lib. XIV.

ces, aut Athletas. Magni eum fecit idem Cicero, ornauitque
IV. Acad. elogio: *Panætius Princeps, meo quidem iudicio, propè Stoicorum.*
IV. de Finib. Iterùm: *Homo in primis ingenuus & grauis, dignus illâ familiaritate Scipionis & Lælij.* Enimuerò Scipio ille Africanus poſterior, ita virum æſtimauit & amauit, vt domi habuerit, nec à ſe dimiſerit,
IV. Acad. etiam cùm ad res aut bella iret. Cicero: *Hiſtoriæ loquuntur, P. Africani, in nobili illâ legatione, quam ante Cenſuram obiit, Panætium*
In Apoph. VNVM *omnino comitem fuiſſe.* De quâ ipſâ re Plutarchus: *Miſſus Africanus ad res regum inſpiciendas, Alexandriam venit. Comitabatur eum amicus* VNVS, *philoſophus Panætius, ſerui quinque.* Diu
III. De Offic. vixiſſe apparet. nam Cicero ex Poſidonio tradit, *triginta totos annos ſuperfuiſſe, poſtquam libros De officiis* edidiſſet. Seneca nominat aliquoties, ſed tantùm.

POSIDONIVS, diſcipulus prioris, vt dixi: *Apameę* in Syriâ
De quo & Suidas. natus. Alius ab iſto eſt, item Stoicus, qui *Alexandrinus* Diogeni agnominatur: æuo anterior, & Zenonis ipſius auditor.
Epiſt. XCI. Sed hic noſter nobilior, & Senecæ laudatus: *Poſidonius, vt mea fert opinio, vnus ex iis qui plurimum Philoſophię contulerunt.* Ci-
Ex Fragm. libri de Philoſophiâ. ceroni: *Vidi in podagræ dolore vel omnium maximum Stoicorum Poſidonium.* Quídni laudet? inter doctores eum habuit, & Rhodi operam dedit. Nam inibi vixit plurimùm, remp. rexit, ſcho-
Lib. XIV. laſque habuit, etſi alibi natus. Strabo: Ποσειδώνιος δὲ ἐπολιτεύσατο μὲν ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἐσοφίστευσεν. ἦν δ' Ἀπαμεὺς ἐκ τῆς Συρίας: *Poſidonius Rhodi remp. adminiſtrauit, & ſapientiæ ſtudia docuit, in Syrię tamen Apameâ natus.* Idem, vixiſſe circa ſuum æuum oſtendit, laudat-
Lib. XVI. que: Ἀνὴρ τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων πολυμαθέστατος: *Vir philoſophorum*
II. Tuſc. *noſtri ęui plurifariàm doctiſſimus.* Narrat Cicero, Pompeium eius viſendi audiendique, è Syriâ redeuntem, deflexiſſe Rhodum
Lib. VII. cap. XXX. (addit Plinius, *percuti de more fores à lictore vetuiſſe, & faſces ianuę ſubmiſiſſe eum, cui ſe Oriens Occidenſque ſubmiſerat:*) deflexiſſe, inquam Rhodum: & cùm decumbentem, grauiter podagrâ ægrum, repperiſſet, doluiſſe quòd audire eum non poſſet. Sed Poſidonium non tuliſſe, vt fruſtrà tantus vir veniſſet. itaque dixiſſe, cum dolore interpellante pugnantem, & ſubinde exclamantem, *Nihil agis dolor. quamuis ſis moleſtus, numquam confitebor te malum eſſe.* Hæc magni & Stoici animi, diuerſa ab
In Hortenſio. iis quæ in Fragmento eiuſdem Ciceronis alibi: *Vidi in dolore*

poda-

podagrę vel omnium maximum Stoicorum Poſidonium, nihilo ipſum, quàm Nicomachum Tyrium hoſpitem meum, fortiorem. Sed caue Ciceronis ea cenſeas; imò alterius (vt in Dialogis) philoſophos oppugnantis & ſugillantis: an non ipſius Hortenſij? Qui Rhodi pariter eum viderit: etſi Romæ etiam potuit. ſi verè Suidas, *Poſidonium Romam, ducente M. Marcello, veniſſe.* Hoc vero magis aſſidet, quàm cum Scipione Africano vixiſſe: etſi in Athenæo palàm ſcriptum. Nam vbi Strabonem Geographum laudaſſet, addidit ad æuum eius notandum, *Non ita recentem ſcriptorem eſſe. quippe qui ſcribat in libro* VII. *Geographię; cognouiſſe ſeſe Poſidonium illum Stoicum philoſophum, qui Scipioni Carthaginis domitori adhæſit, conuixitque.* Hæc ſunt nimia mira: nec de *Poſidonio*, ſed *Panætio* certa. Itaque id nomen omnino reponendum, niſi latum & ridicularium errorem Athenæus errauit. Potuit autem Strabo nouiſſe Panætium, qui ad vltimum ſenium venit, adoleſcens. Tamen hodie in Strabonis hæc non legas, niſi fallor. Hic eſt porrò Poſidonius, cuius moderatio, non eruditio ſolùm laudatur, iudicio Stoicus: & ideò aliquando diſſentiens, vt qui *ſectam deſerere maluerit* (Galenus de eo) *quàm veritatem.* Atque iſta ferè ſucceſſio eſt ad Auguſti ęuum: neque vltrà quęro. Addam è Sidonio Imagines & habitudines quorumdam. Nam ille in epiſtolâ quadam, ait *per gymnaſia vel pritanéa pingi Zenonem fronte contractâ, Chryſippum digitis propter numerorum indicia reſtrictis, Euclidem propter menſurarum ſpatia laxatis, Cleanthem propter vtrumque corroſis.* Inuenies inibi & de aliis Philoſophis, ſed ego meos excerpſi. De *Zenonis fronte*, non mirum. ſeuerus & ſubacerbus fuit, ſuperciliosſus. Zenodotus in Epigrammate:

Lib. XIV. — Lib. IX. Epiſt. IX.

Ζήνων σὺν πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ:

Cum cano auguſtus Zeno ſupercilio.

Denique in prouerbium iuit, *Stoicum ſupercilium*: &, *Stoica grauitas.* De Chryſippi *digitis conſtrictis*, diſſentire Cicero videatur, qui facit *ſedentem, porrectâ manu.* Sed poteſt panſa manus eſſe, & digiti cohærere, etſi non inflecti. Qui tamen habitus vix ad *numeros*, in quibus complicari variè ſolent: ad quos palàm Sidonius non hîc tantùm refert. Nam & alibi, *Chryſippi numeros, & Euclidis menſuras*, ita iungit. An ad Soritem igitur hæc

Lib. IV. Epiſt. III.

ſpectant, cui Chryſippus inuentor, & illum numeroſum adſenſum vel deſcenſum? Dicas ex eodem Sidonio:

Carm. XXIII.
Non hunc, ſi voluit rotare rythmos,
Quidquam propoſito virum morari
Chryſippus potuiſſet ex aceruo.

Adde & Scholiaſten Perſij in illud, *Inuentus Chryſippe tui finitor acerui.* Sed vt de meâ mente dicam, longinqua ſatis hæc Sidoniana ſunt: magiſque obuium, ad Dialecticam & ſubtiles breuéſque concluſiunculas eius referri. Id enim *digiti adſtricti* notare; & item manus porrecta, diſputantem poteſt. Simile in *Cleanthis corroſis digitis.* Neque hîc, inquam, aſſentior. quid enim ſingulare ille in Numeris aut Spatiis? & cur digiti ab iis corroſi? Vide an non ad diligentiam & intentionem viri magis referas: notumque per eam, *rodi vngues.* An & ad attritos digitos ab antliâ obiter adſpectum? cogitetur. Sidonius idem alibi:

Carm. II.
—— arroſo quidquid ſapit vngue Cleanthes.

DISSERT. XII.

Alij aliquot clari Stoici, & præſertim qui in Senecæ ſcriptis.

AVD. Alios omittis, in Tabellâ & Indice poſitos: iuuet nouiſſe. Sæpiculè enim lego, & nomina occurrunt: neque æuo aut notis aliis ſemper diſtinguo. LIPS. Ad laborem addis: ſi gratum tamen, exſequar, & ſpero profuturum.

PERSAEVS eſt à latere primus. quem vides è ſcholâ Zenonis fuiſſe: atque ego è patriâ etiam addo. Nam & ipſe *Cittiêus.* Quâ in re luſit apud Athenæum Bion Boriſthenites: qui conſpectâ ſtatuâ eius æneâ, in quâ inſcriptum, PERSAEVS ZENONIS KITTIEΥΣ: *ipſe erraſſe ſcriptorem dixit, faciendumque* οἰκετιεύς: quod eſſet, *Zenonis famulus.* Scilicet, quod in Diogene eſt, verè famulatum Zenoni tradunt, libroſque deſcripſiſſe & alia miniſteria obiſſe: etſi poſteà ad Antigonum regem rediit, à quo donatus Zenoni fuerat. Apud iſtum (regem dico) ſapientiæ peramantem, & titulo ſuo dignum, in gratiâ fuit, atque etiam ad rem ciuilem & militarem promotus. Nam Acrocorintho eum præfecit, à quâ arce Corinthus ipſa, imò Pelo-

Peloponeſus, pendebat: ſed parùm felici exitu, cùm aſtu Arati Sicyonij capta arx fuit, & Perſæus ipſe eiectus, vel, vt quidam, interfectus. Eiectum, Plutarchus refert. qui etiam dictum eius poſteà narrat. cùm differente quodam, *Solum ſapientem belli ducem eſſe*: ſubiecit, *Et nobis olim hæc viſa, ex Zenonis ſcitis: ſed mutaui, & iuuenis Sicyonius* (Aratum ſignabat) *aliter me condocefecit.* At interfectum, Pauſanias clarè. *Aratus*, inquit, *cùm Antigonus Acrocorinthum cum valido præſidio obtineret*, καὶ ἄλλους τὲ κρατήσας μάχῃ διέφθειρε, καὶ Περσαῖον ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τεταγμένον: *cùm alios pugnâ victos interemit, tum ipſum cuſtodiæ præfectum Perſæum.* Iterat hoc ipſum poſteà: Ἄρατος, inquit, καὶ Σικυώνιοι φρουρὰν ἐκ τῆς Ἀκροκορίνθου τὴν πᾶσαν ἐξήλασαν, καὶ ἀπέκτειναν Περσαῖον ὑπὸ Ἀντιγόνου ταχθέντα ἐπὶ τῇ φρουρᾷ: *Aratus & Sicyonij præſidium Acrocorinthi totum eiecerunt, & interfecerunt Perſæum ipſum ab Antigono præpoſitum.* Athenæus hęc talia narrat, illudens Philoſophaſtro: & ait eum, *dum aſſiduis compotationibus indulget, arcem ipſam cum Corintho amiſiſſe; illum, qui anteà in ſuis ad Zenonem Dialogis contenderat, Omnia rectè facere ſapientem, atque vnicum belli ducem eſſe.* Atque ipſe Plutarcho propior, ἐκπεσεῖν dumtaxat, *excidiſſe* eum ſcribit, non interiiſſe. Scripſit *Dialogos Conuiuiales*, ex eodem Athenæo: & parùm ſeria quædam alia, certè parùm ipſe. Cicero hunc nominatum voluit: *Perſeus Zenonis auditor, eos dicit habitos Deos, à quibus magna vtilitas ad vitæ cultum eſſet inuenta.* Et mox: *Perſeus Citiéus.* Sed vtrobique *Perſæus* reſcribendus, quia conſtanter Græci Περσαῖον dicunt.

In Arato.

Lib. II.

In Achaic.

Lib. IV.

I. De Nat. deor.

ERILLVS, ſiue potiùs *Herillus.* qui omnia ad ſcientiam reuocauit, & eam vnum Bonum eſſe. Cicero aliquoties meminit: & Diogenes ſatis dicet, qui ſeorſim deſcripſit.

ARISTO *Chius* à patriâ, item inter Zenonis γνωρίμους, id eſt *diſcipulos*, philoſophantium linguâ. Hunc Athenæus, ex Timone Phliaſio, deſcribit *Zenonis auditorem, ſed adulatorem & aſſeclam Perſæi*, iam dicti, *quia Antigono regi amicus erat.* Cicero aliquoties memorat, & à Zenone ſuo abiſſe oſtendit. Nam *Ariſto Chius*, inquit, *præfractus, ferreus, nihil bonum, niſi quod rectum & honeſtum eſt, eſſe dicebat.* Sed explicat magis, & addit: *Ariſtonis exploſa ſententia eſt, dicentis nihil differre aliud ab alio, nec res eſſe vllas, præter virtutes & vitia, inter quas quidquam intereſſet.*

Lib. VI.

In Hortenſ. ex Fragm.

IV. De Finib.

Itaque

Itaque *Media* omnia ſuſtulit, nec in iis momenta vlla, quę Zeno cenſuiſſet. Sed plura de eius dogmate Diogenes, in fine Zenoniæ vitæ. Seneca virum nominat alibi hoc *Chij* cognomine, alibi *Stoici*: & ex ipſo liquet eumdem eſſe. Etſi alij etiam *Ariſtones*, & duo quidem Peripatetici.

Epiſt. LXXXIX. & XLIIII.

ATHENODORVS *Solenſis*, quartus in Tabulâ diſcipulorum Zenonis eſt. Diogenes inter inclytos & præcipuos nominat: aliquoties & Seneca noſter (etſi abſque cognomine) ſed puto iſtum. Alioqui & alij hoc nomine fuêre. duos quidem Strabo ſuggerit, & Stoicæ item ſectæ. *Tarſus Ciliciæ*, inquit, *edidit duos Athenodoros. quorum alter Cordylio cognomento, vixit cum M. Catone, atque apud eum obiit: alter Sandonis filius, quem & Cananitam à pago quopiam appellant. qui magnos honores à Cæſare Auguſto, cuius doctor & familiaris fuerat, conſecutus in patriam rediit, eamque turbatam ordinauit & rexit.* De M. Catone quòd ait, *Vticenſem* accipies. nam & diffuſiùs hoc paullò in vitâ huius Plutarchus denarrat. *Cato*, inquit, *incenſus ſtudio doctrinæ, cùm audiſſet Athenodorum Cordylionem cognomine, in Stoicis excellentem, Pergami agere, ætate iam grandem, atque eum regum & principum plurium amicitiam aut contubernia refugiſſe: arbitratus nihil ſe nunciis aut litteris profecturum, ſumpto in duos menſes iure legationis liberæ, ipſus in Aſiam iuit, fretus virtutibus ſuis, quibus præda ea cederet. Quod factum. & expugnatum virum ac de ſententiâ, poſt aliquot ſermones, deiectum ſecum in caſtra duxit, ouans ac triumphans, vt re præclariſſimâ geſtâ, ſplendidiùs iuſtiusque quàm Pompeius aut Lucullus de regibus aut regnis, quæ tunc maximè capiebant aut vaſtabant.* Nota *Pergami* egiſſe: & ergo * εἰκότως eſſe illum, de quo Diogenes: *Athenodorum Stoicum Pergamenæ bibliothecæ præfuiſſe, inibi libros Zenonis interpolaſſe, ſublatis quæ inuidiam aut infamiam vulgò habebant. Sed deprehenſum, ipſum in periculo fuiſſe*: & an ea quoque cauſſa, cur facilior Catoni fuerit abducenti? Tres igitur Athenodori Stoici, & omnes Cilices: vltimus autem Plutarcho in Apophthegmatis nominatus, & Dioni in rebus Auguſti.

De Tranq. cap. III. Epiſt. X. & alibi.

Lib. XIV.

* probabiliter

In Zenone.

SPHAERVS Cleanthis diſcipulus, etſi Zenonem quoque audiuit. *Boſphorus* ei patria, & de vitâ ac ſcriptis eius pauca ſeorſim Laërtius: quem eſt videre. Cicero vnâ notâ commendat: *Definitiones ſuperiores erant Sphæri, hominis in primis benè definien-*

IV. Tuſc.

finien-

finientis, vt putant Stoici. Plutarchus Cleomenis Spartani illius In Agide & Cleom.
præceptorem facit, & ad gloriam hunc inflammaſſe.

De ZENONE *Sidonio* ſuprà dixi: neque enim firmiter ſcio quis in ſcholâ Chryſippo ſucceſſerit.

De ZENODOTO, ex Laërtio Diogenis diſcipulum In Zenone.
fuiſſe.

Eſt APOLLONIVS & ASCLEPIODOTVS: ille Straboni, hic Senecæ aliquoties dictus.

Sed poſtremi hi parum nobiles: duo ſunt extra ordinem dicendi. Prior ARCHIDEMVS, ſiue ARCHED. vt * pluri- * *Græcis quidem. nā Latinis ferè* Archidemus.
mùm ſcriptus. Hunc Diogenes ſatis crebrò nominat, & quidem inter primores Stoicos, quibus ius cenſendi. *Tarſo* Ciliciæ ortum Strabo ſignificat: ſi tamen de iſto. *Et incolæ,* inquit, *tan-* Lib. XIV.
tum curæ ardoriſque erga ſapientiæ & variæ doctrinæ ſtudia habuerunt, vt vel Athenas vel Alexandriam ſuperauerint, & ſicubi inclytæ & frequentes etiam ſunt Scholæ. Viri illuſtres ex eâ prodierunt, Antipater, & Archidemus, & Neſtor, Stoici. Epictetus ſæpiùs Lib. II. Diſſert. IV. & XVII. & XIX.
nominat, ſed ſemper vt inter vertices, & qui vulgò ſic cenſerentur. Etiam noſter Seneca: [a] *Exclamanti alios opponam cum quibus* Lib. III.
litiges, Poſidonium & Archidemum. Cicero de eodem: [b] *Duo vel* Diſſert. II.
principes Dialecticorum, Antipater & Archidemus. De iſto, an [a] Ep. CXXI. [b] IV. Acad.
alio, Plutarchus? cuius verba, vbi oſtendit multos voluntarium exſilium elegiſſe: Ὁ δὲ Ἀθηναῖος Ἀρχέδημος εἰς τὴν Παρθῶν De Exſil.
μεταστὰς, ἐν Βαβυλῶνι τὴν Στωϊκὴν διαδοχὴν κατέλιπε: *Athenienſis, Archidemus, in Parthorum regionem ſe transferens, in ipsâ Babylone* STOICAM SVCCESSIONEM *reliquit.* Notabile. etiam Parthos huic ſectæ inſertos: & magnum viri ardorem, qui iuit, docuit, fecit. Dubitaui an idem eſſet: imò non videtur, cum illo Strabonis certè. qui *Tarſenſis,* non *Athenienſis* fuit. An diuerſi *Archidemus,* & *Archedemus*?

Alter quem volui ſuggeſtum, eſt SOTION. Debui Senecæ cauſsâ, cui doctor ille fuit. Nam ita in epiſtolâ quâdam, vbi præteritos annos recolit: *Modò apud Sotionem philoſophum puer* Ep. XLIX.
ſedi. Iterumque: *Non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythago-* Epiſt. LVIII.
ræ Sotion iniecerit. An ergo Pythagoreus fuit? vix credam: ſed non alienum ab eâ abſtinentiâ, fortaſſe & aliis magnanimi viri ſcitis, aut inſtitutis. Sitne hic, quem Diogenes & Athenæus

citant, libris *De ſucceſſione Philoſophorum*: quem Stobæus, *De Irâ*: non adfirmem. vereor vt ille antiquior ſit: magis inclinem eſſe, quem Plutarchus circa ſuum, id eſt Senecæ æuum, fuiſſe oſtendit. In libro, De pietate fraternâ: Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων Ἀπολλώνιος ὁ Περιπατητικὸς ἤλεγξε τὸν εἰπόντα, δόξαν ἀκοινώνητον εἶναι, Σωτίωνα νεώτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ ποιήσας ἐνδοξότερον: *Sed &* RECENTIORVM *philoſophorum Apollonius Peripateticus reprehendit & refutauit qui dixerat, Gloriam eſſe incommunicabilem. quippe iuniorem fratrem Sotionem illuſtriorem quàm ſeipſe reddidit.* Tangit aliquod factum circa fratrē, nobis ignotum. Satis de *Stoicis* nobilioribus: nunc cauſſam nominis huius breuiter etiam dicam. Zeno in *Porticu* docuit, quę *Piſianactæa* olim dicta, poſteà picturis variè à Polygnoto decorata, nomen illud ποικίλης ſiue *Variæ* accepit. Inde igitur nomen. & ἀπὸ στοᾶς, litterâ mutante & augente, Στωϊκοὶ appellati. Bono omine pinxit ille: & * πολύγνωτον hanc *Porticum*, & *Porticenſes*, vt Latinè ſic reddam, orbi terrarum factos ſcimus.

Diog. in Zen. initio. Plutarc. in Cimone, Harpocration in *Polygnotus*, Pauſan. Perſius Sat. III. ibi Schol.

* *multi-notam & nobilē*. ad nomen *Pictoris* alluſum.

DISSERT. XIII.

Cynicos originem Stoicis dediſſe, & Dogmata ferè conuenire. Illi ex profeſſo laudati.

ANTEA *Zenonij* appellabantur etiam: & cur non *Cynici*? nam reuerà ſunt pænè iidem. Itaque & ortum Stoicæ, ſunt qui Antiſtheni adſcribant, *Cynicæ* eidem conditori. Diogenes apertè: Δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ἀνδρωδεστάτης Στωϊκῆς κατάρξαι: *Videtur & virilis illius Stoicæ ſectæ princeps auctorque fuiſſe.* Quídni videatur? dogmata conſentiunt, in vitâ & cultu aliquid mutant. Itaque Poëta rectè:

In Antiſth.

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata curat
A Cynicis tunicâ diſtantia:

ſiue quia veſte & habitu differebant; ſiue quia verecundiâ tantùm, & tegebant Stoici, quæ illi in aperto audebant. Sanè, vt Diogenes ait, κοινωνία τις ταῖς δύο ταύταις αἱρέσεσίν ἐστιν. ὅθεν καὶ τὸν Κυνισμὸν εἰρήκασι σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *communio & ſocietas quædam eſt his duabus ſectis. vnde & Cyniciſmum dixerunt breuem ad virtutem viam.* Qui *dixerunt*? ipſi Stoici. Atque adeò Zeno definiuit,

In Menedemo.

niuit, τὸν σοφὸν αὐτὸν κυνιεῖν. εἶναι γὰρ Κυνισμὸν σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν: *Sapientem Cynicum debere eſſe. atque Cyniciſmum, compendiariam ad virtutem viam.* Avd. Ita mihi Stoicos tuos laudas? & Cynicos etiam facis? Apage ſordes illas, & impudentiam. mihi Cicero inclamat: *Cynicorum natio tota eiicienda eſt. Eſt enim inimica verecundiæ, ſine quâ nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum.* Lips. Cicero, id eſt vulgus: hîc quidem. fruſtrà autem de Sapientiâ loquimur, ſi ad illum iudicem imus. Primâ fronte qui Cynica adſpicit, tecum dicet: qui reſtat & inſpicit, mundities, pudorem, decus, virtutem inueniet & laudabit. Itaque breuiter exploremus: & quidem ab ipſo nomine, quod in ludibrium aut probrum trahunt. Aiunt à *canis impudentiâ* ſic dictos; quia naturę in publico obſequuntur, ingerendo, egerendo, atq; etiam inſerendo, animalis illius exemplo. Quod Empiricus abnuat, qui vbi Canem laudauit à ſagacitate aut prudentiâ, *quòd commoda appeteret, incommoda vitaret; mala agnoſceret, & mitigaret; ſed & iuſtum, memorem, gratum eſſe; animoſum, & malis infeſtum:* addit, *inde factum videri, vt Philoſophi quidam* (Cynici) *ſe huius animalis cognomine commendarint.* Benè. quid enim tam proprium Cynicis, quàm bonos tueri & fauere, malos inuadere & allatrare? Laërtius & aliam cauſſam ſuggerit: *Docebat*, inquit, *Antiſthenes in Cynoſarge gymnaſio, haud procul à portis: vnde & Cynicam ſectam dictam ſunt qui opinentur. Ipſe quidem appellabatur* ἁπλοκύων: *ſimplex & ingenuus Canis.* In nomine, hoc eſt: dogmata autem ſi videas recto animi oculo, quid culpes, imò quid non ſuſpicias & admirêre? *Virtutem ſufficere ad Beatam vitam. Eam in rebus factiſque eſſe, non verbis. Sapientem ſibi ſatis eſſe: eius enim omnia. Nihil ei nouum videri: Regem eſſe: non ad legem, ſed virtutem viuere. Sola bona, pulchra; mala, turpia.* Denique *Finem homini, ſecundùm virtutem viuere.* Non hæc alta, & puri æthereique animi & iudicij dicas? Sed nemo meliùs veriuſque legitimum Cynicum (falſos inſuper habemus) deſcripſerit, quàm magnus ille Epictetus, in Diſſertatione huic rei propriâ, quam περὶ Κυνισμοῦ, *de ſectâ Cynicâ*, indigetauit. In compendio, & ordine aliquo dabo, quæ ille, Stoico ſuo more, calidè aut confusè. *Cynicus*, inquit, EXPLORATOR *quidam eſt, & velut* LEGATVS *à Ioue ad viſendas res humanas. Diogenes ille, inter capita eius ſectæ, poſt*

Diog. in Zenone.

1. De offic.

Lib. I. Pyrrhon. cap. XIIII.

Lib. III. Diſſert. XXII.

 Charo-

Chæronenſem cladem ad Philippum regem perductus fuit, vt ſpeculator. Statim faſſus eſt. &, Sum hercules, inquit, ſed tuæ ambitionis, ſæuitiæ, & luxus. Itaque monet & inclamat liberè, quæ bona, quæ mala ſint demonſtrat; appetenda, fugienda; & elatâ manu, velut tragicâ ſcenâ conſcensâ, homines miſeriarũ ſuarum, & vitiorum admonet, ab iisque ad meliora (quantum in ipſo eſt) compellit. Idem eſt PVBLICVS DOCTOR & PAEDAGOGVS *generis humani, inſtruit ſimul ac caſtigat. Idem* MEDICVS & *velut* AESCVLAPIVS *quidam: qui ſtatim demonſtrare poſſit, & illos ſi curatione ſuâ vtantur ſanos fore, & ſuam valetudinem in argumentum proferre. Conuenite omnes, inquit, qui è pedibus, è capite, qui febri laboratis, conuenite cæci, amentes; ac videte me ab omni malo expertem & ſaluum. Denique dominus &* REX *eſt, ſceptro & diademate à Deo ornatus: qui tales facere pollicetur, ſibi audientes. Vt ſciatis, ô mortales, vos felicitatem & tranquillitatem, vbi non eſt, quærere: ecce ego exemplum à Deo vobis ſum miſſus. Non rem habeo, agros, domum; non vxorem, liberos, familiam; imò nec ſtragulum, aut tunicam, aut aliud vaſum. Videtis tamen quàm ſanus ſim? facite mei periculum. Nihil habeo, nihil egeo, ne cupio quidem: non hominem, non locum, non oblectatiunculam, ſicut pueri Vindemiæ dies aut ferias. Ecquid mihi deeſt? nónne ſine metu ſum? nónne liber? Quando quiſquam me in vouendo fruſtratum vidit? quando in vitando? Quando deum vel hominem aliquem incuſaui? Quomodo autem alacer & erectus incedo? quomodo eos tracto & conuenio, quos vos timetis? nónne vt mancipia? Quis me conſpecto, ſe* REGEM ET DOMINVM *ſuum videre non putat? Hæc ago, hæc curo: ſicut eum oportet,*

Ὧι λαόι τ' ἐπιτετράφατ', καὶ πόσα μέμηλεν:

Qui populos moderetur, & ampla negotia curet.

Atque hæc liberè omnia, ſine trepidatione aut reſpectu: quippe qui ſolè puriorem mentem conor circumferre. Non habeo ſatellites, gladios, pompam ſiue terriculamenta iſta externa: eorum loco BONA CONSCIENTIA *dat fiduciam mihi & poteſtatem. Non ipſe reprehendendus, in alios incurro; verecundiâ vbique ornatus, & Honeſti amore, illud ſine lege aut pœnâ colo. Ceteri parietibus, ianuis, velis teguntur: ego ſub dio, in propatulo ago, omnium oculis & inquiſitioni expoſitus, Deo me probo. Atque hæc cùm facio, euenit vt malè audiam, imò vapulem: quid mirum à pueris aut fatuis, & qui tangi vlcera ſua nolunt? Ego verò affectum aut curam non muto, aut mitto: dum vapulo,*

eoſipſos

Lib IIII. Diſſert. VIII.

Iterùm è III. Diſſert. XXII.

Ex Hom.

eos ipſos QVI VERBERANT DILIGO, *tamquam pater omnium, tamquam frater. Neque animo ſolùm ita firmus & conſtans ſum, ſed corpus ſufficit: & illo ipſo doceo, tenuem & frugalem victum vires augere, adeò non lædere ſanitatem. Quid calorem, frigus, incommoda? nihil. Ecce circumfero corpus meum, vt Diogenes, nitidus, pinguis, benè habitus: credite oculis ſenſibusque vera dici.* Hæc & plura (vtinam audire fas!) germanus ille Cynicus: de fucis, nullus hîc ſermo. Neque nego in ſummo iſtos eſſe, ideoque vicinos lapſui, aut faciles tranſilire. Seneca noſter ſignatè ſcripſit: *Hominis naturam Stoicos* VINCERE, *Cynicos* EXCEDERE. De Breu. Vit. c. XIV. Ita eſt: quidquid ſupra Stoicos, modum pænè ſupra eſt: ſed nec inutile, in vnâ parte ſic eſſe, vt ad modum deinde ducant. Diogenes agnoſcebat, & fatebatur, *imitari ſe chori magiſtros: qui tonum leuiter* EXCEDERENT, *ſed vt reliquos reuocarent ad concentum.* Laërt. in Diog. Pulcherrimè. ſint magnæ iſtæ animæ, quæ omnia externa calcent, deſpuant: & aliquid in rigore fortaſſis excedant, vt mollitiem noſtram vincant. Ecce in Senecâ exemplum *Demetrij*: qui aut familiaris illi, aut doctor fuit, & pleriſque item melioris animi aut ſtudij Romæ notus, & carus. De quo ille quàm honorificè! *Demetrius Cynicus, vir meo iudicio magnus, etiam ſi* MAXIMIS COMPARETVR. VII. De Benef. c. I. Et meo hercules, ex iis quæ de ipſo ſparſim lego. Nam & Tacitus laudabiliter meminit: & noſter iterùm effusâ, ſed ex animi ſenſu, laudatione. quis enim mendico aduletur? noſter inquam: *Demetrium, quem mihi videtur rerum natura noſtris tuliſſe temporibus, vt oſtenderet nec illum à nobis corrumpi, & nos corripi poſſe. virum* EXACTAE, *licet ipſe neget,* SAPIENTIAE, *firmæque in his quæ propoſuit conſtantiæ. Eloquentiæ verò, quæ res fortiſſimas deceat, non concinnatæ, nec in verba ſolicitæ, ſed ingenti animo, prout impetus tulit, res ſuas proſequentis.* Ibid. cap. VIII. Sed & alibi profitetur, *Demetrium* VIRORVM OPTIMVM. quem, inquit, *mecum circumfero* (in comitatu habeo) *& relictis conchyliatis, cum illo* SEMINVDO *loquor, illum admiror. Quidni admirer? vidi nihil ei deeſſe.* Epiſt. LXII. Sapis Seneca, plus vnâ horâ tibi ille conferet, quàm alij multis annis. *Nihil,* inquit, *deeſt.* Imò omnia deſunt, ſi rem ſpectas; ſi animum, nihil. Iterùm noſter: *Ego certè aliter audio, quæ dicit Demetrius noſter, cùm illum vidi* NVDVM, *quanto minùs quàm* STRAMENTIS *incubantem? Tunc enim non præceptor veri, ſed* Epiſt. XX.

TESTIS *eſt*. Da aures aliquid è noſtro ſæculo accommodanti. *Cappucinos* iſtos quos dicimus, veræ virtutis, patientiæ, inopiæ, & (quod antiquis defuit) pietatis exemplar, quis ſine animi aliquo motu & impulſu videt? quis non vel viſos conferre ad eadem illa putat? ego cenſeo: & tales omnino Cynicos fuiſſe: excipio Pietatem, vt dixi, & Verecundiam: quarum illam æuum illorum abnuit, hanc inſtitutum. Carpere enim & corrigere volebant: atque ore & animo ad eam rem opus. Sectam vides: altam ſimul & abiectam, nihil populare, nihil ſplendidum, imò nihil externum ſpectantem & ſectantem: ideoque paucis ſeriò, neque diu probatam. Certè Sidonij iam æuo deliquerant, ſcribitque in enumeratione Sectarum:

EXCLVSI *propè iam Cynici, ſed* LIMINE *reſtant:*

id eſt, adeò pauci, & ſic pulſi, vt in limine hæreant ad egreſſum. Omitto: propriè enim Stoicos non tangunt.

DISSERT. XIIII.

Contra Stoicos; & quæ iis obiici ſolita.

AVD. At ego *Stoicos* tuos tango, ſi linguam mihi laxas. Laudas, & huc vocas: quàm multi reuocant? Hodie plerique omnes: & ludus ac iocus tu atque ego ſimus, qui hîc ſumus. Sed & inter priſcos, quàm multi graues! & grauia quædam iſtis obiiciunt, aut imponunt. Vis pergam dicere? LIPS. Me lubente. nam rectè olim Comicus:

Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσυνετὸς καθήμενος:

Moleſta res eſt, fatuus auditor ſedens.

Oſtende capere te: & aliquid interfare, *vt* (Cælij olim dicto) *duo ſimus*. AVD. Ergo facio, & dico obiici iis iſta. Zenoni primùm, primo auctori, æmulationem & inuidiam, quę originem dederit diſſenſioni & Sectæ. In Academicis erat, id eſt Platonicis, Polemonis auditor: lis incidit cum Arceſilâ condiſcipulo, ingenioſo viro: ab ipſo & priſcis diſceſſit, & *nouam hæreſim*, vt Varronis verbis dicam, *nouo paxillo ſuſpendit*. Fecit ſimile ille alter, à calore contentionum, vt fit, & *Nouam Academiam* excitauit. Tuus quid? nouam *Porticum*, inauditum anteà nomen. Et

rem ſi

rem ſi ſcrutaris, vix in eâ pugna, ſed in verbis formuliſque fuit. Cicero: *Zeno quoque eorum princeps, non tam rerum inuentor fuit quàm verborum nouorum.* Iterùm: *Aduena quidam, & ignobilis verborum opifex.* Itaque quæ alij adhuc *Bona Fortunæ aut Corporis*; hic *Producta* maluit dicere: quæ illi *Mala* eiuſdem generis, hic *Reiectanea*: & talia complura. Totum etiam dicendi genus obſcurum aut tenue: nihil pro copiâ, dignitate, aut luce antiquorum. Idem Cicero (& quis melior hîc iudex?) *Stoicorum non ignoras quàm ſit ſubtile, vel ſpinoſum potiùs, diſſerendi genus.* Alibi: *Vellunt de ſpinis, atque oſſa nudant.* Iterumque: *Pungunt, quaſi aculeis, interrogatiunculis anguſtis: quibus etiam qui aſſentiuntur, nihil commouentur animo, & iidem abeunt, qui venerant.* Sed & alij, ab hac cauſsâ, irrident τὰ ἐκ τῆς ποικίλης Στοᾶς λογάρια: *illos è variâ Porticu ſermunculos.* Et Comicus quiſpiam:

III. De Fin. v. Tuſcul.

III. De Fin. IV. De Fin. Ibid.

Apud Athen III.

Apud eúd. lib. XIII.

> Ἀκούσατ' ὦ Στόακες, ἔμποροι λήρου,
> Λόγων ὑποκριτῆρες:
> *Audite Porticenſes, nugiuenduli,*
> *Sermonis arbitri & cenſores.*

Sed verba omitto. quæ compta à philoſopho non requiri ſcio, nec florem illum orationis: tamen docere apta, & animis illabi: ergo rem videamus. Ea ipſa aut tenuis, aut alta nimis & ſuperba. Tenuis, in diuiſiunculis, diſtinctiunculis: quibus crebris valdè & non neceſſariis vtuntur. Superba in dogmatis, quæ faſtum vbique & ventum habent. *Dolorem non malum: Sanitatem non bonum: Sapientem Diuitem, Regem, Deo parem eſſe.* Inde contumacia, & ſui amor, aliorum contemptus: nec priuatorum tantùm, ſed magiſtratuum, Principumque. Olim obiectum, cùm nota hæc ſecta, & viguit: vt Rubellio Plauto apud Tacitum, quòd *aſſumpſiſſet Stoicorum* ARROGANTIAM *ſectamque: quæ* TVRBIDOS *& negotiorum appetentes facit.* Accedit augendæ huic ſuperbiæ, quòd & ſuper hominem, & nimia quædam iactant: *Sine affectibus eſſe: Iniuriam non accipere: Scire omnia, non opinari*: & plura, quæ *Paradoxorum* titulo præſcribunt. Denique & auſteritas quædam, vel potiùs acerbitas, è dogmatis eorum innaſci animis ſolet: Ciceroni quoque notatum. qui alibi ait *Aſotos ex Ariſtippi, acerbos è Zenonis ſcholâ exire.* Itaque, vt concludam, nimia omnia in hac parte videntur, & præter

XIV. Ann.

III. De Nat. Deor.

ceteros

ceteros ſapere dum ſtuduerunt, à verâ, id eſt modeſtâ, Sapientiâ excidiſſe. Placet autem illud Euripidis:

—— οὐ γὰρ οὐδ' ἀζήμιον
Γνώμην μὲν εἶναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν:
—— *non vel hoc noxá vacat,*
Si mens ineſt ſapientibus ſapiens nimis.

Præſcript. aduerſ. Hæret. Placet & hoc Tertulliani, *Noſtram inſtitutionem de Porticu Salomonis eſſe:* vt tuâ hac Chriſtianis quidem non ſit opus. Quæ viſa, dixi: ſiquid liberius aut fortaſſe vanius; hoc refelle, illud ignoſce.

DISSERT. XV.

Pro Stoicis: atque ordine illa reiecta.

AVDIVI equidem, & ad vtrumque promptus ſum; libertati ignoſcere, imò gratiam habere, & vanitatem (nam ea certè dictis ineſt) refutare. Illud dixi, & factum eſt: hoc iam adnitar, & neſcio an cum magno fructu. Vincam & frangam tot præiudicia? Fatum ipſum aduerſum? Nam Stoici à mille ampliùs annis nulli, & non niſi in ſcriptis ſunt: ac gloriæ & vitæ ſuæ curſum videntur peregiſſe. Neque hercules reuoco: paucas reliquias melioris illius ſæculi ſi tuemur, ſatis eſt: & hoc ſine ſcito ſcutum & defenſionē à me ſuſceptam. Satis etiam triumphat Veritas, ſi apud paucos bonoſque accepta: nec indoles eius eſt, placere multis. Videamus, & à capite refellamus. Aiebas Zenonem ęmulatione motum à Polemone & prioribus abiſſe: quo argumento? Cicero dicit. Cicero? nempe Academicus, & ex profeſſo igitur Stoicorum hoſtis. Hoc hîc, & mox, valeat: quia pleræque criminationes tuæ reſte illo, non teſte, nituntur. Æmulatio impulit. quî magis quàm Ariſtotelem, Carneadem, Epicurum, alios, qui in tot ſectas ſtatim à Socrate & Platone ſunt ſciſſi? Atqui primus ille quidem, cum applauſu etiam

1. Ethic. ad Nicom. noſtro, ſcripſit: *Amicum Platonem, amicum Socratem, ſed magis Veritatem eſſe:* cur Zenoni non idem ius? Eſt profectò, neque aliud, quàm illa ipſa Veritas impulit ad diſſentiendum. Non enim philoſophos, opinor, vt pecudes eſſe volumus: qui ſequantur tantùm antecedentium gregem. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt*

fuerunt (ait Seneca) *ſed non peregerunt*. Peregerunt? quàm abeſt? *Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit: nec vlli nato poſt* MILLE SAECVLA *precludetur occaſio aliquid adhuc adiiciendi*. Audis eumdem illum noſtrum? vera dicit: & ſuperior ac noſtra ætas fidem fecit, facietque. Ergo omitte hoc de Æmulatione: quod tamen ſine culpâ etiam amplectimur. habuerit & habeamus ipſi hanc honeſtam, quæ ad cognitionem Veri ducat. At, inquis, verba innouauit tantùm. Innouaſſe fateor: tantùm, nego. Quídni innouarit, in rebus quibuſdam nouis? *Datur venia* (ait Apuleius) *nouitati verborum, rerum obſcuritatibus ſeruienti*. Quid ſi rerum nouitatibus? non venia tantùm, ſed laus eſto. *Producta* & *Reiectanea* quæ in exemplum adfers, neceſſaria fuêre: nec ſine iis explicari ſatis aut conſtitui ſcientia Bonorum Malorumque potuit, id eſt philoſophiæ caput. Plura talia ſunt, in * loco dicenda. Atqui ſpinæ & aculei in illorum ſcriptis. Deus bone! hodie hæc dici & obiici ab iis qui Ariſtotelem, & nouellos Ariſtoteléos, legunt? Ac de veteribus Stoicis, non tu non ego nimis ſcimus: de Senecâ & Epicteto, apérto ore dixerim, roſeta mihi illorum ſcripta videri, præ Lycéi dumetis. Sed ſint ſubtiles & acuti: in philoſophis hoc culpæ deleges, quod laudi debebas? At Cicero etiam audiendus eſt, qui *pungere* eos *interrogatiunculis* dicit: *animos non commouere*. Itane *pungere*? agnoſco: verè faciunt, & velut ſtimulus, ac pugiunculis quibuſdam ſententiarum, penetrant animos ac peruadũt. Sed *non mouent*. quid igitur eſt mouere, ſi hoc non eſt? Vis mi Cicero, vt ad conciones veniant, affectus miſerabiliter moueant, clamores excitent & plauſus? Mare hoc non tentant, nec fluctus in eo ſuſcitant: contenti ſingulis & priuatis lectoribus, iiſque quietis & intentis. Hunc talem mihi da: numquam à lectione duorum, quos dixi, ſurget, niſi commotior, & Honeſti quodam ardore ſuccenſus. Hæc eſt eloquentia philoſophis decora: in quos propriè conuenit, quod Menelao ſummus vatum adtribuit:

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως:

Pauca quidem, verùm argutè.

Non enim eſt philoſophia, vt noſter Seneca veriſſimè ſcripſit, *popular artificium, nec oſtentationi paratum: in* REBVS, *non in* VERBIS *eſt*. Et Fabius, bono iudicio, de ipſis noſtris: *Minus indulſerunt*

Epiſt. LXV. Idem Ep. LXIIII. De Dogm. Platon. * Lib. II. Differt. penult. Lib. X.

ſerunt eloquentiæ Stoici veteres: ſed cùm HONESTA SVASERVNT, *tum in* COLLIGENDO PROBANDOQVE PLVRIMVM VALVERVNT: REBVS *tamen magis, quàm (id quod ſanè non quæſiuerunt) oratione* MAGNIFICI. O bona, ô non retractanda iudicia! Honeſta ſuaſerunt, probando valuerunt, rebus magnifici fuerunt: & hæc eloquentia eſt, quâ gloriantur. Quam Breuitas etiam decet: adeoque non abnuit Zeno aut excuſat, vt cuidam obiicienti *Breuia eſſe eius dicta. Omnino*, reſponderit. *nam & ſillabas philoſophorum, ſi id poſſet, breues eſſe optem.* Mens copioſa & exuberans ſit, ſermo temperet & adſtringat. Sed de Verbis ſatis: Rem etiam accuſas. Quid autem? vniuersè duo, Tenuitatem, & Superbiam. De Tenuitate, haud ſatis capio. ſubtilitatem ſi vis & accurationem in Diuidendo, & addam etiam Definiendo: vindicamus & iactamus, ſuper omnes qui philoſophiam attigerunt. An modum non ſeruaſſe, hoc vis? poſſunt eſſe quædam, aut videri nobis talia: parum firmiter tamen iudicanda, è paucis iſtis ſparſiſque reliquiis ſcriptorum. Omitte hoc igitur, negandum eâ facilitate, quâ affirmatur. De Superbiâ maius eſt, & colorem aliquem è paucis eorum ſcitis habet: ſed colorem. Magni animi eos fuiſſe, & ad alta ac magna duxiſſe, profitemur: & quis damnet, niſi qui Virtutem ipſam, & generoſum illud Honeſtum, damnet? Eò, non aliò, vocant: hoc ſublime, ſplendidum, illuſtre conſtituunt: hoc omni verborum ſententiarumque honore adaugent. At *Dolorem non malum* dicunt. O viles animæ! quid ergo? cum Epicuro *Voluptatem vnicum Bonum, & illum Malum* dicemus? calcari ab homine hæc humana, & pedibus ſubiici, ſine ſuperbiâ non vultis? Mihi ea contingat, & ſtare in Virtutis illâ arce ſecurum, ſuper Dolorem, Lætitiam, Spem, Metum, & turbines iſtos animorum. At *Diuitem* & *Regem* dicunt Sapientem. Quem ergo potiùs? Craſſum, aut Pacorum, aut Neronem? Hæc * alibi explicanda ſunt, ſapientiſſimè dicta: nec niſi ab ignaris aut ſtultis ridenda. Simile, quòd *Affectus, Iniuriam, Opinionem* à vero Sapiente (nota, vero) arcent: ſemihorulæ ſpatio approbanda tibi, imò admiranda. Sed quid eſt? damnare malumus, quàm diſcere: & *veteres auias*, vt ille ait, diſplicet *à pulmone reuelli.* In ſcholis non hęc dicuntur, aut diſcuntur: ergo ſine inquiſitione reiicimus, & illos quoque,

* Lib. III. in Paradoxis.

ſiqui

ſiqui docere conantur. Addebas de *Contumaciâ* graue obiectionem, & hanc ex arbore iſtâ eſſe fructum. Non agnoſcimus: etſi obiici iam olim, hoc ſcimus. A quibus autem? ab improbis aut ſeruilibus animis: quibus diſplicet, quidquid probum, erectum, & honeſtum eſt. Tales noſtros eſſe & conſpici in ſententiis, in conſiliis; nihil gratiæ, nihil metui dare; omnia ad Iuſti normam dirigere; vltrò fatemur: & hanc Libertatem, non Contumaciam, cenſemus. Vtinam hodie in Regum Principumque conſiliis ſint! vtinam in tribunalibus! nō pœniteat eiuſmodi Tuberonum aut Catonum. Sed Seneca audiatur, hoc ipſum diluens: *Errare mihi videntur, qui exiſtimant philoſophiæ* (huic Stoicæ) *fideliter deditos*, CONTVMACES *eſſe*, *& refractarios*, *ac* CONTEMPTORES MAGISTRATVVM *& Regum*, *eorúmve per quos publica adminiſtrantur. E contrario enim, nulli aduerſus illos gratiores ſunt: nec immeritò. Nullis enim plus præſtant, quàm quibus frui tranquillo otio licet.* Nota & hoc de *Otio*: quod plerique ſanè philoſophorum amplectuntur: apti reipublicæ, ſed non omni: neque aduerſis ventis vela ſoluunt. Iterumque Seneca, de hac criminatione: *Scio malè audire apud* IMPERITOS *ſectam Stoicorum*, *tamquam nimis* DVRAM, *& minimè Principibus Regibusque daturam bonum conſilium. Sed* NVLLA SECTA BENIGNIOR LENIORQVE *eſt*, *nulla amantior hominum*, *& communibus bonis attentior: vt cui propoſitum ſit*, *vſui eſſe aut auxilio, nec ſibi tantùm*, *ſed vniuerſis ſingulisque conſulere.* O hæc admitte! & vnà illud diſce, lenes & mites eſſe, communium bonorum cupidos, nec, vt Epicureos, vnius ſui curam agentes. Quomodo non ſint, quibus hoc inter prima dogmata, *Ciues ſe mundi eſſe? Totum hunc orbem, patriam?* Itaque & illud imbibunt,

Epiſt. LXXIII.

II. De Clem. c. v.

Non ſibi, ſed toti genitos ſe credere mundo.

Quæ ſatis refellant hoc de *Contumaciâ*, aut aliorum *Contemptu*: atque vnà, quod de *Acerbitate* in extremo dicebas. Sed calumnioſè dicebas Ciceronem hoc ſcribere, quod non ſcripſit. Neque enim ille, *acerbos exire è Zenonis ſcholâ*, definiuit: ſed *poſſe exire* (verba vide:) & quis id neget? non magis, quàm è Dialecticorum ſcholâ, Sophiſtas; è Iuriſconſultorum, rabulas; Medicorum, carnifices. Neque illi hæc docent: ſed deliquia ſunt prauè capientium, vtentiumque. Hîc ſimile. Zenonis ſchola,

quæ tota Virtutis eſt, ſeueros, non molles facit; aſperi aut acerbi ſiqui prodeunt, vitio illorum & humani ingenij fit, facilè ad confinia declinantis. Clauſula tua erat, de *Modeſtiâ*. Dij boni, quis magis amat? quin ſi tota Sapientia nobis detur, cum adiunctâ Superbiâ: ſpernamus hoc contubernium, & nolimus iungi.

DISSERT. XVI.

Iidem laudati: & quid in partibus Philoſophiæ præſtiterint: deque iis vel aduerſariorum elogia.

SED ſcutum defenſionis ſatis ego prætuli, & ſiniſtrâ ſum vſus: lubet etiam dextrâ, & veris eos laudibus exornare. Philoſophiam ſi examinamus; nemo abnuet, tres in eâ partes eſſe, *Logicam, Phyſicam, Ethicam*: & qui in ſingulis, aut omnibus emineant, eſſe laudandos. Sed in omnibus, rarum. & verè hoc ac ſcitè Plutarchus: *Quoſdam philoſophantium* AVIBVS *ſimiles videri, qui leuitate quâdam & ambitione ingenij elati alta petunt, & Phyſica ſcrutantur tantùm. Alios* CANIBVS, *qui laniare & vellicare auidi, ſoli Logicæ adhæreſcunt, vt pelli, & in ea rixantur, & mentem ad vlteriora non mittunt.* Profectò mi adoleſcens ſapiens ille ſcriptor (talis eſt, etſi Stoicis parùm æquus) rem attigit: & in hodie-philoſophis an non ſæpè obtineat, te iudicem addico. At Stoici noſtri omnes partes complexi animo & ſcriptis ſunt: *Logicam* ſic accuratè, Chryſippo præſertim præeunte, vt in modo peccaſſe modeſtis iudiciis poſſint videri. Repete memoriâ quæ* antè in Chryſippo dixi. Iam in *Phyſicâ* profectò regnãt: & maximè in ſublimi illâ & principe eius parte, quæ Deum & diuina tangit. Quis de illo, de iſtis, id eſt Fato, Prouidentiâ, Geniis, ſubtiliùs, vberiùs, veriùs ſcripſit? Ne inuidia ſit dicere, non omnis philoſophorum manus, ſi in vnum conferatur. Atque hæc omnia tamen ad *Ethicam*, verè noſtram partem, & germanæ Philoſophiæ finem, diriguntur: nec aliò lectorem ſuum ducunt, niſi ad Honeſtum & ad Virtutem. Quanti in iſtâ ſunt! quàm alti & erecti! quàm omnia humana calcant aut ſpernunt, & hominem ſupra hominem tollunt! Lege paucos eos libros, qui exſtant, vel Senecæ vel Epicteti: Virtutem ipſam ſcripſiſſe dicas,

De Profectu in Virt.

* Diſſert. x.

dicas, & ſemina ſalutarium monitorum vbique ſparſiſſe. Vbique. nam & in eo vera iſtorum gloriatio eſt: *Non eſt quòd exigas Repetita aut Excerpta.* CONTINVVM *eſt apud* NOSTROS, *quid-* Sen. Epiſt. xxxiii. *quid apud alios excerpitur. Non habemus iſta* OCVLIFERIA, *nec emptorem decipimus, nihil inuenturum cùm intrauerit, præter illa quæ in fronte ſuſpenſa ſunt. Quocumque miſeris oculum, id tibi occurret quod eminere poſſet, niſi inter paria legeretur.* O quàm vera hæc, de ipſo inprimis qui dicit, aſſerantur! Vbique altæ, acres, ferientes quædam ſententiæ ſunt, & vtiliſſima monita aut medicamenta animorum. Iam verò ad *Ciuilem* etiam doctrinam, quæ Reges Principeſque tangit, iſtos maximè iuiſſe & prę̨iuiſſe, ſcriptorum illorum Indices mihi dicunt. Vide, ſodes, apud Laërtium vel Zenonis libros, vel Cleanthis, & Chryſippi: ſtatim occurrent tituli, *De Republicâ, De Legibus, De Concilio,* & talia quæ ad regimen aut tutelam faciunt generis humani. Quid diſſimulandum eſt? diuina Prouidentia, priuſquam lucem Sapientiæ plenam, miſsâ ipsâ Sapientiâ (id eſt, Filio) nobis ſpargeret; hos tales pręmiſiſſe videtur, vt ſcintillas eius allucerent, & errorum vitiorumque Cimmerias quaſdam tenebras arcerent. Vnum eſt, in quo cautè legendos audiendoſque fateor: altitudo ſenſuum aut decretorum, interdum nimia, & quæ imbecillitatem hanc noſtri generis videtur ſuperare. Seneca & obiicit ſibi, & reiicit: licet audiamus. *Nimis alta promittitis, inquiunt, nimis dura præci-* Epiſt. cxvi. *pitis. Nos homunciones ſumus, omnia negare nobis non poſſumus.* Reſpondet deinde: *Vitia noſtra, quia amamus, defendimus: & malumus excuſare illa, quàm excutere. Nolle in cauſſâ eſt, non poſſe prætenditur.* Vide ne in multis hoc verum ſit, & nimia videantur, quia nos in deliciis aut vitiis nimij ſumus. Sed eſto, ſint præalta: quid vocari ad ea nocet, non peruenturũ? Vt is qui exemplar ſibi proponit, emendatiſſimũ cupit, etſi infra illud conſiſtet: tale hîc eſt, audiamus optima, audeamus optima, etſi imbecillitate hac inſitâ retrahemur. Sed de iſto * alibi: nunc, quòd dixi, adfir- *Lib. ii. Diſſert. viii. mo magnanimã & altiloquam hanc totam Philoſophiam eminenter eſſe. Noſter alibi egregiè: *Tantum intereſſe inter Stoicos,* De Conſt. ſap. cap. i. *& ceteros ſapientiam profeſſos, quantum inter* VIROS ET FAEMINAS. Sanè robur vbique habent, virtutem & virum præferunt, ac formant. Ideoq; idem Seneca pulcherrimo elogio dixit,

Epiſt. LXXXIII. **FORTISSIMAM ET SANCTISSIMAM SECTAM.** Quid autem alij? etiam qui diſſentiunt, nec diſſentiunt. Audi Plutarchum, ex profeſſo Academiæ addictũ: *In Cleomene.* Ἔχει τι ὁ Στωϊκὸς λόγος πρὸς τὰς μεγάλας καὶ ὀξείας φύσεις ἐπισφαλὲς καὶ παράβολον· βαθεῖ δὲ καὶ πράῳ κεραννύμενος ἤθει, μάλιστα εἰς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐπιδίδωσι: *Habet Stoica doctrina, ſi in magnam & acrem naturam incidit, aliquid lubricum & anceps: ſin autem cum graui & miti ingenio temperetur, magnos impetus dat ad verum bonum & Virtutem.* Oraculi hoc ego vice habeo. in altâ & ſuperbâ naturâ Stoam non fore vſui; in aliâ & modeſtiore, ſaluti. At Ciceroni expreſſam vocem quàm pænè omiſeram? IV. Tuſc. Ille ſæpè eorum inſectator, alibi è pectore loquitur: *Licet inſectemur iſtos* (Stoicos) *metuo ne* SOLI PHILOSOPHI *ſint.* Quid ais mi Auditor? ecce glorioſa nobis teſtimonia ab aduerſariis, qui illinc ſtant, & hinc dicunt.

DISSERT. XVII.

Exempla magnorum virorum, qui in hac hæreſi, etiam Chriſtianorum.

ET verò quot magnos viros habeam dicere, qui ſenſu aut profeſſione Stoici fuerunt? Senſu quidem (nomen enim & ſecta nondum inuenta) ille princeps ingeniorum Homerus: ita palàm, vt ego mirer Senecam diſſentire vel ambigere, in hac mihi re iudicij non rectum. Verba eius ſunt: Epiſt. LXXXVIII. *Homerum philoſophum fuiſſe perſuadent; cùm hiſipſis, quibus colligunt, negent. Nam modò Stoicum illum faciunt, Virtutem ſolam probantem, & ab Honeſto nec immortalitatis quidem pretio recedentem.* Addit deinde, ab aliis in Epicuri, aliis Academiæ caſtra deduci. Sed deduci, ô Seneca: ille huc, & ad nos ibat. Poteſtne aliquid magis Stoicum, quàm quæ de Fato ſic palàm & ſæpè ſcribit? quæ ſecta hoc ita habuit, præter iſtam? Iam de Affectibus reprimendis aut tollendis, vis in ſapiente Vlyſſe exemplum? Ecce ad vxorem venit, ab annis viginti nõ viſam, & ſemper ſuſpiratam: quid facit? in lacrimas ſoluitur, ſinum & collum inuadit? Imò ille gaudium & indomitum ipſum amorem domat: aſpicit tacitus,

Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἢ σίδηρος:
Atque oculi ſtabant, vt cornu, vel quaſi ferrum.

Numquam

Numquam eum verſum legi, quin Stoici illius veri, immoti, & ἀπαθοῦς imago mihi ſubueniret. Iam reliqua Vlyſſeis tota, quid niſi Virtutis, Conſtantiæ, Fidei ſchola eſt? Vbi externa vlla approbata, aut quæſita? quis non labor pro Honeſto fortiter ſuſceptus, & toleratus? Alia in eo multa ad hanc ſectam (alibi dabimus:) ſed eruenda ſunt; & ſub cute illâ, vt ſic dicam, verborum, latent auri hæc metalla. Iam Socratem quis non fontem & caput Sapientum profitetur? atqui ille totus eſt noſter. Audi vel hæc eius, apud Platonem: Ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὅσοι τῇδε θεοί, δοίητέ μοι καλῷ γενέσθαι τἄνδοθεν· τἄξωθεν δὲ ὅσα ἔχω τοῖς ἐντὸς εἶναί μοι φίλια· πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν: *O amice Pan, & vos alij Dij hic præſides, date mihi pulchro bonoque* INTRORSVS *eſſe*: EXTERNA *autem, quæcumque habeo, cum illis internis conſentire & conſpirare*: DIVITEM *porrò exiſtimem* SOLVM SAPIENTEM. Ex fide, & non pro cauſsâ loquamur: nónne in iſtis pauculis breuiarium vel ſummarium Stoicæ doctrinæ? mihi ſic videtur. *Pana* inuocat: quid niſi *Vniuerſum*, id eſt Mundum, & quem Stoici (in Phyſicis explicandum) pro viſibili Deo habent? Inuocat & *Deos præſides* ſuæ terræ: particulares Genios, his illiſque locis Stoicorum ſcito adſignatos. Deinde dogmata, *Interna ſola bona eſſe*, & ſola optanda: *Externa* hactenus, vt *illis conſentiant*, id eſt ſeruiant & ancillentur. In extremo Paradoxum illud nobile horum, *Solum diuitem Sapientem.* Ito aliquis, & neget in hac porticu Socratem includi. Omitto alia plura, in ſuis locis, atque ipsâ Paradoxorum claſſe recenſenda. Ergo duo illi ſummi, ſunt noſtri: accenſeo *Sophoclem & Demoſthenem*, non vanis aut leuibus etiam argumentis, quæ in progreſſu ſermonis ſe pandent. Addo *Strabonem* Geographum, inſignis iudicij & prudentiæ virum: addo, ipſo profitente & nomen vltrò dante. *Philonem* è Iudæis poteram: & quid aliud libri titulus clamat, Πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον; *Omnem ſapientem liberum eſſe*? nam & hoc inter ſcita inopinata noſtrorum circumferri, non ignoras. Et plura in eo ſeriò & iudicio notaui, in quibus Stoiciſſat: etſi Platoniſſare eum communis fama tulit. Sed nec Plato ipſe à noſtris alienus, imò plurimùm noſter, ſiquis factionis expers arbitratur. Ad Romanos venio. ibi procerum illa manus *Tuberones, Catones, Varrones* occurrunt: ibi *Thraſeas Pætus, Heluidius Priſcus, Rubel-*

In Phædone.

Rubellius Plautus, *C. Plinius*, noſter *Tacitus*: & vno verbo dicam, prima ferè ingeniorum & dignitatum. Ipſe *M. Antoninus* Imperator, quo nihil melius aut laudabilius, in hoc albo nomen ſignat. Et quàm paucos etiam nomino, præut res & multitudo fuit? nimia. adeò vt Sextus Empiricus clarè afferat, ſuo, id eſt illo ipſo M. Antonini æuo, *plures fuiſſe qui Stoicam ſectam ſectaretur, quàm qui aliam quamcumque.* Neque interiorẽ ego cauſſam arbitrer, quàm hanc copiam, cur noſtri Chriſtiani iam inualeſcentes, minùs æqui in iſtos fuiſſe videantur aut inclinati: quare? quia & multitudine vrgebant: quare etiam? quia auctoritate & vitâ premebant, quæ apud alias ſectas ſoluta aut & improba conſpiciebantur. Quamquam ita alieni noſtri, non vt ſectam maximè, ſed ſectatores, eorumque peruicaciam ſpernerent, tardos aut refractarios lucem admittere diuinitus iam oblatam. Alioquin ipſa illa ætas habuit inter culmina religionis, qui à ſenſibus multis Stoicis non abiuerunt. *Arnobium* poſſim dicere, & magis *Tertullianum*, ingenio etiam Stoicum & ſeuerum. Quid magnum illum *Pantænum*, Alexandriæ ſacrorum doctorem, & antiſtitem? Hieronymus de illo apertè: *Pantænus Stoicæ ſectæ philoſophus, ob præcipuam eruditionis gloriam miſſus eſt in Indiam, vt Chriſtum apud Brachmanas, & illius gentis philoſophos, prædicaret.* Optimè ab optimis illis factum: philoſophus ad philoſophos miſſus, Stoicus ad Brachmanas, nec opinionibus quidem nimis diſſidentes. Et fructum verò ingẽtem fecit, laudemque rettulit: & mox Alexandriam rediens in eâ obiit, cùm Scholæ illic nobili plures annos præfuiſſet. In quâ ſuccedere ſibi voluit *Clementem Alexandrinum*: illum, cuius totiugam doctrinam Eccleſia etiamnunc admiratur & fruitur, in libris qui exſtant. Qui ipſe quàm ſæpè Stoicus eſt, & dogmata eorum ſacris noſtris aptat? audies in locis, ſi pergis me audire. Meritò aptat. nam Hieronymi illius, ſanctioris an doctioris viri, ſententia eſt, de tabellâ & ſcripto recitanda: STOICI NOSTRO DOGMATI IN PLERISQVE CONCORDANT. Concordant? ita: & quod ſequitur, occultè ad noſtrum dogma & ad pietatem ducunt. Sine fuco dicam, mihi eueniſſe: & audio magnum illum *Carolum Borromæum*, ſtirpe, ſacrâ purpurâ, virtute maximè clarum, ſæpè faſſum Epicteti ſe libris motum & monitum ad contem-

In Iſaiæ cap. x.

contemptum rerum humanarum, amorem diuinarum veniſſe. Itaque, vt concludam, apage dicere aut credere de *Porticu Salomonis*, & quod ab eâ abducimus: nos verò inducimus, & ſana ac ſobria mens non aliter his vtetur.

DISSERT. XVIII.

Seorſim Seneca laudatus, Scripta eius maximè, & purgata etiam obiter à calumniis Vita.

SED heus, cùm præmiſerim magnos, qui in eâ ſectâ fuerint, an non vel duos maximos omiſi, *Senecam* & *Epictetum*? AVD. Obſeruaui, & tacitus requirebam. LIPS. Dabo. diſtuli enim, non omiſi: & velut Triarios quoſdam claudere volui hoc agmen. O rara Sapientiæ lumina! ô cara mihi nomina! quos audacter dixerim, ſuperaſſe in hac *Morali* præſertim parte pertractandâ,

Τὺς ὄντας, τούς τ' ἐσσομένυς, καὶ τοὺς πρό τ' ἐόντας.

Quot ſunt, quotquot erunt, & quotquot inantè fuerunt.

Non ſunt inanes laudatiunculæ, aut voces: vis rem tibi approbem, & vtriuſque dotes breuiter & velut digito ſignem? Fiat, audi: de Senecâ primùm. quem multi boniq́ue amant; oderunt aut contemnunt aliqui, ſed hac ipsâ notâ, mihi non boni. Sit libertas huius iudicij. & experimento didici, qui Virtutem ipſam ſolidè non amant aut æſtimant, vix iſtum. Et hercules, quòd nos amamus, & quòd producimus: eſt ob iſtam. quam ſcriptis ſuis ille ornauit & aſſeruit, ſi quiſquam ab omni æuo. Plura ſanè ingenij monumenta ſunt, aut fuerunt: *Poëtica, Oratoria, Phyſica*: ſed *Ethica* eminent, quæ vtinam ſolida atque integra ad nos veniſſent! Sed libri *Exhortationum* perierunt, item grande opus *Moralium*, alia pluſcula: ſufficiunt tamen gloriæ quæ exſtant, & inter omnia eius argumenti palmam, coronam, regnum poſcunt. An ex vero, aut affectu ſic iudicem, vide. Tria ſunt, quæ huc me ducunt, *Verba, Res, Tractatus*: omnia in eo iure laudanda. *Verba*, ſelecta, propria, ſignificantia: Imò quæ plus aliquid ſemper dicunt, quàm dicunt. Qui proprius quidam eius Genius videtur, vt in parcimoniâ verborum mira ἐνέργεια atque efficacia ſit; in breuitate, claritas & ſpendor. Sunt al-

luſiones,imagines,tranſlationes,crebræ & pænè continuæ:quæ delectant ſimul & docent; & in rem animum, atque extra rem mittunt. Eſt cura, non affectatio; decor, non comptus; tractata oratio, non torta. Eſt & compoſitio quædam, & viriles numeri: ſed vt ſtructuram agnoſcas, mollitiem abnuas; & pugnæ atque arenæ omnia,non delectationi aut ſcænæ parata. Iam in ipsâ breuitate, & ſtricto dicendi genere, apparet beata quædam copia. fundit verba, etſi non effundit; fluit, non rapitur; amni ſimilis, torrenti diſſimilis; cum impetu, ſed ſine perturbatione ſe ferens. Denique, vt felices arbores, quarum præcipua dos eſt fructum ferre, flores & folia tamen habent: ſic iſte, quem fructus cauſsâ legimus & colimus, oblectationem adfert pariter, & Venerem cum Mineruâ iungit. Audebo & hoc edere? vel ſermonis atque eloquij cauſsâ aliquis eum legat: ſed abſit, & Res magis trahat. *Res*, quam illuſtrem & ſublimem, vtilem & ſalutarem,vbique promit.Omnia eius ſcripta,etiam vbi ex profeſſo non videtur agere, quid niſi generoſum illud Honeſtum ſpirant? quid niſi aliis inſpirant? Caput omnis Boni fontemque Deum, quàm ſæpè, quàm fortiter, inculcat atque aſſerit! eius Prouidentiam,& noſtri curam! potentiā,ſapientiam, iuſtitiam, & quidquid tale vel Sacra dicāt! illi & Fato nos parere, & quietos volenteſque ſequi, quoties monet! in ordinem redigi, ab Ordine hoc rerum,quem ille ab æterno deſcripſit! Iam Affectus,id eſt origines malorum,quis acutiùs aperit, acriùs caſtigat, adductiùs coërcet? Metum, Spem, Lætitiam, Dolorem, quàm temperat,minuit,tollit? Ipſa Vitia aſperè vbique inuadit & exagitat,Ambitionem,Auaritiam, Libidinem, Luxum, ceteras animorum peſtes. Imò hæc tantâ ſæpè acrimoniâ, vt modum non tenere dicas,& odio atque irâ (ſed,dij boni, honeſtis) auferri. Denique in vnius Virtutis admiratione & commendatione deditus, Externa omnia ſpernit atque abiicit; & totum illud ſplendidum, ſed fallax, Fortunæ regnum conculcat. O pura, & cælo digna mens, & ad cælum alios ſubducens! miramur te, & ſequimur: quiſquis cum attentione tamen legit. Etſi quis aliter poteſt? Tantus vbique vigor & calor eſt, (vt de *Tractatu* nunc addam) ſic omnia animata & ſpirantia: vt excitari vel ignaua & iacentia ingenia neceſſe ſit, & tepida aut frigida ca-
lere.

lere. Imò non ſcripta legere, ſed verba audire; nec imaginem eius in libris, ſed ipſum hominem oculis ſenſibusque vſurpare videamur. Felix calor, rarus calor! & quem, audacter dicam, vix in alio reperias, è Græcis Romaniſque. Quanti autem ad fructum, & ad motum animorum, hoc eſt? Abite à me tepidi, aut iſti * χαμαιπετεῖς (cum Pindaro) λόγοι: quibus vix affici, certè impelli non poſſim; tentari, non ſuaderi. Sicut enim facem fruſtrà ad accendendum admoueas, niſi accenſam: ſic ſermonem ad excitandum, niſi vegetum & calentem. In noſtro eſt. & non fallor: arſit illi animus cùm ſcripſit, ab animo ſtilus, à ſtilo nos: excipio tantùm, ſiquis, vt lepores, apertis oculis, animo dormitante legit. Quod de *patre Sextio* olim ipſe ſcripſit, iuſtiſſimè de ipſo nos vſurpemus: *Quantum vbique vigoris eſt, Dij boni, quantum animi! quod* NON IN OMNIBVS PHILOSOPHIS *inuenias.* Non hercules, ô Seneca. *Quorumdam ſcripta clarum tantùm habent nomen: cetera, exſanguia ſunt. Inſtituunt, diſputant,* CAVILLANTVR: *non faciunt animum, quia non habent.* Illi tales: quid noſter? *Cùm hunc legeris, dices: Viuit, viget, Liber eſt,* SVPRA HOMINEM EST, *dimittit me plenum ingentis fiduciæ.* Hæc igitur Scripta eius ſunt, & his cauſſis probanda, aut miranda. At, inquiunt, *Vita* diſſenſit. Vetus conuicium: *hoc per capita maligniſſima, & optimo cuique inimiciſſima, Platoni obiectum eſt, obiectum Epicuro, obiectum Zenoni.* Quid tamen reſpondemus? communiter primò. *Omnes iſti dicebant, non quemadmodum ipſi viuerent, ſed quemadmodum viuendum eſſet.* Non Senecam, exemplar proponimus; ſed Scripta eius, doctrinam. Et quid tamen peccauit? duo, iſtis arbitris. Nam de Adulterio obiiciunt, tum de Aulâ opibuſque. Videamus, & illum culpæ, ſi non calumniæ (quis hanc reprimat?) liberemus. Iuliam Germanici filiam, in matrimonio Vinicij agentem, polluiſſe dicitur: atque ea illi cauſſa, vel prætextum, exſilij fuit. Dicitur? à quo? Meſſallinâ. quâ illâ? quâ nihil impudentius aut impudicius Roma tulit: à quâ accuſari, laudari eſt; laudari, in ſuſpicionem culpæ venire. Et hæc audimus? Vtinam pars illa hiſtoriæ exſtaret, quâ Tacitus acta eius temporis narrauit! de re conſtaret, quam nunc maligni iactant, nos reſpuimus, vtrique haud firmis argumentis. Eſt eſto, peccauerit: ſed ſemel. hominem fuiſſe non diffitemur:

* humi ſerpentes ſermones.

Epiſt. LXIIII.

Ibid.

Sen. de Vit. Beat. cap. XVIII.

emendaſſe hoc conſtat; cur vetera & ſepulta eruantur? Quiſquis es, in te deſcende: non eſt aut fuit ſemper illa puritas, quam in alio is exactum. Atquin ad Aulam etiam venit. Et quis philoſophis eâ interdixit? vtinam plures veniant! vtinam aſſiduè veniant! & magis, vtinam conſiliis regant ac moderentur! Felicem populum Romanum, ſi Nero audiuiſſet, vt cœperat:, & quid primis eius annis laudabilius fuit? ſcito autem, à Senecâ doctore & directore eos fuiſſe. At enim Opes in eâ congregauit. Miri homines! in aliis Opes, in aliis Inopiam accuſant: & Ibid. cap. XXIIII. in hac Ambitionem, in illis Auaritiam agnoſcunt. Diſcant. *Nemo Sapientem paupertate damnauit. Habebit Philoſophus amplas opes, ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruentas: quarum tam honeſtus ſit exitus, quàm introitus.* En conditiones, legeſque, quibus Sapientia opes permittit: Honeſtè quærantur, aut veniant; honeſtè expendantur, abeantque. Noſter an non fecit? à Principe accepit; & plura alij, meritis eius non pares. Quis autem,

Quis, influentis dona Fortunæ abnuat?

Ibid. cap. XXI. ait Seneca alter. & noſter: *Non ſe ſapiens indignum vllis fortuitis muneribus putat. Non abiget illa à ſe, ſed abeuntia ſecurus proſequetur. Diuitias quidem vbi tutiùs Fortuna deponet, quàm ibi, vnde ſine querelâ reddentis receptura eſt?* Receptura? etiam cùm non petet. Vide noſtrum, & ſtupe, ad Neronem venientem, & ac- Apud Tac. XIV. Ann. ceptas omnes opes magno animo refundentem: *Iube,* inquit, *eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam: ſed traditis, quorum fulgore præſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curę ſeponitur, in animum reuocabo.* Ecce Sapientem, qui opes in domum, non in ani- De Vit. Beat. cap. XXIII. mum admiſit; qui habet, non habetur; *habet, ſed tamquam leues & auolaturas; nec vlli alij, nec ſibi graues.* Hæc quæſitio, aut poſſeſſio: exitus earum quis fuit? Liquet mihi, Senecam non niſi Ibid. in alienum ferè fructum habuiſſe. *Donauit aut bonis, aut iis quos facere potuit bonos. Donauit cum ſummo conſilio, digniſſimos eligens: vt qui ſciret, tam expenſorum, quàm acceptorum rationem eſſe reddendam.* Et fama publica nónne de liberalitate eius fuit? è quâ poëtæ hauſerunt, ſcripſeruntque:

Iuuenal. *Nemo petit, modicis quę mittebantur amicis*
A SENECA:

magna

magna oſtendit miſſa. Et alius:

Piſones, SENECASQVE, *Memmioſque*, Martial.

inter exempla decantatæ liberalitatis. Et verò quomodo ipſe vteretur, in illâ perpetuâ frugalitate & modeſtiâ vitæ? Vix veriſimilia, ſed vera ſunt, quæ de ſe ipſe ſcribit: atque audi. *Inde mihi* (ab Attali ſcholâ) *quędam permanſere. Inde oſtreis boletiſque* IN OMNEM VITAM *renunciatum eſt: inde* IN OMNEM VITAM *vnguento abſtinemus: inde* VINO *caret ſtomachus: inde in* OMNEM VITAM *balneum fugimus.* Et ſtatim: *Laudare ſolebat Attalus culcitam, quę reſiſteret corpori: tali vtor* ETIAM SENEX, *in quâ veſtigium apparere non poſſit.* Deſcribit & alibi hanc frugalitatem vitæ, an veriùs auſteritatem dicam? *Culcita in terrâ iacet, ego in culcitâ. Ex duabus penulis, altera ſtragulum eſt, altera opertorium.* Iterum alibi: *In frigidam deſcendi. panis deinde* SICCVS, *& ſine menſâ prandium, poſt quod non ſunt lauandę manus.* Atque ipſe hęc tantùm? Tacitus apertè: SIMPLICI VICTV, *& agreſtibus pomis, ac, ſi ſitis admoneret,* PROFLVENTE AQVA *vitam toleraſſe.* Quæ iſta ſunt? quàm admiranda in illis opibus, in Aulâ & purpurâ? Placeamus nobis: vix hodie in iſtâ pietate, & eius præmiis, qui religioſam vitam profitentur, ſic viuunt. Vix? imò non viuunt. Quis in omnem vitam vino abſtinet? quis pane ſicco contentus eſt? quis aquâ? & tali culcitâ? Et vt ſint, paucos eſſe opinamur, aut ſcimus. Abite ergo, quod ad Opes attinet, calumniæ: habuit, non habuit; aliis, non ſibi; benè admiſit, benè emiſit. At Dio de luxu aliquid, & de *Menſis citreis* (ſi commemini) *quingentis*. Ego non credo, hominem qui illam ipſam in orbibus iſtis inſaniam ſic liberè ſcriptis taxauit, eamdem impudenter vſurpaſſe. Aliquid amplius? nec ſcripſiſſe Dionem ita credo. Exſtant quidem in Epitomâ eius, à Ioanne Xiphilino: ſed non ex Dionis adfirmatione, vt equidem opinor, & ſenſu; ſed alicuius Suillij, aut conſimilis, qui apud Dionem obiecit. Bonus Xiphilinus vt aſſerta habuit, ab illo inſerta: & vt aliter, quis bonâ mente admittet? Si hoc, etiam de adulterio Agrippinæ; etiam de flagitio in Neronem, & quæ pudet vel propalare. Enimuerò vbi Tacitus, ille accuratus, ille fidus, talem aliquam vel ſuſpicionem iacit? Ipſe Dio quomodo non propriâ laude & teſtimonio refellat? nam ſcribit alibi, totidem

Epiſt. CVIII.

Epiſt. LXXXVII.

Epiſt. LXXXIII.

XV. Annal.

Lib. LIX. his verbis: Ὁ δὲ Σενέκας ὁ Ἀνναῖος, ὁ πάντας μὲν τοὺς καθ᾽ ἑαυτὸν Ῥωμαίους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους σοφίᾳ ὑπεράρας: *Annæus Seneca, ille* OMNES SVI AEVI ROMANOS, *multos etiam alios exterosque* SAPIENTIA EXSVPERANS. O Deus, ô Fides! ille talis, & tantâ ſapientiâ, vitiis ſic omnibus, aut maximis, ſit pollutus? Deme illam, aut hæc adimis: non ſunt in eodem contubernio neque iugo. Itaque nos quidem ſpernimus iſtas omnes falſimonias, & quæ ſine aliâ adſtructione, *ſolâ magnitudine mendacij, fidem quærunt*. Vitam etiam omittimus, de quâ vix propoſitum erat dicere: & alibi opportuniùs ac decentiùs fiet. Ad *Scripta* redeo, quæ nos tangunt: vitam fuiſſe bonam velim, hæc ſcio eſſe, & bono quodam humani generis edita, ac propagata. Mirum dictu, ſed obſeruatu dignum. infinita periiſſe, æui iniuriâ, veterum illorum & ſacrorum monumentorum: ſed tamen in omni ferè ſcientiâ ea facta reliqua, quæ inſtruere ſatis, & explere iuſtum deſiderium noſtrum poſſent. Diuina Prouidentia eſt, & in Senecâ agnoſcimus: quem rigidæ Virtutis magiſtrum, vnum pro omnibus, Deus dedit, & vnà cum ſacris noſtris Doctoribus voluit prælucere. Quídni cum illis? pænè vnum ex illis, ſi ipſis hoc credimus: & Tertullianus *ſæpè noſtrum*, Auguſtinus *Apoſtolis familiarem*, Hieronymus pænè *Sanctorum numeris* iuit inſertum. Frontonis, nobilis olim oratoris, & Plutarchi, vt volunt, nepotis, elogio claudimus: *Senecam ſic vniuerſos exterminare errores, vt* AVREA *videatur* SAECVLA REFORMARE, *&* *Deos ab humano genere exſulantes, eius operâ reuocatos, hominibus contractâ ſocietate miſceri*. O per illum fiat! & prauum hoc æui ac ſordidum depurgetur, humile erigatur, & Deo denique per virtutem iungatur, ſed ipſo illo Deo adiuuante & dirigente.

Sarisber. VIII. Polycrat.

DISSERT. XIX.

Epictetus item laudatus, verbis parciùs, largiter iudicio & admiratione.

DE Senecâ habes: clarum aliud ſidus ſe oſtendit, *Epictetus*: æuo, non merito, poſterior: & Scriptorum pondere, ſi non numero, comparandus, vitâ præponendus. Ille vir totus à ſe & à Deo, nihil à Fortunâ fuit. Origine vilis, & inter ſeruos;

corpore

corpore claudus ac debilis, mente nobiliſſimus, & inter omnis æui lumina refulſit. Ipſe de ſe Epigrammation hoc ſcripſit:

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρός,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Seruus Epictetus ſum natus, corpore claudus,
Irus pauperie, deliciæ ſuperûm.

*Ipſe, inquam, ſiue de ipſo alius: ſed confeſſionem ingenuam vides, & generoſum in fine additum, de *amicitiâ diuinâ.* *Natum Hierapoli, Phrygiæ opido,* tradunt: Romam traductum *ſeruiſſe ſeruitutem* (ſi id nomen in hanc virtutem cadit) *Epaphrodito Neronis, qui fuit à cuſtodiâ corporis illi Principi: claudum autem, è deſtillatione in eam partem corporis illapſâ.* Hæc ferè Suidas: Agellius etiam, qui virum admiratus eſt, *pulſum Româ edicto illo barbarico Domitiani, quo Philoſophos omnes ab vrbe relegauit: & in Epiri Nicopoli diem vltimum obiiſſe.* Aiunt ad *Marci Antonini Imperatoris* tempora duraſſe: quod ita Suidas prodidit, & Antoninum *Philoſophum* accipimus. nam *Pius* ille, Titi prænomen geſſit. Hoc ideò obſeruo, quia conſideratione aliquâ eget: & à Neronis morte, ad initia Marci Antonini, ſunt anni admodum *nonagintaquattuor.* Quomodo ergo ſub Nerone, niſi puer planè, vixerit? Et Epaphrodito tamen ſeruiſſe (ſed fortaſſe poſt Neronem) ipſe etiam indicat, & iocosè eius meminit 1. Diſſertationum, quas Arrianus digeſſit, cap. XIX. De conditione aut æuo eius, hactenus ſcio: vita emendatiſſima fuit, & planè ad ſcitum, quod in ore habebat, Ἀνέχου καὶ ἀπέχου, *Contine, & abſtine.* Item hoſtis fucorum, qui Philoſophos habitu & verbis præferrent, vitâ degenerarent: quos ille appellitare ſolitus, Φιλοσόφους ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν: *Philoſophos ſine factis, dictorum tenus.* Vnica anus in miniſterio ei fuit, vnica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad diuinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte eius * *mille drachmis* væniit, in memoriam heroiſci illius & honorem. Scripta, vt tetigi, pauca exſtant: *Enchiridion* ſanè egregium, & Stoicæ moralis philoſophiæ velut anima: item *Diſſertationes*, quas obiter in viâ, domo, ſcholâ habuit, ab Arriano collectæ & digeſtæ. Neque omnes etiam exſtant: in Agellio & Stobæo reperies, quæ hîc requiras. Sed, Deus bone, acrem & altum in iis ſpiritum!

*Ita Agellius, qui ipſi tribuit: at in Anthologiâ, Leonidæ.

Lib. XV. cap. XI.

Agell. XVII. cap. XIX.

* Ter mille, in Luciano, Adu Indoctum.

ſpiritum! accenſum animum, & Honeſti amore ardentem! Nihil in Græcis, aut fallor, tale exſtat: à duabus illis notis dico, Acrimoniâ & Ardore. Tironem aliquem, & rudem veræ Philoſophiæ, vix afficiat aut tangat: proficientem aut prouectum incredibile eſt quàm excitet, & cùm pungat vbique, tamen etiam delectet. Genus ſtili conciſum, fractum eſt, & quod indolem ſubitarij ſermonis habet: ſed docta interueniunt ſæpè, ſemper ſalutaria, & non eſt qui bonam Mentem magis aut trahat, aut formet. Ego ſenecionem illum numquam lego, niſi cum interno animi motu: & quod Homero proprium, pluris facio cùm relego, ſemper vt nouum, & cùm repetiui repetendum. Idem faç. gratiam monitori habebis; maiorem illi doctori. Nunc vale, cras redi.

I. LIPSI

I. LIPSI MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM LIBRI SECVNDI

DISSERTATIO PRIMA.

Sine Philoſophiâ homines Pueros, Rudeſque eſſe: per eam Viros, Studioſos, Eruditos.

AV D. Ecce me. animi alacer & fidens ad te venio, diſciplinæ cauſsâ. Valdè me heri excitaſti: & cum Homero,

Σὺ δ' ὀρίνας μοι θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι:

Ipſum animum mihi commouiſti in pectore caro.

L I P S. Gaudeo, quia ad honeſta, imò ſalutaria. Et iam ſeriò hoc agis, & poſitâ prætextâ, in Viros vis tranſſcribi? A V D. Modeſtiùs de me ſentio, & inter Adoleſcentes ſcio cenſeri. L I P S. Quid ſi inter Pueros? Ita res eſt. & quamdiu animus præceptis his Sapientiæ nondum imbutus, quid niſi *ſimillimi pueris ſumus*, ait Seneca, *quibus omne ludicrum in pretio eſt*? Vide quàm iſti nuces, talos, trochos affectent atque æſtiment: ita nos honores, opes, famam, quid niſi luſus? Sicut qui in theatro fuerunt perfuſoriè oblectati, vbi finem ludicrum habet, & adſurgunt, cum morſu abeunt, adeò ſolido nullo gaudio aut fructu: ſic in his vitæ ſtudiis aut voluptatibus eſt, cùm fugerunt, imò cùm fugiunt, angunt. Idem in pueris, cùm à luſu ceſſant. Amplius. vt illi ad laruas aut perſonas trepidant, & familiares etiam, ſi in iis conſpiciantur, fugiunt: ſic nos naturæ aut rationi non aliena, vmbrâ & opinione malorum territi, vitamus aut fugimus, ſine cauſsâ trepidi aut inepti. Denique Lucretij verbis: Epiſt. cxv.

——vt pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, fugiuntque futura.

Sen. epiſt. XXIIII. Et vidéſne igitur pueros eſſe? & *quod illis Minuſculis, hoc nobis quoque Maiuſculis pueris euenire?* Ita enim rectè appellemus iſtos, De Conſtant. Sapient. cap. XII. *quibus etiam poſt iuuentam canoſque Puerilitas eſt. An quidquam iſti profecerunt, quibus animi mala ſunt, auctique in maius errores? qui à Pueris magnitudine tantùm formaque corporum, differunt? ceterùm, non minùs vagi incertique, voluptatem ſine dilectu appetentes, trepidi,* Sidon. epi. VII. lib. VIII. *& non ingenio, ſed formidine quieti.* Profectò ſunt Pueri: *qui contra indolem iuniorum, ſolâ occaſione præcedentis ætatis intumeſcunt:* ratione aut ſapientiâ parùm aut nihil ab iis diſcreti. Benè olim Varro: *Sed neque vetulus canterius, quàm nouellus melior, nec canitudini comes Virtus.* Ergo tu adnitere, incredibile gaudium ſen- Sen. epiſt. IIII. ſurus *cùm puerilem animum depoſueris, & te* IN VIROS *philoſophia tranſſcripſerit. Adhuc enim* (vt illa Senecæ ſubiungam) *non* PVERITIA *in nobis, ſed quod grauius eſt,* PVERILITAS *remanet: & auctoritatem habemus ſenum, vitia puerorum.* AVD. Boni, & mihi quidem grati, ſed non pro vulgo hi ſermones. LIPS. Stoicorum ſunt, id eſt verè philoſophantium: ſi huc te das, quid reflectis oculos, & ad vulgum ſpectas? Diogenem illum Cyni- Laert. in Diog. cum, in hac ſententiâ, audi: qui interrogatus, *Vbinam Græciæ Viros vidiſſet bonos? Viros herclè, ait, nuſquam: Lacedæmone tamen Pueros vidi.* Et vis alium Stoicum ſermonem? neque inutiliter ingerã. nam, vt rectè Epictetus, Ἀρχὴ τῆς παιδεύσεως, ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις: *Initium Doctrinæ, nominum conſideratio.* Iidem, dico, Stoici, hos Pueros & rudes, Stultos habebant, nullius bonæ rei aut ſpei: at qui iam inciperent & adlubeſcerent, quique Sapientiæ ſe darent, hos *Studioſos*, & *Studere* dicebant; qui autem perueniſſent, *Doctos & Eruditos.* Paſſim ille ſermo (ſi quis obſeruat) in eo- Epiſt. XXXV rum ſcriptis. vt Seneca Lucillio ſuo: *Cùm te tam obnixè rogo vt* STVDEAS; *meum negotium ago.* Quibus ſtudeas? Sapientiæ, quæ Epiſt. LXXII. vna vtile & animo profuturum ſtudium eſt. Iterùm idem: *Tempus nullum eſt parum idoneum* STVDIO *ſalutari.* Et alibi: *Philo-* Epiſt. LXXXIX. *ſophiam* STVDIVM *eſſe Virtutis: ſiue vt alij,* STVDIVM *corrigendæ mentis.* At qui iam progreſſi, & in metâ huius ſtudij, ij

Eruditi,

Eruditi, & Græco verbo πεπαιδευμένοι, ſeu παιδευθέντες. Ita Poſidonius apud Senecam: *Vnum diem hominum* ERVDITORVM *plus patere, quàm imperiti longiſſimam ætatem.* Caue de alio, quàm Sapiente capias: ſicut illud Epicteti, apud Arrianum: Μόνους τοὺς παιδευθέντας ἐλευθέρους εἶναι: *Solos* ERVDITOS *liberos eſſe.* Quid Propertius, cùm ſcripſit,

Qualis & hæc DOCTI *ſit poſitura Dei*:

nónne Stoicâ hac linguâ vſus? mihi videtur: neque in Deum hoc alio ſenſu, quàm *Sapientiæ*, conueniat. Facit bellè ad iſta, quòd *Vnum Bonum eſt, Scientia: vnum Malum, Imperitia*: Socraticis aſſertum.

DISSERT. II.

Philoſophiæ aliquot definitiones Stoicæ; vna ètiam Platonis: atque eæ breuiter explicatæ.

AT ego igitur ad hoc *Studium*, ad hanc *Doctrinam*, iam præibo: trepidè ſatis. nónne enim per viam clauſam, & diu teri deſitam? & ſcriptores plerique omnes, qui muniuerunt, malo fato obierunt: paucæ reliquiæ alibi, & in Senecâ noſtro ſcintillæ ſunt, quæ prælucent. Colligemus, iungemus: & Deum veneror, vt ad excitandum bonum aliquem animorũ ignem. Age, ab ipſis carceribus: ac primùm quid *Philoſophia*, & quotuplex, tum *Sapientia*, videamus. *Philoſophiam fuère*, ait Seneca, *qui aliter atque aliter definirent. Alij, Studium illam Virtutis eſſe dixerunt: alij, Studium corrigendæ mentis: à quibuſdam dicta eſt Appetitio rectæ rationis.* Sed & alibi aliter: *Quid Philoſophia*, inquit, *niſi vitæ Lex eſt?* Sunt omnes à Stoicis. qui verbis, non re, variarunt. E Plutarcho ferè intelleges, qui ab iiſdẽ Stoicis definiri facit φιλοσοφίαν, ἄσκησιν τέχνης ἐπιτηδείου. & addit intellegentiæ cauſsâ: ἐπιτήδειον δὲ εἶναι, μίαν καὶ ἀνωτάτω τὴν ἀρετήν: *Philoſophiam eſſe, Studium artis conuenientis. Conueniens autem, vnam & ſupremam Virtutem.* Ait, *Artis* eſſe ſtudium. Ita Cicero: *Philoſophia eſt ars vitæ.* Quæ autem ea *Conueniens*? ipſa *Virtus*, vt addit Plutarchus: & ſic *Sapientiam* paſſim Stoici appellant. Quo ſenſu in Diogene, *Poſidonius* dicitur *duas poſuiſſe Virtutes, Contemplatiuam & Actiuam alij tres, Rationalem, Naturalem, & Moralem.* Et Cicero, eâ linguâ: *Princeps*

Epiſt. XXCIX. Epiſt. XCIIII. De Placit. Phil. initio. In Zenone. II. De offi.

ceps omnium Virtutum eſt Sapientia, quam σοφίαν Græci vocant. Et
III. De Finib. quod ad Ἐπιτήδευσιν vocem, iterùm Stoiciſſans Cicero: *Sapientia eſt conueniens actio.* quod referre etiam ad finem Zenonium poſſis:
*Diſſer. xv. de quo * ſtatim. Ergo, *Studium Virtutis*, idem eſt quod *Artis conuenientis*: addo etiam, quod *rectæ Rationis*. Nam *Recta ratio*, non aliud quàm *Natura*, ad quam virtus dirigitur, & quæ Finis
* Infrà, Diſſer. xvi. xvii. eſt huic vitæ. * Poſteà magis intelleges. Denique, *Studium corrigendæ mentis*, eſtne aliud à Virtutis? Atque ea ipſa, *Lex vitæ*. Sed eſt & alia definitio, ſi non Stoicorum, digna ipſis: *Philoſophiam*
De Placit. Phil. initio eſſe μελέτην θανάτου: *meditationem mortis.* Platoni eam Plutarchus tribuit: & eſt ſanè in ipſo, ſed Pythagorâ tamen inuentore. Hie-
Aduerſus Ruffin. ronymus: *Primus Pythagoras dixit, Philoſophiam meditationem eſſe mortis: cottidie de carcere corporis nitentem educere animæ libertatem.* Tribuit & Socrati quidem Clemens Alexandrinus: & in-
v. Strom. terpretatur, *auelli à ſenſibus, & purâ mente rebus ſe applicare.* ſed addit, & *Pythagoram hoc voluiſſe quinquenij ſilentio, vt ſcilicet à rebus ſenſilibus auerſi, nudâ mente Deum contemplarentur.* Ipſe Pla-
In Phædone. to interpretatur, *corporis fugam* ſignificari, & *animum in ſe collectum.*
In Theæt. Quia reuerà, vt alibi ait, *Philoſophus quæ in ciuitate geruntur aut geſta ſunt, ignorat; imò vix viam ad forum aut curiam tenet:* ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ, καὶ ἐπιδημεῖ· ἡ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ, καὶ οὐδὲν τιμάσασα, πανταχῆ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τά τε γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπουρανόθεν γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη: *ſed reuerà corpus eius tantùm in ciuitate agit, aut potiùs peregrinatur; mens autem & cogitatio, hæc omnia parui, aut nullius æſtimans, quacumque fertur (cum Pindaro) terræ infera, & cæli ſupera peruadens ac dimetiens, & omnem vbique naturam curioſè inueſtigans.* Quæ ita breuiter à Pla-
De Philoſophiâ. tone etiam expreſſit Apuleius: *Philoſophum oportet nihil ſic agere, quàm vt ſemper ſtudeat Animam Corporis conſortio ſeparare: & ideò exiſtimandum, Philoſophiam eſſe mortis affectationem, conſuetudinemque moriendi.* O ſalutaris hæc definitio, & monitio! etiam illo ſenſu, vt vltima & poſtuma meditemur; & viuamus morituri,
Phædone. iterumque victuri. Præit & huc Socrates apud Platonem: Κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι: *Quicumque Philoſophiæ ſtudium rectè & verè ſunt amplexi, etſi neſciunt*

hoc

hoc alij, aliud nihil cogitant & ſtudent, quàm abire & mori. Denique Seneca eò aſpicit: *Viuere totâ vitâ diſcendum eſt, & quod magis fortaſſe miraberis*, TOTA VITA DISCENDVM EST MORI. Idem alibi: *Egregia res eſt, mortem condiſcere.* MEDITARE MORTEM: *qui hoc dicit, meditari libertatem iubet.* De Breuit. Vit. c. VII. Epiſt. XXVI.

DISSERT. III.

Diuiſio Philoſophiæ communiſſima, in Dogmaticam, Academicam, Scepticam. Quid ſingulæ? & Academia diuiſa.

DIVISIO eius ſubiungenda eſt, atque ea multiplex. Primaria & maximè generalis eſt: *Philoſophiam* triplicem eſſe, *Dogmaticam, Academicam, Scepticam.* Dogmatica eſt, quæ *Decreta* & ſententias (id δόγμα Græcis) ponit, & adnuit aliquid abnuitque. *Academica*, quæ incerta omnia facit; aut quædam tantùm Probabilia; integrâ ſemper iudicandi poteſtate. *Sceptica*, quæ ipſa illa Probabilia tollit, nihil definiens, nec hoc ipſum Nihil definire. Dicam diſtinctè, & maximè de duabus iſtis: quia Seneca & Stoici noſtri ſępè tangunt: & res eſt, quę lucis eget. Dicam autem à capite. Quintuplex *Academia* à Sexto Empirico, & ante eum à Tullio facta: *Vetus, Media, Noua, Philonia, Antiochéa.* Vetus eſt, cui Socratem & Platonem auctores faciunt: à quibus illa εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησις, *inſtructio in vtramq; partem diſſerendi*, manauit. Cicero ad Ariſtotelem refert. *Et is*, inquit, PRINCEPS *amplexus conſuetudinem, de omnibus rebus, in contrarias partes diſſerendi.* Quod negamus, & liquet Socratem inſtituiſſe, hunc fortaſſe auxiſſe. Nam cùm priſci omnes, *Barbâri, Pythagoréi, Græcanici*, ad id tempus, Phyſica, Mathematica atq; alia Philoſophiæ tractaſſent tãtùm: & dogmata, ratione magis quàm ratiocinatione vſi, prompſiſſent: primus Socrates *Logicam* excoluit & adhibuit, & diſſertationem induxit, quaſi explorationem veritatis. Itaque de ſe fatetur, μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ λόγῳ: *Nulli alij, quàm Rationi, ſe credere.* In Critone. Et hanc *non ſermone longo, ſed interrogationibus ſe reperire.* Alcibiad. Ideoque *fungi ſe officio velut obſtetricis, & tentando rogandoque* Theæt. *aliorum ſententias, vt fœtum, in lucem educere.* Denique, *Nihil ſe* Menone. *ſcire.* ὅτι ἄλλο, ἢ αὐτὸν ἀπορεῖν, καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖν ἀπορεῖν: *neque aliud, quàm ſe ambigere, & alios reddere ambigentes.* Denique, profiteri

Gorgiâ. ſe vnum τῶν ἡδέως ἐλεγχθέντων, ἡδέως δὲ καὶ ἐλεγξάντων: *eorum, qui libenter redarguerentur, pariterque arguerent.* Vides in iſtis verè ἀπορηματικὸν ſiue Academicum? Sed tamen cum modo: & multa ponit aſſeritque, & rerum *Scientiam* fatetur, earum certè quæ νοητὰ ſunt, id eſt ſub Intellectum cadunt: ſicut *Opinionem* in his quæ αἰσθητὰ, id eſt Senſu capienda. Platonem in Timæo ſuper his vide. nam omnia exſequi longum: nec in Socratis aut Platonis ſententiâ tenebræ admodum aut tricæ. Hæc Speuſippus, Xenocrates, reliqua Platonis ſchola tenuit, vſque ad Arceſilam: niſi quòd Ariſtoteles aliquid mutauit de *Idéis* (quę Platoni ſunt τὰ νοητὰ) & earum vicem *Vniuerſalia*, quæ vocantur, induxit. Atque iſta igitur *Vetus* Academia, bono iudicio *Dogmaticis* accenſenda: ſed temeritate aſſentiendi ſpretâ, & cautione inductâ. At *Media* illa, iuit longiùs: quæ ducem Arceſilam habet,
Lib III. cap. VI. *ignorantiæ* (vt Lactantius ait) *magiſtrum.* Nam is turbator in bene adhuc conſtitutâ Philoſophiâ exortus, *Nihil ſciri* adfirmauit,
Cic. I. Academ. *nec illud quidem ipſum, quod Socrates ſibi reliquiſſet.* Itaque famoſam illam Ἐποχὴν *(aſſenſus retentionem)* induxit: & Dogmata nulla ipſe poſuit, & omnia aliorum oppugnauit. Secuta eſt *Noua*, Carneade auctore. qui de Arceſilæ rigidâ illâ, & contra ſenſum omnem ac conſuetudinem pertinaciâ, remiſit aliquid & laxauit. Nam ille ἀκατάληπτα quidem omnia poſuit, id eſt *Nihil percipi poſſe*: ſed à rebus tamen Verum Falſumque non ſuſtulit; à nobis tantùm κριτήριον ſiue *artem iudicandi* ac diſcernendi. Ci-
In Lucul. cero de ipſo & aſſeclis: *Veri eſſe aliquid non negamus, percipi poſſe negamus.* Et alibi: *Non enim ſumus ij, quibus nihil verum eſſe videatur, ſed qui omnibus veris falſa quædam adiuncta eſſe dicamus, tantâ ſimilitudine, vt nulla inſit certa iudicandi & diſcernendi nota.* Itaque hac re ab Arceſilâ abiuit, negante *Verum aut Falſum* eſſe:
Numen. apud Euſeb. XIIII. Præparat. Euang. item aliâ, quòd etſi Aſſenſum retineret, non tamen *Probabile* aliquid, aut contrà, negabat, id eſt πιθανὸν non tollebat, Arceſilæ factum. Cicero: *Reliquit Carneades eiuſmodi viſa* (φαντασίας)
IV. Acad. *quibus ad actionem excitemur: item ea quæ interrogati in vtramque partem reſpondere poſſimus, ſequentes tantummodò quòd ita Viſum ſit, dum ſine Aſſenſu.* Plura & ipſe Cicero, & Plutarchus aduerſus Colotem. Quarta, *Philonis* fuit, quem à Carneade & eius diſcipulo, ſuo præceptore Clitomacho, abiiſſe, Cicero aliique teſtan-

teſtantur: quâ parte, haud ſatis liquet. Videtur tamen propiùs ad *Veterem* & Platonicam acceſſiſſe, nec *Epochen* plenè ſeruaſſe, cùm *Sapientem opinari non prohiberet*, Numenio ita ſcriptum. Sed & *comprehendi quædam* poſſe aiebat: etſi non Stoicâ illâ & certâ phantaſiâ, cui ſimilis alia obrepere non poſſit. Quinta, *Antiochi*, qui Philonis auditor, Euidentiæ ac Senſuum cauſſam ſuſcepit, & re ad Stoam ſe tranſtulit, Academici tamen nomine retento. Itaque Academiam Veterem viſus eſt inſtauraſſe, etſi de *Criterio* cum Stoicis ſentiebat: imò (ait Cicero) *ſi perpauca mutaviſſet, germaniſſimus Stoïcus.* Eius ſententiam totam, ex iis quæ Varro apud eumdem Ciceronem diſſerit, eſt videre. *Sceptici* ſuperſunt. quibus Pyrrho dux & auctor fuit. Eorum ſententia, Τὰ πράγματα ἐπίσης ἀδιάφορα, καὶ ἀστάθμητα, καὶ ἀνεπίκριτα. διὰ τοῦτο μήτε τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, μήτε τὰς δόξας ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν μηδὲ πιστεύειν αὐταῖς δεῖν, ἀλλ' ἀδοξάστους, καὶ ἀκλινεῖς, καὶ ἀκραδάντους εἶναι, περὶ ἑνὸς ἑκάστου λέγοντας, ὅτι οὐ μᾶλλόν ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ καὶ ἔστι, καὶ οὐκ ἔστιν, οὔτ' οὐκ ἔστιν: *Res ex æquo indifferentes, incertas, iniudicabiles. Ideò nec Senſus, nec Opiniones noſtas Verum aut Falſum dicere. Ergo nec ipſis Fidem habendam, ſed Opinationis expertes manere nos debere, ſine Inclinatione, ſine Motione: de quâque ſingulâ re dicentes, Non magis eſt, quàm non eſt: itemque, Eſt, Non eſt, neque Non eſt.* Plures iſtorum voces in Sexto Empirico (quicumque is fuit. quidam Plutarchi ex ſorore cognatum cenſent. ſed quicumque, ingenio & argutiis validus.) in illo, inquam, etiam iſtæ: Οὐ μᾶλλον τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο. Item, Οὐδὲν ὁρίζω. Item, σκεπτόμενος διατελῶ: *Non magis hoc, quàm illud. Nihil definio. Conſiderans perſeuero.* Itemque, Παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντικεῖται: *Omni rationi ratio oppoſita reperitur.* Ex quibus facile quid ſenſerint, aut potiùs non ſenſerint, diiudicare: cùm propria illorum affectio ſit, Ἀῤῥεψία, *Nulla motio aut deuergium, in hanc illámve partem.* Ex quo & Ἀφασία ſequitur: id eſt, *Nulla dictio* aut *Affirmatio*: cùm omnia æquali rationum pondere librentur. Itaque ab *Academicâ* diſſentire palàm vides, *Veteri* quidem & *Nouâ* aut *Nouis*: à *Mediâ* Arceſilæ, ægrè abiungas, & qui introſpexêre, verum Pyrrhonem illum adfirmarunt. Tamen Sextus, ſimilitudinem faſſus, aliquid differre in eo vult: quòd Arceſilas *Epochen* bonum eſſe dicat, malum *Aſſenſionem*, idque ſecundùm Naturam: Pyrrhonij minimè, ſed

Apud Euſeb. XIIII.

IV. Acad.

Ariſtocles apud Euſeb. lib. XIV.

ſed *κατὰ τὸ φαινόμενον, ſecundùm id quod apparet*. Plura ſi voles, adfatim in Sexto, atque etiam Laërtij *Pyrrhone* habes.

DISSERT. IV.

Quem vſum Academia aut Scepſis habeat: quem & abuſum: ac Senecæ quædam illuſtrata.

AVD. Non mehercules, non requiro; vel iſtorum, pænè dicam, tędet. Ad iſtáne tam abſona, & Rationi Senſuíque aduerſa, homines veniſſe? Ades Varro, tecum proclamo:

Poſtremò nemo ægrotus quidquam ſomniat
Tam infandum, quod non aliquis dicat philoſophus.

LIPS. Molliùs, & parciùs. *Veterem* Academiam ratione non reiicias, nec *Nouam* quidem Carneadis, Senecâ auctore. Imò eò pænè vocat: *Diſputare cum Socrate licet, cum Carneade dubitare.* (De Breuit. Vit. c. XIV.) Et verò ſi Naturam noſtram, id eſt infirmitatem & caliginem, ſeriò videas: quid magnum præſumere eſt, aut adfirmare? Maximos viros ea res iam olim ad confeſſionem ignorationis adduxit, atque adeò Veri deſperationem. Quid ſi Homerum ipſum caput ſibi habent? volunt certè: & Arceſilas *Homerum ante omnes æſtimabat* (Laërtij verba) *cuius adeò ſtudioſus erat, vt ſemper ante ſomnum aliquid ex eo libaret. Manè verò cùm ſurgeret, pariter: & cùm lecturus, aiebat, Ad amaſium ſe ire*. Pyrrho ſimiliter; qui illa diuinitus ab Homero dicta ſuper noſtrâ fragilitate aut paruitate amplectebatur, vt cùm homines *Muſcis* aut *Auibus* adſimilauit. Inprimis illum eius verſum adſiduè in ore habebat:

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν:
Tale quidem genus eſt hominum, quale & foliorum.

Sed & Heſiodum aduocabant, atque iſta:

Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ νόον ἀνθρώποισι:
Mentem celarunt mortalibus immortales:

quaſi à Deo nubes & tenebræ nobis circumfuſæ. Iam & Democritus *in profundo veritatem demerſam* dixit: Anaxagoras, (Cic. Acad. I) Empedocles, Parmenides talia, & ipſe Socrates Aporeticorum pater. Atque vt ſi in domum tenebroſam veniſſes, inquiunt, in quâ aurum, argentum, ſtannum, plumbum confusè poſitum: ſublato eorum aliquo, exiſtimare poſſis te aurum apprehendiſſe,

diſſe, non tamen ſcire, etiamſi verè ita eſſet: ſic in magnâ hac mundi domo, quæri veritatem falſis mixtam, & in tenebris non diſcerni. Itaque inter fines iſtorum eſt (aut eſſe debeat) Modeſtia, & animum exſultantem componere, & à temeritate atque errore continere. Neque vitâ aut actione communi ſe excerpunt: *Nam Academicis placuit* (ait D. Auguſtinus) *homini ſcientiam non poſſe contingere, earum dumtaxat rerum, quæ ad Philoſophiam pertinent*. At in ceteris humano quodam more agunt, & *Apparentiam* ſequuntur: etſi tale eſſe, vt apparet, non plenè aſſentiuntur aut adfirmant. Fames & ſitis impellit? edunt, bibunt. Lex iubet piè agere, Deos colere? faciunt. Conſuetudo artes & ſcientias tractat? accedunt, omnia luſtrant, ineunt, tantùm ſuſpenſi & cohibentes. Enimuero & hæc laus detur, labore, ingenio, memoriâ ſupra omnes pænè philoſophos fuiſſe. Quid? nónne omnia aliorum ſcita tenere debuerunt & inquirere, ſi potuerunt refellere? res dicit. Nónne rationes varias, raras, ſubtiles inuenire ad tam receptas, claras, certas (vt videbatur) ſententias euertendas? Nónne & in promptu, ac velut numerato, habere quidquid ſcripſiſſent tot diuerſi auctores, aut dixiſſent? Profectò admirandi ſunt in triplici hac parte, ſi attendis: neque non finis etiam eorum altus & laudabilis. qui eſt Ἀταραξία, ſiue *Imperturbatio*, & vt ne vllâ re ſenſibus obiectâ moueantur. Ego verò audacter eloquar, non ſic abiiciendos eſſe: modum tantùm tenuiſſent, nec diſputādi ſtudio ablati extra fines fuiſſent. Quin & Seneca requirere eos videtur, & dolere quòd periiſſent. Nam iamnunc, eius æuo, publicè nulla hæc ſchola. *Tot familiæ*, inquit, VII. Quæſt. Nat. c. vlt. *Philoſophorum ſine ſucceſſore deficiunt. Academici & Veteres & Minores nullum antiſtitem reliquerunt. Quis eſt, qui tradat præcepta Pyrrhonis?* Vbi duplicem modò Academiam agnoſcit, *Minorum* nomine omnes poſt Platonicam illam comprehendens: & *Pyrrhoniam* tamen ſiue *Scepticam* ab iis diſtinguens. Quamquam idem dubitare tolerat, pertinax illud Scientiæ negandæ ſtudium damnat. *Audi*, inquit ad Lucilium, *quantum mali faciat* Epiſt. LXXXIIX. NIMIA SVBTILITAS, *& quàm infeſta Veritati ſit. Protagoras ait, De omni re in vtramque partem diſputari poſſe ex æquo: & de hac ipſâ, An omnis res in vtramque partem diſputabilis ſit. Nauſiphanes ait, Ex his quæ videntur eſſe, nihil magis eſſe, quàm non eſſe.*

K *Parme-*

Parmenides ait, Ex his quæ videntur, nihil eſſe in vniuerſum. Zenon Eleates omnia negotia de negotio deiecit: ait, Nihil eſſe. Circa eadem ferè Pyrrhonij verſantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qui nouam induxerunt ſcientiam, Nihil ſcire. Hæc OMNIA *in illum* SVPERVACVVM STVDIORVM *liberalium gregem conijce. Illi mihi non profuturam ſcientiam tradunt, hi ſpem ſcientiæ eripiunt. Illi non præferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt.* Pulcherrima & iuſtiſſima cenſura, nec appello aut oppono. An non magis explico? nam quædam non prompta, fortaſſe & intricata. Ait, *Protagoram, de omni re in vtrumque diſputaſſe.* Eſt ille Sophiſta, à Platonis Dialogo clarus.
In Theæt. cuius ſententia ab eodem hæc refertur, & refellitur: Αὐτάρκη ἕκαστον εἰς φρόνησιν: *Sufficere ſibi quemque ad ſapiendum.* Ratio: τὸ γὰρ δοκοῦν ἑκάστῳ, τοῦτο καὶ εἶναι, ᾧ δοκεῖ: quod Cicero vertit: *id cuique*
Eod. Dial.
IV. Acad.
Cõtra Mathem. cap. De Criterio.
verum eſſe, quod cuique videatur. Itaque *Criterium* tollebat (ait Empiricus) *& omnes opiniones ac viſiones veras eſſe: quia Veritas ſit ex iis quæ referuntur ad aliquid: cui autem apparuerit, ſtatim ad illum refertur.* Inde vox eius: Πάντων χρημάτων μέτρον, ἄνθρωπος: *Omnium rerum menſura, homo.* Itemque: Πάντα εἶναι ἀληθῆ: *Omnia vera eſſe.* Ex his de Protagorâ Abderitâ liquet: etſi Seneca ſententiam eius magis ad Pyrrhoniam conformat. Effert & Plutarchus paullò aliter, in Colotem, initio. Sed addit de *Nauſiphane, Nihil magis eſſe, quàm non eſſe.* Sunt ipſa Pyrrhonis: & cur non eum aduocauit? Nam ab iſto doctore ſuo Nauſiphanes hauſit. Commemorat Diogenes in Pyrrhone: & Sextus initio librorum, *Epicuri doctorem* fuiſſe, *à quo ille, vt videretur* αὐτοδίδακτος, *diſſenſerit, famam eius & nomen etiam obterens, & πλεύμονα paſſim, id eſt Pulmonem* (quaſi *Exſenſum*) *appellans.* Tertium de *Parmenide, Nihil eſſe in vniuerſum.* Si vera hæc lectio, dixerim
In Sophiſtâ. reſpectum ad illud Parmenidis, Οὐδαμῆ εἶναι τὰ μὴ ὄντα: *Nullo modo eſſe, quæ non ſunt:* Platoni bis terque, illo auctore expreſſum, & refutatum. Quo voluiſſe videtur, νοητὰ & æterna illa ſolùm eſſe: hæc viſibus ſubiecta & fugacia, nec verè eſſe. Sed arbitror interpolata iſta: & verba hæc, *ex iis quæ videntur,* prauè è ſuperiore lineâ tranſlata: itaque delenda. Tum amplius, cùm in optimo meo Codice nulla ſit negatiua illa, *Nihil;* legendum, *Parmenides ait, eſſe vnum Vniuerſum.* Nam periit, aut latuit iſta

vocula,

vocula, in principio ſequentis. Res quidem ita habet: & eſt germana ipſa ſententia, imò verba Parmenidis: Ἓν τὸ πᾶν: *Vnum vniuerſum.* Seneca adfirmat, cùm ſtatim hoc repetens, ait, *Parmenidi nihil eſſe, præter vnum.* Plato clariſſimè, de Meliſſo & Parmenide: Ἓν ἑστὼς λέγουσι τὸ πᾶν: *Vnum ſtabile dicunt Vniuerſum.* In Theæt. Iterumque de iiſdem: Ἓν τε πάντα ἐστὶ· καὶ ἕστηκεν αὐτὸ ἐν αὐτῷ, οὐκ ἔχον χώραν ἐν ᾗ κινεῖται: *Omnia iis vnum ſunt. atque id ſtat in ſeipſo, cùm locum non habeat vbi moueatur.* Duplex igitur ſententia, & *Vnum omnia*: & item *Immobilia*, quod Plutarchus alibi iiſdem adſignat. De Placit. phil. I. cap. XXIIII. Qui idem hoc, de quo Seneca, diffusè explicat, & defendit libro contra Colotem Epicuréum. Summa eſt, *Parmenidem cum Socrate, ſed ante eum aduertiſſe* δοξαστὸν, *Opinabile, in Naturâ eſſe; itemque* νοητὸν, *Intellectuale. Illud in motu aſſiduo, & variare, & atteri, & perire & naſci: hoc minimè, & conſtans ac perpetuum, idemque eſſe. Ideò verè Eſſe dici, & Vnum eſſe: eſtque proinde ac ſi dicat,* τὸ ὂν ἕν: *Vnum ens.* Ita Plutarchus. nec valdè ab hoc ſenſu Pythagórei abeunt, qui *eorum quæ per ſe intelliguntur genus conſtituunt, Vnum.* Adu. Mathem. Quod in Sexto Empirico legi: & in eodem hanc ſententiam non Parmenidi, ſed Nauſiphani adſcribi. *Nauſiphanis*, inquit, *dogma erat, Vniuerſitatem eſſe vnum.* Ille *Nauſiphani*, Plato alibi *Xenophani & Eleaticis* adſignat: Ἓν ὄντων πάντα τὰ καλούμενα: *Omnia quæ dicuntur, vnum eſſe.* In Sophiſtâ. Quid Euclides, à quo Megarici? Ἓν τὸ ἀγαθὸν εἶναι· τὰ δ' ἀντικείμενα τῷ ἀγαθῷ, μὴ εἶναι. *Vnum Bonum eſſe: & Bono oppoſita, nec eſſe.* Quod in eamdem viam ſenſus venit. Iam ſequitur de *Zenone Eleate.* qui *omnia negotia de negotio deiecit: ait enim, Nihil eſſe.* Verba ſuſpecta ſunt. & Pincianus monuit, à pleriſque libris ſuis illa, *de negotio*, abeſſe. In meis reppeci, fateor: tamen interpolata hæc cenſeo, legendumque: *omni à negotio deiecit*: ſiue placet, *omni de negotio.* quod in quibuſdam ſcilicet libris ſcriptum, anſam dedit vtrumque ponendi, vt ſit, & corrumpendi. Sententia eſt. Zeno Eleates moleſtiâ nos liberauit, & omni inquiſitione: nam ait, Nihil eſſe. Sed hæc mira, & eximiè fatua aut ſapiens ſententia, nec mihi nunc capienda. An ad contemptum rerum rettulit, Nihili hæc (non tamen Nihil) eſſe? velim, & ſic laudem, non ſolùm tolerem. Si aliter, & de ipsâ exiſtentiâ; elleboro hæc egent. Ceterùm Zeno Eleates nuſquam tale, apud Laërtium quidem: vbi dogmata eius di-

uerſa. ſed nec alibi commemini legiſſe. Viderit Seneca. Illud in Sexto conſimile adnotaui, de Gorgiâ Leontino: *Is librum*, inquit, *ſcripſit de eo Quod non eſt, in quo conſtituit tria capita. Vnum quidem & primum, Quòd nihil ſit: alterum, Quòd etſi ſit, comprehendi ab homine non poſſit: tertium, Etiamſi poſſit, non tamen efferri aut enunciari.* Heu vana! & vt cum Senecâ redarguam, *Quid ergo nos ſumus? quid iſta, quæ nos circumſtant, alunt, ſuſtinent? Tota rerum natura vmbra eſt, aut inanis aut fallax. Non facilè dixerim, vtrùm magis iraſcar illis qui nos Nihil ſcire voluerunt; an illis, qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, Nihil ſcire.*

Aduer. Mathem. cap. de Criterio. Adde Pyrrhon Hyp. II. cap. VI.

Ibidem.

DISSERT. V.

Alia Philoſophiæ diuiſio, in Contemplatiuam & Actiuam: iterumque ſingulæ iſtæ diuiſæ.

ABITE omnes, qui in *Academiâ* hac tali, aut iuxta eſtis: nobis *Dogmatica* placet, & pro eâ Philoſophiam iam diuidemus. Eſt igitur duplex, *Contemplatiua*, aut *Actiua*: atque id ex præſcripto Naturæ. *Natura enim*, ait Seneca, *ad vtrumque nos genuit, & contemplationi rerum, & actioni.* Itaque ex eius & Stoicorum mente, *Philoſophia & Contemplatiua eſt, & Actiua: ſpectat, ſimulque agit. Erras enim, ſi illam putas tantùm terreſtres operas promittere: altius ſpirat. Totum, inquit, mundum ſcrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, ſuadere vobis ac diſſuadere contenta. Magna me vocant, ſupraque nos poſita.* Contemplatiuam autem dicimus, cui ſola ea, aut præcipua quidem, finis. Nam hoc addo. quia *plurimum diſcriminis eſt*, ait Seneca, *vtrùm aliqua res propoſitum, an propoſiti alterius acceſſio ſit. Tamen alterum ſine altero non eſt. nec ille ſine Actione contemplatur; nec hic ſine Contemplatione agit.* Igitur mixta ferè: ſed tamen in alterâ, Contemplatio ſiue Scientia præcipuè petitur; in iſtâ, Actio ſiue Efficientia ipſa. Diuiditur à Peripateticis *Contēplatiua* in tres partes: *Theologiam, Phyſiologiam, Mathematicā. Theologiam* (aliis eſt *Prima philoſophia*, à dignitate) dicūt, in ſuperis rebus deditam, quæ corpore & materiâ carent: vt ſunt Deus, Genij, Animus, & quæ adhærent. *Phyſiologiam*, in iis quæ materiâ conſtant, & ſenſu percipiuntur: vt Anima-

De Vit. Beat. cap. XXXI. & XXXII. Epiſt. XCV.

De Vit. Beat. cap. VII.

Animalia, Plantæ, Lapides, & quæ adiuncta. *Mathematica*, quæ in rebus quidem ſine corpore, ſed in corpore tamen conſideratis: vt ſunt Numeri, Soni, Figuræ, cæleſtes Motus. Itaque hæc ſingula, ſingulas iterùm ſcientias gignunt: diuiduntque *Mathematica* in *Arithmeticam*, quæ numeros; *Muſicam*, quæ Sonos; *Geometriam*, quæ Figuras; *Aſtrologiam*, quæ ſuperos illos Motus ſpectat. Iam *Actiua* pars dicitur, cui finis præcipuus & fructus Actio eſt. quæ tripliciter item diuiditur, in *Ethicam*, *Oeconomicam*, *Politicam*. *Ethica* eſt, quæ mores, vitam, regimen ſingulorum hominum conſiderat & format: *Oeconomica* (*Familiarem* ego verterem) quæ domus cuiuſque & familiæ: *Politica*, quæ ciuitatis totius aut ſocietatis. Ecce diuiſionem & membra totius Philoſophiæ: nec tenuiùs opus eſt, aut expediat. quia *diuidi illam*, auctore Senecâ, *non concidi, vtile eſt. Id vitij habet nimia,* Epiſt. LXXXIX. *quod nulla diuiſio. Simile confuſo eſt; quidquid vſque in puluerem ſectum eſt.* Itaque fuère etiam, qui breuiùs partiuerunt. vt Apuleius: qui *Naturalem*, *Intellectualem*, *Rationalem*, & *Moralem* De Dogm. Plat. agnoſcit, & Platoni ſingulas eximiè adſcribit. Eaſque hauſiſſe ait, *Naturalem ab Heracliticis*, *Intellectualem à Pythagoreis*, *Rationalem atque Moralem ab ipſo Socratis fonte*. Vbi obſerues, *Intellectualem* præcipuè ab eo dici, *Theologiam* nobis appellatam: niſi quis *Mathematicam* malit. Sed alia etiam diuiſio parcior eſt, Senecæ ſic expoſita. *Philoſophiæ tres eſſe partes dixerunt, & maximi & plurimi auctores: Moralem, Naturalem, & Rationalem. Prima* Epiſt. LXXXIX. *componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur; tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, ne pro vero falſa ſurrepant.* Ait, *maximos auctores* ſic tribuiſſe. Quos illos? Zenonem & Stoicos ſuos intellegit: & *ſic Primum diuiſiſſe* In Zenone *Zenonem Citiéum*, Laërtius ſcripſit: & Plutarchus adſtipulatur. De Plac. Nam illa prima & vberior, à me poſita, ferè Peripateticorum phil. I. c. I. fuit. Sed ait etiam in *tertiâ parte*, *proprietates verborum & ſtructuram ab eâ exigi*: quod ſcilicet ad *Rhetoricam* referetur. quia Stoici *Logicam* in duas partes diuidebant, *Rhetoricam & Dialecticam*. Addo, ipſam hanc triplicem partitionem in Macrobio eſſe, ſed diuerſo, ne erres, ſenſu. Nam fine Commentarij in Somnium Scipionis: *Cùm ſint*, inquit, *totius Philoſophiæ tres partes, Moralis, Naturalis, & Rationalis: & ſit Moralis, quæ docet* Lib. II. vlt.

morum elimatam perfectionem; Naturalis, quæ de diuinis corporibus diſputat; Rationalis, cùm de incorporalibus ſermo eſt, quæ mens ſola complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc Somnio prætermiſit. Nam illa ad virtutes amoremque patriæ adhortatio, quid aliud continet niſi inſtituta Moralia? cùm verò de ſphærarum modo, de magnitudine ſiderum, & circis cæleſtibus, cingulisque terreſtribus, & Oceani ſitu loquitur; Phyſicæ decreta commemorat. At cùm de motu & immortalitate animæ diſputat, cui nihil conſtat ineſſe corporeum, cuiuſque eſſentiam nullus Senſus, ſed ſola Ratio deprehendit; illic ad altitudinem Philoſophiæ aſcendit. Vbi palàm vides, *Rationalem* eſſe, *Intellectualem* antè nobis dictam. Atque ita idem Macrobius alibi: *Philoſophia illicce habetur auguſtior, vbi de Rationali parte, id eſt incorporeis diſputat.*

VII. Satur. cap. V.

DISSERT. VI.

Logicam omitti à quibuſdam. De dignitate ſingularum: & Ethicam vſu fructuque certè eminere.

ATQVE iſta igitur Macrobiana diuiſio, *Logicam* illam communi ſenſu dictam omittit: quam & alij non partem, ſed inſtrumentum Philoſophiæ dixerunt. *Epicurei etiam*, ait Seneca, *duas partes Philoſophiæ putauerunt eſſe, Naturalem atque Moralem: Rationalem remouerunt. Deinde cùm ipſis rebus cogerentur ambigua ſecernere, falſa coarguere, ipſi quoque locum, quem de Judicio & Regulâ appellant, alio nomine, Rationalem induxerunt.* Diogenes hoc ipſum, & diuiſam ab Epicuro Philoſophiam tradit in *Canonicam, Phyſicam, Ethicam. Canonicam autem eſſe, quæ aggreſſiones & aditus ad opus habet, vno libro ab eo tradita, qui Canon inſcribitur.* Quamquam & Stoicorum aliqui hanc partem *Logicæ* faciebant: & diuidebant (Laërtius auctor) εἰς ῥητορικὴν, καὶ εἰς διαλεκτικήν· τινὲς δὲ καὶ εἰς τὸ ὁρικὸν, τὸ περὶ κανόνων καὶ κριτηρίων: *In Rhetoricam & Dialecticam: aliqui autem & in Definitiuam, quæ eſt de Regulis & Judiciis.* Sed perſequi hæc omitto, & Annæi monito, non tenuiter nimis partiri, aut etiam interpretari. Illud addo, Stoicos variâ imagine vſum aut dignitatem harum partium expreſſiſſe. Εἰκάζουσι γὰρ ζώῳ τὴν φιλοσοφίαν. ὀστοῖς μὲν καὶ νεύροις τὸ λογικὸν προσομοιοῦντες· τοῖς δὲ σαρκωδεστέροις, τὸ ἠθικόν. τῇ δὲ ψυχῇ, τὸ φυσικόν: *Aſſimilant*

Epiſt. LXXXIX.

In Epic.

In Zen.

Diog. in Zenone.

lant enim Animali Philoſophiam. oſſibus ac neruis, Logicam; carneis partibus, Ethicam; animæ, Phyſicam. Iterumque aliâ imagine: Εἰκάζουσι τῷ ᾠῷ. τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς, εἶναι τὸ λογικόν· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, τὸ ἠθικόν· τὰ δὲ ἐσωτάτω, τὸ φυσικόν: *Cum Ouo comparant. cuius exteriora & teſtæ, ſunt Logica; proxima, id eſt albumen, Ethica; intima, ſiue vitellus, Phyſica.* Adde tertiam: Εἰκάζουσιν ἀγρῷ παμφόρῳ. τὸν μὲν περιβεβλημένον φραγμὸν, τὸ λογικόν· τὸν δὲ καρπὸν, τὸ ἠθικόν· τὴν δὲ γῆν, ἢ τὰ δένδρα, τὸ φυσικόν: *Cum Agro. & ſepem circumiectam, eſſe Logicam; fructus, Ethicam; terram & arbores, Phyſicam.* Vis & quartam? ἢ πόλει καλῶς τετειχισμένῃ, καὶ κατὰ λόγον διοικουμένῃ: *Cum vrbe, benè munitâ, & ratione adminiſtratâ.* Quomodo? nec enim aliter accommodat. Puto, muros Logicam; ciues, Phyſicam; leges & mores, Ethicam eſſe. Ex Diogene iſta: & vereor vt fideliter ab eo exſcripta. Sextus Empiricus in quibuſdam arguit, & probabi- Adu. Mathem.
liora mihi dicit. Nam de *Ouo*, ait, *Vitellum Ethicam referre; Albumen, quod eſt alimentum vitelli, Phyſicam.* Iterumque in *Animali, Sanguini & carnibus, Phyſicam; Animæ, Ethicam æquiparauit*, & monuit à Poſidonio Stoico hoc eſſe. Vtrobique vides digniorem Ethicam cenſeri, & cum optimâ parte conferri: quod planiſſimè verum eſt, & pro communi ſenſu Stoicorum. Nam hanc illi magnificant, & ſuper alias extollunt: imò, cum Cyni-
cis, reliquas pænè tollunt. Noſter Seneca: *Non mehercules nimis* De Benef. VII. cap. I.
ad rem exiſtimo pertinere, vbi dicta ſunt quæ regunt Mores, perſe- & Diog. in Zenone.
qui cetera: non in remedium animi, ſed in exercitationem ingenij inuenta. In remedium, inquit. quid enim aliud propriè Philoſo-
phia eſt, ἡ τῶν τῆς ψυχῆς ἀῤῥωστημάτων καὶ παθῶν φάρμακον; *quàm animi* Plut. De inſtit. puer.
morborum & affectionum medicina? aut, vt cum Cicerone bre-
uiùs, *Sanitas animi?* Itaque aureum illud Pythagoræ: Κενὸς ἐκείνου In Stob. Serm. LXXX.
φιλοσόφου λόγος, ὑφ' οὗ μηδὲν ἀνθρώπου πάθος θεραπεύεται. ὥσπερ γὰρ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσῃ ἀπὸ τῶν σωμάτων, οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλῃ: *Inanis illius Philoſophi & vana oratio, quæ nullam affectionem in homine curat. Vt enim Medicinæ nullus vſus, niſi morbos à corpore depellentis; ita nec Philoſophiæ, niſi mala animi amolientis.* Subtilis, oblectans, alta eſſe poteſt: ſed vt platani aut cupreſſi vmbram & oblectatiunculam præbent, fructum non habent: ſic cenſendum, vbi ſolæ illæ aliæ partes, hac omiſsâ.

Ego odi homines ignauâ operâ, philoſophâ ſententiâ:

Epiſt. x. aiebat olim Pacuuius. & cum eo Plato: Τὸ γὰρ βέβαιον, καὶ πιστὸν, καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγώ φημι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν εἶναι. τὰς δὲ ἄλλας δὲ, καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας, σοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας οἶμαι προσαγορεύων ὀρθῶς ὀνομάζειν: *Conſtantiam, fidem, animi ſanitatem, ego aio veram Philoſophiam eſſe. Alias autem quaſcumque, & aliò tendentes ſapientias ſiue ſollertias, ſi Elegantias & Argutias dixero, rectè cenſeam appellaſſe.* Audis ô meus? per Deum demitte: & peregrinari in

Sen. Epiſt. xx. aliis iuuet, in hac habitare. *Facere docet Philoſophia, non dicere; & hoc exigit, vt ad legem ſuam quiſque viuat.* Ideò ſcitè olim Clean-

Stob. Ser. LXXX. thes, *interrogatus, cur olim inter paucos philoſophantium, plures quàm nunc inclaruiſſent?* Τότε γὰρ, ἔφη, ἔργον ἠσκεῖτο, νῦν δὲ λόγος: *Nam tunc opus ipſum exercebatur, nunc verba.* Vtinam nec hodie fiat! ſed

Sen. epiſt. CVIII. *peccatur. aliquid præcipientium vitio, qui nos docent diſputare, non viuere; aliquid diſcentium, qui propoſitum adferunt ad præceptores ſuos, non animum excolendi, ſed ingenium. Ita* QVAE PHILOSO-

De Rep. v. in fine. PHIA FVIT, FACTA PHILOLOGIA EST: an & cum Platone dicam, facta * φιλοδοξία eſt?

* *Opinionū ſtudium & Ambitio.*

DISSERT. VII.

Diſcrimen Sapientiæ à Philoſophiâ: & illius definitio, eaque obiter illuſtrata.

DEFINIIMVS Philoſophiam, & diuiſimus; ad Sophiam ſiue *Sapientiam* eundum eſt, ab eâ diſtinctam. Quid opus monere? vix hercules, niſi quòd confundunt ſæpè veteres: & iidem ſedulò admonuerunt diſtingui. Confundit Plato, cùm

In Euthydemo. definit: Ἡ δέ γε φιλοσοφία, κτῆσις ἐπιστήμης: *Philoſophia eſt acquiſitio Sapientiæ.* Non cenſeo, ſed *quæſitionem* ſtudiumque. Item Ariſto-

II. Metaphyſ. cap. I teles: cui eſt, ἐπιστήμη τῆς ἀληθείας: *Scientia veritatis.* Quod de ipsâ Sapientiâ verè, non affectatione eius, dicas. Ergo Stoici, quia crebra hæc mixtio, diſtinguunt: & ab iis Seneca. *Dicam inter*

Epiſt. LXXXIX. *Philoſophiam & Sapientiam quid interſit. Sapientia, perfectum bonum eſt mentis humanæ: Philoſophia, Sapientiæ amor & affectatio.*

I. Strom. *Hæc oſtendit (ſiue contendit) quò illa peruenit.* Simile Clemens Alexandrinus: *Sicut liberales artes, inquit, conferunt ad Philoſophiam,*

phiam, quæ eſt earum domina; ſic ipſa Philoſophia ad Sapientiam. &
addit: Ἔστι γὰρ ἡ μὲν φιλοσοφία, ἐπιτήδευσις· ἡ σοφία δὲ, ἐπιστήμη θείων καὶ ἀν-
θρωπίνων, καὶ τῶν τούτων αἰτίων: *Eſt enim Philoſophia, ſtudium & me-
ditatio; Sapientia autem, ſcientia diuinarum humanarumque rerum,
& quæ earum ſunt cauſſæ.* Et Cicero non omiſit: *Nec quidquam* II. De off. & IV. Tuſc.
*aliud eſt Philoſophia, præter ſtudium Sapientiæ: Sapientia autem, co-
gnitio & ſcientia rerum diuinarum & humanarum, cauſſarumq; qui-
bus hæ res continentur.* Seneca iſtis paria: niſi quòd de *Cauſſis*, in
clauſulâ, cenſet remouendum. *Quidam*, inquit, *Sapientiam ita fi-* Epiſt.
nierunt, vt dicerent eam, diuinorum & humanorum ſcientiam. Qui- LXXXIX.
dam ita: *Sapientia eſt, noſſe diuina & humana, & eorum cauſſas.*
tum adiungit: *Superuacua mihi videtur hæc adiectio, quia cauſſæ
diuinorum humanorumque partes ſunt.* Licebat dicere, & in *Scien-
tiæ* verbo eas contineri. Ceterùm ipſæ iſtæ definitiones omnes
Stoicæ ſunt: & Plutarchus apertè tradit. Οἱ μὲν Στωϊκοὶ ἔφασαν, σο-
φίαν εἶναι θείων καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστήμην: *Stoici aiebant, Sapientiam di-
uinorum & humanorum ſcientiam eſſe.* Ac vides, pro Senecæ men-
te, omitti ibi Cauſſas. Sunt aliæ atque aliæ definitiones, pro va-
rietate effectuum quos producit: vt, *Sapientia eſt, ſemper idem* Sen. Epiſt.
velle ac nolle. Item, *Sapientia eſt liberale ſtudium, quod verè libe-* XX. Epiſt.
ros facit: & plura eiuſmodi, lectu & intellectu prompta. Illud LXXXVIII.
notandum & excerpendum, quòd *Scientiam* eam definiunt: ſi-
ue *Artem*, vt Seneca alibi: *Sapientia ars eſt, certum petit.* Ariſto- Epiſt. XXIX
teles vtrumque iunxit, & dixit eam τέχνην τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμην ἐπι-
στημῶν: *Artem artium, ſcientiam ſcientiarum.* Macrobius tranſſum-
pſit: & ait, *rem conſenſu humani generis decantatam & creditam,* VII. Satur.
Philoſophiam artem eſſe artium, & diſciplinam diſciplinarum. Quod cap. V.
interpretari vel per excellentiam licet, quòd ſuper omnes emi-
neat: vel à poteſtate, quòd formet omnes dirigatque. Seneca,
de Sapientiâ: *Artificem vides vitæ. alias artes ſub dominio habet.* Epiſt. XC.
Nam cui vita, illi vitæ quoque ornamenta ſeruiunt. Eſt igitur *Scien-
tia* propriè, quà *Contemplatur*; *Ars* eſt, quà *Agit*. Sequitur autem,
Diuinorum & Humanorum ſcientiam eſſe. O rem amplam, at-
que adeò arduam! Quídni ſit? *Magna & ſpatioſa res*, ait no- Epiſt.
ſter, *eſt Sapientia: de Diuinis Humaniſque diſcendum.* Diuina au- LXXXVIII.
tem primò: ſi Felicitatem quærimus, humanum ſcilicet finem.
Theages: Ἀρχὰ γὰρ καὶ αἰτία καὶ κανὼν ἐντὶ τᾶς ἀνθρωπίνας εὐδαιμοσύνας In Stob. Serm. I.

ἁ τῶν θείων καὶ τιμιωτάτων ἐπίγνωσις: *Nam principium, & cauſſa, & regula eſt humanæ Felicitatis, cognitio præſtantiſſimarum rerum & diuinarum.* Atque etiam, ſi Veritatem quærimus; ſine quâ Sapientia non conſiſtit. Ἀλήθεια γάρ, ὥσπερ καὶ τοὔνομα δηλοῖ, περὶ θεοὺς ποιεῖ τὴν ἐπιστροφὴν, καὶ τῶν θεῶν τὴν ἀκήρατον ἐνέργειαν: *Veritas enim, vt & *Græcum nomen indicat, circa Deos verſatur, & Deorum immortalem actionem.* Itaque duo Sapientia hîc conſiderat, ipſum Deum, & eius Opera, id eſt Mundum, quæque in eo: & vno verbo totam *Phyſiologiam*, quæ hoc *Diuinorum* verbo continetur. Ita enim Seneca: *Sapientia* TOTIVS NATVRAE *notitiam ac* SVAE *tradit. quid ſint Dij, qualeſque, declarat: quid Inferi, quid Lares, & Genij. Hæc eius initiamenta ſunt, per quæ non municipale ſacrum, ſed ingens omnium Deorum templum* MVNDVS *iſte reſeratur.* Obſerua, *Totam Naturam* ab eâ noſci, iam dictam: ſed & *Suam*, id eſt Animum, & quæ circa illum, itemque Corpus. *Hoc iubet illa Pythicis oraculis adſcripta vox, Noſce teipſum.* Fruſtrà illa omnia, niſi iſtud: & quem fructum igitur habet? hunc Platoni expreſſum: *Vt neque internæ* DIGNITATIS *amplitudinem ignoremus, diuinâ in nobis parte neglectâ; neque exteriorem* HVMILITATEM, *naturâ additam, ignorantes, vanè in eâ extollamur.* Ad Magnitudinem animi vocat, ſed per Animi cultum: ad Modeſtiam, per Corporis contemptum.

Iamblich. in Stob. Serm. xi.

* παρὰ τὸ ἀλᾶσθαι περὶ τὸ θεῖον.

Epiſt. xc.

Sen. Con ſol. ad Mar. cap xi.

In Philebo.

DISSERT. VIII.

Verus Stoicorum Sapiens, in ſummo ab iis deſcriptus: ideoque irrepertus, nec id tamen ſine cauſſâ, aut fructu.

QVID ergo? iam in animo mihi occurris: Omnia iſta opus ſcire Sapientem? AVD. Certè occurrebam: aut potiùs iam pænè abibam, deſperatione victus. Quis homo vllus, aut vnquam, *Diuina* omnia & *Humana* nouit? non fuit, non erit: ideoque iure abhorreo altiloquam hanc Sapientiam & in prærupto poſitam, quò non itur. LIPS. Solari te poteram Ariſtotelis fortaſſe verbis: qui cenſet ἐπίστασθαι μάλιστα πάντα τὸν σοφὸν, ὡς ἐνδέχεται, μὴ καθ' ἕκαστα ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν: *Scire ſapientem pleraque omnia, quantum fieri poteſt, non per ſingula ſcientiam eorum habentem:* ſed, vt poſteà addit, τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ, *vniuerſali quadam*

I. Poſt-phyſ.

dam ſcientiâ contentum. Solari & Demetrij Cynici verbis, apud Senecam: *Plus prodeſſe ſi pauca præcepta Sapientiæ teneas, ſed illa in promptu tibi, & in Vſu ſint, quàm ſi multa didiceris, ſed non habeas ad manum. Quemadmodum magnus luctator eſt, non qui omnes numeros nexusque perdidicit, quorum vſus ſub aduerſario rarus eſt, ſed qui in vno ſe aut altero benè & diligenter exercuit: nec enim refert, quàm multa ſciat, ſi ſcit quantum victoriæ ſatis eſt: ſic in hoc ſtudio* MVLTA DELECTANT, PAVCA VINCVNT. Plura addit, quæ ad contemptum etiam Phyſiologiæ ire videntur, & in vnâ ſcientia vitæ, id eſt Boni Malique, nos collocare. Sed ego verò his vel ſolatiis, vel effugiis, non vtor: benè & verè diximus, Sapientem ea omnia ſcire. Sed quem *Sapientem*? nimirum hunc Stoicum, id eſt perfectum, conſummatum, cui Boni nihil abeſt, cui Mali nihil adeſt. Qui eminet inter omnes, VII De Benef. cap. I.

——velut altus Olympi Claudian.

Vertex, qui ſpatio ventos nubesque reliquit.

iterúmque cum poëtâ,

——celsâ qui mentis ab arce Statius.

Deſpicit errantes, humanaque gaudia ridet:

qui non aliter quàm in tenebris lumen effulſit, aduertitque in ſe omnium animos: qui Plutarchi verbis, habet ἰσόθεον διάθεσιν, *diuinæ ſimilem conſtitutionem*: ſiue Senecæ noſtri, qui habet *imbecillitatem hominis, ſecuritatem Dei.* Quem denique Sen. epiſt. CXX.

Ἐρχόμενον ἀνὰ ἄστυ, θεὸν ὥς, εἰσορόωσιν: Hom. Odyſſ. Θ.

Vrbe incedentem, numen velut, enditueutur.

Et quis finis elogiorum ſit? atque ecce in vltimo ſum mentitus. *Vrbe incedentem*, & *adſpici* feci: falsò. non eſt ille, vt verbo tibi dicam, niſi in deſcriptione, re non fuit. Plutarchus apertè, de Stoico Sapiente: Ἔστι δὲ οὗτος οὐδαμοῦ γῆς, οὐδὲ γέγονεν: *Eſt verò* NVSQVAM GENTIVM TERRARVMVE, *neque fuit*. Cicero: *Stoici eam Sapientiam interpretantur, quam adhuc* NEMO MORTALIS *eſt conſecutus.* Iterumque alibi: *Quis Sapiens ſit, aut fuerit, nec ipſos Stoicos ſolere dicere.* Hæc ego veriora arbitror, imò ſcio; quàm quę Seneca noſter mitiora & gtatiora auribus ſcribit. Nam interdum facit fuiſſe; interdum, ſed fuiſſe. *Scis*, inquit, *quem nunc virum Bonum dicam? huius ſecundæ Notæ* (è claſſe Proficientium, de quâ ſtatim:) *nam ille alter* (primæ ſcilicet) *fortaſſe* TAMQVAM De pugn. Stoic. In Lælio. IV. Acad. Epiſt. XLII

PHAENIX *ſemel anno quingenteſimo naſcitur.* Atque hîc aliquid etiam ambigens, alibi fortiùs adſerit: *Non eſt*, inquit, *quod dicas, ita vt ſoles, Hunc ſapientem noſtrum nuſquam inueniri.* NON FINGIMVS *iſtud humani ingenij vanum decus, nec ingentem imaginem falſæ rei concipimus: ſed qualem conformamus*, EXHIBVIMVS, ET EXHIBEBIMVS. *Rarò forſitan, magniſque ætatum interuallis inuenitur: neque enim magna, & excedentia ſolitum ac vulgarem modum, crebrò gignuntur: ceterùm bicipſe* M. CATO, *à cuius mentione hæc diſputatio fluxit; vereor ne ſupra noſtrum exemplar ſit.* Ah mi Seneca, bonâ quidem mente ipſe erras, aut nos inducis. Tam credulos autem eſſe? abſit. Qualem deſcribi Sapientem à vobis ſcimus, eum fuiſſe nemo Stoicorum dixit: *poſſe tamen eſſe*, omnes. Quod etiam hoc argumento colligebat Poſidonius, quia *Socrates, Diogenes, Antiſthenes, magnos progreſſus feciſſent, nec longè à vertice conſtitiſſent.* Itaque qui magis adniterentur, bonâ indole, bonâ diſciplinâ, aſſiduo exercitio, poſſe peruenire. Nos Chriſtiani abnuimus, & cum Platone ſentimus: *eum, qui verè philoſophatur, cenſere, nuſquam aut numquam ſe puram Sapientiam, quàm* APVD INFEROS *conſecuturum:* id eſt, corpore exutum, in puris illis beatiſque locis, apud auctorem omnis Sapientiæ, & ſui. Sed quo fructu igitur talis ille deſcribitur, quem eſſe Natura abnuit? Dicam, in exemplum. Species & Idéa quædam illius Summi proponenda eſt, quò connitamur, non pertingere, ſed accedere; neque aſſequi, ſed æmulari. ſicut Oratorem Cicero & Fabius formant, qui non fuit aut erit: ſed nempe perfectio illa exprimenda eſt: ſic noſtri Sapientem. Ipſe Fabius: *Quærentibus, an talis orator fuerit? reſpondebo, quomodo Stoici, ſi interrogentur, An Sapiens Zeno, an Cleanthes, an Chryſippus? ipſi reſpondeant, magnos quidem illos ac venerabiles: non tamen id, quod Natura hominis ſummum habet, conſecutos.* Et verò inuitat hæc grandiloquentia, & honeſtos quidem animos erigit ad honeſta. Senecæ verba opportunè huc ducam: *Quid mirum, ſi non aſcendunt in altum, ardua aggreſſi? Viros ſuſpice, etiamſi decidunt, magna conantes.* GENEROSA RES *eſt, reſpicientem non ad ſuas, ſed ad* NATVRAE *vires, conari alta, tentare, & mente maiora concipere, quàm quæ etiam ingenti animo adornatis effici poſſint.* Hîc deſperat aut abnuit, quod antè adfirmauit.

De Conſtant. Sap. cap. VII.

Laërt. in Zen.

In Phæd.

Lib. XII.

De Vit. Beat. c. XX.

DIS-

DISSERT. IX.

Alter ab illo Sapiens, qualem Natura & Æuum dant. is Proficiens dicitur, eiusque diſcrimina.

ITAQVE non eſt ille *primæ notæ* in rerum naturâ Sapiens: niſi in ſcriptis & libris: eſt alius *ſecundæ*. Illum τέλειον & *Conſummatum* vocant, hunc προκόπτοντα ſiue *Proficientem*: item *Studioſum* iſtum, vt dixi, illum *Doctum*. Seneca ſæpè hoc diſcrimen ingerit. vt: *Hoc intereſt inter* CONSVMMATAE *Sapientiæ virum, &* Epiſt.
alium PROCEDENTIS. Nota & *Procedentis* hanc vocem, quaſi LXXII.
in viâ progreſſi. Alibi: Noſtrum vitium eſt, *qui quod dicitur* De Vit.
de SAPIENTE, *exigimus & à* PROFICIENTE. Iterumque: *Aliud* Beat. cap. XXIIII.
eſt STVDIOSVS *ſapientiæ, aliud iam* ADEPTVS *ſapientiam*. Et denique alibi: *Diuerſo remedio vtetur* SAPIENS, ASSECTATOR- De Con-
QVE *ſapientiæ*. Adde, quæ * ſuprà dixi de vocibus παιδευομένους, ſtant Sap. XCVIII.
& πεπαιδευμένους, itemque * τυπουμένους & τετυπωμένους: huc ſpectant. * Diſſer. I.
* *Incohati* Seneca vocat Epiſt. LXXI.
Sed vt ad rem, ille primus igitur deſcribitur, qualis eſſe debet, & in exemplum: alter, qui ſolet interim eſſe, ſed in diſpari etiam gradu. Nam Seneca alibi duo, alibi tria genera *Proficientium* facit. Duo, his verbis: *In ipſis ſapientiam Sectantibus magna* Epiſt. LXXI
diſcrimina eſſe, fateamur neceſſe eſt. Alius iam tantùm profecit, vt contra Fortunam audeat tollere oculos, ſed non pertinaciter. Alius intantum, vt poſſit cum illâ conferre vultum. Si iam peruenit ad ſummum, etiam fiduciæ plenus eſt. Quæ ſic legenda & diſtinguenda moneo (vulgo confusè:) quia poſtremum illum à vero ſapiente hoc vno remouet; quòd labi non poſſit, ſed tamen timet. At qui iam in ſummo, nec poteſt nec timet, ſecurus videlicet ſui. Ex his aliis eius verbis diſcas, vbi tria genera facit. *Inter ipſos*, inquit, *Proficientes ſunt magna diſcrimina. In tres claſſes, vt quibuſdam placet, diuiduntur. Primi ſunt, qui Sapientiam nondum habent, ſed iam in viciniâ eius conſtiterunt. Qui ſint hi quæris? qui omnes iam Affectus ac Vitia poſuerunt: quæ erant complectenda, didicerunt: ſed illis adhuc inexperta fiducia eſt. Iam ibi ſunt, vbi non eſt retrò lapſus, ſed hoc illis de ſe nondum liquet. Iam contigit illis bono ſuo frui, nondum confidere. Secundum genus eſt eorum, qui & maxima animi Mala, & Affectus depoſuerunt; ſed ita, vt poſſint in eadem relabi. Ter-* Epiſt. LXXV

tium illud genus, extra multa & magna vitia eſt, ſed non extra omnia. Sunt pluſcula, quæ addit: hæc intelligentiæ ſufficiunt, nec ſuperfluere indoles mea amat. Illud moneo, in eodem Senecâ alibi, *genus tertium eorum* poni, *qui Sapientiæ alludunt. quam non quidem contigerunt, in conſpectu tamen, & velut ſub ictu habent. Hi non concutiuntur, nec defluunt quidem: nondum in ſicco, iam in portu ſunt.* Sed minùs accuratè ibi diſtinguit, vt videre eſt, miſcetque ipſum ſapientem: tamen *Genus hoc tertium,* primum illud *Proficientium*, quod diximus, aſſidet & tangit. En tibi diſcrimina. nam planè Imperitos ac rudes, nullo hîc loco habemus. Enimuerò & primus ille Ordo infrequens, nec ſcio an Zenonas, aut Cleanthas admittat: in reliquis aliquid ſpei eſt & animi, ad perueniendum. Imò de *Tertio* cogitemus: *benè nobiſcum agetur, ſi in hunc admittimur numerum. Magnâ felicitate naturæ, magnâque & aſſiduâ intentione ſtudij ſecundus occupatur gradus: ſed nec hic quidem contemnendus eſt color tertius.* Ego te & me voueam hîc eſſe; effugiſſe multa & magna vitia; & doctrinâ atque exercitio ad vlteriora niti.

Epiſt. LXXII.

Sen. epiſt. LXXV.

DISSERT. X.

Doceri Sapientiam, & diſci: neque à Deo & naturâ tantùm eſſe. Omnibus etiam offerri.

DOCTRINA, inquam. Nam Cynici olim, & noſtri ſanxerunt: Ὅτι διδακτὸν ἀρετή: *Quòd virtus doceri poſſit.* Hoc ideò firmandum, quia alij aliter: & pars eſt, aut inter initia, Stoicæ doctrinæ. Nam fuêre qui à Deo eſſe dicerent; fuêre qui à Naturâ. A Deo, Plato interdum aſſerere videtur, atque inſeri eam
In Menone. (ita alibi loquitur) θείᾳ μοίρᾳ, ἄνευ νοῦ: *diuinâ ſorte, ſine animi operâ.*
In Protagorâ. Imò & Protagoram ſedulò refutat Socrates, cenſentem doceri poſſe. Etſi Plato non ſemel it in alia, & Diſciplinam (quorſum aliter tot libri eius?) admiſcet. At quidam à Naturâ petebant,
Lib. II. vt dixi. atque ita Trogus: *Scythis Naturam dare, quod Græci longâ ſapientiæ doctrinâ, præceptiſque philoſophorum, conſequi nequiuerunt.*
Declam. CCLXVIII. Declamator etiam Quinctilianus arguté: *Ego mores* NASCI *puto, & propriam cuiuſque naturæ virtutem. Alia forſitan diſcuntur, quædam experimentis cognoſcenda ſunt; boni mores conſtant voluntate.*

Et verò

Et verò Seneca ipſe adfitetur, *quoſdam ſine ſubtili inſtitutione euaſiſſe probos, magnóſque profectus aſſecutos, dum nudis tantùm præceptis obſequebantur.* Et Curij, Fabricij, Coruncani, nónne tales fuêre? Profectò *quidam ex hominibus egregiam ſortiti indolem, in ea quę tradi ſolent, ſine longo magiſterio peruenerunt: & honeſta complexi ſunt, cùm primùm audiuerunt.* Quæ ita verè dici, etiam ex Stoico ſenſu, fatemur: ſed hos tales plenè & planè Sapientes eſſe, non item admittamus. Ratio conſummata talem facit, conſummari autem ſine Doctrinâ (Dei opera excipimus) non poteſt. Vt plenè hæc intelligas, habe. Non excludi aut Deum, aut Naturam, à Stoicis: ſed Doctrinam tamen ad perfectionem, itemq; ad facilitatem adiungi. Ecce Natura ſemina Bonę mentis nobis ingenuit, fomites, & ſcintillas: quæ in aliis magis minuſque elucent, vt eſt animi temperies: ſed tamen opinionum prauitate, in omnibus hoc à Naturâ rectum iam corruptum eſt: ideoque Doctrinâ adiuuandum, inſtaurandum, depurandum. Non enim vt Sol ipſe nubes obiectas diſſipat ſuâ vi, & perrumpit: ita hîc eſt: adiutorio opus, directione, & exemplo. Cicero: *Iuſtòs quidem Naturâ nos eſſe factos. tantam autem eſſe corruptelam malę conſuetudinis, vt ab eâ tamquam igniculi exſtinguantur à Naturâ dati, exorianturque & confirmentur vitia contraria.* Quòd ſi ad Naturam viuere liceret, negat idem alibi, *quidquam eſſe, cur quiſquam rationem & Doctrinam requireret.* Itaque facile ad Sapientiam iter dicunt, quia eſt ſequi Naturam. Fabius hoc rectè: *Breuis eſt inſtitutio vitę honeſtę beatęque, ſi credas. Natura enim nos ad optimam Mentem genuit: adeoq; diſcere meliora volentibus promptum eſt, vt verè intuenti illud magis mirum ſit, malos eſſe tam multos.* Rectè, inquam: ſed & illud ex eodem ſubſeratur, *Virtutem etſi impetus quoſdam à Naturâ ſumit, tamen perficiendam Doctrinâ eſſe.* Hæc ſunt germanè Stoica. igniculos, ſcintillas, ſemina, impetus ad Virtutem habemus: vt ipſam habeamus, excitanda illa velut flatu Rationis ſunt & Diſciplinæ. Et Ariſtoteles ita veriſſimè: *Οὔτ' ἄρα φύσει, οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνεται ἡ ἀρετή: Neque à Naturâ igitur, neque præter Naturam inſeritur virtus.* Seneca noſter: *Omnibus Natura dedit fundamenta ſemenque virtutum:* OMNES *ad* OMNIA *iſta nati ſumus: cùm irritator acceſſit, tunc illa animi bona, velut ſopita excitantur.* Irritator autem eſt Doctrina, quæ Scientiam Boni

Maliqúe

Epiſt. xcv.

Ibid.

I. De Legibus.

III. De Finib.

XII. Inſtit. cap. vlt.

II. Ethic. cap. I.

Epiſt. xcv.

Malique diuidit, & ne in eligendo aberres facit. Bonum Naturâ vis? malum vitas? ecce hoc tale re & ratione eſt, illud opinione. *Artis igitur eſt*, quod ait Cicero, *ad ea principia, quæ à Naturâ accepimus, conſequentia exquirere: donec id, quod volumus, ſit effectum.* Virtus amata nobis omnibus Naturâ eſt, Honeſtum optabile: ſed non facies vtriuſque ſtatim nota. Tamen leui, vt dixi, conatu & manuductione aperitur. Zeno ipſe in quadam epiſtolâ: Φύσις δὲ εὐγενὴς μετρίαν ἄσκησιν προσλαβοῦσα, ἐπί τε τὸν ἀφθόνως διδάσκοντα, ῥαδίως ἔρχεται πρὸς τὴν τελείαν ἀνάληψιν τῆς ἀρετῆς: *Bona Natura mediocrem Exercitationem nacta, & Præceptorem candidè docentem, facilè venit ad perfectam virtutis comprehenſionem.* Hæc noſtri: quid Academici? paulò diuerſi eunt. Nam pro Platonis ſenſu hæc Apuleius: *Hominem ab ſtirpe ipſâ neque abſolutè bonum, nec malum naſci: ſed ad vtrumque procliue ingenium eſſe. Habere quidem ſemina quædam* VTRARVMQVE *rerum, cum naſcendi origine copulata, quæ educationis Diſciplinâ in alteram debeant partem emicare.* Semina, ecce, & ipſi agnoſcunt: ſed in quo diſcrimen? quod illi ea in *vtrumque* valere volunt, bonum malumque: noſtri, in bonum tantùm. Nam Natura ipſa ſemper iis bona. Hinc illa verba, quæ & antè attigi: *Nulli præcluſa eſt virtus; omnibus patet, omnes admittit.* Et Stoicum dogma Galeno poſitum, & exagitatum: Ἅπαντας ἀνθρώπους πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν ἐπιτηδείως ἔχειν: *Omnes homines ad Virtutem comparandam aptos eſſe & idoneos.* Quod ille negat, & *corporum temperiem* vult inſpici, vt alius alio magis minúſve ſit, imò non ſit. Argumento etiam vtitur; Si à Naturâ, inquit, virtus, & opinione dumtaxat deprauamur: cedò, quis primos homines infecit, cùm nondum aliena malitia fuit? A ſe ergo habuerunt. Atque hoc ita vrget, vt Poſidonium etiam, magnum illum Stoicum, hîc verò victum deſciuiſſe ab iis dicat, & cum Academicis ſenſiſſe. Neſcio. argumento tamen reſponderi vel ex Senecâ noſtro poterat, & non calumnioſè occurri. Nam dicant noſtri, *Primos illos homines, quamuis egregia illis vita fuerit, & fraude carens, non fuiſſe tamen Sapientes.* Intellege, ad perfectum Sapientes. *Non enim negauerim*, inquit, *fuiſſe alti ſpiritus viros, &, vt ita dicam, à diis recentes: ſed quemadmodum omnibus indoles fortior fuit, & ad laborem paratior, ita non erant* INGENIA *omnibus* CONSVMMATA. *Non enim dat Natura virtutem:*

v. De Finib.

Ad Antigonum.

De Philoſophiâ.

Sen De Benef. III. cap. XVIII.

In libello, Quòd animi mores corp. temp. ſeq.

Epiſt. xc.

tutem: ARS *eſt, bonum fieri.* Mihi videatur res ſic confici. Fatemur paullatim opinionibus ſenſibuſque alienis, aut exemplis, deprauari homines: ſed & ante illa qui fuerunt, non habuêre Naturam perfectam: & turbidum in eâ aliquid aut nubilum, Doctrinæ radio depurandum & illuſtrandum. Niſi ſit; poteſt aberrare Ratio, & bonum quidem cupere, ſed capere etiam malum. Quid, quòd à Materiâ primâ incentiuum aliquod mali eſt? de quo in * Phyſiologiâ videndum. * Lib. I. cap. XIIII.

DISSERT. XI.

De Notionibus, quæ ad Doctrinam faciunt. Quid, & quotuplices eæ, accuratè dictum.

AVD. Capere in parte hæc videor: ſolidè & plenè, ſi de *Igniculis* iſtis & *Seminibus* magis aperis & diducis. LIPS. Non me extra rem & lineas tu ducis? Tamen ſequor, vt ſequi me etiam liberè & libenter poſſis. Audi. Igniculi iſti non aliud, quàm inclinationes, iudicia, & ex iis notiones ſunt, à rectâ in nobis Ratione. Scito enim Stoicis placere, partem in nobis diuini Spiritus eſſe merſam, id eſt illam ipſam Rationem: quæ ſi in ſuo loco & luce luceat, tota pura, ſincera, recta, diuina ſit: nũc corpore, velut carcere, clauſa coërcetur, & opinionibus agitatur aut abducitur: & tamen retinet originis ſuæ flammulas, & Verum Honeſtumque per ſe, & ſuâ indole, videt. Iſtæ flammulæ, ſiue Igniculos mauis dicere (Græci ἀνθῆρας, ζώπυρα, ἐναύσματα appellant) exſerunt ſe & oſtendunt in ſenſibus quibuſdam, aut iudiciis, quæ omni hominum generi ferè, & optimæ cuique naturæ eximiè, ſunt inſita aut innata. Id Græci ἐννοίας ſiue *Notiones* vocant, item προλήψεις, *Anticipationes*: & quia paſſiuæ, atque inſitæ, κοινὰς καὶ ἐμφύτους, *Communes* & *Ingeneratas* agnominarunt. AVD. Benè. ſed cur *Igniculos*, aut *Scintillas*? LIPS. A Stoicorum id quoque ſenſu: quibus purior hic Animus eſt Ignis, poſteà docendum. Sed de re ipſâ, *Communes* ſunt, & agnitæ vel admiſſæ hominibus, ideóque Plutarchus librum titulo præſcripſit, περὶ κοινῶν ἐννοιῶν, *De communibus notionibus*: idque aduerſus Stoicos; quos vult euertere eas ſuis Paradoxis, aut oppugnare: au-

diendum mihi adhuc, non credendum. Atque vt aliquid diffundam de Notionibus (pauci capiunt) ſcito eaſipſas principia & fundamenta Stoicis Scientiæ ac Sapientiæ eſſe. Cicero ex eorum mente: *Ipſum hominem Natura non ſolùm celeritate mentis ornauit, ſed etiam Senſus tamquam ſatellites adtribuit ac nuncios, & rerum plurimarum obſcuras nec ſatis apertas Intellegentias incohauit, quaſi* FVNDAMENTA *quædam* SCIENTIAE. dicit hîc *Intellegentias*, & alibi etiam *Notitias*: quæ conſonant ſcilicet *Notionibus*. Sed ait *obſcuras & incohatas*: alibi *adumbratas*: item *complicatas, inuolutas*: quia Doctrinæ ductu atque operâ dirigendæ, & in lucem ſcientiamque euocandæ ſunt. Idem Cicero: *Notionem appello, quod Græci tum* ἔννοιαν, *tum* πρόληψιν *dicunt. Ea eſt* INSITA *& antè percepta* (an *præcepta*) *cuiuſque formæ cognitio, enodationis indigens.* Vides *inſitam*? vides *enodationis indigentem*? Duplici Græco nomine adficit, & parum diſtinguit: fecerunt illi, & Ἔννοιαν ipſam duplicem ponebant, φυσικὴν καὶ τεχνικήν, *Naturalem & Artificialem.* Illam, quæ eſſet τῶν καθόλου: *vniuerſalis* quædam, & *vniuerſalium*. vt Notitia Equi, Albi, Nigri: quæ operâ ſenſuum fit, vt dicunt, ἀνεπιτεχνήτως, *ſine adminiculo artis.* Alteram, ἣ γίνεται δι' ἡμετέρας διδασκαλίας καὶ ἐπιμελείας: *quæ fit operâ induſtriæ & doctrinæ noſtræ.* Sub his etiam illas vulgares & cottidianas Notiones comprehendi ſcito, quæ impreſsâ Phantaſiâ quaque ſtabili gignuntur: ſed & noſtræ illæ huc reducantur. Et eſt ſanè omnium magnus ad Scientiam vel Sapientiam vſus: adeò *vt ſine his* (Cicerone adſtipulante) *nec intellegi quidquam, nec quæri, nec diſputari poſſit.* Itaque idem ille inter beneficia Naturæ ponit, quod *Comprehenſionem dediſſet, quaſi normam ſcientiæ, & principium ſui: vnde poſteà Notiones rerum animis imprimerentur, è quibus* NON PRINCIPIA SOLVM, *ſed latiores quædam ad* RATIONEM *inueniendam viæ reperiuntur.* Hæc in Academicorum libris binis, qui hodie exſtant: & in iis germaniſſima ferè Stoicorum decreta. Quomodo autem, & quibus velut gradibus ad Scientiam ducant, idem optimè expreſſit: *Mens ipſa, inquit, quæ ſenſuum fons eſt, atque ipſa ſenſus, naturalem vim habet, quam intendit ad ea, quibus mouetur. Itaque aliqua Viſa ſic arripit, vt his ſtatim vtatur: aliqua ſic recondit. . . . . è quibus Memoria oritur. Cetera autem ſimilitudinibus conſtituit: ex quibus efficiuntur Notitiæ rerum:*

Margin notes: I. De Legib. — In Topic. — Plut. De Placit. IV. cap. XI. & Laërt. in Zenone. — IV. Acad. — I. Acad. — IV. Acad.

quas Græci tum Ἐννοίας *tum* προλήψεις *vocant. Eò cùm acceſſit Ratio, argumentique concluſio, rerumque innumerabilium multitudo; tum & perceptio eorum omnium appáret, & eadem Ratio profecta ab his gradibus ad Sapientiam peruenit.* Omnia partitè, & velut ex profeſſo doceat, adfert: quæ breuiter examinanda ſunt, & illuſtranda. Ait, *Mentem ipſam.* Ita. nam ea *Phantaſias* ſiue *Viſa* recipit, id eſt τὸ ἡγεμονικὸν Animæ: Plutarcho ex Stoicorum mente diſertim ſcriptum. Deinde, *eam moueri.* nempe ab impreſſâ Phantaſiâ: & videtur ad Chryſippi verbum mentemq; reſpexiſſe, qui Phantaſiam non τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impreſſionem in animo*, vt Zeno; ſed ἀλλοίωσιν vocabat, aut interpretabatur, id eſt *Mutationem.* Pergit Cicero, *aliqua Viſa ſic arripi vt ſtatim vtatur*: vbi diſtinguit Viſa ſiue Phantaſias, in *Præſentaneas* & *Manentes.* Illas, quæ momentaneæ ſunt, & pereunt; iſtas, quæ *reconduntur*, vt ait: & reliqua eius ſenſus deſunt. Supplenda facilè, ex aliis. qui *Manentem* Phantaſiam, volunt *Notionem* eſſe. Ita enim præter Plutarchum, Philo Iudæus: Ἔννοιαν εἶναι ἐναποκειμένην νόησιν. διανόησιν δὲ, τὴν νοήσεως διέξοδον βεβαιοτάτην: *Notionem eſſe, reconditum conceptum: Deliberationem, eiuſdem certam prolationem.* Sed amplius Cicero: *E quibus Memoria oritur.* Quæ Græcis eſt μνήμη. & hanc illi μόνιμον καὶ σχετικὴν τύπωσιν dicunt: *ſtabilem & habitualem impreſſionem.* Deinde, *Cetera autem ſimilitudinibus conſtituit.* Quis? an Memoria? non puto: nec ſic Stoici. Imò illis poſt Memoriam Ἐμπειρία ſuccedit, *Ars* ſiue *Vſus.* & definitur, τὸ τῶν ὁμοειδῶν μνημῶν πλῆθος: *multitudo Memoriarum conſimilium.* quod Cicero poſteà tangit, ſed parùm (ſi hæc ſincera omnia) diſtinguit. Deinde, *effici ex iis Notitias rerum.* Neque hic ordo pro Græcis, qui hodie quidem exſtant, aut mihi ſint viſi: qui *Notitias* & *Memoriæ* & *Arti* antemittunt. Clauſula eſt, *accedere Rationem*, & ad *Sapientiam peruenire.* quod veriſſimum eſt: & idem Cicero ſeſe explicet: *Primum eſt intelligentia, deinde conſequentium rerum cum primis coniunctio & comprehenſio: ex quo videlicet, quid ex quibuſque rebus efficiatur, idque Ratione, concludimus, ſingulaſque res definimus: ex quo Scientia.* Nimirum Dialecticæ quodam ductu, λόγῳ καὶ λογισμῷ vtentes, *Ratione & Ratiocinatione*, certum comprehendimus, & Notiones illas ſtabilimus. Habes de quæſito: an aliud deſideras? AVD. Superaddi de *Artificialibus*, quæ noſtrâ operâ producantur. quomodo

De Placit. phil.

Lib. Quòd Deus immutab.

Plut. De Placit.

II. de Nat. deor.

III. De Finib. modo id fiat? LIPS. Cicero ille idem tangit: *Cùm rerum Notiones in animis fiant, ſi aut Vſu aliquid cognitum ſit, aut Coniunctione, aut Similitudine, aut collatione rationis: hoc quarto, quod extremum poſui, Bonorum notitia eſt facta.* Senecam id illuſtret, qui Epiſt. cxx. Lucilio quærenti, *Quomodo ad nos Boni Honeſtique notitia perueniſſet?* Reſpondit, *Hoc nos docere Naturam non potuiſſe. Sed nobis* (Stoicis) *videtur*, inquit, *Obſeruatio collegiſſe, & rerum ſæpè factarum inter ſe Collatio, per analogiam noſtro intellectu & Bonum & Honeſtum iudicante.* Et pluſcula ibi vide: ſed magis Laertium In Zenone. vide, qui pleniùs hæc & ex aſſe tradit. *Eorum quæ noſcuntur*, inquit, (id eſt, *Notitiarum*) *alia per Caſum aut Incidentiam* (περίπτωσιν) *noſcimus, alia per Similitudinem, alia Analogiam, alia Tranſpoſitionem, alia Compoſitionem* (Cicero *Coniunctionem*) *denique alia per Contrarietatem.* Exempla deinde dat ſingulorum, in ipſo videnda: neque his minutis mihi cenſeo inſiſtendum. Illud vtilius moneo, *Notiones* in præſtanti naturâ explicatiores eſſe, & facilè Rationis iudiciique operâ educendas: quod quibuſdam eueniſſe, ante Artem Scientiamque natam, penè ſit fatendum. Item, Vſum earum magnum eſſe ad omnem vitam & virtutem; ſi eâdem Iudicij bonitate rebus applicentur. Epictetus Lib. III. Diſſert. cap. XXVI. hoc monet atque ingerit: *Caue*, inquit, *Notiones ſingulis rebus temerè & vanè accommodare:* Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν κακῶν, τὸ τὰς προλήψεις τὰς κοινὰς μὴ δύνασθαι ἐφαρμόζειν ταῖς ἐπὶ μέρους: *Hæc eſt* CAVSSA *mortalibus* OMNIVM MALORVM, *non poſſe* COMMVNES NOTIONES APTARE SINGVLARIBVS. Notabilis ſententia, an oraculum: & vult hoc dictum, quod ipſe diffundit. Ecce Notio eſt in animo, *Mala vitare, Bona ſequi*: at cùm ad facta venitur, alias notiones tibi formas, *Hoc & illud malum, bonumque eſſe*: quæ re ipsâ non ſunt, & ſic principio bono, in finem prauum deſinis, & ipſe te fallis. Communis autem illa Notio, duce Ratione ad vera bona malaque, certò & ſine errore, aptanda erat: non ad iſta, quæ Vulgus aut Opinio tibi dictant.

DISSERT. XII.

Doctrinam duplicem eſſe, Dogmaticam & Pareneticam: vtraque laudata.

SED vt in gradum viamq́ue reponamur, à quâ leuiter tamen diſceſſimus: vides Sapiētiam doceri, & Igniculos Notionesq́; ad eam ducere: ſed à quo, & quomodo etiam doceri? Ab ipsâ Philoſophiâ, vt liquet: atque id viâ duplici, *Decretorum*, & *Præceptorum*. Illam Græci δογματικὴν appellant, hanc παραινετικὴν: nos reddere *Decretoriam* & *Præceptoriam* poſſimus. Apta diuiſio. nam ſicut ipſam totam bipertitam fecimus, *Contemplatiuam* & *Actiuam*: vtrique ecce parti ductorem ſuũ damus, & (Senecæ verbis) *Contemplationem Inſtitutio tradit, Actionem Admonitio.* Ep. ſt. XCIIII. Inſtitutio, id eſt *Decreta.* neq; enim vlla ars ſine iis eſt: quæ alij *Axiomata*, *Enunciata*, aut *Effata* appellant: Stoici δόγματα, *quæ nobis vel Decreta licet appellare, vel Scita, vel Placita*: Sen. epiſt. XCV. Apuleius etiam *Conſulta* vertit. Quid ea ſunt? generalia quædam capita, & velut leges, ad quæ reliqua omnia Doctrinæ vel examinentur, vel referantur. Siquid ab his diſſidet, improbum & adulterinum habeo: ſi quid conuenit, agnoſco, & tamquam teſſerâ datâ, in ius commilitij admitto. Ea certa, firma, rata ſunt: &, vt in ipsâ militiâ Aquilæ aut Signa, omni vi propugnanda. *Decreta* (ait Stoicus Cicero) *Philoſophi vocant δόγματα, quorum nullum ſine ſcelere prodi poteſt. Cùm enim Decretum proditur,* LEX VERI RECTIQVE *proditur.* IV. Acad. Agnoſcis deſcriptionem? Iterumq́ue idem: *Decretum ſtabile, fixum, ratum eſſe debere, quod mouere nulla ratio queat.* Ibid. Sunt ergo κύριαι quædam δόξαι, *dominantes & eximiæ ſententiæ*, quæ reliquum totum agmen ducant. Valdè iis opus. & ſicut in mari ſidera certa notamus, ad quæ curſus dirigatur, etſi aliâ atque aliâ velificatione: ſic in notionum aut actionum multiplici varietate, omnia ad hæc illuſtria velut ſidera dirigenda, ſi ab errore tueri volumus hunc curſum. Et verò niſi generalia quædam iſta ſint, quæ ſingulorum certitudo aut rectitudo erit? aut *quis poterit de parte ſuadere, niſi qui ſummam totius vitæ prius complexus eſt?* Sen. epiſt. XIIII. Hoc pater, hoc maritus, dominus, ciuis, benè honeſtéque faciet. Itáne? dic mihi

priùs & ſuade, quid ſit Bonum Honeſtumque. Viue frugaliter, innocenter, caſtè: ſic debes. Debeo? doce priùs, Naturæ hoc meæ conuenire, & ad eam eſſe. Alioqui vnde fides tibi, dictiſque ſit? auctorem deſidero. Sicut drachmam argenti aurive ſiquis profert, boni quidem, ſed quæ imaginem aut ſignum Principis non præfert, recuſare eam ius & mos eſt: ſic bonum etiam monitum ſuſpectum habere, vt monetam, quod principis alicuius Decreti ſigno ſe non probat. Addo, quòd vis magna, etſi occulta, eſt in Decretis; ſed quæ paullatim ſe exſerit, vbi cultorem eſt nacta. Vti ſemen, quamuis exiguum, in bonam terram iactum, diffunditur & ſe explicat, & multiplicem fructum profert: ſic in bono ingenio Decretum. Denique Præcepta vitam & ortum
Epiſt. xcv. his debent. *Hoc intereſt*, ait Seneca, *inter Decreta philoſophiæ & Præcepta, quod inter elementa & membra. Hæc ex illis dependent; illa & horum cauſſæ ſunt, & omnium.* Ergo huius partis dignitatem fructumque tenes: cape & alteriùs. Abſit enim vt hæc ſpernamus, etſi dignitate poſtponimus: imò quidam, vſum ſolùm intuiti, ante ea cenſebant. Sanè *antiqua Sapientia nihil aliud, quàm facienda & vitanda præcepit: & tunc longè meliores erant viri.* Nimirum, vt plena ſit Doctrina, iungenda ſunt vtraque: & ſicut ipſa Contemplatio atque Actio, indiuiduo contubernio ſocianda. *Et diſcas oportet, & quæ didiciſti agendo confirmes*: quorum illi Decreta, huic Præcepta conducunt. *Nam quamuis argumentis collectum ſit, quæ Bona, quæ Mala ſint: nihilominùs habent Præcepta partes ſuas: & Prudentia, Juſtitia, Officiis conſtant: Officia autem Præceptis diſponuntur.* Quòd ſi imbecilla, id eſt Proficientia adhuc ingenia conſideres: neſcio an non maior & præſentior erit vſus Præceptorum. Nam à ſubtilibus illis, aut altiùs petitis abhorrent: proximè alludentia admittunt. Iam quædam, etiam ſine probatione, illabuntur animis: dici & ſuggeri ea ſatis eſt, Naturâ ipsâ audientis inclinante. *Omnium enim honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ Admonitione excitantur: non aliter quàm ſcintilla, flatu leui adiuta, ignem ſuum explicat.* Ecce, cùm audio, *Tempori parce, Te noſce, Abſtine & contine*: numquid rationem aut Decretum aliud requiram? minimè. Nam hæc talia *cum ictu quodam audimus, nec vlli licet dubitare aut interrogare, Quare?*

Margin notes: Ibid. (beside "intuiti, ante ea cenſebant"); Ibid. (beside "cianda"); Epiſt. xciiii. (beside "rum illi Decreta"); Ibid. (beside "tis eſt, Naturâ"); Ibid. (beside "lia cum ictu")

Quare? adeò etiam ſine ratione ipſa veritas ducit. Sicut ſcaturigines aquarum in agro aut horto meo ſi habeam, vtor & irrigo, nec primos vltrà fontes inquiro: ita hîc licere aliquis dicat. Tamen tutius meliúſque, vt dixi, iungere, re etiam & indole, ſi conſideras, coniuncta. *Quid enim intereſt inter Decreta philoſophiæ, & Præcepta, niſi quòd illa generalia præcepta ſunt, hæc ſpecialia?* ſed tamen vtraque res præcipit, atque adeò vtraque etiam iuuat: ſed occultiùs illa, apertiùs iſta. Sicut manuum, pedum, & membrorum vſus in aperto eſt, & ſenſibus incurrit: in abdito cor & ſpiritus illi ſunt, qui motum & impetum hunc donant: ſic de Præceptis dicere poſſis, palàm iuuare, latentur Decreta. Ego verò & aliâ ſimilitudine rem ingeram, & ſimul Ordinem dicendorum. Sicut in arbore Radicem habes, ex eâ Truncum, ex his Ramos, deinde ramulos aut Flagella: ſic in Philoſophiâ ſcito, primum aliquod Decretum inſtar Radicis habere, proximum vt Truncum, minora vt Ramos; denique copiam illam Præceptorum ſuccedere & ex iis ſurgere, verè Flagella ad animos erigendos & incitandos. Ibid.

DISSERT. XIII.

De Fine, ſiue Vltimo Bonorum: & quis ille ſit?

ORDIAMVR igitur ab ipsâ Radice, id eſt *Fine:* à quo pendent omnia, ad quem referuntur omnia: & qui velut parens & rector quidam eſt Decretorum. *Finem* Græci Τέλος dicunt, paullo aliter in Philoſophiâ, quàm vulgò: vbi effectionem perfectionemque rei ſignificat: vt in Homero, ac priſcis. At primus Plato Philoſophiæ adiunxit, & reſtrinxit: pro eo, quod in vitâ vltimum appetimus. Ideoque Cicero paſſim vertit & appellat, *Vltimum, Extremum, Summum.* Neceſſaria hæc cognitio: & Plato idem cenſuit, *inutilem omnem ſcientiam, imò noxiam, ſine notitiâ Optimi finis.* In Theæt. Quid Ariſtoteles? eius ſcitum: Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος: *Enimuerò ad vitam etiam vtilis, & magnum momentum habet cognitio Finis. atque vt ſagittarij, qui ſcopum habent, magis quod oportet aſſequamur.* 1. Ethic. Nicom. cap. 11. At Cicero: *Quid eſt in* 1. De Finib.

vitâ

vitâ tantopere quærendum, quàm quis ſit Finis, quod extremum, quod vltimum, quò ſint omnia benè viuendi rectéque faciendi conſilia referenda? Seneca noſter: *Proponamus oportet Finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne Factum noſtrum Dictúmque reſpiciat, veluti nauigantibus ad ſidus aliquod dirigendus eſt curſus.* Pulchrè! atque alibi cauſſam hanc ſtultitiæ & malitiæ noſtræ aſſerit, ignorare aut non aſſiduè eum meditari. Lucilio ſuo: *Quoties quid fugiendum ſit, aut quid petendum, voles ſcire: ad Summum bonum, & propoſitum totius vitæ reſpice. Illi enim conſentire debet, quidquid agimus. non diſponet ſingula, niſi cui iam vitæ ſuæ Summa propoſita eſt. Nemo, quamuis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi iam conſtet, quid velit pingere. Ideò peccamus, quia de partibus vitę omnes deliberamus, de totâ nemo. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere, & tunc dirigere, & moderari manu telum.* Clarè, acriter, & ſuo more: imagine etiam vltimâ, ad illam Ariſtotelis accedente. Sed hic igitur Finis talis, quid eſt? Definiunt Stoici: Οὗ ἕνεκα πάντα πράττεται καθηκόντως, αὐτὸ δὲ πράττεται οὐδενὸς ἕνεκα: *Cuius cauſsâ omnia officia aut rectè facta fiunt, ipſe autem nullius.* Siue etiam: Ἐφ' ὃ πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ πραττόμενα καθηκόντως ἀναφορὰν λαμβάνει, αὐτὸ δ' ἐπ' οὐδέν: *Ad quem omnia rectè conuenienterq; facta referuntur, ipſe ad nullum.* Cicero hoc ab iis ſumpſit, & conuertit: *Extremum, omnium philoſophorum ſententiâ, tale eſſe debet, vt ad id omnia referri oporteat, ipſum autem nuſquam.* Definitur & breuiſſimè: Ἔσχατον ὀρεκτόν: *Vltimum appetendorum.* Quæ mens eſt eiuſdem Tullij, cùm *Fines bonorum* libris ſuis inſcripſit: quia iſtud Bonum, reliquorum eſt extremum. Obſerua autē τὰ καθήκοντα, ſiue *Officia*, his finitionibus inſeri, valdè pro Stoico ſenſu: & miror virum doctiſſimū, qui Stobæum vertit, vtrobique hoc verbi neglexiſſe. Nam eo ſignificant, Finem ſuum vltimum eſſe, *Conuenienter viuere Rationabili Naturę.* Itaque Archedemus explicabat ὁμολογίαν Zenonis, (de quâ ſtatim) πάντα τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν: *Omnia Officia perficientem viuere.* Nam *Officium* definiunt, *quod Ratione factum ſit*: itemque, *Actionem, Naturalibus conſtitutionibus conuenientem.* Agnoſcis igitur in eo & *Rationem*, & *Naturam*: quæ vtraque dux ad *Beatitudinem*, ſiue *Felicitatem.* Ea enim conſenſu eſt Finium Finis, ſiue vt Ariſtoteles ſcitè, Τέλειον Τέλος: *Perfectus Finis.* Τέλειον Τέλος, inquit,

Epiſt. xcv. | Epiſt. lxxi | Stob. Eclog. Ethic. | 1. De Finib. | Magn. Ethic. 1. cap. 11.

ἐςὶ

ἐστὶν, οὗ παραγινομένου, μηδενὸς ἔτι προσδεόμεθα· Ἀτελὲς δὲ, οὗ παραγινομένου προσδεόμεθά τινος. οἷον δικαιοσύνης μόνον παραγινομένης, πολλῶν προσδεόμεθα. τῆς δὲ εὐδαιμονίας, οὐδενὸς ἔτι: *Perfectus Finis eſt, quo potiti nihil petimus vltrà vel egemus: Imperfectus, qui cùm obuênit, etiam egemus. Veluti, Juſtitiam adepti, plura volumus: at Felicitatem, iam nihil.* Itaque hæc eſt, quò vota noſtra eunt, parentum ducunt: omnes homines, omnis ſexus,

——nauibus atque Horat.

Quadrigis petimus Benè viuere.

Sed diſcrimen hîc tenue Stoici ingerunt: καὶ τὴν μὲν εὐδαιμονίαν λέγουσι σκόπον ἐκκεῖσθαι· τέλος δ' εἶναι, τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας: *& Felicitatem dicunt vt Scopum proponi; Finem verò eſſe, Felicitatem aſſequi.* Nec malè. verè enim, vt in ſagittando, Scopus ille omnibus proponitur: cùm tetigi, mihi applico, & Finem ſum adeptus. Stob Eclog.

DISSERT. XIIII.

Eum eſſe, Secundùm Naturam viuere: & varia ſuper hoc interpretatio.

AVD. Iam feriamus, obſecro, ſi poteſt: aut certè collineemus, & eò dirigamus. Explica, inquam, & præi, quâ viâ aut arte hunc Scopum tangam. LIPS. Breuiter id poteſt, & conſentiente pænè veterum ſenſu. Nam Plato, & omnis Academia illa vetus, *nullâ in re aliâ, niſi in* NATVRA, *quærendum eſſe illud Summum bonum, quò omnia referrentur, dicebant.* Idem Cynici, atque alij pluſculi. de quibus communiter Philo, ille Iudæus: Τὸ μὲν ἀκολουθίᾳ φύσεως ζῆν, εὐδαιμονίας τέλος εἶπον οἱ πρότεροι: *Conſequenter Naturæ viuere, Felicitatis finem dixerunt illi priſci.* Quid noſtri Stoici? altâ & crebrâ hoc voce. Vt Seneca: *Idem eſt Beatè viuere, & ſecundùm Naturam.* Item: *Propoſitum noſtrum eſt, ſecundùm Naturam viuere.* Iterumque: *Quod inter* OMNES *Stoicos conuenit, rerum Naturæ aſſentior. Ab illâ non deërrare, & ad illius legem exemplumque formari, Sapientia eſt.* Tum definiendo adiungit: *Beata eſt ergo vita*, CONVENIENS NATVRAE SVAE. Quod ipſum eſt Stoicum ſcitum & dictum: Τέλος ἐστὶ, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν: *Finem eſſe*, CONVENIENTER NATVRAE VIVERE. Epictetus hoc non ſemel ex-

Cic. I. Academ. Libro περὶ φυτουργίας De Vit. Beat cap. VIII. Epiſt. V. De Vit. Beat. c. III.

 tulit:

tulit: Συμφώνως τῇ φύσει ζῆν: *Conformiter, ſiue Concorditer Naturæ viuere.* Vis & poëtam audire, pro hoc ſenſu & verbis? Horatius:

Viuere NATVRAE *ſi* CONVENIENTER *oportet.*

Sed & alius ſuccinit:

Lucan. I. *—— hæc duri immota Catonis*
Secta fuit, ſeruare modum, FINEMQVE *tenere,*
NATVRAMQVE SEQVI.

Plures teſtes ſe offerunt: dimitto. ſatis iſti euincunt: vtinam & liquidò ſatis declarent. Quid enim eſt *Conuenienter Naturæ viuere*? Hîc diſſidium & pugna. atque adeò vt decantata illa * κατάληψις, velut pomum aliquod Eridis, in medium à Zenone iacta, Arceſilam alienauit, & Academicos armauit; ita hæc Finis conſtitutio & explicatio, acre Stoicis bellum in Peripateticos, Epicuréos, alios, excitauit. Quid facimus? induſtriè ſimul & cautè inquiramus, & an non Senecâ noſtro duce? qui communiter cauſſam aberrantium à vero aperit: & tu hoc primum audi. *Quid eſt*, inquit, *in quo hîc erratur? Cùm omnes Beatam vitam optent; quòd inſtrumenta eius pro ipſâ habent, & dum illam petunt, fugiunt. Nam cùm ſumma beatæ vitæ ſit ſolida tranquillitas, & eius inconcuſſa fiducia: ſolicitudinis cauſſas colligunt, & per inſidioſum iter vitæ, non tantùm ferunt ſarcinas, ſed trahunt. Ita longiùs ab effectu eius, quod petunt, ſemper abſcedunt; & quò plus operæ impendunt, hoc ſe magis impediunt. Quod euenit in labyrintho properantibus, ipſa illos velocitas implicat.* Diuinantia, imò diuina verba. Quid aliud olim & nunc pleroſque à recto Fine vel intellegendo, vel apprehendendo, abſterruit, quàm viliũ & inæſtimabilium aliquot rerum æſtimatio & amor? Ita Voluptatem alius, Indolentiam, Opes, Valetudinem, externa omnia, aut facere aut iuuare Felicitatem voluerunt: & hæc eſſe inter CONVENIENTIA NATVRAE. De aliis loquor? inter ipſos Stoicos controuerſæ mentis hæc verba: & Epictetus ille fidus Veri interpres & aſſertor, hoc inter ardua maximè habet. Τί οὖν θαυμαστόν ἐστιν; inquit. νοῆσαι τὸ βούλημα τῆς φύσεως: *Quid admirabile igitur?* (non *Chryſippum intelligere aut Zenona*) *ſed iſtud, Noſſe voluntatem Naturæ.* Videamus, ſiue audiamus, ſi placet, primùm conſulares aliquot velut Senatores: & quidem ſententias ſuas recitantes

Marginal notes: * Comprehenſio. — Epiſt. XLIIII. — I. Diſſert. XVIII.

tantes ex tabellâ. In Stobæi Eclogis, ita cenſent: Τὸ τέλος μὲν Ζήνων οὕτως ἀπέδωκε, τὸ ὁμολογουμένως ζῆν. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ καθ᾽ ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν, ὡς τῶν μαχομένων * ζώων κακοδαιμονούντων. Οἱ δὲ μετὰ τοῦτον προσδιαρθροῦντες οὕτως ἐξέφερον, ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν· ὑπολαβόντες ἔλαττον εἶναι κατηγόρημα τὸ ὑπὸ Ζήνωνος ῥηθέν. Κλεάνθης γὰρ πρῶτος διαδεξάμενος αὐτοῦ τὴν αἵρεσιν προσέθηκε, τῇ φύσει. ὅπερ ὁ Χρύσιππος σαφέστερον βουλόμενος ποιῆσαι, ἐξήνεγκε τὸν τρόπον τοῦτον, Ζῆν κατ᾽ ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. Διογένης δὲ, εὐλογιστεῖν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ, καὶ ἀπεκλογῇ. Ἀρχέδημος δὲ πάντα καθήκοντα * ἐπιμελοῦντα ζῆν: Finem Zeno ita edidit, Conuenienter viuere. quod eſt, ſecundùm vnam rationem & concordem ſibi viuere: quaſi animalia variantia aut pugnantia infeliciter agant. At qui pòſt ſecuti, expreſsè & diſtinctè magis extulerunt, Conuenienter naturæ viuere: cùm cenſerent minus, quàm pro re, Zenonium illud dictum eſſe. Sanè Cleanthes primus, cùm eius ſectam locumque ſuſcepiſſet, adiecit, Naturæ. Chryſippus deinde hocipſum clarius volens reddere, ita extulit: Viuere ſecundùm peritiam eorum, quæ Naturâ eueniunt. Diogenes porrò, rectam rationem ac iudicium in eorum, quæ ſecundùm Naturam ſunt, electione aut reiectione. Archedemus denique, Viuere omnia officia curantem. Hæc ibi. In Clemente Alexandrino & eadem, & quædam alia, aut aliter: quæ iuuet excerpere, & componere ad mutuam lucem.

Forte, ζωϊκῶς.

* Ex Diog. ἐπιτελ.

Ζήνων ὁ Στωϊκὸς τέλος ἡγεῖται, τὸ κατ᾽ ἀρετὴν ζῆν. Κλεάνθης δὲ, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ἐν τῷ εὐλογιστεῖν· ὃ ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐκλογῇ κεῖσθαι διελάμβανεν· ὃ, τε Ἀντίπατρος ὁ τούτου γνώριμος, τὸ τέλος κεῖσθαι ἐν τῷ διηνεκῶς καὶ ἀπαραβάτως ἐκλέγεσθαι μὲν τὰ κατὰ φύσιν, ἀπεκλέγεσθαι δὲ τὰ παρὰ φύσιν. Ἀρχέδημος, ἐκλεγόμενον τὰ κατὰ φύσιν μέγιστα καὶ κυριώτατα, οὐχ οἷόν τε ὄντα ὑπερβαίνειν. Παναίτιος, τὸ ζῆν κατὰ τὰς δεδομένας ἡμῖν ἐκ φύσεως ἀφορμάς. Ποσειδώνιος, τὸ ζῆν θεωροῦντα τὴν τῶν ὅλων ἀλήθειαν καὶ τάξιν: & quædam leuiora, aut longinquiora. Illa ſonant: Zeno Stoicus Finem cenſet, Secundùm virtutem viuere. Cleanthes, Conuenienter Naturæ viuere, in rectâ ratione ac ratiocinatione. quod in electione eorum, quæ ſecundùm Naturam ſunt, poſitum arbitratur. Antipater, eius auditor, in iis quę ſunt ſecundùm Naturam adſiduè, & ſine lapſu eligendis, abiiciendis autem contrariis. Archedemus, eligentem viuere ea quę ſecundùm Naturam ſunt maxima & præcipua, nec poſſe ea tranſilire. Panætius, viuere ſecundùm

II. Strom.

cundùm appetitiones inſitas à Naturâ. Poſidonius, viuere contemplantem Vniuerſorum veritatem & ordinem. In quibus diſſenſum alibi per te notes ab illis Stobæi, magis tamen certò & fideliter (meo iudicio) exſcriptis. Laërtius quidem propiùs iſtum accedit. cuius habe item verba. Nam in re iſtâ capitali, cur iudicia verbatim non conquiram, & conſignem? Ille ſic igitur: Πρῶτος Ζήνων τέλος εἶπε, τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ὅπερ ἐστὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν· ὁμοίως δὲ καὶ Κλεάνθης, καὶ Ποσειδώνιος, καὶ Ἑκάτων. Πάλιν δὲ, ἴσον ἐστὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν τῷ κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν, ὥς φησι Χρύσιππος. Ὁ δὲ Διογένης τέλος φησὶ ῥητῶς, τὸ εὐλογιστεῖν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ. Ἀρχέδημος δὲ τὸ πάντα τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντα ζῆν: *Primus Zeno Finem dixit, Conuenienter Naturæ viuere, quod eſt, Secundùm virtutem viuere. Similiter Cleanthes, Poſidonius, Hecatò. Iterumque, ſimile eſt & conſonat, Secundùm virtutem viuere, illi Secundùm peritiam Naturâ euenientium viuere; vt ait Chryſippus. Diogenes autem, Finem ait eſſe planè, rectè ratiocinari & dirigere in electione eorum quæ Naturæ conſentiunt. Archedemus, omnia officia implentem viuere.* Hæc ſi cum Stobæanis confers, illuſtres illa & approbes: etſi in aliquo etiam diſſenſu.

In Zenone.

DISSERT. XV.

Prima Zenonis ſententia explicata, de Conuenientiâ vitæ.

SED quid te moror? ſententias vides, elige: mihi ſatis, viam ſignaſſe his velut aſtris. AVD. Satis? * μηδαμῶς μηδαμῶς, vt hoc cum Platone efferam. Nam ego per me quî eligam, aut viam inſiſtam, in quâ variaſſe & vacillaſſe culmina illa video? Tuam facem ſpecto, & MANVDVCTIONEM exſpecto: quia mihi hîc (ingenuè fateor) tenebræ & chaos. LIPS. Allucebo & dirigam igitur, vt copia ingenij aut iudicij mei erit. *Stobæana* illa ſi ordine videmus & illuſtramus; credo haud magno opere deſideratum aliquid iri. Nam alia etiam huc aptabimus, & ducemus. Aiebat apud eum, quicumque ſcriptor: *Finem Zenonis eſſe*, ὁμολογουμένως ζῆν: *conuenienter viuere.* quod alibi idem breuiùs etiam dixit, τὴν ὁμολογίαν, *Conuenientiam* ipſam. De *Naturâ*, negat fortiter addidiſſe: & mihi perſuadet, etſi communis traditio repugnat. Sanè Cicero pro eo eſt. apud quem Stoicus Cato: *Summum*

* Neutiquam, nequaquam.

mum hominis bonum poſitum eſt in eo, quod ὁμολογίαν *Stoici, nos appellemus Conuenientiam, ſi placet.* Nudè & ſolitariè hoc effert: etſi alibi aliter, ſed hîc profectò veriùs fideliuſque. Quid igitur eſt hæc ὁμολογία? Non aliud, quàm per Virtutem conueniens conſentienſque ſibi vita, eadem ſemper in ſenſu, & (niſi impeditur) actu. Seneca: *Virtus* CONVENIENTIA *conſtat. Omnia opera eius cum ipsâ concordant & congruunt.* Iterumque: *Accedat, vt perfecta virtus ſit, æqualitas, ac tenor vitæ per omnia* CONSONANS *ſibi: quod non poteſt fieri, niſi rerum ſcientia contingat, & ars, per quam diuina & humana noſcantur.* Hoc Sapientis proprium, hoc Felicitatis fundamentum & argumentum. Seneca: *Licet relinquam definitiones Sapientiæ veteres, hac poſſum contentus eſſe. Quid eſt Sapientia? Semper idem velle, atque idem nolle.* Quid ſi autem praua aut falſa velim? reſpondet: *Licet exceptiunculam illam non adiiciam, vt Rectum ſit, quod velis. Non poteſt cuiquam ſemper idem placere, niſi Rectum.* Atque iterat hoc alibi: *Non contingit tranquillitas, niſi immutabile certumque iudicium adeptis: ceteri, decidunt ſubinde, & reponuntur, & inter omiſſa appetitaque alternis fluctuantur. Si vis eadem ſemper velle, Vera oportet velis.* Itaque Sapiens ad vnam aliquam regulam ſe componit, & *ſine actionum diſſenſione, vita eius vnius quaſi coloris eſt.* Hoc planiſſimè, ille apud Stobæum, ita interpretatus eſt: dum vult eſſe, καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν: *ad vnam rationem & conſentientem viuere:* additque, *infelices illos, qui diſſident ſibi & pugnant.* Et bonâ fide, non poteſt certior nota vtriuſque. *Niſi Sapienti ſua non placent: omnis Stultitia laborat faſtidio ſui.* Itaque vide mihi illum compoſitum ſemper & placidum, cum pace & concordiâ animi, erectum ſed modeſtum, & cum manſuetudine magnum. Hunc autem, quid? *Cottidie noua vitæ fundamenta ponentem, & nouas ſpes etiam in exitu incohantem.* Nam vbi firmitas iſta, & rectitudo iudicij, ſubſtrata non eſt: quid mirum inædificata vacillare, aut ruere? *Inter cetera mala hoc habet Stultitia, ſemper incipit viuere.* Atque vt idem noſter ait: *Stultis numquam velle aut nolle decretum eſt. Variatur cottidie iudicium, & in contrarium vertitur. Itaque pleriſque agitur vita* PER LVSVM. Socrati, opinor, hoc tribuitur: Ὁ μὲν Πρωτεὺς τῇ μορφῇ, ὁ δὲ ἀπαίδευτος τῇ ψυχῇ παρ' ἕκαστον ἀλλοιοῦται: *Proteus quidem formam, indoctus autem* (id eſt ſtultus) *animum ad ſingula*

[Margin notes: III. De Finib. — Epiſt. LXXIIII. — Epiſt. XX. — Epiſt. XXXI. — Epiſt. XCV. — Sen. epiſt. XX. — Id. Epiſt. IX. — Epiſt. XIII. — Ibid. — Epiſt. XX. — Stob. Ser. IIII.]

BIBLIOTECA

gula mutat. Et Seneca aiebat, *Vitam per luſum pleriſque agi*: nónne tales iſti ſunt? *Quidam alternis* (ait idem) *Vatinij, alternis Catones ſunt: & modò parùm illis ſeuerus eſt Curius, parùm pauper Fabricius, parùm frugi & contentus vili Tubero. Modò Licinium diuitiis, Apicium cœnis, Mæcenatem deliciis prouocant. Maximum indicium eſt* MALAE MENTIS, FLVCTVATIO, *& inter ſimulationem virtutum, amoremque vitiorum, aſſidua iactatio*. Quid, quod nec corpore conſiſtunt? (Epiſt. cxx.)

(Lucr. III.) *Tanta mali tamquam moles in pectore conſtat.*

Itaque pleroſque iſtorum videas,

Quid ſibi quiſque velit, neſcire & quærere ſemper:
Commutare locum, quaſi onus deponere poſſit.

Nimirum interna ratio & motio eſt: domi & in animo nihil inueniunt, quod placeat. atque ideò

Hoc ſe quiſque modo fugit. at quod ſcilicet, vt fit,
Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, & angit.

Atque hæc ſatis pro Zenoniâ ſententiâ, ſi tamen firmiter eſt illa. Vtcumque, vtilis hæc explicatio: quam monitione conſigno. *Profice, & ante omnia hoc cura, vt* CONSTES TIBI. *Quoties experiri voles, an aliquid actum ſit, obſerua an eadem velis hodie quæ heri. Mutatio voluntatis indicat animum natare alibi, atque alibi apparêre, prout tulit ventus. Non vagatur, quod eſt fixum & fundatum.* Denique, vt idem alibi: *Magnam rem puta*, VNVM HOMINEM *agere*. Quò Diuus Ambroſius noſter reſpexiſſe videtur, & valdè approbaſſe: *Vetus dictum eſt, Adſueſce* VNVS *eſſe. vt vita tua quamdam picturam exprimat, eamdem ſeruans ſemper imaginem, quam acceperit.* (Sen. epiſt. XXXV.) (Epiſt. cxx.) (Lib. x. ep. LXXXII.)

DISSERT. XVI.

Altera Cleanthis ſententia item explicata, de Conuenientiâ cum Naturâ Communi.

SED iam in Stobæanis altera ſententia propalatur, magno & verendo auctore, Cleanthe. Is cenſebat, manca & parum plena iſta Zenonis, addendumque *Naturæ*: vt ſit, *Conuenienter Naturæ viuere*. Egregia & digna illo ſententia: quæ vſqueëò obtinuit, vt communis cenſeatur Stoicorum. Et quídni firmum

firmum ſit hoc ſcitum? *Naturâ duce*, ait Cicero, *errari nullo pacto poteſt*. Et hortatur alibi: *Naturam, optimam ducem, tamquam Deum ſequi, eique parêre.* Ais tu, *tamquam Deum*? imò planè ipſum Deum. Nam hæc mens in Cleanthis, opinor, illis verbis: & videamus. In Laërtio lego: Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξακούει, ᾗ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐκδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους: *Naturam, cui conformiter oportet viuere, Chryſippus exaudit, & Communem, & propriè Humanam. Cleanthes autem, ſolam Communem ſuſcipit, cui parendum ſit, non autem hanc Particularem.* Vides alterum de vtrâque Naturâ capere, hunc de illâ tantùm. Nec aliter profectò Cleanthes ſenſit, vir (quod ex Fragmentis adſtruo) pius, & deditus vnicè in diuinis. Quid igitur eſt illa *Communis Natura*? Deus. Hoc * alibi docendum vberiùs, hîc ponimus, & aſſertores tamen etiam damus. Seneca in verbis ſuprà, vbi de Fine: *Rerum Naturæ adſentior.* Rerum Natura, non eſt alia ab hac Communi, ſiue Deo. Clemens Alexandrinus: Οἱ Στωϊκοὶ τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν, τέλος εἶναι ἐδογμάτισαν, τὸν θεὸν εἰς φύσιν μετονομάσαντες, ἀπρεπῶς: *Stoici ſecundùm Naturam viuere Finem eſſe decreuerunt*, DEI NOMEN IN NATVRAE *decorè commutantes.* Quid vis planius? ſed & Epictetum audi: Καίτοι αὐτὸς μὲν ὁ προηγούμενος λόγος τῶν φιλοσόφων, λίαν ἐστὶν ὀλίγος. τί δὲ ἔχει μακρὸν εἰπεῖν, ὅτι τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι Θεοῖς; *Atquin ipſe præcipuus philoſophorum & velut anteſignanus ſermo, breuis admodum eſt. Quid enim longum dicere, Finis eſt*, SEQVI DEVM? Sanè breuis ſermo, & verè magni compendij, id eſt fructus. Dic autem ô bone, quid eſt Sequi Deum? Τὴν αὐτοῦ γνώμην ὑποτάσσειν τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα, καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως: *Mentem ſuam ſubmittere gubernanti omnia Menti, ſicut boni ciues Legi ciuitatis.* Optimè de *Lege.* quid enim aliud *Communis* illa *Natura* eſt, quàm vniuerſa quædam Lex & Ratio, toti mundo, & partibus eius inſerta? Chryſippus apud Laërtium ſic explicat. *Naturam*, inquit, *ſequi oportet*, οὐδὲν ἐνεργοῦντας, ὧν ἀπαγορεύειν εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅσπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ὢν τῷ Διῒ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι: *nihil eorum faciendo, quæ vetat atque abdicat Communis illa lex, id eſt Recta Ratio per omnia permeans: quæ ipſa eſt in Ioue*

hoc,

1. De Legib.
De Senect.
* Int. Phyſ. Diſſert. v.
11. Strom.
1. Diſſert. xx.
1. Diſſert. cap. xii.
In Zenone.

hoc, principe & rectore omnium quæ ſunt. Itaque ipſa illa Diuina Ratio, Mundi ἡγεμονικὸν (de quo * alibi) eſt, cui ſubiici monemur: etiam à Philone. *Principium librorum Moyſis*, inquit, *mirabile, quod mundi opificium habet*: ὡς τοῦ κόσμου τῷ νόμῳ, καὶ τοῦ νόμου τῷ κόσμῳ συνᾴδοντος· καὶ τοῦ νομίμου ἀνδρὸς, εὐθὺς ὄντος κοσμοπολίτου, πρὸς τὸ βούλημα τῆς φύσεως τὰς πράξεις ἀπευθύνοντος, καθ' ἣν ὁ σύμπας κόσμος διοικεῖται: *tamquam Mundus Legi, & Lex Mundo conſonet ac conſentiat: itemque vir legis obſeruans, quamprimùm mundanus ciuis eſt, ad Naturæ voluntatem arbitriumque actiones ſuas dirigat: per quam Naturam vniuerſus hic Mundus gubernatur.* Pulchrè profectò, & accommodatè. Moyſes, inquit, ille magnus & diuinus legiſlator, à Mundi conditione orditur. quid ita? vt oſtendat Legem, quam laturus eſt, à Mundo pendêre: & virum bonum ac legitimum, veluti ciuem, huic Mundanæ legi debere parêre: id eſt Naturæ, omnia gubernanti. Sed & altera hîc ſententia: Deum ſequi, id eſt per Virtutem (quâ homini datum) aſſimilare & imitari. Sed de hac Sequelâ mox pluribus dicam: nunc in iſtâ Obedientiâ & voluntatis ſubmiſſione maneamus. quam Seneca quoties ingerit? *Hic eſt magnus animus*, inquit, *qui ſe* DEO TRADIDIT. Alibi: *Sapiens quidquid euenerit, ſciet* LEGEM *eſſe* NATVRAE. *habebit in animo illud vetus præceptum*, DEVM SEQVI. Iterumque: *Quidquid ex Vniuerſi* (id eſt Naturæ) *conſtitutione patiendum eſt, magno excipiatur animo. Ad hoc ſacramentum adacti ſumus, ferre mortalia: nec perturbari his, quæ vitare noſtræ poteſtatis non eſt. In regno nati ſumus*, DEO PARERE *Libertas eſt.* Quid autem Epictetus? caput hoc Sapientiæ habet, nec eſt frequentior in aliâ monitione. In ipſo Enchiridio, id eſt Breuiario & aluear io virtutum: Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατετάχέναι, τὸ πείθεσθαι τοῖς θεοῖς, καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις: *Oportet ſeipſum ita conformare, vt* DIIS PAREAMVS, *& acquieſcamus in omnibus quæ eueniunt, &* VOLENTES SEQVI, *vt quæ ab optimâ mente fiant & proficiſcantur.* Et exclamat alibi: Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ἐγώ. προσκείσομαι διάκονος καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ, συνορμῶ, ὀρέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω: *Semper magis volo, id quod euenit. Meliùs enim arbitror quod Deus vult, quàm quod ego. Adiungar & adhærebo illi, velut miniſter & aſſecla: cum illo appeto, cum illo deſidero, & ſimpliciter atque vno verbo,*

QVOD

Margin notes: * In Phyſ. I. Diſſert. VII. — De mundi opific. — Epiſt. CVII. — De Vit. Beat. cap. XV. — Ibid. — Cap. XXXVIII. — Lib. III. Diſſert. VII.

QVOD DEVS VVLT VOLO. O in cælo nata, atque illinc profecta verba! ô ego tecum Epictete ſic afficiar! auſim ad Deum ſublatis oculis dicere! Ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι, ἴσος εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε, ἣν θέλεις ἐσθῆτα περίθες. Ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι: *Vtere me in reliquum, vbi lubet, & vt lubet. mente tecum conſentio, ęquanimus ſum. nihil recuſo omnium, quę tibi videbuntur. Quocumque me voles, ducito; quam veſtem lubet, circumdato. Magiſtratum me gerere vis? priuatum eſſe? manere, fugere, in pauperie, in opibus agere?* Ego non aſſentior tantùm, *ſed in his omnibus apud alios te defendam & tuebor.* Diuine ſenecio! iterùm exclamo: nec ego ſine motu animi hæc tam perfectæ Sapientiæ lego. Sed in Cleanthe, à quo cœpit hic ſermo, deſinat. Eius verſus, in eodem Epicteto, huic ſententiæ: Idem. II. Diſſer. XVI.

Ἄγου δέ μ' ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη,
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν γε μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

Enchir. ca. LXXVII. ſed confuſè ibi legendi.

Quos Seneca noſter ita vertit:

Duc me parens, celſiſque dominator poli,
Quocumque libuit. nulla parendi eſt mora.
Adſum impiger. fac nolle, comitabor gemens,
Malusque patiar, quod pati licuit bono.

Atque addit: *Sic viuamus, ſic loquamur.* Faciamus, mi Auditor, & ad ſequentes interpretationes iam eamus.

DISSERT. XVII.

Tertia ſententia Chryſippi, de Naturâ Propriâ, id eſt Ratione.

AVD. An non verè ſequentes, id eſt ſequiores illæ erunt? Nam hæc mihi primaria: perplacet, nec mutabo. LIPS. Neque opus. aliter potiùs, quàm aliud dicent: tamen audi, quæ delectet etiam aut iuuet audiſſe. Chryſippi mens erat, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, *Humanam Naturam*, capiendam etiam eſſe. Credo & Tullij, in his verbis: *Sic eſt faciendum, vt contra* VNIVERSAM *Natu-* I. Offic.

Naturam nihil contendamus, & eâ tamen conſeruatâ, PROPRIAM *ſequamur.* Quæ ea eſt? in nobis *Ratio. Quid autem eſt Ratio?* (ait
Epiſt. LXVI Seneca) NATVRAE *imitatio. Quid eſt Summum Bonum? Ex Na-*
Epiſt. XLI. *turæ voluntate ſe gerere.* Iterùm alibi: *Quid Ratio hæc exigit? rem facillimam, Secundùm naturam* SVAM *viuere.* Vides omnia conſentire bellè, & velut concinere? Communis Ratio, Natura eſt, vt diximus: eius pars hæc noſtra, & in paruo iſto mundo in-
Laërt. in Zenone. cluſa. Chryſippus ipſe: Μέρη γὰρ εἰσὶν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου: *Partes enim ſunt noſtræ Naturæ, illius Communis & Vniuerſæ.* Noſter Seneca: *Omne hoc quod vides, vnum eſt:* MEMBRA *ſumus corporis magni.* Quæ talia (nam ſæpè occurrunt) eò ſpectant, quòd pars
Sen. alibi. illa *Diuini ſpiritus in hoc corpore ſit incluſa*: quam Rationem ap-
* III. Phyſiol. Differ. VIII. pellamus. Hic Stoicorum communis ſenſus eſt, * alibi ponendus & explicandus. Sed bonam nempe RECTAMQVE hanc Rationem intelligimus, Diuinæ illi conformem, non erroribus aut opinionibus turbatam. Appellant noſtri, *Perfectam, Abſolutam, Conſummatam*: quid ita? quia Doctrinâ nempe perficitur, & quod incohatum in eâ à Naturæ notitiis erat, conſummatur. Suprà tetigi: & Senecam pro iſtâ nunc re audi. *In ho-*
Epiſt. LXXVI. *mine optimum quid eſt?* RATIO. *hac antecedit animalia, Deos ſequitur.* RATIO *ergo* PERFECTA, *proprium hominis* BONVM *eſt.* Et mox addit: *Ratio* RECTA & CONSVMMATA, FELICITATEM
Ibidem. *hominis impleuit.* Iterumque: *Cùm ſola* RATIO PERFICIAT *hominem* (id eſt, perfectè bonum faciat) *ſola* RATIO PERFECTA BEATVM *facit.* Ad ipſam germaniſſimam hæc omnia Chryſippi mentem. A quâ nec longè abit, imò adſidet, quòd *Diogenes* (Babylonius, puto) Zenonis ὁμολογίαν *interpretabatur*, εὐλογιστίαν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ, καὶ ἀπεκλογῇ: *Rectam Ratiocinationem, in electione aut reiectione eorum quæ ex Naturâ.* Nam hæc Stobæus itemque Laërtius *Diogeni* apertè adſcribunt: nec Clementi acceſſerim (in ſuprà verbis) qui *Cleanthem* facit hæc cenſentem. Malè, malè. imò non ſcripſit hoc Clemens, ſanè doctus & accuratus, ſed deprauauit ætas aut exſcriptor. Certò aſſeram, ex eo quod ſequitur: *Antipater eius diſcipulus.* Itáne ille *Cleanthis*
* Lib. I. Manud. Diſſ. XI. fuit? imò *Diogenis*, vt in heſterno * Sermone oſtendi. Itaque omnino de ipſo *Diogene* hîc Clemens ſcripſerat, concorditer cum iam dictis: ſed deliquium & hiatus nunc eſt: notandus, ne noteur

tetur ille. Sed de hac εὐλογιστίᾳ, etiam Plutarchum accipe, contra Stoicos: *qui aiunt*, vt inquit, οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ, εὐλόγιστον ἐκλογὴν κατὰ φύσιν: *Eſſentiam Boni, electionem rationabilem, iuxta Naturam.* De eâdem Epictetum: Τί ἐστιν ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου; οὐκ ἔχω σοι ἄλλο εἰπεῖν ἢ ὅτι ποία προαίρεσις τῶν φαντασιῶν: *Quod eſt Bonum hominis? Non habeo alind tibi dicere, quàm talis electio Viſorum.* Qualis? ex Ratione. Non enim quæcumque electio proba: & vt idem ait, ἄλλῳ δὲ ἄλλο προσπίπτει τὸ εὔλογον καὶ τὸ ἄλογον, καθάπερ καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἄλλῳ ἄλλο, καὶ συμφέρον καὶ ἀσύμφορον: *Aliud alij incidit Probabile aut Improbabile, ſicut & Bonum aut Malum, Vtile, Inutile.* Ideoq; & ad diſcernendum μάλιστα παιδείας δεόμεθα, ὥστε μαθεῖν τὴν τοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου κρίσιν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις ἐφαρμόζειν, συμφώνως τῇ φύσει: *Doctrinâ maximè egemus, vt iudicium habeamus de Probabili atque Improbabili, atque id rebus ſingulis accommodare poſſimus* CONVENIENTER NATVRAE. Audin? doctrinâ, id eſt Philoſophiâ opus ad Rationem formandam, & vt Seneca loquebatur, PERFICIENDAM: quo fine? iſto noſtro, & vt CONSONET ſemper NATVRAE. Apage enim hîc opiniones. atque *ipſum Bonum*, ait Cicero, *non eſt in Opinionibus, ſed in Naturâ. Nam ni ita eſſet, Beati quoque Opinione eſſent*: *quo quid dici poteſt ſtultius?* Veriſſimè. in Naturâ, inquam, illâ duplici, Communi & Noſtrâ. Eſt quidem vetus verſus:

1. Differt. cap. 11.

Ibid.

Ibid.

1. De Legib.

Non eſt beatus, eſſe qui ſe non putat:

atque etiam verus, fateor: quia Sapienti de ſuâ beatitudine conſtat, nec ſcientiam ſolùm, ſed fiduciam eius habet: tamen & hic noſter verus,

Non eſt ſtatim beatus, eſſe qui putat.

Quid enim, ait Seneca, *ſi Beatum ſe dixerit ille turpiter diues? ille multorum dominus, ſed plurium ſeruus? Beatus ſuâ ſententiâ fiet?* Minimè. *Non enim quid dicat, ſed quid ſentiat, refert: nec quid vno die ſentiat, ſed quid aſſiduè.* Memento ſuper *Conuenientiâ*, quæ primò diximus.

In Sen. epiſt. 12.

Ibid.

DISSERT. XVIII.

Quarta ſententia, de vitâ ex Virtute: quæ prioribus conſonat: atque omnes cum Veritate.

QVARTA etiam ſententia ſiue interpretatio, *Secundùm Virtutem viuere.* Ea quoque verbis diſſidet, re eſt ipſa
II. De Fi-nib. cum priore. Nam ita Cicero explicat: *Stoicis Finis eſt, Conſentire Naturæ. quod eſſe volunt è* VIRTVTE, *id eſt honeſtè viuere.* Quid igitur hoc eſt Cicero? perge: *Quod ita interpretantur, Viuere cum intelligentiâ earum rerum quæ Naturâ eueniunt; eligente ea, reiicienteque contraria.* Nónne agnoſcis Chryſippi verba? Ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. Sunt ipſa, quæ Cicero vertit: atque vnà ibi conſenſum vide. *Intellegentia* iſta ſiue *Peritia*, ex *Ratione* eſt:
v. De Fin. atque ea ad *Virtutem* ducit. Cicero iterùm: *In homine ſumma omnis Animi eſt, & in animo Rationis: ex quâ Virtus eſt. quæ* RATIONIS ABSOLVTIO *definitur.* Imò non ſolùm ex Ratione
Epiſt. LXXVI. Virtus, ſed ipſa ea eſt. Seneca: *Homini Summum bonum, Ratio eſt: hanc ſi perfecit, laudabilis eſt, & finem Naturæ ſuæ attigit. Hæc* RATIO PERFECTA, VIRTVS *vocatur.* Philo Iudæus pulchrè:
περὶ ἀποικίας. Τοῦτο δέ ἐστι παρὰ τοῖς ἄριστα φιλοσοφήσασιν ᾀδόμενον τέλος, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀτραπὸν τῆς ἀρετῆς ἐλθὼν, κατ' ἴχνος ὀρθοῦ λόγου βαίνει, καὶ ἕπεται θεῷ: *Hoc illud eſt apud eos, qui optimè philoſophati ſunt* (nota obiter elogium ſuper Stoicis) *decantatum Vltimum bonorum,* CONSENTIENTER NATVRAE *viuere. Quod fit, cùm Animus ſemitam* VIRTVTIS *ingrediens, per veſtigia ductumque* RECTAE RATIONIS *ambulat, id eſt,* SEQVITVR DEVM. Quid vberior ſermo meus clariùs aptiùſque toti rei dixerit? Virtus Rationem ſequitur, hæc Naturam, iſta Deum. Etiam aliquid ambigis? AVD. Vt liberè dicam, ſuper *Conuenientiâ* hac *Naturæ.* Nam quomodo ex eâ Virtus, quæ ad Vitia palàm ducit? & cottidie nobis, qui ad illam adnitimur, cum iſtâ eſt pugna. LIPS. E prioribus hæc cepiſſe debebas, & de quâ *Naturâ* ſermo: tamen aperiam clariùs, & lumen inferam latenti in no-
v. De Fin. bis Naturæ. Neque enim omnino malè Cicero: *Mirabiliter occulta eſt Natura, neque perſpici, aut cognoſci, ſtatim poteſt.* Scito igitur: Virtutem non eſſe quidem in illis primis Naturæ conciliationi-

tionibus, ſed tamen ex illis: *& eſſe in animis quaſi Virtutum igniculos & ſemina. quæ adoleſcere ſi liceret, nec à prauis opinionibus, ceu ſpinis ſuccreſcentibus, ſuffocarentur, ipſa nos ad Beatam vitam perducerent.* Cic. I De Legib. Reuerà enim ſicut membra nobis data ad talem, & talem, decentem motum vel vſum: ſic *Appetitio animi, quæ Græcè ὁρμὴ dicitur, non ad quoduis genus vitæ, ſed ad quamdam formam videtur data: itemque Ratio, & Perfecta Ratio.* III. De Finib. Ex iis dico ſeminibus, in animo & Ratione ſparſis, Doctrinâ collectis, vitæ illud genus exſurgit, *non quodlibet, ſed quod* CONVENIENS *conſentaneumque dicimus*: id eſt, ex Virtute. Imò verò idem ſcriptor audaciùs, & planè pro Stoicis: *Non eſſe quemquam gentis vllius, qui ducem Naturam nactus, ad Virtutem non poſſit peruenire.* I. De Legib. Ita noſter Seneca proclamat: *Virtus ſecundùm Naturam eſt, Vitia inimica & infeſta ſunt.* Epiſt. L. Iterumque: *Nulli nos vitio Natura conciliat, nos illa integros liberoſque genuit.* Quod tamen modificandum eſt, de primâ illâ & in Ratione inſitâ: quæ vim ſuam nec in malis planè amiſit. Argumentum? Ecce *adeò gratioſa eſt Virtus, vt inſitum etiam malis ſit, probare meliora.* Sen. De Benef. IV. cap. XVII. Ideoque non difficillimus ad eam reditus: & *ſanabilibus* (ait Seneca) *ægrotamus malis, ipſaque nos* IN RECTVM *genitos Natura, ſi emendari velimus, iuuat.* II. De Irâ, cap. XIII. Hæc illi, hæc noſtri Sophi nónne ſonant? Hieronymum audi: *Homo Naturâ bonus, voluntate factus eſt malus.* Ad Demetriad. De Virginib. Quod in primogenio illo obtinet, à quo vitam propagine duximus: ſed quid? planè igitur ipſe aut nos facti mali? Negat, additque: *Eſt tamen in animis noſtris* NATVRALIS *quædam, vt ita dixerim,* SANCTITAS, *quæ velut in* ARCE *animi præſidens, exercet Boni Malique iudicium.* Rationem eum dicere, palàm eſt. de quâ & Auguſtinus: *Non eſt in homine penitus exſtincta ſcintilla Rationis, in quâ factus eſt ad imaginem Dei.* XXII. De Ciuit. cap. XXIIII. Ea præit, clamat, & velut tacita lex eſt Virtutis. Iterùm Hieronymus: *Huius legis meminit Apoſtolus, quam omnibus hominibus inſitam, velut in quibuſdam* TABVLIS CORDIS *ſcriptam eſſe teſtatur.* Vbi ſuprà. Sanè validam: adeò vt primi illi parentes, eâ* ſolâ, lege nondum ſcriptâ, ſint ſeruati. *Gratiâ Dei non excluſâ. Idem: *Nec illud paruum argumentum eſt ad comprobandum* NATVRAE BONVM, *quod primi illi homines, per tot annorum ſpatia, abſque vllâ admonitione Legis fuerunt. non quia Deo creaturæ ſuæ aliquando cura non fuerit, ſed quia ſe talem ſciebat feciſſe Naturam, vt eis pro lege,* Ibid.

AD EXERCENDAM IVSTITIAM SVFFICERET. Similia alij Doctores noſtri: qui conſenſu damnant Manichæorum vecordiam, duplicem Naturam ſtatuentium, *Bonam Malamque*: illam *Spiritalem*, hanc *Carnalem*. Abite. nos iterùm cum Senecâ:

Epiſt. XLI. *Conſummatur hominis Bonum, ſi id adimpleuit, cui naſcitur. Quid enim ab illo Ratio exigit? rem facillimam, Secundùm Naturam* SVAM *viuere.* Nota *Suam*, id eſt Chryſippi *Propriam.* Quam tamen fatendum eſt, Dei quodam munere aut fauentiâ, in aliis illuſtrem magis eſſe, aut certè ſe oſtendere, nec tam denſâ velut caligine circumſeptam: quibus Doctrina citiùs infunditur, Virtus adſciſcitur, cottidie notandum. Ideò Socrates olim *interrogatus, Qui Felices?* Reſpondit: Οἷς καὶ φρένες ἀγαθαὶ, καὶ λόγος παρέστιν: *Quibus Animus Præſtans, & Ratio adeſt.* Omnino ita. nihil in vitâ boni, ſine eâ bonâ: &

——vt in fabricâ, ſi praua eſt regula prima,
Omnia mendoſè fieri, atque obſtipa, neceſſum eſt.

DISSERT. XIX.

Has ſententias ad Dei ſequelam ire, & ducere: atque illum eſſe primarium Finem.

IAM abſoluimus de *Naturæ ſequelâ*, id eſt Dei: & ô tu ille-ipſe Deus, quàm hæc inter ſe, & cum vero, conſentiunt! Tu magnus ille, Natura *Communis* es: paruus hîc in nobis, *Propria.* AVD. Sícne hunc appellas? LIPS. Iam ſuprà tetigi: & Stoici ita paſſim. Seneca: *Animum bonum & rectum, quid hunc aliud voces, quàm* DEVM *in humano corpore hoſpitantem?* Iterumque: *Bonus vir ſine* DEO *nemo eſt*: hoc interno. Pulchrè, in Stoicis ſcitis, Laërtius: Εἶναι δ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν παρ' ἑκάστῳ δαίμονος, πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν: *Eſſe hoc ipſum Beati hominis Virtutem, cùm omnia fiunt conformiter conſentienterque* DAEMONI *ſiue Genio, qui ſingulis adeſt, atque id ex arbitrio & voluntate* SVPREMI *gubernatoris.* Pone mihi aliquem Sacrorum noſtrorum præſidem: quid in hac re verius altiusque dicet? Atque hoc etiam ante noſtros Plato: qui aperit, quis item ille *Dæmon.* Definiebat enim εὐδαιμονίαν, τὸ

(Epiſt. XXXI) (Epiſt. XLI.) (In Zenone)

δι

εὖ τὸν δαίμονα ἔχειν : *Felicitatem, Genium habere felicem.* Quem il- Cle. Alex.
lum? Δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν : *Genium autem di-* II. Strom.
ci, animæ noſtræ PRINCIPALE : id eſt Rationem. Nec alio ſenſu, & Sextus Empir. aduerſ. Math.
opinor, ante eum (ſuaue enim hæc ab antiquiſſimis petere) De-
mocritus : Εὐδαιμονίη ψυχῆς οὐκ ἐν βοσκήμασιν οἰκεῖ, οὐδ' ἐν χρυσῷ πολλῷ· Apud Stob.
ψυχὴ, οἰκητήριον δαίμονος : *Felicitas non in armentis, vel auro multo ha-
bitat: Anima eſt, domicilium* DAEMONIS. Vides igitur & hunc
Deum dici : eumque cum altero maximè, audiendum eſſe, ac
ſequendum. Quàm pium, quàm vtile hoc dogma! quàm facit
ad vitæ non ſanitatem ſolùm, ſed ſanctitatem! Duplicem enim
ſenſum habet hæc Aſſectatio: priorem, de Audientiâ, ſiue pa-
rientiâ, id eſt vt Dei Rationisque iuſſis vbique obtemperemus.
Alterum, de Aſſimilatione, vt eius per Virtutem imitatores ſi-
mus. Prior ille apertus eſt, & in prioribus ſatis adſtructus: hic
occultior, Clementem Alexandrinum habet adſertorem. Ille,
vbi de hoc ipſo Stoicorum Fine; dilaudat, & conſonum diuino
dogmati ita facit : Φησὶ γὰρ ὁ νόμος, Ὀπίσω κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν πορεύεσθε, καὶ
τὰς ἐντολάς μου φυλάξετε. τὴν γὰρ Ἐξομοίωσιν ὁ νόμος Ἀκολουθίαν ὀνομάζει: *Ait
enim Lex, Poſt Dominum Deum veſtrum ambulate, & mandata eius
ſeruate.* ASSIMILATIONEM *vtique Lex* ASSECTATIONEM *ap-
pellat.* Iterumque : *Apertè dicit Apoſtolus, Imitatores mei eſtote,
ſicut & ego Chriſti. vt illud efficiatur: Si vos mei, ego autem Chriſti,
Chriſtus verò Dei:* DEO *ergo* ASSIMILARI, *quoad poteſt*, FINIS
eſt Fidei. Atque hic eſt ille decătatus Platonicorum Finis : quem
doctor eorum & antiſtes (Plato) non vno loco ingerit, aſſerit-
que. Nam *Felicitatem*, ὁμοίωσιν τῷ θεῷ definit : *Deo aſſimilationem*: In Phileto, & alibi.
& hanc ponit ἐν τῷ ὁσίῳ καὶ τῷ δικαίῳ, μετὰ φρονήσεως: quid niſi in du-
plici Virtute primariâ, *Pietate & Iuſtitiâ*, quas *Prudentia* tempe-
ret & gubernet? Verba ipſa auro digna, viliore hoc liquore ſcri-
bantur : Τὴν δὲ θνητὴν φύσιν, καὶ τόνδε τὸν τόπον, τὸ κακὸν περιπολεῖ ἐξ ἀνάγ-
κης. διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ, Ὁμοίωσις
θεῷ, κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ, δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γένεσθαι : *Mor-
talem hanc naturam, & hunc inferum locum, Malum circumſtat neceſ-
ſariò & adhæret. Ideò conandũ, quàm celerrimè hinc illuc fugere : fuga
autem, Dei aſſimilatio, quatenus poteſt. Aſſimilatio porrò, Iuſtum &
Sanctum cum Prudentiâ eſſe.* Obſerua, *quatenus poteſt*. Quidni ad-
dat? ſequi, non aſſequi datur: atque ita Homerus:

— μετ'

Odyſſ. α. & alibi.

——— μετ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο:

——— *Diui veſtigia preſſit.*

Preſſit dico, ſed longo interuallo: longo? immenſò abiunctus, puſillus hic, finitus, mortalis, ab illo maximo, infinito, æterno. Tamen imitatione aliquâ, & *quatenus poteſt*: Iamblicho etiam cautè adiectum. Εὐδαίμων, inquit, ἐστὶν ὁ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ὅμοιος, τέλειος, ἁπλοῦς, καθαρός, ἐξηρτημένος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς: *Beatus eſt, qui Deo pro virili ſuâ eſt ſimilis, perfectus, ſimplex, purus, à vitá hac humanâ abiunctus.* Itaque idem Plato aiebat, διττὸν τὸ τέλος εἶναι. Τὸ μὲν μεθεκτόν τε καὶ πρῶτον, ἐν αὐτοῖς ὑπάρχον τοῖς εἴδεσι· Τὸ δὲ μετέχον ἐκείνου, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ δεχόμενον ὁμοιότητα· ὃ περὶ ἀνθρώποις γίνεται, τοὺς μεταποιουμένους ἀρετῆς τε καὶ ἀληθινῆς φιλοσοφίας: *Duplicem finem eſſe. Vnum, Communicabilem & Primarium, qui eſt in ipſis Idéis. Alterum, qui ab eo participat eique communicat, & ſimilitudinem ab eo capit. Quod fit in hominibus, qui vindicant ſibi & aſſerunt Virtutem, & veram Philoſophiam.* Deus igitur, & in illo Idéæ, Primarius Finis: alter & noſter, Virtute & Sapientiâ referre. Atque illud eſt, θεωρητικὸν ἀγαθόν, *Contemplatiuum Bonum*: quò *Fugá* illâ à corpore tendimus. Alterum, eſt πρακτικὸν καὶ πολιτικόν, *Actiuum & Ciuile*, quod in Hominem cadit. Apuleius ſimile dictum voluit, ſed verbis quæ velum (an & vitium?) habent. *Vna Beatitudo eſt, cùm ingenij noſtri præſentiâ tutamur, quæ perficimus: alia, cùm ad perfectionem vitæ nihil deeſt, ipſaque ſumus Contemplatione contenti. Vtrarumque autem Felicitatum origo ex Virtute manat. & ad ornamentum quidem Ingenialis loci, id eſt Virtutis, nullis extrinſecus eorum, quæ Bona dicimus, adminiculis egemus: ad vſum autem Vitę communis, corporis curâ, & eorum, quę extrinſecus veniunt, pręſidiis opus eſt.* Cetera concinnaſſe mihi videor: in primis illis verbis hæreo, niſi quid Cicero facit & ſubuenit: *Summum Bonum eſt in Ingenij pręſtantiâ, quam Virtutem vocamus.* Neque lubet hîc inſiſtere: magis, cum eodem Apuleio, pro re noſtrâ eloqui: *Sapientem, pediſequum & imitatorem Dei dicimus, & ſequi arbitramur Deum, id eſt λόγον.* AVD. Ita mihi quidem ſequi Deum detur, vt hæc præclara, auguſta, ſancta: & vnde ad profanos illos delata, aut illapſa? LIPS. Vtrumuis. vel delata à Scriptoribus olim Sacris: vel illapſa, non ſine Deo commouente. Clemens ille, quem ſæpè aduoco, velut pararium & conciliatorem vtriuſque (Diuinę & Humanę) Philoſo-

Clem. Alexand. II. Strom.

De Philoſophiâ.

II. De Fin.

loſophiæ: ille, inquam, ita cenſet. *Plato*, inquit, *hæc dixit*. εἴτε καὶ ſυνδραμὼν πως τῷ δόγματι τοῦ νόμου· αἱ γὰρ μεγάλαι φύσεις, καὶ γυμναὶ παθῶν, εὐστοχοῦσί πως περὶ τὴν ἀλήθειαν· εἴτε καὶ παρά τινων τότε λογίων ἀναδιδαχθεὶς, ἅτε μαθήσεως ἀεὶ διψῶν: *Siue fortè concurrens cum Diuinæ legis doctrinâ: (ſolent enim* MAGNAE NATVRAE, *& ab affectibus vacuæ*, SAGACITER COLLINEARE *& ſæpè* TANGERE VERITATEM:) *ſiue idipſum è Sacris oraculis hauſit, vtpote qui ſemper omnis doctrinæ cupiens ſitienſque fuit.* Quæ poſtrema paſſim de Platone ſcripta, inſpexiſſe libros noſtros, delibaſſe, & in vſum ſuum, an humani potiùs generis dicam, transtuliſſe. Sed & prior ſententia probabilis, imò mihi certè proba. Illuſtrat eiuſmodi æthereas aliquot mentes Deus, & fecit ab æuo, facietque in æuum. Nam Platonem omitto. Pythagoram quis in diuersâ regione, & ante eum, ipſum hoc dogma docuit: τέλος εἶναι ὁμοίωσιν θεῷ: *Finem eſſe, Deo aſſimilationem*? Quis? ille ipſe Deus. Sed iam finio de *Fine*, in Homeri diuino (ita dicendum eſt) verſu: 11. Strom. & adde Auguſtin. De Ciuit. VIII cap. XI.

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ. Iliad. α

Quod breuiter & rotundè efferam: *Deum audi, audiendus.* Fac, & Felicitatem hîc atque alibi habes.

DISSERT. XX.

Solam igitur Virtutem ſufficere ad Beatitatem: nec Externa aut Fortuita requiri.

R*Adicem* Decretorum panximus: ecce *Truncum* ab eâ adſurgentem, *In ſolâ Virtute Summum bonum eſſe*: imò *Solam illam, Bonum eſſe.* Hæc dictio eſt, quæ fortem & virilem hanc Sectam ab aliis mitioribus aut mollioribus abiungit: quæ à terrâ, corpore, externis omnibus, ad animum, ad interna & æterna ducit. Dij boni, quantum hîc diſſenſus, & contentionis? Agmine toto philoſophi, & maximè Academici veteres, in quibus hac parte Ariſtoteles, incurrunt. Nam Epicuréos, & totum id genus, omitto: quibus vel auditu exitiabile eſt hoc dogma. Nobis, bono ſenſu, bonum, optimum videtur: & ſiue cum Senecâ, *maximum inſtrumentum Beatæ vitæ eſſe*: ſiue cum Catone Epiſt. LXXIIII.
Tulliano, *contineri eo non magis diſciplinam Stoicorum, quàm vitam* III. De Finib.

fortunasque noſtras. Videamus, & ipſum nudè primùm ponamus,
Sen. Epiſt. LXXI. mus,ſine colore aut commendatione. *Summum Bonum eſt, quod Honeſtum eſt: & quod magis admirere, Solum Bonum eſt, quod Honeſtum eſt.* Ecce, vtrumque illud habes,à me poſitum: & priore adfirmato, alterum ſponte conſequetur. In *ſolâ* dixi. Quidni?
Sen. Epiſt. LXXXIIII. *Summum Bonum in Animo conſtituamus: obſoleſcit, ſi ab optimâ noſtri parte ad peſſima tranſit. Non eſt ſumma Felicitatis noſtræ in carne ponenda.*
Epiſt. LXXVI. *Vidéſne, vt reliqua omnia bono ſuo conſtant? vitem fertilitas commendat, ſapor vinum, velocitas ceruum. In homine quid eſt optimum? Ratio. hac antecedit animalia, Deos ſequitur:* ergo ibi eius Bonum: ergo in Virtute. Itaque hominem,recto iudicio,eâ ſolâ parte æſtimemus,quâ homo eſt: cetera in exiguo, aut nullo, in hoc tribunali habeamus. Secundò, Bonum quærendum aſſignandumque, quod noſtri arbitrij ſit, & quod caſu non adi-
Sen. Epiſt. LXXXIII. mitur, aut datur. Talis eſt ſola Virtus. *Nam qui alia Bona iudicat, venit in Fortunæ poteſtatem, alieni arbitrij fit.* Itaque vt ij qui in hoſtili regione verſantur,circumſpiciunt,timent,agere auidi, aut pati anxij: ſic iſti, qui alibi hoc Bonum quærunt, palpitantibus, vt ſic dicam, præcordiis viuunt; aut ſollicitè quærentes, aut magis cuſtodientes. Et quale iſtud Bonum meum eſt,quod mihi non adſcribam? quod induſtria, ſcientia, exercitatio mea
Ibid. non peperit? *Nihil ſtultius, quàm aliquem eo ſibi placere, quod non fecit.* Tertiò,Nec data permanent: velut depoſita apud nos ſunt, & abitura. At Bonum illud verum, ſolidum certumque eſt: quod nulla vis excutit, caſus aut fraus ſubducit. Vide mihi, ſi ab iis Felicitas, angorem noſtrum. Habere ſatagimus,non adepti dolemus,adepti timemus: mouent erepta, ſolicitant eripien-
Ibid. da. *Quemadmodum aues etiam inanis fundæ ſonus territat; ita iſti non ad ictum tantùm exagitantur, ſed ad crepitum.* Dij deæque, vbi igitur Libertas illa & Securitas, promiſſa Sapienti? Numquam
Enchirid. cap.I.&II. conſiſtent, Epicteti illo ſcito ſubuerſo: Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν: *Rerum aliæ in nobis, aliæ extra nos ſunt. In nobis, Appetitio, Declinatio, & Virtus Vitiumque. Extra nos, Corpus, Poſſeſſio, Gloria, Magiſtratus.* Et addit: Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια: *Quæ in nobis, ſunt Naturâ ſuâ libera, non prohibenda, non impedienda; quæ extra, imbecilla, ſeruientia, prohibenda, aliena.* O quàm magna,

magna, quàm paucis, Sacrorum quodam ritu dicit! Examina, &caput Sapientiæ in iſtis habes. Sapiens inter viros eſt, quibus tuta & quieta placent: pueri ad ludos, & ludorum miſſilia, currunt. Stat Fortuna & ea ſpargit: aliquis calcatur, opprimitur, eiicitur, pauci ſine noxâ capiunt, & nec illa ipſa integra aut ſalua. Quartò, Ad indignos, illorum quoque iudicio, quàm ſæpè iſta eunt? leno opes, meretrix formam, improbus magiſtratum, latro valetudinem & robur habebit: & Bona hæc dicam, quæ ſæpè, imò plurimùm, in malos tribuuntur? Quintò, Animalia alia beatiora nobis, ſi ab his cenſemur. Certè corporis pleræque dotes, maiores aut firmiores in iis conſpiciuntur. Quid quòd cibi, potus, Veneris voluptate faciliùs & ſinceriùs fruuntur, ſine pudoris aut pœnitentiæ metu? Sextò, Virtutes pereunt, ſi ea ſententia viuit. An ego Fidem, Iuſtitiam, Fortitudinem colam; & opinata illa bona, opes, famam, gratiam, ipſam vitam relinquam? Incidunt enim hi caſus: & ſæpè aut ab his abeundum eſt, aut illæ deſerendæ. Quod vt fiat; parum promptè & à reſpectantibus fiet, quaſi ob maius bonum minora; ſed tamen bona, omittentibus. Septimò, de ipſo Deo & Prouidentiâ malè exiſtimemus neceſſum eſt, ſi hæc Bona. *Quia multa incommoda iuſtis viris accidunt: & item, quia quidquid nobis dedit, breue & exiguum eſt, ſi compares mundi totius æuo.* Ita ingrati diuinorum munerum interpretes erimus: & cur huic, cur hoc, dedit & nòn dedit? At qui illud Summum, ſolum etiam bonum habet: reſiſtit, & vt plenus acquieſcit, quia vltrà non eſt locus. Denique vt à Fine noſtro argumenter, *Naturam ſequi*, id eſt *Deum* volumus: at ſolâ Virtute (vt Stoicè loquar) Deus cenſetur: externa certè iſta non habet. Quòd ſi ea Bona: itáne ipſi illi Bono non damus? aut homo felicior erit, cui hæc & illa damus? Plura dici poſſunt: & quædam obduci, ſcio: ſed nobis propoſitum Decreta explanare magis, quàm adfirmare. Etſi hîc quid dubitem? ſicut Solem illum, cùm ortus eſt, videmus Sen. Epiſt. LXXIIII.

Conueſtire ſuâ perfundentem omnia luce,

conueſtire, ſed & demulcere: ita hîc dixerim, fulgorem eius ſententiæ ſtatim honeſtiores quaſque animas peruadere, & perſuadere. Itaque vetus ea, non nouitia eſt. Brachmanes apud Indos (quorum hodie genus & nomen perſeuerat) cenſebant:

Strabo, lib. xv. ἀγαθὸν ἢ κακὸν μηδὲν εἶναι τῶν συμβαινόντων ἀνθρώποις. οὐ γὰρ ἂν τοῖς αὐτοῖς τοὺς μὲν ἄχθεσθαι, τοὺς δ' αὖ χαίρειν, ἐνυπνιώδεις ὑπολήψεις ἔχοντας: *Bonum aut Malum nihil eſſe eorum, quæ hominibus accidunt aut eueniunt. non enim fore, vt iiſdem alij angerentur, alij lætarentur, ſomniorum ſimiles conceptus habentes.* Quid Cynici? apertè, Αὐτάρκη τὴν ἀρετὴν πρὸς εὐδαιμονίαν, μηδενὸς προσδεομένην, ὅτι μὴ Σωκρατικῆς ἰσχύος: *Sufficere Virtutem ad Beatam vitam, nullo indigentem, niſi Socratico robore.* Quam additiunculam interpreter, requiri tantùm conſtantem Sapientiam, & ſapientem Conſtantiam, ad viri illius exemplar. Ipſe Plato ita ſenſiſſe quibuſdam viſus: & *Ariſto Stoicus* (ait Clemens) *tres libros olim*
v. Strom. *ſcripſit, hoc titulo,* ὅτι κατὰ Πλάτωνα, μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν: *Quòd iuxta Platonem, ſolum Honeſtum Bonum.* Sed Hebræi, & noſtri etiam, non aliter. Quæ mens, niſi iſta, Pſalmographi
Pſ. cxviii. regis? *Beati, immaculati in viá*: virtuti adiuncti, vitiis alieni.
Sap. ca. vii. Quæ eius filij? *Venerunt mihi omnia pariter cum Sapientiá, & innumerabilis Honeſtas per manus illius.* Planiſſimè hoc dictum, quod Comicus etiam noſter, voluit:

Plaut. Amphitr.
Virtus omnia in ſe habet, omnia adſunt bona
Quem penes eſt Virtus.

Et alibi Hebræus ſapiens: *Beatus vir, qui in Sapientiá moratur.* Iam de noſtris, Clemens audiatur: Ναὶ μὴν, μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἶδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία, καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν. ὁπηνίκα ἂν εἴπῃ· Ἰδοὺ, δέδωκα πρὸ ὀφθαλμῶν σου τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον· ἐκλέξαι τὴν ζωήν. Τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν, ζωὴν καλεῖ, καὶ καλὸν τὴν τούτου ἐκλογήν. Ἀγαθοῦ δὲ καὶ ζωῆς ἓν τέλος, τὸ φιλόθεον γενέσθαι: *Atqui Solum bonum Honeſtum eſſe, nouit & Barbara* (id eſt Iudæa & noſtra) *Philoſophia: itemque, Virtutem ſufficere ad Felicitatem. vbi dixit: Ecce dedi ante oculos tuos*
v. Strom.
Deut. xx. *Bonum & Malum, Vitam & Mortem. elige Vitam. Nam Bonum quidem Vitam appellat, & Honeſtam eius electionem. Vtriuſque autem Finis idem, Dei amantem & verentem eſſe.* Denique addit: Ταῦτα θρυλλοῦσιν οἱ Στωϊκοί: *Hæc iactant aſſiduè Stoici:* vt videas eum noſtris iſtis Sacra pariare. Quid autem Ambroſius? Sæpè etiam Stoicus, vt obſeruaui. hîc quidem pa-
II. Offic. cap. III. làm: *Nihil Bonum*, inquit, SCRIPTVRA, *niſi quod Honeſtum, aſſerit: Virtutemque in* OMNI RERVM STATV *beatam iudicat: quæ ne-*

quæ neque AVGEATVR *corporis Bonis, vel externis, neque* MINVATVR *aduerſis.* An potuit Zeno capitalia iſta Dogmata diſertiùs efferre? Et vides, quid ſentiant & conſentiant noſtri.

DISSERT. XXI.

Aliquid in hac re contra Academicos: & non venire in Boni nomen Externa.

MAGNIFICA igitur, atque etiam vera iſta ſententia: teneamus, ſciamuſque *Vnam hanc eſſe viam ad tuta vadenti, & Externa deſpicere, & Honeſto contentum eſſe.* Sen. Epiſt. LXXIIII. AVD. Inclino equidem, ſed Academiæ veteris auctoritas etiam retinet: cui viſum, *In vnâ quidem Virtute poſitam Beatam vitam, non tamen Beatiſſimam, niſi adiungerentur & Corporis bona, & cetera ad virtutis vſum idonea.* Cic. I. Academ. Et hercules rationem habere ſententia videtur. Nónne enim *Naturam ſequi* conſentimus, in viâ hac Felicitatis? Atqui Corporis bona, ſiue in Toto eo, vt Valetudo, & Robur; ſiue in Partibus, vt Senſuum integritas, Pedum celeritas: illa, inquam, omnia & ſingula commendat conciliatque mihi Natura. Iam Externa bona, Vſui virtutis an non palàm neceſſaria, aut certè commoda, & decora? Itaque meritò eorum adiectio, Beatæ vitæ adiicere videatur; & detrahere, detractio. Sicut in aceruo maius aut minus eſt, tot modiis additis ſiue demptis: & manet tamen aceruus: ita hîc. LIPS. Non neſcimus hæc & Academicorum, & Peripateticorum eſſe: qui, vt noſter ait, *longè lateque Felicitatis humanæ terminos ponunt.* Ille idem De Benef. V. ca. XIII. de iis: *Xenocrates & Speuſippus putant, Beatum vel ſolâ Virtute fieri poſſe: non tamen Vnum bonum eſſe, quod Honeſtum eſt.* Epiſt. LXXXV. Id eſt, alia etiam Bona venire in numerum, & pondus addere, & attollere vel deprimere Felicitatis hanc lancem. Itaque *Sapientem quidem beatum: ſummum tamen illud Bonum non aſſequi, niſi illi & naturalia inſtrumenta reſpondeant.* Epiſt. XCII. Quid, quòd inter ipſos Stoicos aliqui in hanc partem eunt, aut vergunt? *Antipater, inter magnos ſectæ huius auctores, aliquid ſe tribuere*

dicit Externis, ſed exiguum admodum. Ita vides, facilè nos homines à vulgo aut opinione abduci, & cottidiano velut contactu etiam Sapientiæ ſtudioſos attaminari. Quid autem veri illi noſtri? obnixi reſiſtunt, & nulla Bona, præter Animi, agnoſcunt. Nam ſi ſemel hæc admittis, & vel rimam leuiter aperis: quis finis aut modus erit? agmine irrumpent, & minima momentum poſcent & facient in Beatâ vitâ! Facient? iam fecerunt.

Ethic. ad Nicom. I. cap. VIII. Ariſtotelem audi: Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. πολλὰ γὰρ ἂν πράττεται καθάπερ δι' ὀργάνων, ἢ διὰ φίλων, καὶ πλού-του, καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. Ἐνίων δὲ τητώμενοι, ῥυπαίνουσι τὸ μακάριον, οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους· Οὐ πάνυ γὰρ εὐδαιμονικὸς, ὁ τὴν ἰδέαν παναίσχης, ἢ δυσγενὴς, ἢ μονώτης καὶ ἄτεκνος: *Fieri non poteſt, certè ægrè, vt bona aliquis faciat ſine instructo & apparatu. Multa enim velut per organa facienda ſunt, amicos, opes, ciuilem gratiam aut potentiam. Qui autem aliquibus carent, maculant & fœdant Beatitudinem: vt qui Nobilitate, qui Prolium copiâ aut bonitate, qui Formâ. Non enim planè felix eſt, facie turpis, ignobilis, aut ſolitarius & improlis.* Deus bone, Nobilitatem, Proles, Formam etiam, venire in hunc cenſum? Da veniam Lycéum, & tu eius antiſtes: parum generoſi aut viriles ſunt iſti ſermones, vt ſint veri. At enim plenam Felicitatem quærunt, & cui nihil abſit. Nos vnà.

Sen. epiſt. LXXIV. An non talis eſt, quam fecit Virtus? *Hæc nihil vacare patitur loci: totum animum tenet, deſiderium omnium tollit: ſola ſatis eſt. Omnium enim bonorum vis & origo in ipsâ eſt.* Quid minuta hæc congeris, quæ melius aliquod altiuſque ingenium vel ſine doctri-

Epiſt. XCII. nâ contemnat? *Non poteſt in hac claritate Solis ſcintilla habere momentum.* Simile de Valetudine, atque illis Corporeis dico. ani-

Epiſt. CXVIII. mi & Virtutis adſpectu, *tam puſilla eſſe, vt non conueniat illis*

Epiſt. CXX. *Boni nomen.* Quid autem Fortunæ? magis: & *nihil Bonum nobis videtur; quo quis & malè vti poſſit.* Ambigua iſta ſunt, &

Epiſt. CXVIII. dubiæ, vt ſic dicam, ſanitatis: nec *niſi cùm honeſtè adminiſtrata ſunt, Bona eſſe incipiunt.* Quàm multi viribus, opibus, formâ, in ſuam alienamque perniciem ſunt vſi? At enim, *Secundùm naturam* ſunt, vt aiebas. Fateor: atque ideò etiam, ſi non expetam,

Epiſt. XCII. petam. *Quidni? non quia Bona ſunt, ſed quia ſecundùm Naturam ſunt: &, quia Bono à me iudicio ſumuntur. Quod erit in illis tunc Bonum? hoc vnum, benè eligi.* Valdè iſta notanda: non ſunt, ſed

fiunt

fiunt Bona, à benè eligente & vtente: id eſt à Prudentiâ meâ & Virtute, quæ ſola *perfectum Bonum eſt, cuius contactu alia quoque Bona fiunt.* Neque aliter alibi Plato cenſuit. pro cuius mente Apuleius: *Corporum ſanitatem, Vires, Indolentiam, ceteraque eiuſmodi Bona extraria, item Diuitias, & quæ Fortunæ commoda dicimus, ea non ſimpliciter Bona nuncupanda eſſe. Nam ſiquis ea poſſidens, vſu ſe abdicet, ea ſibi inutilia erunt: ſiquis autem eorum vſum conuerterit ad malas artes, ea illi etiam noxia videbuntur.* Et contrà eſt, in iis quæ mala corporis aut externa cenſentur: quæ Bona bonus animus facit. Ille eſt, ait Salluſtius, *dux atque imperator vitæ mortalium. qui vbi Virtutis viâ ad gloriam graſſatur, abundè pollens potensque eſt, neque Fortunæ eget.* Agnoſcis hæc Stoica? reponit: *Corporis & Fortunæ bonorum vti initium, ita finis eſt, omniaque orta occidunt, & aucta ſeneſcunt. Animus incorruptus, æternus, rector humani generis, agit atque habet cuncta, neque ipſe habetur.* O rectæ & erectæ voces (audacter dicam) præ multorum, qui Philoſophi titulum inſcribunt! audiamus: & cum Heluidio (apud alterum Hiſtoricum) *doctores Sapientiæ ſequamur, qui ſola Bona quæ Honeſta, Mala tantùm quæ Turpia: Potentiam, Nobilitatem, ceteraque extra Animum, neque Bonis neque Malis adnumerant.* Epiſt. CXVIII. De Philoſ. Tac. IIII. Hiſtor.

DISSERT. XXII.

Quæ igitur Bona? atque ea ſubtiliter, & Στωïκῶς diuiſa.

AVD. Audiamus. quî tamen firmiter & ſecurè poſſumus, niſi diſtinctè Bona Malaque norimus? Ea, meo animo, tibi explicanda ſunt, & finibus ſuis limitibuſque claudenda. LIPS. Æquum oras. etſi *Ethicorum* hic propriè locus eſt: tamen notare hîc opus, aut in his ſequentibuſque natare. Socrates ille olim *hanc* SVMMAM *dixit eſſe* SAPIENTIAM, BONA MALAQVE DISTINGVERE. Verè. quia ſine eâ notitiâ, nec illa appetere aut ſequi recto pede liceat, nec hæc fugiſſe. Itaque quod apud Homerum ille gloriatur: Sen. Epiſt. LXXI.

—— νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρηα:
—— noui & ſcio SINGILLATIM
Quæ Bona, quæ Mala ſint.

moni-

monitum & exemplum Sapienti eſt, quid præſtet. Faciamus igitur: ego pro copiâ captuque meo definiam, diuidam ſingu-
In Zen. la, & ſubiiciam vt in tabellâ. Τῶν ὄντων, ait Laërtius, φασὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ οὐδέτερα: *Eorum quæ ſunt, dicunt* (Stoici) *alia* BONA *eſſe*, *alia* MALA, *alia* NEVTRA. Satis laxè, *Quæ ſunt*: reſtringo ad hanc materiem, id eſt, quæ in Vitâ & Mori-
Epiſt. CXVIII. bus ſunt, aut circà. Quid igitur BONVM? Seneca: *Finiuit hoc alius, alio modo. Quidam ita: Bonum eſt, quod inuitat animos, quod ad ſe vocat. Huic ſtatim opponitur: Quid ſi inuitat quidem, ſed in perniciem? Scis quàm multa Mala, blanda ſint.* Reſpondetur: *Verum & Veriſimile inter ſe differunt ita. Quod Bonum eſt Vero iungitur: non eſt enim Bonum, niſi Verum eſt. At quod inuitat & allicit ad ſe facie, Veriſimile eſt: ſurrepit, ſolicitat, attrahit. Quidam ita finierunt: Bonum eſt, quod appetitionem ſui mouet: vel, Quod impetum animi ad ſe tendentis mouet. Et huic idem opponitur. multa enim impetum animi mouent, quæ petuntur petentium malo. Meliùs illi, qui ſic finierunt. Bonum eſt, quod ad ſe impetum animi, ſecundùm Naturam,*
II. De Finib. *mouet.* Cicero variè etiam definit, aut tangit definiri: *Bonum*, inquit, *ſi opus fuiſſet, definiſſes, aut Quod eſſet naturâ appetendum, aut Quod prodeſſet, aut Quod iuuaret.* Quæ prima definitio cum vltimâ Senecæ in re conſentit: ſicut & alia, quam Cato apud eum
III. De Finib. prodit. *Boni*, inquit, *definitiones paullùm opidò inter ſe differunt,*
* Babylonio. *& tamen eòdem ſpectant. Ego aſſentior * Diogeni, qui Bonum definierit, id quod eſſet Naturâ abſolutum.* At aliæ Stoicorum, cum vltimis Ciceronis ferè conueniunt: & Laërtij hanc habe. Ἀγαθὸν
Sext. Empiric. Adu. Math. & Pyrrhon. Hypoth. III. cap. XX δὲ κοινῶς μὲν, τὸ ὄφελος. ἰδίως δὲ, ἤτοι ταυτὸν, ἢ οὐχ ἕτερον ὠφελείας: *Bonum communiter eſt, quod Vtile: propriè autem, ſiue ipſum iſtud, ſiue ab eo non diuerſum.* In quibus verbis *Vtile* dicunt ipſam *Virtutem*: *non diuerſam, Hominem bonum*, aut *Amicum.* Sed nota igitur & character Boni præcipuus, Prodeſſe. Ita Clemens germaniſſi-
Lib. I. Pædag. c. VIII mus ſæpè Stoicus: Τὸ δὲ ἀγαθὸν, ᾗ ἀγαθόν ἐστι, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ, ἢ ὅτι ὠφελεῖ: *Bonum igitur, quà Bonum, nihil aliud quàm prodeſt.* Quod in Deo videre eſt, ſummè Bono, & iuuante ſemper Patre. Et quia igitur Vtile, hinc illæ aliæ definitiones ab effectu: *Quod ad ſe inuitat: Quod ſit expetendum*, & tales. Alia etiam mox in Laërtio: Ἄλλως δὲ, οὕτως ἰδίως ὁρίζονται τὸ ἀγαθὸν, τὸ τέλειον κατὰ φύσιν λογικοῦ: *Aliter verò & ſic definiunt propriè Bonum, Quod abſolutum ſit ſecun-*

ſecundùm Naturam partis Rationalis. Eſt ſuperior ipſa Diogenis, niſi quòd de *Rationali* additum, rei explicandæ aut terminandæ. Nam ſimpliciter *Secundùm naturam* ſi dicas: videatur cauillo locus, & in Infantibus etiam Bonum eſſe. Hoc negant. Seneca huc ducendus: *Quid eſt ſecundùm Naturam? quod contingit* Epiſt. vlt. *& protinus nato, non dico Bonum, ſed initium Boni.* (illa ſemina, de quibus dictum.) Pergit. *Atqui non magis infans adhuc Boni capax eſt, quàm arbor, aut mutum aliquod animal. Quare autem Bonum in iſtis non eſt? quia nec* RATIO. *Ob hoc in infante quoque non eſt, nam & huic deeſt. Eſt aliquod Irrationale animal; eſt aliquod, nondum Rationale; eſt Rationale, ſed imperfectum. In nullo horum, Bonum: Ratio iſtud ſecum adfert. Quid ergo inter iſta, quæ retuli, diſtat? Numquam erit Bonum in eo, quod irrationale eſt: in eo, quod nondum Rationale eſt, tunc eſſe Bonum non poteſt: in imperfecto, iam poteſt eſſe Bonum, ſed non eſt.* Vis breuiter hæc me complecti? In *Irrationali*, vt Bruto, numquam Bonum eſt: in *nondum Rationali*, vt Puero, iam non eſt: in Imperfecto, vt adulto, ſed indocto, iam poteſt eſſe, ſed non eſt. quare? quia (iterùm Seneca) *hominis Bonum non* Ibid. *eſt in homine, niſi cùm in illo* RATIO PERFECTA *eſt.* Anteà ſatis diximus de *Conſummatâ* & *Abſolutâ Ratione*: quæ ſola dux ad Bonum, id eſt Virtutem. Et iam ex iſtis vides, cur in Definitione additum, *partis Rationalis*. Atque hîc ſubſiſto: pergo autem, an refræno greſſum, & regredior? Oſtendunt enim ſe & offerunt *Diuiſiones* aut *Diſtinctiones*: quæ pro Stoico quidem ſenſu, neſcio an pro tuo ſint: tenuia quædam aut ſubtilia, vt verum fatear: non tamen futilia aut inutilia, ſiquis rectum pedem aut mentem ad illa profert. Age, ponamus obiter & luſtremus: eligamus etiam, ſiquid ad noſtrum illum (*Senecam* ſcis me dicere) aut priſcos auctores, qui hodie in manibus, facit. Multiplex & intricata Diuiſio eſt (Stoicorum propria hæc acumina:) ſed ego diſponam & ſeiungam, quæ tenebras aut confuſionem habeant mixta. Videſis, & patienter, ſi non libenter, hæc audi. Prima diſtinctio:

BONVM trifariàm dicunt:

- I. *A quo Vtilitas*: vt eſt Virtus. Græcè efferunt: ἀφ' οὗ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι. *atque hoc, vt à primâ cauſſâ.*
- II. *Per quod Vtilitas*: ὑφ' οὗ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι: vt iterùm *Virtus*, & ampliùs, *ſecundùm eam Actiones.*
- III. *Quod poteſt Vtile eſſe.* ſiue, vno verbo, *Vtibile*: τὸ οἷον ὠφελεῖσθαι: vt dicta iam duo, itemq́ue *Amicus*, *Vir bonus*, *Dij & Dæmones.*

Vides quæ *Bona*, & quo ſenſu graduq́ue dicantur: ex quibus *Virtus* omnia permeat: permeat? imò & contactu ſuo omnia facit. Nam illa οἷον πηγῆς ἔχει χώραν: *fontis vicem habet*: ab eâ riui & aquæ, & quidquid irrigat, humectat, & à ſe atque ex ſe fæcundat. Hæc iſta è Stobæanis colliges, & Sex. Empirico: licebat & ex Laërtio, niſi mutila in eo legerentur. Verba eius: Αὐτήν τε τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ μετέχον αὐτῆς ἀγαθὸν, τριχῶς λέγουσι. οἷον, τὸ ἀγαθὸν ἀφ' οὗ συμβαίνει *** ὡς τὴν πρᾶξιν τὴν κατ' ἀρετήν. ὑφ' οὗ δὲ, ** ὡς τὸν σπουδαῖον τὸν μετέχοντα τῆς ἀρετῆς: *Ipſam Virtutem, & quod eius participat, trifariàm dicunt. Vt, Bonum à quo contingit ** ſicut Actionem ſecundùm Virtutem. Per quod ** vti Virum bonum conſortem Virtutis.* Itáne *trifariàm*? atqui bifaria tua eſt diuiſio, nec vltrà. Ipſa exempla peccant: & vbi notulas poſui, ſcito defectus eſſe, facilè è iam dictis explendos. Altera Diuiſio:

In Zenone.

BONORVM alia

- I. *In Animo*: vt *Virtutes*, *Boni habitus*, *& laudabiles Actiones.*
- II. *Extra eum*: vt *Amici*, *Diſcipuli*, & ſimilia.
- III. *Neutra*: vt *Viri probi*, *& virtutes adepti.*

Hæc quoque Diuiſio ex Stobæo, & Sexto: itemq́ue exempla. In iſtis variare aliquid Laërtius videtur, præſertim in extremo: an explicare? Tu eum vide. Tertia Diuiſio, ſiue Sub-diuiſio:

BONORVN quæ IN ANIMO, alia

- I. *Affectiones eſſe*: vt *Virtutes omnes.*
- II. *Habitus, non affectiones*: vt *Studia.*
- III. *Neutra*: vt *Actiones ſecundùm Virtutem.*

Hæc

Hæc in Stobæo: iterùm Laërtius aliter, & in ordine aliquid turbat. Τῶν, inquit, περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν τὰ μέν εἰσιν ἕξεις, τὰ δὲ διαθέσεις, τὰ δ' οὔτε ἕξεις οὔτε διαθέσεις. διαθέσεις μὲν, αἱ ἀρεταί. ἕξεις δὲ, τὰ ἐπιτηδεύματα. οὔτε ἕξεις, οὔτε διαθέσεις, αἱ ἐνέργειαι: *Bonorum in animo alia ſunt Habitus, alia Affectiones* (ſiue quis mauult, *Conſtitutiones*) *alia Neutrum. Conſtitutiones, Virtutes; Habitus, Studia; Neutrum, Actiones.* Quarta Diuiſio:

B O N O R V M alia:
- I. *Finalia*, Græcè τελικὰ: vt *Gaudium, Fiducia, & ex Virtute actiones.*
- II. *Efficientia*: vt *Prudens vir, & Amicus.*
- III. *Vtrumque*: vt *Virtutes omnes.*

Ita Stobæus: & cum eo Cato apud Ciceronem. *Sequitur illa diuiſio, vt Bonorum alia ſint ad illud Vltimum pertinentia (ſic enim appello, quæ τελικὰ dicuntur) alia autem Efficientia, quæ Græci ποιητικὰ; alia Vtrumque. De Pertinentibus, nihil eſt Bonum, pręter Actiones honeſtas; de Efficientibus, nihil pręter Amicum; ſed & Pertinentem & Efficientem, Sapientiam volunt eſſe. Nam quia Sapientia eſt conueniens Actio, ex illo Pertinenti genere eſt; quòd autem honeſtas Actiones affert & efficit, ideò Efficiens dici poteſt.* III. De Finib. Diſcrimen aliquod in exemplis vides: præſertim vltimo. ſed nempe Sapientia Virtus eſt, & contrà. Rationem etiam illam Tullianam ex Stobæo licet illuſtrare: Αἱ δὲ ἀρεταὶ πᾶσαι καὶ ποιητικά ἐστιν ἀγαθά, καὶ τελικά. καὶ γὰρ ἀπογεννῶσι τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ συμπληροῦσι, μέρη αὐτῆς γινόμεναι: *Virtutes omnes ſunt Efficientia & Pertinentia Bona. Efficientia, quia gignunt faciuntque Felicitatem; Pertinentia, quia eam implent, cùm partes eius ſint.* In Laërtio hæc ipſa: ſed iterùm cum defectu, qui appâret inquirenti. In vltimis eſt (vt compendi faciam recitare:) Ποιητικὰ δὲ καὶ τελικὰ εἶναι ἀγαθά. * καθὸ γὰρ ἀποτελοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν, ποιητικά ἐστιν ἀγαθά. καθὸ δὲ συμπληροῦσιν αὐτὴν, ὥστε μέρη αὐτῆς γίνεσθαι, τελικά: *Efficientia & Finalia eſſe Bona.* * *Quatenus enim perficiunt Felicitatem, Efficientia eſſe: quatenus complent eam, vt eius partes, Finalia.* Inſerenda vox: ἀγαθά, ἀρετάς: *Virtutes.* Senecæ etiam locus eſt, qui huc faciat: *Sed vt remoueas illæ, quę aut Summa bona ſunt, aut ſummorum Efficientia*: & in iſto genere Virtutes habet. Epiſt. CIX. Ex hac igitur diuiſione lucem iſtis demus, & ſimul diſcamus,

 primò

primò & verè Bona non niſi Virtutes eſſe, alia ex communione. Ita Iuſtitia Bonum eſt, non quia Virtutem habet: ipſa eſt enim Virtus: ἀλλὰ τῷ αὐτὴν καθ' αὑτὴν (Clementis verba) καὶ δι' αὑτὴν ἀγαθὴν εἶναι: *ſed quòd ipſa per ſe, & ex ſe bona eſt.* Deinde ſecundariò, Iuſtum eſſe, Bonum; quia ex eâ manat participatque.
Epiſt. CXVII. Ideò ridere libeat quæſtiunculam in Senecâ: ***An verum ſit, quod Stoicis placet, Sapientiam Bonum eſſe; Sapere, Bonum non eſſe.*** Et ratiunculas dat, quas piget reponere. Quin tu & illi ſeriò loquimini, Bonum eſſe, quia adfine & conſors illius Boni? Prima diuiſio noſtra rem conficiet: pro meo quidem ſenſu. Satis de BONIS: etiam MALIS. quia eadem iſta inuerte, & quadrant omnia, *Definitiones, Diuiſiones, Exempla.*

DISSERT. XXIII.

Quæ Adiaphora, ſiue Neutra? quæ in iis Producta, & Reiecta? aliaque tenuiter inquiſita.

TRANSEO ad tertium membrum, quod NEVTRA continebat: id eſt, neque *Bona*, neque *Mala*. Hoc illud eſt, in quo confligunt & gradum conferunt Academici ac Peripatetici cum Stoicis: qui iſta ipſa BONA appellant, ſed modificantes, *Bona Corporis, aut Externa*: noſtri pernegant, nec niſi *Neutra, Media, Interiecta,* creberrimè *Indifferentia,* ea dicunt. Diligentiſſimè hanc partem percoluerunt: tum ob dictam pugnam, tum quia Ariſto Chius, Pyrrho & adſeclæ, aliam ἀδιαφο-
ρίαν *Indifferentiam*, inducebant: qui ita in ſolâ Virtute & Vitio
Cicero II. De Finib. & alii. omnia ponebant, vt rerum dilectu ſublato, *cetera pro nihilo haberent: & inter optimè Valere, & grauiſſimè Ægrotare, nihil prorſus dicerent intereſſe.* Idem in Pauperie, Opibus, aliiſque externis: quorum nihil eſſet alteri præ aut poſt-ponendum. Fatua, & tamen
Ibid. peruicax ſententia: contra quam etſi Cicero aiat *iampridem deſitum eſſe diſputari*; tamen poſt illum profectò vixit, imò floruit, & *Sexti Empirici* ſubtiles libri ſuper eâ exſtant. Quid, quòd Fauorinus Gallus philoſophus, Hadriani æuo, in hac ſectâ fuit?
Galen. cōtra. Acad. qui vſqueeò *Epochen produxit, vt negaret vel illud intellectu comprehendi, Solem eſſe.* Ob hos igitur & tales, Stoici *Adiaphora* curioſè

ri osè & ſubtiliter examinarunt: & varias Diuiſiones ac Diſcrimina dederunt. Iterùm te conuenio, indulge, & patienter, vel ſectæ & Senecæ cauſsâ, hæc audi. Primò notant,

ADIAPHORA bifariàm dici:
- I. *Quæ nec Bona, nec Mala ſunt: neque ad Felicitatem aut Infelicitatem conducunt.* vt *Sanitas*, *Opes*, *Gloria*, & ſimilia.
- II. *Quæ nec Appetitum, nec Declinationem mouent* (Græci ſignificanter, μήτε ὁρμῆς μήτε ἀφορμῆς κινητικά: vt *Pares in capite capillos habere, aut impares.*

Ita Laërtius, & Stobæus. At Sextus, *trifariàm* vult diuidi: & præter duos modos dictos, hunc inſerit: *Adiaphorum, ad quod quidem fertur Appetitio, ſed non magis ad hoc quàm illud. vt, Drachmis duabus poſitis charactere & nitore paribus, cùm alteram oporteat eligere & velim, non magis ad hanc quàm ad illam feror.* Parui hoc eſt: illud moneo, Senecam diſcrimina duo dicta tangere, atque ipſum inibi exemplum. *Eſt & horum, quæ appellamus Media, grande diſcrimen.* Epiſt. LXXXII. *Non enim ſic Mors Indifferens eſt, quomodo Vtrùm capillos pares habeas: Mors inter illa eſt, quæ Mala quidem non ſunt, tamen habent Mali ſpeciem.* Moneo ampliùs, de ſolo priore genere ſermonem nobis eſſe: id eſt, de iis, quæ Felicitatem, aut contrà, tangunt: quæque Græci dicunt, τὰ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν: Stob. *interiecta & media inter Bona Malaque.* Ad fines enim alterutrius veniunt, & ſpeciem eorum habent: re autem ipſâ, οὔτε ὠφελεῖ, οὔτε βλάπτει: Laërt. *neque iuuant, neque lædunt*: ergo verè ſunt *Neutra.* De his igitur videamus, iterumque diuidamus. Sunt enim

ADIAPHORA, alia
- I. *Secundùm Naturam*: vt *Sanitas*, *Robur*, *Senſuum integritas.*
- II. *Præter Naturam*: vt *Morbus*, *Imbecillitas*, *Mutilatio.*
- III. *Neutra*: vt *Imaginatio* talis, aut *Viſum.*

Iterumque: *Secundùm aut Præter Naturam*

ADIAPHORA, alia
- I. *In Animo*: vt *Ingenium.*
- II. *In Corpore*: vt *Sanitas.*
- III. *Extrà*: vt *Liberi.*

Ex his, *Animi* ſemper præferenda *Corporis*: & hæc iis, quæ *Extrà*. Iterùm autem, & præcipui vſus Diuiſio:

ADIAPHORA alia ſunt
- I. *Producta, quæ Æſtimationem habent*: vt *Ingenium, Sanitas.*
- II. *Reiecta, quæ Deæſtimationem*: vt *Stupor, Morbus.*
- III. *Neutra, quæ non hanc non illam*: vt *Digiti motus.*

Hæc ſunt illa olim celebrata Προηγμένα καὶ Ἀποπροηγμένα Zenonis. Has enim voces primus ille huic rei procudit & appoſuit: vt Differentiam inter ipſa Indifferentia aperiret. Quid enim? Mors & Vita eadem, aut æſtimatione eâdem? Opes & Inopia? Valetudo & Morbus? Igitur Stoico more diuiſit ſubtiliùs: & quæ-
III. De Finib. dam Προηγμένα dixit, Latinè Cicero *Producta* ſiue *Promota*, ad verbum; ad ſenſum, *Præpoſita* ſiue *Præcipua*. quia eminent, & in eligẽdo aliis anteponuntur. Aduerſa autem iſtis dixit Ἀποπροηγμένα, quæ idem Cicero (pro ſenſu, non pro voce) *Reiecta*. Cauſſa horum nominum, ex ipſo Zenone, hæc eſt. *Vt*, aiebat, *nemo*
Cic. ibid. *dicit in regiâ Regem ipſum quaſi productum eſſe ad dignitatem (id enim eſt* προηγμένον*) ſed eos qui in aliquo honore ſint, quorum ordo proximè accedit ad regium Principatum: ſic in vitâ, non ea quæ primario loco ſunt, ſed quæ ſecundo* προηγμένα *nominentur.* In Stobæo ipſa, niſi fallor, Zenonis verba: Οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν εἶναι προηγμένον, διὰ τὸ τὴν μεγίστην ἀξίαν αὐτὰ ἔχειν. τὸ δὲ προηγμένον τὴν δευτέραν χώραν καὶ ἀξίαν ἔχον, συνεγγίζειν πως τῇ τῶν ἀγαθῶν φύσει. οὐδὲ γὰρ ἐν αὐλῇ τῶν προαγομένων εἶναι τὸν βα-
* Ita hæc lego. σιλέα, ἀλλὰ * τὸν μετ᾽ αὐτὸν τεταγμένον: *Nulla Bonorum inter Producta eſſe. habent enim maximam dignitatem. At Productum ſecundum locum & dignationem obtinet, & quadamtenus Bonorum naturæ accedit. Nam nec in Aulâ Regem produci aut Promoueri dicimus, ſed eum qui proximum ab eo locum habet.* Quæ igitur ſunt iſta *Producta*? Laërtius breuiter: Προηγμένα, τὰ ἀξίαν ἔχοντα: Ἀποπροηγμένα, τὰ ἀναξίαν. *Producta, quæ Æſtimationem habent: Reiecta, quæ Deæſtimationem, ſiue Non-æſtimationem.* Itaque opponuntur. Cicero decla-
III. De Finib. rabit, in perſonâ Catonis: *Indifferentium alia Æſtimabilia eſſe, alia Contrà, alia Neutrum. Quæ æſtimanda; eorum in aliis ſatis eſſe cauſſæ quamobrem quibuſdam Anteponerentur: vt in valetudine, integritate*

ſenſuum,

ſenſuum, vacuitate doloris, diuitiis, gloriâ: alia autem, non eſſe eiuſmodi. Itemque eorum, quæ Nullâ æſtimatione digna eſſent, partim ſatis habere cauſſæ quamobrem Reiicerentur: vt dolorem, morbum, ſenſuum amiſſionem: partim Non. Atque hinc exortum eſſe illud, quod Zeno Προηγμένον, *contraque quod* Ἀποπροηγμένον *nominauit.* Diuiſio eſt clara, & magis è Stobæo. Τῶν ἀξίαν ἐχόντων, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀναξίαν ἐχόντων, ἃ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀναξίαν, ἃ δὲ βραχεῖαν. τὰ μὲν πολλὴν ἔχοντα ἀξίαν, προηγμένα λέγεσθαι· τὰ δὲ πολλὴν ἀναξίαν, ἀποπροηγμένα: *Æſtimabilium alia multam æſtimationem habent, alia pauxillam. Similiter Deæſtimabilium, alia multam non-dignationem, alia pauxillam. Quæ multam Æſtimationem, Producta dici: quæ multam Deæſtimationem, Reiecta.* Planè hæc cum Cicerone conſentiunt: an Cicero ipſe alibi ſecum? Nam ſcribit, item ex Zenonis ſcito: *Quæ nec Bona nec Mala ſunt, ex iis quædam Secundùm naturam dicebat; alia naturæ Contraria, alia Media ſiue Neutra. Quæ Secundùm naturam, ea Sumenda, & quadam Æſtimatione dignanda dicebat: contraque, Contraria. Neutra autem, in medio relinquebat, in quibus nihil ponebat momenti. Quæ eſſent Sumenda, ex iis alia Pluris eſſe Æſtimanda; alia Minoris. quæ Pluris, ea Præpoſita appellabat: Reiecta autem, quæ Minoris.* In his verbis vltimis palàm *Reiecta* (ea ſunt Ἀποπροηγμένα) ponit inter ea quæ *Secundùm Naturam*, quæ *Sumenda*, & *Æſtimanda*, etſi *Minoris*. Ego parùm hæc capio, & ſunt ex diametro prioribus aduerſa: tu vide. Fateor aliquid in Sexto pro hac mente videri, vt Latina quidem verſio eſt. nam Græca vidi numquam. Ibi iſta: *Stoici ex Indifferentibus alia aiunt* προηγμένα, *Promota ſiue Præpoſita: alia* ἀποπροηγμένα, *Remota ſiue Reiecta. Et illa eſſe, quæ ſufficientem habent dignitatem: vt Sanitatem, Diuitias. Iſta,* (Reiecta) *quæ non habent ſufficientem dignitatem: vt Paupertatem, Morbum. Neutra autem, vt eſt Extendere digitum aut contrahere.* Ita ibi quidem Sextus: an ſatis conſideratè, aut verè? Nam ſi illa *Reiecta*, quæ *pauxillam*, vt Stobæus, *dignationem habent*: quo numero Sexto eſt *Dolor*, *Morbus*: quid igitur quæ *Non-dignationem* habent? quæ illa, aut quo loco, quo titulo erunt? Nam *Dolor* & *Morbus* certè ſunt iſta, & *Contra naturam*, & *Reiicienda*. Itaque aliter, & veriùs alibi idem Sextus: *Præcipua eſſe, quæ ſatis habent dignitatis: Reiecta, quæ ſatis indignitatis.* Et vix ambigo, in priore eius loco in Græcis ita fuiſſe:

1. Academ.

Pyrrhon. III. cap. XXIIII.

Aduerſ. Mathem.

πολλὴν

πολλὴν ἀξίαν, & πολλὴν ἀναξίαν: aut quidem eſſe debuiſſe. De Cicerone igitur, ne aliis, ne ſibi, ne vero pugnet, videndum, an non & is locus vitioſus aut potiùs mutilus, & ad hanc ſententiam reformandus. Ego opinor. Sed quæ eſt hîc Ἀξία, vel Ἀναξία? Laërtius dupliciter definit: & poſterior nobis apta. Ἀξίαν εἶναι μέσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον: *Æſtimationem, eſſe mediam quamdam facultatem & vſum, conferentem aut conuenientem ad vitam ſecundùm naturam.* Et Deæſtimatio igitur, contrà. Verti *Æſtimationem*, & ita, vt notare potuiſti, Cicero: at Seneca noſter *Pretium* hoc dicit. Ita enim alibi: *Indifferentia habere in ſe aliquid Pretij, & eſſe alia aliis potiora.* Iterumque: *Corporum bona, in totum non ſunt Bona. his Pretium quidem aliquod erit, ceterùm Dignitas non erit.* Non ecce vertere voluerunt *Dignitatem*, etſi poterant: quam propriam verè Bonorum, id eſt Virtutis, aſſeruerunt. Sunt autem hæc ipſa *Producta* & *Reiecta*, quæ aliter *Commoda* & *Incommoda* Latini dixerunt: Græci εὔχρηστα & δύσχρηστα. Seneca: *Alia eſt Commodorum conditio, alia Bonorum. Commodum eſt, quod plus Vſus habet, quàm moleſtiæ: Bonum eſt ſincerum, & ab omni parte innoxium.* Nota de *Vſu*, & ad Græcam illam vocem adſpectum. Cicero Cauſſam nominis paullò aliam ſuggerit: *Res quas nos* (Academici) *Bonas dicimus, Zeno conceſſit, vt haberentur aptæ, habiles, & ad naturam accommodatæ: faterique cœpit ſapienti* COMMODIVS *eſſe, ſi ea quoque habeat.* Seneca de iiſdem iterùm: *Commoda ſunt in vitâ & Incommoda, vtraque extra nos.* Quid ais? *extra nos*, ergo illa *Corporis*, Commoda non ſunt? Sunt herclè. ſed *extra nos*, id eſt Animum, primam & pænè totam noſtri partem. Iterumque idem: *Bona illa ſunt vera, quæ Ratio dat: cetera, opinione Bona ſunt. Itaque Commoda vocentur, & vt noſtrâ linguâ loquar, Producta.* Vides palàm, eadem cum Productis eſſe. Ciceronem adde: *Commoda & Incommoda. ita enim* εὐχρηστήματα *&* δυσχρηστήματα *appello.* Et quare ea ſic Zeno? quia χρείαν, *Vſum*; non autem ὠφέλειαν, *Vtilitatem*, habent. Plutarchus Zenonios irridens: Ληπτὰ καὶ οὐκ αἱρετά, οἰκεῖα καὶ οὐκ ἀγαθά, καὶ ἀνωφελῆ μὲν, εὔχρηστα δέ: *Sumenda, non Expetenda; Apta naturæ, non Bona; Inutilia, tamen Commoda.* Vbi ampliùs obſerues Stoicorum in vocibus cautionem aut dilectum: & *Sumi* Indifferentia, non *Expeti*: quod eſt Virtutis. Cicero: *Quæ illi* (Academici) *Bona dicerent,*

Prapo-

De Vit. Beat. cap. XXII.

Epiſt. LXXXVII.

IIII. De Finib.

Epiſt. XCII

Epiſt. LXXIIII.

III. De Finib.

IIII. De Finib.

Præpoſita eſſe, non Bona: & Sumenda potiùs, quàm Expetenda. Iterùm: *Duo nobis opera pro vno Stoici reliquerunt, vt alia Sumamus, alia Appetamus.* Iterumque: *Valetudinem bonam Expetendam negant eſſe, Eligendam dicunt.* Seneca ex hac formulâ locutus: *Sumpturum me, ſi detur Electio, Sanitatem & Vires.* Non locutus alibi: *Commoda tamen illa eſſe, & Expetenda, non negamus.* Minimè verò *Expetenda*: & Stoici tui culpent. Cicero planiſſimè: *Itaque illa* (Commoda) *non dico me Expetere, ſed Legere: nec Optare, ſed Sumere: contraria autem, non Fugere, ſed quaſi Secernere.* A Stobæo etiam hîc aliqua lux. qui vniuersè profert, πάντα τὰ κατὰ φύσιν, ληπτὰ εἶναι· πάντα τὰ παρὰ, ἄληπτα: *Omnia* (Indifferentia) *quæ ſecundùm naturam, Sumenda eſſe: quæ contra, non Sumenda.* ſiue vt Cicero, *Reiicienda.* Ita enim de iiſdem Stoicis: *Exſilium & publicationem bonorum, Reiicienda eſſe, non Fugienda.* Suprà dixit, *Secernenda.* Zeno ipſe, apud Athenæum, τὴν μὲν εὐχὴν (ita legendum, non ἀρχὴν) αὐτῶν καὶ φυγὴν ἀπεῖπε: *Optationem aut Fugam iſtorum abdicat*: quid ergo? τὴν χρῆσιν προηγουμένως (ſic item leges) ποιεῖσθαι περιστάσει, ὅπως ἀδεῆ καὶ ἀθαύμαστον πρὸς ταῦτα διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἔχειν: *vti illis cum iudicio & antecedente notitiâ iubet, & metus aut admirationis expertem animum erga talia habere.* Plura hæc poſſim: ſed dic ore libero, an iamnunc non faſtidis? non, inquam, tenuia hæc, aut & * περίεργα tibi viſa? AVD. Si verum amas, viſa. Et ô graues illos Zenonas & Cleanthas, per hæc dumeta incedere, & in his verborum, vt ſic dicam, præſtigiis hærere? Quid enim aliud, quàm nominum quædam prœlia, ne dicam illudia, iſta ſunt? Non *Bona*, ſed *Producta*: non *Mala*, ſed *Reiectanea*. In re igitur conſentis? eodem loco & pretio, quo alij, habes? Verba verſas & diſſimulas, ſed ægrè expedis, & flexu ad eamdem metam venis. Cicero ſæpè hoc iis obiicit: & noſter etiam Auguſtinus: qui hæc omnia *verborum certamini, non rerum examini, cenſet deputanda.* Meo animo, iſta ſi non fidem, grauitatem ſectæ detrahunt; & vellem abſtinuiſſe.

Ibid.
Ibid.
Epiſt. xcii.
IIII. De Finib. in extremo.
Lib. VI.
* Curioſa & ſuperuacua.
IX. De ciuit. c. IV.

DISSERT. XXIIII.

Non eſſe has Logomachias, aut Periergias: & ad rem voces iſtas facere, idque obiter oſtenſum.

LIPS. Quid ſi & ego temperaſſe velim? nimia acumina non amo: ſed temperaſſe, non abſtinuiſſe. Mihi tamen ad rem facere videntur ipſa hęc verba, & aut frænum cupidini, aut ſtimulum dare. Nihilne intereſt, vtrùm *Bona*, an *Producta* appellem? Si *Bona*; incitor, & præſumo iam appetenda. Sin autem *Producta*; diſco fines Boni tangere, ſed iudicio debere induci. Ipsâ voce igitur admoneor, non nimis & ſtatim inhiare. Idem in iis, quæ *Mala* vulgò dicunt, ipſi *Reiecta*: intelligo non nimis fugienda eſſe; & interdum, ſi Virtutis in iis materies, appetenda. Ciceronis illa non audio: *Qui doces paratiorem me ad contemnendam pecuniam fore, ſi illam in rebus Præpoſitis, quàm ſi in Bonis duxero? fortioremque in patiendo dolore, ſi eum aſperum & difficilem perpeſſu, quàm ſi Malum dixero?* Imò doceam hoc, Cicero: & verba incitamentum animis dant, aut coërctionem. Eadem etiam doctrinam. quo enim fine alioqui nomina, niſi vt res intelligatur? Et benè Plato ea rerum δηλώματα, *notificationes* eſſe dixit. Itaque idem ait: Ὀνόματος ὀρθότης ἐςὶν αὕτη, ἥ τις ἐνδείξεται οἷον ἐςι τὸ πρᾶγμα: *Nominis rectitudo illa eſt, vt qualis res ſit, oſtendat.* Quid tu igitur mihi Bona appellas, quæ nec te iudice planè talia ſint? mala eſſe poſſint? Zeno vitauit, & *Media* dixit, & oſtendit à Virtute aut Vitio, ab Vſu vel Abuſu, decus aut dedecus iis aduenire. *Omnis enim res*, ait Seneca, *quod non habuit decus, addità Virtute ſumit. Cubiculum lucidum dicimus, quod idem obſcuriſſimum eſt nocte. Dies illi lucem infundit, nox eripit: ſic iſtis, quæ à nobis Indifferentia dicuntur, diuitiis, viribus, honoribus, regno: & contrà, morti, exſilio, malæ valetudini, dolori, Malitia aut Virtus dat Boni vel Mali nomen.* Itaque diuitiis malè vtor? malæ fiunt: benè? bonæ. Sed hoc etiam diſco, rem tam ambiguam cautè cuſtoditeque habendam. Nimias non appetam, quia vt ferrum facilè ad rixas aut pugnam irritat, ſic ad vitia opes. Impediunt etiam, & velut ſarcinæ aut laciniæ ſunt ituris ad Bonam mentem. Socrates olim: Αἱ μὲν ποδήρες ἐσθῆτες τὰ σώματα, αἱ δὲ ὑπέρμε-

IIII. De Finib.

In Cratylo

Epiſt. LXXXII.

ζοι

τοι ἀξιουσίαι τὰς ψυχὰς ἐμποδίζουσι: *Veſtes longæ & talares corpora, opes autem nimiæ animos impediunt.* Bona ſimilitudo, & Apuleio placuit concinnè vſurpare: *Fortunam, velut tunicam, magis concinnam, quàm longam probare.* Itaque ſapiens habet, non adſeruat: & verè χρήματα, non κτήματα ea facit. Sed nec ab illis ſe æſtimat: dumtaxat, ſi Mens bona adeſt, dixerit, Apolog.

Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει:
Beatus eſt, qui Mentem & vnà Opes habet.

Imò beatus, qui ſolam etiam Mentem habet: etſi cum eâ & illas mallet. Neque enim *Eligere* ab eo amouemus, *Appetere* tantùm damnamus. Nam ille quidem opes, vires, honores, *totum Fortunæ regnum deſpiciet: ſed ex illo tamen, ſi dabitur electio, molliora ſumet.* Idem fortiter & ex animo clamabit: Sen de Vit. beat. c. xxv.

Laudo manentem. ſin celeres quatit
Pennas, reſigno quæ dedit, & meâ
Virtute me inuoluo, probamque
Pauperiem ſine dote quæro.

Audis? dotem habeat Virtus, non habeat, ipſam ambit & amat: nec accedere ei aut decedere per externa quidquam putat. Ad hæc talia animis imprimenda, ne vitio Zenoni vertatur nomina appoſita inueniſſe, & quæ oſtendant aut liberent à populari errore. Diffundi iſta poſſint, dies contrahit: & ecce, dum loquimur,

——ἥλιος κατέδυ, καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθε:
Jam ſol occidit, & venêre crepuſcula noctis.

Vale & vade igitur; cras, ſodes, redi.

I. LIPSI MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM LIBRI TERTII

DISSERTATIO PRIMA.

Ingreſſio ad Sermonem. Aliquid contra Spem & Metum: ad Decreta deinde tranſitus factus.

AVD. Numquid pergimus in Sapientiæ hac viâ? Valdè opus eſt, & cottidie audimus quæ turbent aut deiiciant, niſi ab illâ firmemur. LIPS. Quæ tu iterùm triſtia, ô cum Homero, * μάντι κακῶν? AVD. Nam anteà bellum fuit, nunc & rebellio acceſſit: ac miles noſter ius fasque imperij omne exuit & calcauit: audiſtin? Annibal in ſomniis olim *Serpentem* vidit, qui *Vaſtitatem Italiæ* denunciabat: ego vigilans meæ Belgicæ hanc ipſam. Quo loci ſumus Lipſi? - *quam prendimus arcem*? LIPS. Hanc Philoſophiæ, vt aiebas: in quam pedem cœpimus ferre. Quo enim alio fine & fructu, niſi vt in hæc talia nos firmet? Pythagorás olim (cuius ego ſingula Sententiarum fruſta, gemmas habeo:) ille inquam ſcitè: Ὥσπερ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων. οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλῃ: *Sicuti Medicinæ nullus vſus fructusque eſt, morbos à corporibus non depellentis; non item Philoſophiæ, niſi vitia ab animo.* Et quæ vitia? cùm alia, tum præcipuè eorum fomites aut fontes: *Spem* & *Timorem*. Alternis inter hæc iactamur, auidi ſemper aut trepidi: & à caſibus Fortunæ ſuſpenſi. Benè Seneca: *Stulti vita ingrata eſt, trepida eſt, tota in futurum fertur.* Quare ingrata? præſentia enim aut præterita in numerum aut lucrum non veniunt: nec ſiſtimus, ſed ſemper

*vates malorum.

Stob. Ser. LXXX.

Epiſt. XV.

per prominemus. Quare trepida? quia & *maiora vero timemus*; *& ante quam timenda, timemus.* Permittimus deinde nos affectui, nec Ratione vllâ reuocāte, auferimur: & *ſic vertimus terga, quemadmodum illi, quos puluis motus fugâ pecorum exuit caſtris.* Quid ergo? inquies. nihil prouidebo, aut præcipiam? Non hoc ſuadeo. Timere te, non prouidere veto; vexari, non vitare. Imò verò hac ipsâ ad Securitatem te viâ ducam: quam videor præcluſiſſe. *Si vis omnem ſolicitudinem exuere, quidquid vereris ne eueniat, euenturum vtique propone, & quodcumque illud eſt malum, tecum ipſe metire, & timorem tuum taxa.* Audis? timorem tuum exues, omnia timendo. Sed addidi, *metiendo* etiam & *taxando*. Nam quale illud eſt, quod eueniet? verum, an imaginarium malum? Si verum; in me eſt fugere, nec inuitus ad Vitium impellar. Sin autem à Fortunâ aliquid, & iſta vulgi mala: iam heri didicimus, Mala hæc non eſſe. AVD. Didicimus: ſed re & effectu exſerere, & ſic ſe gerere, ô Herculis ille labor! LIPS. Socratis, & qui eum ſequi volunt. Cur autem non facias? Non enim vt aues, quæ canere aut loqui doctæ nihil vltra voces ſciunt: ſic nobis Philoſophia diſcenda aut habenda. Apage. ſed illa animo induenda eſt: atque etiam *circumdanda eſt, velut inexpugnabilis murus, quem Fortuna multis machinis laceſſitum non tranſit.* Antiſthenes olim hoc monebat: Τείχη κατασκευαστέον ἐν τοῖς ἡμῶν ἀναλώτοις λογισμοῖς: *Muros conſtruendos in animi noſtri ſenſibus, nulla vi expugnandis.* Et quos muros? illos *Decretorum*, de quibus heri diximus: quæ ſi benè imbibis, ſeruas, exerces, Dij boni, quid te leuium iſtorum lædat? In theatris ille cum plauſu dixit:

——— nam ſi Regnum à me Fortuna atque Opes
Eripere quiuit, at Virtutem non quiit.

Et vides generoſas, &, vt ſic dicam, Stoicas voces etiam in vulgus cadere, & excipi ac probari? Quæ igitur in nobis, & manu noſtrâ ſunt, curemus: hæc alia, quid niſi Deo permittamus? Et fidenter quidem permittamus. Nam cum Socrate, τόδε γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἓν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι: *illud mihi aptè dictum videtur, Deos eſſe noſtrum curatores, & nos velut poſſeſſionem aliquam Deorum eſſe.* An igitur ſua, imò ſuos neglegant? Confide, & certum animi robur indue aduerſus hæc incerta. Quid ſi ad Spem etiam

Sen. Epiſt. XIII. — Ibid. — Epiſt. LXXXXI. — Sen. Epiſt. LXXXII. — Laërt. — Plato in Phædone.

Plut. Sympoſ. IIII. cap. IIII. te vocem? Philoſophi olim fuêre, qui *omnia in iſtâ ponebant*, eamque συνεκτικώτατον εἶναι τοῦ βίου *cenſebant : continere maximè & conſeruare vitam :* ideoque *Elpiſtici* Græcè ſunt dicti. Neque deſtrictè ſectam damnem : ſi non ſola Spes, & ſemper admittenda, ſed cum Metu vtiliter temperetur. Sen. III. Quæſt. Nat. *In ſecundis nemo confidat, in aduerſis nemo diffidat : alternæ vices ſunt rerum.*

Manilius. *Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrimæque ſequuntur*
Vota, nec in cunctis ſeruat Fortuna tenorem.

Noſſe & attendere hanc inconſtantiam, conſtanti etiam viro dignum, & ab eâ in Decreto illo firmari, SEQVI DEVM. Sed quid in Publicis moramur? an non magis è re noſtrâ, ad nos redire? Socratis perpetuum monitum:

Ὅ,ττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται:
Quid propriâ tibi in æde Boniq́ue Maliq́ue geratur.

Hoc iubebat attendere, in vnâ eâ curâ curioſum eſſe. Faciamus, & ad *Decreta* noſtra redeamus : quorum *Radicem* heri vidimus & *Truncum*. Iam ex iſto ecce *Rami* & *Ramuli* adſurgunt, mirâ ſerie nexi. Proprium hoc Stoicorum, vincire omnia, & quaſi anulos nectere in catenâ : vt non ordo ſolùm, ſed ſequela & cohæſio ſit rerum. V. De Fin. Tullij ſuper eâ re iudicium : *Hercules fatendum eſt quod ſentio :* MIRABILIS *eſt apud Stoicos* CONTEXTVS *rerum. Reſpondent extrema primis, media vtriſque, omnia omnibus. Quid ſequatur, quid repugnet, vident : & vt in Geometriâ, prima ſi dederis, danda ſunt omnia.* Hæc cauſſa, cur apud eumdem Cato III. De Finib. *Conſectaria* appellet. *Conſectaria me*, inquit, *Stoicorum breuia & acuta delectant.* quia nempe mutuò ſeſe conſequuntur, & deuincta hærent : ipſum illud grande argumentum Veritatis. Nam falſa diſcordant. Sed ad rem eamus.

DISSERT. II.

Diſtinctio Decretorum. Contra Paradoxa aliquid, & pro iis.

DEcreta igitur duplicia reliqua mihi video, *Paſſiua* & *Propria* : vt ſic diſtinguam, docendi cauſsâ, & appellem. Priora illa, quæ paſſim in philoſophantium ſcholis ferè obtinent. iſta, quæ peculiaria huic ſectæ, & habent contradictionem.

nem. Illa, nec lucem nec probationem noſtram valdè deſiderant: ideoq́ue tutò ſeponam. Iſta vtrumque poſcunt, & præuaricer in ſuſceptâ cauſsâ, ſi omittam. Arx enim, vt ſic dicam, Stoicorum eſt in iſtis. Nam decantata illa *Paradoxa* intellego: quæ ita ipſi Stoici dixerunt, non (vt Plutarchus obiicit) *μετ' εὐκολίας* De cõmun.
δεχόμενοι τὴν ἀτοπίαν, *ſponte & vltrò confeſſi abſurditatem*: ſed quia Notion.
præter opinionem multorum ſunt, & audita nouitatem vel admirationem habent. A quo effectu Cicero *Mirabilia*, vel *Admirabilia* vertit. *Mirabilia Stoicorum*, inquit, *quæ Paradoxa nominantur.* Alibi: *Paradoxa Stoici, nos Admirabilia dicamus.* Neque aliter vertit: at Seneca *Inopinata*, aptè ſanè ad verbum, ſiue ſenſum. *Illa quæ videmur*, inquit, *Inopinata omnibus dicere, Paradoxa Græci vocant.* Sunt igitur præter opinionem, at non veritatem, vt in re videbis. AVD. Illáne te dicere, quæ vulgò iactantur, imò & ridentur, *Solum ſapientem regem, diuitem, pulchrum*: & hæc iſta? LIPS. Hæc iſta, & plura. AVD. Atqui Cicero iam ea exſecutus eſt: & ne ſic quidem approbauit. Quid approbaret? fatetur ipſe vt *Leuia vina eſſe: quæ magis guſtata, quàm potata delectent.* Iterumq́ue alibi: *Magnificè primò dici, conſiderata minùs probari.* Quid ita? quia aut falſa palàm ſunt, ſi in formulâ manes: ſin ab eâ declinas, vulgatum aliquid, neque magnum, dicis. Ipſe hoc tuus Seneca agnoſcit: apud quem aliquis ad Stoicos: *Magna promittitis, & quæ ne optari quidem, nedum credi poſſint. Deinde ingentia locuti, cùm negaſtis pauperem eſſe Sapientem; non negatis ſolere illi & ſeruum, & veſtem, & tectum, & cibum deeſſe. Cùm Sapientem negaſtis inſanire; non negatis & alienari, & parum ſana verba emittere, & quidquid vis morbi cogit, audere. Cùm Sapientem negaſtis ſeruum eſſe; iidem non itis inficias, & venum iturum, & imperata facturum, & domino ſuo ſeruilia præſtiturum miniſteria. Ita ſublato altè ſupercilio, in eadem quæ ceteri deſcenditis, mutatis rerum nominibus.* Audis, Lipſi, ipſum illum noſtrum doctorem? & pro eius hac mente iterùm Cicero: *Paradoxa, primâ ſpecie admirationem, re explicatâ riſum mouent.* Itaque ſunt velut gryphi, qui per luſum proponi ſolent & inuolui, tum explicari. Ac tui quidem iudicij res eſto: ſed tamen vide, an non melius cum Plutarcho, hæc omnia *εἰς τὴν τῶν ἑώλων καὶ ψυχρῶν ἀγορὰν*, De cõmun.
in euanidorum ac frigidorum claſſem, abiici ac relegari. LIPS. Duo Notion. adu. Stoic.
vide-

IV. Acad. — IV. De Fin. — Ep. LXXXI. — IV. De Finib. — Ibid. — De Conſtant. Sap. cap. XII. — IV. De Fin.

videris dixiſſe, cur ego abſtineam de his dicere: quòd & Cicero iam fecit, & fruſtrà etiam fecit: tum quia in re, calcanda magis hęc videntur, quàm attollenda. Quod ad prius, breuis & vera reſponſio: Ciceronem pauca è multis (ſex in vniuerſum) nec ea præcipua tractaſſe. Oratorio etiam quodam more tractaſſe: quod aliter ſolet, & debet fortaſſe, in his Scholis. Ad alterum, ipſis rebus magis mox reſpondero, quàm verbis. Quid enim communiter ea dilaudem vel approbem? per ſingula eundum eſt, & iudicij quadam lance examinanda & libranda ſunt. Pauca tamen etiamnunc ad illa tua non teſtimonia, ſed aduerſariorum conuicia, licet. Quid enim aliud Cicero aut Plutarchus, quàm Academici, id eſt ex profeſſo Stoæ noſtræ hoſtes? At ille ait, vt *leuia vina* eſſe. Leuia? acria & generoſa veriſſimè ego dixerim: atque vt illa frigus vel languorem ſtomachi; ſic hæc animi excitare, demiſſa. Nam guſtare, parum eſt: potare & demittere, inquam, opus, ſi vim & vigorem ſenſurus es talium Decretorum. Sed tum, inquis, vulgatum aliquid dicunt. Vulgatum? falſum eſt: omnia illorum ſupra vulgus: an non hæc, quæ ſupra philoſophorum etiam vulgus? Fatemur, ſiqua nimis elata, vel vt in fidibus intenta fuerunt, remitti interdum interpretatione, & ad concentum reduci: ſed tamen ita, vt ſublimia maneanr, & generoſo ſemper Honeſto purpurata. Chryſippus hoc animosè: Διὸ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τε μεγέθους, καὶ τοῦ κάλλους, πλάσμασι δοκοῦμεν ὅμοια λέγειν, καὶ οὐ κατ' ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν: *Propterea, ob excellentem & magnitudinem, & pulchritudinem, videmur* FABVLIS *ſimilia dicere, neque pro homine, aut humanâ iſtâ naturâ loqui.* Audin tu cōfeſſionem? *Gryphos* obiicis: iſte ſcit & *Fabulas* obiici: ſed & cauſſam veriſſimam addit. Magnitudo & pulchritudo rerum, atque vnà verborum eſt, quæ habet attonitos: ſed quos? viles nempe & ignauos, & qui à terrâ ſuâ non ſurgunt. Sunt enim παράδοξα μὲν, καθάπερ καὶ ὁ Κλεάνθης ἔλεγεν, οὐ μὴν παράλογα: *inopinata, vt Cleanthes aiebat, ſed non falſa.* Quòd ſi in verbis aliquid inuoluti vel ambigui; explicari, quæ inuidia eſt? Hoc eſt quod Seneca fatetur: *A conſuetudine quædam, quæ dicimus, abhorrent: deinde aliâ viâ ad conſuetudinem redeunt. Negamus iniuriam accipere Sapientem: & tamen qui illum pugno percuſſerit, iniuriæ damnabitur. Inſanire omnes Stultos dicimus: nec tamen omnes curamus elleboro.*

Apud Plut. De Cōtrar. Stoic.

De Benef. II. cap. XXXV.

boro. Item inter alia dicimus, Omnia eſſe ſapientis. Quid ergo? tuum & tuum tibi eripio? moderor, & communi etiam ſenſu ac conſenſu verum id oſtendo. Talia in aliis, ſingillatim mox daranda. Nec enim lubet diutiùs, vt in proluſione, ventilare: vnum Ciceronis teſtimonium, vbi ex animi ſententiâ, non pro Academico loquitur, addam. *Mihi*, inquit; *iſta Paradoxa quæ appellantur*, MAXIME *videntur eſſe* SOCRATICA, LONGEQVE VERISSIMA. Vis aliquid luculentius? vetera & à Socrate facit, id eſt ipſo Sapientiæ capite: & cum veritate ex aſſe conſentientia. Pleraque (non auſim, omnia) ita ſunt: videamus, & Præfat. in Parad.

—— *tu te dictis præbere memento*. AVD. Ne mone. non magis Telemachus, apud Homerum, illis Mineruæ. Contrà ſiquid dixi; id factum

Non tam certandi ſtudio, quàm propter amorem,

quòd diſcere aueo, & te audire.

DISSERT. III.

I. *Paradoxum poſitum, & explicatum, Sapientes omnes pares eſſe.*

DIXIMVS igitur, omiſſis *Paſſiuis* ſiue *Communibus*, *Inopinata* hæc *Decreta* explicatum à nobis iri: idque eo ordine, quo quidque eorum *Trunco* ſuo (lubet enim non abire ab hac imagine) proximè adhæret. Vt ex ipſo grandiores primò *Rami*, tum *Ramuli* ex iſtis adſurgunt & enaſcuntur: ſic *Decreta* maiora, & ex iis minuſcula video ſuboriri. Illa igitur præmittam, & in confuſis etiam ordinem aut eruam aut inſtituam, quà poteſt. Primum *Paradoxum* eſto, *Sapientes inter ſe pares*: quod Academiæ & Lycéo oppoſitum ſcito. Origo proxima illià *Trunco*, *Solum Honeſtum Bonum eſſe*: vt iam videbis. Ego ita effero, duce Senecâ noſtro: *Quicumque fuère Sapientes, pares erunt & æquales*. Cicero paullò aliter: *Sapientes omnes ſummè beatos eſſe*. In idem conuenit. qui enim in ſummo omnes ponit, hoc ipſo in æquali. Noſter: *Inter cetera, hoc habet boni Sapientia: nemo ab altero poteſt vinci, niſi dum aſcenditur. Cùm ad ſummum perueneris, paria ſunt. Non eſt incremento locus, ſtatur. Numquid Sol* Epiſt. LXXIX. IV. De Finib. Epiſt. LXXIX.

magnitudini ſuæ adiicit? numquid Luna, vltrà quàm ſolet, procedit? Maria non creſcunt, Mundus eumdem habitum ac modum ſeruat. Extollere ſe, quæ iuſtam magnitudinem expleuere, non poſſunt. Pulcherrimè, vt ſemper, & à cæleſtium etiam exemplo. Sed ætiologia ipſa eſt in primario Decreto, quod dixi, *Honeſtum ſolum Bonum eſſe.* Si enim ita; ergo ſolum Beatum facit: ſi Beatum, ergo per-
v. De Fin. fectè, & vt nihil deſit. Nam Cicero hoc rectè: *Quid minùs probandum, quàm eſſe aliquem Beatum, nec ſatis Beatum? Quod autem ſatis eſt, eò quidquid acceſſerit, nimium eſt: at nemo nimiùm Beatus*
Epiſt. LXXXIIII. *eſt, & nemo Beato Beatior.* Et noſter doctor: *Illud abſurdum eſt, quod dicitur* (ab Academicis) *Beatum futurum vel ſolâ virtute, non autem perfectè Beatum: quod quemadmodum dici poſſit, non reperio. Beata enim vita Bonum in ſe perfectum habet, inexſuperabile: quod ſi eſt, perfectè Beata eſt.* Et ſtatim: *Quemadmodum Summum adiectionem non recipit (quid enim ſupra Summum erit?) ita nec Beata quidem vita, quæ ſine Summo bono non eſt.* Pluſcula ibi, & vide. Sed tria ecce hîc opponi poſſunt, & ſolent: aut ab ipſo *Bono* eam creſcere, aut à *Tempore*, aut ab *Vſu.* Singula videnda, & reiicienda ſunt. Non à Bono, ſi in Virtute ponis: quia illa non in-
In Zen. tenditur aut creſcit. Laërtius inter ſcita Stoica: Δοκεῖ δὲ πᾶν ἀγαθὸν ἐπ' ἄκρον εἶναι αἱρετὸν, καὶ μήτε ἄνεσιν μήτε ἐπίτασιν δέχεσθαι: *Videtur iis omne Bonum in ſummo expetendum; neque remiſſionem aut intentio-*
Ep. LXXI. *nem ſuſcipere:* Seneca: *Sapientia perſuadebit, vnum Bonum eſſe quod Honeſtum eſt. hoc nec* REMITTI *nec* INTENDI *poſſe, non magis quàm regulam, quâ rectum probari ſolet: quam ſi flectes, quidquid ex illa mutaueris, iniuria eſt recti. Idem ergo de Virtute dicemus: & hæc recta eſt, flexuram non recipit, rigida eſt, ampliùs intendi non poteſt.* Et paul-
Ibid. lò antè: *Idem eſſe dicebat Socrates Veritatem, & Virtutem: quomodo illa non creſcit, ſic nec Virtus quidem. Habet numeros ſuos, plena*
v. De Fin. *eſt.* Itaque Cicero benè concludit: *In Virtute ſolâ & Honeſto cùm ſit Bonum poſitum: cùmque nec Virtus, vt placet Stoicis, nec Honeſtum creſcat: cùm id augeri non poſſit, in quo vno poſitum eſt Beatum eſſe: qui poteſt eſſe quiſquam alius alio Beatior?* Æquales ergo omnes ab hac parte. At enim Naturalia vel Externa bona accedent, &
Sen epiſt. LXXIX. augebunt. Antè hæc remouimus: & nunc breuiter. *Alius fortaſſe erit affabilior, alius expeditior, alius in eloquendo promptior: ſed illud de quo agitur* (Bonum verum) *quod Beatum facit, æquale erit in om-*

in omnibus. Accedant omnia illa Externa, nihili ſunt præ Virtu-
te: *& vt obſcuratur & offunditur luce Solis lumen lucernæ; & vt* Cato apud
interit magnitudine maris Ægæi ſtilla muriæ; & vt in diuitiis Cræſi, Cicer. III. De Finib.
*teruncij acceſſio; & gradus vnus in eâ viâ, quæ eſt hinc in Indiam: ſic
cùm ſit is Bonorum finis, quem Stoici dicunt, omnis iſta rerum in cor-
pore ſitarum æſtimatio, ſplendore Virtutis & magnitudine, obſcuretur,
obruatur, atque intereat neceſſe eſt.* At enim *Tempus* ipſum igitur,
quo fruar illo Bono, non adiiciet? non ero Beatior multos annos
in poſſeſſione Virtutis, quàm ſi dies aut paucu las horas? Id quo-
que negant. Seneca: *Summum Bonum nec infringitur, nec augetur:* Epiſt.
in ſuo modo permanet. vtcumque Fortuna ſe geſſit, ſiue illi ſenectus lon- LXXIIII.
*ga contigit, ſiue citra ſenectutem finitum eſt, eadem menſura Summi
Boni eſt, quamuis ætas diuerſa ſit.* Imagine deinde hoc declarat:
*Vtrùm maiorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium eius perti-
net, non ad formam: licet alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris,
& in eum, in quo ſcriptus eſt, puluerem ſolueris; in eadem vterque
formâ fuit.* Iterumque vniuersè: *Quod rectum eſt, nec magnitudine
æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, quàm contrahi
poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero, in quantum voles,
corripe, & in* VNVM DIEM *coge; æquè honeſta eſt.* Cicero pariter: II. De Fin.
*Qui Bonum omne in Virtute ponit, is poteſt dicere, perfici Beatam vi-
tam perfectione Virtutis. negat enim Summo Bono adferre incremen-
tum diem.* Et diffuſiùs apud eum Cato: *Recta effectio, item* Con-* III. De Finib.
uenientia, denique ipſum Bonum, quod in eo poſitum eſt vt naturæ con- * De quâ
ſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Vt enim Opportunitas non lib. II.
ſit maior productione temporis; ſic hæc, de quibus dixi, non fiunt tem- Differt. XV.
*poris productione maiora. ob eamque cauſſam Stoicis non videtur opta-
bilior, nec magis expetẽda Beata vita ſi ſit longa, quàm ſi breuis: vtun-
turque ſimili. Vt ſi cothurni laus ſit, ad pedem aptè conuenire: neque
multi cothurni paucis anteponerentur, neque maiores minoribus: ſic
quorum omne Bonum Conuenientiâ atque opportunitate finitur, nec
plura paucioribus, nec longinquiora breuioribus anteponentur.* Iterum-
que noſter Seneca, aduerſum Academicos: *Dicam quid ſit, ex quo* Epiſt.
veniat hic error (diſcriminandi Beatitudinem:) *neſciunt Beatam* LXXXV.
*vitam vnam eſſe. In optimo illam ſtatu ponit qualitas ſua, non magni-
tudo. Itaque in æquo eſt longa, & breuis; diffuſa, & anguſtior; in mul-
ta loca parteſque diſtributa, & in vnum coacta.* Plura addit: vide.

De Commun. Not. Plutarchus hoc ipſum ita, in Stoicis ſcitis, quæ carpit: Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος οὐκ αὔξει προσγινόμενος· ἀλλὰ κἂν ἀκαρές τι ὥρας γένηται φρόνιμος, οὐδενὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῶν τὸν αἰῶνα χρωμένου τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιοῦντος: *Quòd Bonum Tempus non augeat, ſi accedat: ſed ſiquis vel punctiſtitium horæ prudens fuerit, nulli conceſſurum in felicitate, qui vel longiſſimum æuum virtute ſit fruitus, & beatè in eâ vixerit.* Carpit hoc ipſum, inquam, Plutarchus: ſed quid mirum? nam ille inter eos, qui ex profeſſo contrà ſentiunt, & docent: de quibus iam addam. Nam de *Tempore* iſtud, ferè conuenit cum *Vſu*: etſi diſtinxi. An igitur nec ab *Vſu* augetur Felicitas? Adſerunt alij: & iam olim Pythagoréi. Ex quorum ſcholâ Archytas definit εὐδαιμονίαν, χρῆσιν ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ: *Felicitatem, Vſum virtutis, idque cum Succeſſu.* Ecce, non Vſum ſolum, ſed Succeſſum requirit: & valdè Felicitatem ad Externa porrigit ac nectit. Quis enim εὐτυχίαν illam ſibi ſpondeat? imò addit: Τὰν ἀρετὰν μὲν καὶ ἐπιστάμαν ἐν ἡμῖν εἶμεν, τὰν δὲ εὐτυχίαν οὐκ εἶμεν: *Virtutem & Scientiam in nobis, ac noſtrâ poteſtate, eſſe; Succeſſum, non eſſe.* Quod verè dicitur: ergo & illud, nec Felicitatem in nobis eſſe, pro Scholæ eius mente. Quid autem Ariſtoteles? fortiter hæc

1. Ethic. Nicom. cap. VIII. & alibi. defendit: & ſcribit, Τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν κτήσει, ἀλλὰ χρήσει ἀρετῆς, οὐκ ἐν ἕξει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ εἶναι: *Felicitatem non in Poſſeſſione, ſed Vſu virtutis; neque in Habitu, ſed Actione eſſe.* At noſtri ex diametro repu-

1. Acad. gnant. & *Zeno primus*, ait Cicero, *non Virtutis Vſum modò, vt ſuperiores, ſed ipſum Habitum per ſe eſſe præclarum diſſeruit. Nec tamen Virtutem cuiquam adeſſe, quin eâ ſemper vteretur.* Vides ipſum *Ha-*

De Vit. Beat. cap. IX. *bitum per ſe* laudari, & ab eo Virtutem cenſeri? Seneca noſter: *Summum Bonum in ipſo Iudicio eſt, & Habitu optimæ mentis.* At-

Epiſt. LXXI. que alibi: *Quid eſt Virtus? iudicium verum & immotum.* Quod

De Commun. Not. eſt à Prudentiâ, & hæc à Scientiâ. Plutarchus inter Stoica: Τί οὖν ἀγαθόν ἐστιν; οὐδὲν ἄλλο, ἢ φρόνησις. τί δὲ φρόνησις; οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἐπιστήμη: *Quid eſt Bonum? non aliud quàm Prudentia. quid Prudentia? non aliud*

Epiſt. LXXXVIII. *quàm Scientia.* Et quæ hæc Scientia? quam Seneca aperit: *Vnâ re conſummatur animus, Scientiâ bonorum ac malorum* IMMVTABILI.

Cic. IIII. Acad. Imò Stoici *in ſolis Virtutibus ineſſe Scientiam*, STABILEM *atque* IMMVTABILEM *cenſent.* Nota ſæpiùs de *ſtabilitate.* Nam, vt

Epiſt. L. alibi noſter: *Semel traditi Boni* PERPETVA *poſſeſſio eſt. Non dediſcitur Virtus*: & pluſcula addit. Firma igitur hæc Scientia. ite-

rumque

rumq́ue Seneca : *Beatum illud in vno loco poſitum eſt, in ipsâ Mente, ſtabile, grande, tranquillum: quod ſine Scientiâ diuinorum humanorumq́ue non poteſt effici.* Neque aliâ mente Socrates : Ἓν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, τὴν ἐπιστήμην· ἓν μόνον κακὸν, τὴν ἀμάθειαν: *Vnum ſolum Bonum, Scientiam eſſe; vnum ſolum Malum, Inſcitiam.* Itaque in Habitu, in Scientiâ, in Mente eſt ipſa Virtus: etſi, vt ſuprà Cicero, *vtitur eâ ſemper* Sapiens: niſi tamen vi, caſu, aut cauſsâ impeditur. Quid tum, ſi mens & voluntas adeſt? Epiſt. LXXIV. Laërt. in Socr.

——laudandaque velle Lib. IX.

Sit ſatis, & numquam SVCCESSV *creſcit Honeſtum*:

vt Cato, apud Lucanum, * μάλα Στωικῶς effert. Neque enim id Virtuti derogat, impediri: non magis quàm Soli, obnubilari. *Sicut illius vis & lux integra eſt, etiam inter oppoſita: eodem modo oppoſita Virtuti nihil detrahunt. non eſt minor, ſed minùs fulget. Nobis forſitan non æquè apparet, ac nitet: ſibi eadem eſt, &, more Solis obſcuri, in occulto viam ſuam exercet.* Optimè. non minuitur, ſed minùs latè *funditur*: atque eo verbo in hac re vtuntur. Cato apud Ciceronem: *Quamquam negent Stoici, nec Virtutes nec Vitia creſcere, tamen vtrumque eorum* FVNDI *quodammodò, & quaſi dilatari putant.* Fuſionem eam Seneca explicat: *Virtus modò latiùs* FVNDITVR; *regna, vrbes, prouincias temperat; fert leges, colit amicitias, inter propinquos liberosq́ue diſpenſat officia: modò arcto fine circumdatur paupertatis, exſilij, orbitatis.* Quid refert? ipſa eadem eſt: eadem? imò *æquè magna eſt, etiamſi in ſe receſſit, vndique excluſa.* Lumen in arcâ include, atque idem libera: nihil intereſt, niſi quòd aliis non lucet. *Non enim prohibentur opera Sapientis omnia, ſed tantùm ad alios pertinentia: ipſe ſemper in actu eſt.* Claudere igitur hoc licet apud Stobæum verbis: Πάντα τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα τέλειον εἶναι, διὰ τὸ μηδεμίας ἀπολείπεσθαι ἀρετῆς. διὸ καὶ πάντως εὐδαιμονεῖν ἀεὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀγαθούς: OMNEM *Probum & Sapientem* PERFECTVM *eſſe, quia nullâ Virtute deſtituitur: ideoq́ue* & OMNINO & SEMPER *Bonos Beatos eſſe.* Si omnes perfecti: quod diſcrimen? *pares* igitur. Si omnino & ſemper beati: quæ additio, aut minutio? nulla. * Valdè Stoicè. Sen. Epiſt. XCII. III. De Finib. Epiſt. LXXIIII. Ibid. Sen. Epiſt. LXXXV.

DISSERT. IIII.

II. *Paradoxum. Virtutes pares, itemque indiuiduas eſſe.*

EXCIPIT & adhæret alterum Paradoxum: *Virtutes inter ſe pares, atque etiam nexas eſſe.* Duplex igitur membrum: prius luſtremus. *Pares*, quo ſenſu? omni, quem dixeris: id eſt, Virtutes, etiam diuerſas, pares eſſe: itemque vnius illius rectè-facta; etiam diuerſarum actiones. Triplex igitur pari-
Epiſt. LXVI tas: & Seneca ſatis aperit: *Virtutes inter ſe pares ſunt: & Opera virtutum: & Homines, quibus illæ contigêre.* De *Virtutibus* inter ſe collatis, ecce, adfirmat: itemque ſeorſim de *Operibus*. nam de *Hominibus*, iam antè eſt dictum. Plutarchus cum Senecâ: Stoi-
De Stoic. Contrar. cis μήτε ἀρετὴν ἀρετῆς ὑπερέχουσαν εἶναι, μήτε κατόρθωσιν κατορθώσεως: *neque Virtutem Virtute maiorem eſſe, neque Rectè-factum Rectè-fa-*
IV. De Fin. *cto.* Cicero reſtrictiùs dicere videtur: *Omnia Rectè-facta æqualia*: ſed ſenſus & mens eius non diſcordat. Communiùs iterùm Plu-
De Commun. Not. tarchus: Μηδὲν ἀγαθὸν μηδενὸς ἀγαθοῦ μεῖζον, ἢ ἔλαττον: *Nullum omnino Bonũ Bono maius, aut minus.* Itemq; Laërtius: Πάντα τὰ ἀγαθὰ ἴσα εἶναι: *Omnia Bona æqualia eſſe.* Omnino hoc neceſſum, ſi priùs illud Pa-
III. Parad. radoxum tuemur & tenemus. Cicero: *Pares eſſe Virtutes, nec Bono viro meliorem, nec Temperante temperantiorem, nec Forti fortiorem, nec Sapiente ſapientiorẽ poſſe fieri.* Quid ita? quia, inquit, *vna Virtus eſt, conſentiens cum Ratione, & perpetuâ conſtantiâ: nihil huic addi poteſt, quò magis ſit Virtus; nihil demi, vt Virtutis nomen relinquat.*
Epiſt. LXV. Seneca eam ipſam cauſſam inſiſtit & premit: *Vna inducitur humanis Virtutibus regula: vna enim eſt Ratio recta, ſimplexque.* Et ſtatim infert: *Si autem Ratio diuina eſt, & nullum Bonum ſine Ratione eſt: Bonum omne diuinum eſt. Nullum porrò inter diuina diſcrimen eſt, ergo nec inter Bona.* Alia etiam cauſſa. quòd Virtus omnis perfecta ſit: perfecto quid maius aut melius poteſt? Tam igitur Modeſtia perfecta, quàm Iuſtitia: & ſic in aliis: & nulla
III. Parad. aliam vincit, quia omnes in ſummâ Bonitate. Cicero: *Etenim ſi benè facta, Rectè facta ſunt: & nihil recto rectius: certè ne Bono quidem melius quidquam inueniri poteſt.* Seneca idem clariùs & effi-
Epiſt. LXV. caciùs: *Nihil inuenies rectius recto: non magis, quàm vero verius, temperato temperatius. Omnis in modo eſt Virtus: modus certa menſura*

ſura eſt. Conſtantia non habet quò procedat: non magis, quàm Fiducia, aut Veritas, aut Fides. Quid accedere perfecto poteſt? nihil. Itaque his rationibus, & quia Virtutes in ſe ipſas, non in materie conſiderant: eaſque, vt dixi, in ſummo: concludunt, omnia Bona paria. vſqueeò, vt par Virtus ſit (Chryſippi dictum) *patriam fortiter ſeruaſſe, & muſcæ morſum viriliter ſuſtinuiſſe, vel anum capularem continenter auerſatum eſſe.* Rides tu? non conuelles, ſi principia noſtra non ſubuertis. Vna eſt enim illa Boni, vt ſic dicam, facies, vndique & vbique formoſa, vbi ſe oſtendit: *ceterùm multæ eius ſpecies ſunt, quæ pro vitæ varietate, & pro actionibus, explicantur: nec tamen minor fit, aut maior ipſa.* Sol idem, & eâdem claritate, ſi per tenue foramen, aut patentem feneſtram intrauit: nec hunc patentem radium iuſtè præferam alteri contractiori. Hæc Stoici: alij, atque inter eos Theologi noſtri diſſentiunt. & certè Virtutes ſpecie diſtinctas, excellentiâ etiam diſparant. vt Prudentiam, quæ in Ratione nobiliſſimâ parte propriè ſita eſt, eamque perficit, nobiliorem Iuſtitiâ volunt; hanc Fortitudini, iſtam Temperantiæ præferri. & vno verbo, vt quæque earum magis ad Rationem accedit, eamque participat, ſic meliorem eſſe. At Virtutem eiuſdem ſpeciei, puta Temperantiam, non abnuunt, in ſe conſideratam, non ratione eius eorúmve qui habent, eamdem paremque eſſe. Nam eos qui participant, aliter atque aliter diſpoſitos; non ad eamdem eius perfectionem venire. Quæ ſuo etiam ſenſu veriſſima, Stoicorum non planè infringunt: qui nullum Bonum, niſi in perfectione & ſummo agnoſcunt. Sed partem alteram videamus: *Nexas Virtutes eſſe.* cui ſententia ſubiicitur, vnam qui habet, omnes habere. Non nimis hoc Inopinatum eſt: & veteres etiam Philoſophi vidêre. è quibus nonnulli, *vnam Virtutem eſſe* cenſuerunt, *etſi multis inſignitam vocabulis*: quæ Menedemi Eretrienſis ſententia fuit, & Ariſtonis Chij. Sunt qui & Zenonem eò trahant, auctore Plutarcho: quoniam ſcripſit, *Prudentiam, dum ſuum cuique tribuit, eſſe Iuſtitiam; dum res eligit, Temperantiam; dum tolerat, Fortitudinem.* Sed qui negant, excuſant eum * *Prudentiæ* nomine *Scientiam* intellexiſſe. Qui autem negant? Stoici. quorum hoc eſt (in Stobæi Eclogis:) Ἀρετὰς εἶναι πλείους, καὶ ἀχωρίςους ἀπ' ἀλλήλων: *Virtutes* PLVRES *eſſe, atque eas inſeparabiles.* Quid enim de cohæſione

De Commun. Not. apud Plut.

Sen. epiſt. LXV.

Vide Thomam 1. 2. quæſt. 66.

Libro, De Virtute morali.

* Vt ſuprà Differt. antecedente, in Plutarcho.

Digitized by Google

ſione opus quærere, ſi vna modò ſit? Sed quærebant, vt dixi, veteres: atque adeò Seneca quærendum, inter prima, cenſet.

Epiſt. xcv. *Nihil agetur*, inquit, *ſi ignoramus quid Virtus ſit: vna, an plures: ſeparatæ, an nexæ, ac qui vnam habet, ceteras habeat.* Iterumque monet

De Vitâ Beat. alibi: & quæramus, *quid ſit Virtus: vna, pluréſne ſint.* Enimuerò & Apuleius in vnitatem inclinat, vbi Platonica recenſet:

De Philoſ. *Vnimodam eſſe Virtutem: quod Bonum ſuapte naturâ adminiculo non indiget: perfectum autem cùm ſit, ſolitudine debet eſſe contentum.* Sed hoc nunc omitto: de re noſtrâ, plures facimus, eaſque indiuiduas, vt vbi vna, ſint omnes.

Apud Plut. De Cõtrar. Stoicor. Chryſippus ait: Τὰς ἀρετὰς* ἀκολουθεῖν ἀλλήλαις, οὐ μόνον τῷ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν, ἀλλὰ τῷ τὸν κατὰ μίαν ὁτιοῦν ἐνεργοῦντα κατὰ πάσας ἐνεργεῖν. οὔτε ἄνδρα φασὶ τέλειον εἶναι, τὸν μὴ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρετὰς, οὔτε πρᾶξιν τελείαν, ἥτις οὐ κατὰ πάσας πράττεται τὰς ἀρετάς: *Virtutes inuicem comitari, non ſolùm, quòd qui vnam habet, omnes habeat; ſed quòd qui* * *ſecundùm vnam aliquid operatur, idem ſecundùm omnes: & nec virum perfectum, qui non omnes virtutes habeat, nec Actionem, quæ non fiat ſecundùm omnes.* Totum hîc dogma, & ſententiam habes: quam duplicem etiam vides.

* *Ipſa penè verba hæc in Laërtij item Zenone.*

* Adde Plutar. infrà, Diſſert. xv.

Prior eſt, *ſequi ſe, vt vnà ſint apud quemque vnum.* Plinius ad Traianum: *Didicimus quidem, cui Virtus aliqua contingat, omnes ineſſe.* Quod Cicero variis locis, atque alibi ita adfirmat: vt

II. Tuſc. *Si vnam*, inquit, *Virtutem confeſſus ſis te non habere, nullam neceſſe ſit te habiturum.* Ratio in Senecâ: quia *cùm ſemel animum*

Conſol. ad Helu. cap. XIII. vide. *Virtus indurauit, vndique inuulnerabilem præſtat. Non enim ſingula vitia Ratio, ſed pariter omnia proſternit, in vniuerſum ſemel vincit.* Sicut ſol ille pariter oritur, & omnia illuſtrat. Hæc etiam noſtri Doctores ſenſêre. vt Ambroſius: *Virtutes indiuiduas eſſe,*

I. Offic. cap. XXVII. & II. c. IX. *ſed opinione vulgi ſeiunctas.* Alibi: *Connexæ ſibi ſunt concatenatæque*

in Luc. cap. VI. *Virtutes, vt qui vnam habet, plures habere videatur.* Itemque Gre-

Lib. XXII. Moral. gorius: *Vna Virtus ſine aliis, aut omnino nulla eſt, aut imperfecta eſt.* Nota poſterius membrum. nam in eo error, quòd ſpecies & imago Virtutis alicuius ſolitariæ ſæpè eſt: ſed imago, & vt ille ait, *imperfecta.* Ille? ante eum Plato: ex cuius fontibus hauſit

De Philoſ. Apuleius. *Imperfectas Virtutes* (quæ ſint, ibi vide) *ſemet comitari negat: eas verò quæ Perfectæ ſunt, indiuiduas ſibi & inter ſe connexas eſſe.* Cauſſa. quia vbi vna aliqua Virtus perfecta (& de eâ ſemper Stoici:) ibi & Ratio perfecta. quæ eſſe non poteſt, niſi

vt vim & lumen ſuum ad alias etiam Virtutes extendat. Sententia altera in Chryſippo, *In opere & actione concurrere, ac miſceri.* Hoc ita Cicero: *Cùm ſic copulatæ connexæque ſint Virtutes, vt* OMNES OMNIVM *participes ſint, nec alia ab aliâ poſſit ſeparari: tamen proprium ſuum cuiuſque munus eſt; vt Fortitudo in laboribus periculiſque cernatur, Temperantia in voluptatibus, Prudentia in dilectu.* Et noſter etiam doctor apertiùs: *Cùm aliquis fortiter patitur, omnibus Virtutibus vtitur fortaſſe, cùm vna in promptu ſit, maximeque appareat, Patientia. Ceterùm illic eſt Fortitudo: cuius Patientia, & Perpeſſio, & Tolerantia rami ſunt. Illic eſt Prudentia, ſine quâ nullum initur conſilium: quæ ſuadet, quod effugere non poſſis, quàm fortiſſimè ferre. Illic eſt Conſtantia, quæ deiici loco non poſſit. Illic eſt* INDIVIDVVS *ille comitatus Virtutum. Quidquid honeſtè fit, vna Virtus facit, ſed* DE CONSILII SENTENTIA. Ergo hac quoque parte necti vides, quòd in Actione adminiculantur inuicem & adſiſtunt. Eſt & tertius nexus, ſed Peripateticorum, in Prudentiâ. In illo capite omnes conueniunt. Καὶ ἀνάγκη, ait Alexander Aphrodiſæus, ἡντινοῦν ἀρετὴν ἠθικὴν ἔχοντα, φρόνησιν ἔχειν. εἴγε ἐστὶν ἠθικὴ ἀρετὴ πρακτικὴ τῶν ὡρισμένων φρονήσει τε καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ: *Neceſſe eſt habentem Virtutem aliquam Moralem, habere & Prudentiam. ſiquidem eſt Moralis Virtus effectrix eorum, quæ definita ſunt à Prudentiâ & rectâ Ratione.* Denique Ariſtoteles eâ mente ait: Ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως: *Electio non eſt recta, ſine Prudentiâ:* at Virtus in Electione conſiſtit. Habes ſecundum igitur Paradoxum, etſi membro iſto altero vix tale. Nam & Philoſophis aliis verum eſt, etſi vulgo nouum aut vanum.

v. De Fin. — Epiſt. LXVII. — Lib. IIII. Quæſt. cap. XXII.

DISSERT. V.

III. *Parad. Sapientem ſibi parem, & in Gaudio ſemper eſſe.*

PARADOXVM ecce tertium, etiam de Paritate, ſeu potiùs Æquabilitate in vno Sapiente. Hunc conſtare ſibi, in eodem ſemper animi ſtatu & tenore cenſent: atque eo optimo & optatiſſimo, id eſt, *In gaudio ſemper eſſe.* Rem priuſquã explicem, opus aliquid de verbo: quod tamen illi explicandæ aptè, imò neceſſariò, adhibeatur. Auguſtinus: *Quas,* inquit, *Græci appellant* XIIII. De Ciuit. cap. VIII.

εὐπαθείας, *Latinè autem Cicero Conſtantias nominauit, Stoici tres eſſe voluerunt, pro tribus Perturbationibus, in animo Sapientis pro Cupiditate Voluntatem, pro Lætitiâ Gaudium, pro Metu Cautionem. Pro Ægritudine verò vel Dolore, negauerunt poſſe eſſe aliquid in animo Sapientis. Voluntas enim, inquiunt, appetit Bonum: Gaudium, de Bono adepto eſt: Cautio, deuitat Malum.* Et paullo pòſt: *Hæc illi ſic loquuntur, vt Velle, Gaudere, Cauere, negent niſi Sapientem: Stultum autem, non niſi Cupere, Lætari, Metuere, Contriſtari.* Ita noſter ille doctor: & puriter hauſit è Zenonio fonte. Nam Laërtius paria aut eadem, niſi quòd pro *Lætitiâ*, ἡδονὴν *Voluptatem* nominauit. Videre in ipſo potes: ego, quæ propriè ad noſtram rem, excerpam. Ait ergo, ἡδονὴν ἄλογον ἔπαρσιν ἐφ' αἱρετῷ δοκοῦντι ὑπάρχειν: *Voluptatem* (cum Auguſtino & Cicerone *Lætitiam*) *eſſe, ſine Ratione elationem, in re quæ videatur expetenda.* Huic tria ſubiicit: κήλησιν, τέρψιν, διάχυσιν: *Delinitionem, Oblectationem, Diffuſionem.* Iterumque: *Voluptati Gaudium* opponi: ſiue, vt Græcè cum illo dicam, τὴν χαρὰν ἐναντίαν εἶναι τῇ ἡδονῇ, οὖσαν εὔλογον ἔπαρσιν: *Gaudium Voluptati aduerſum eſſe, quod definitur, cum Ratione elatio.* Tria item huic ſubiici, τέρψιν, εὐφροσύνην, εὐθυμίαν: *Oblectationem, Hilaritatem, Tranquillitatem.* Etſi in voce τέρψεως hęreo, & ſpuriam aut ſuperuacuam pronuncio: cùm iamantè in contrariâ parte (ἡδονῇ) habuerit ſedem. Ergo vel delenda, vel pro eâ θάρσος, *Fiduciam*, ſubſtituendum. Certè in Stobæo iunctim hæc Sapienti lego attribui, χαρὰν, εὐφροσύνην, θάρσος. His è Laërtio Tulliana

IV. Tuſc. iſta conſonant: *Cùm Ratione animus mouetur, placidè atque conſtanter, Gaudium dici; cùm autem inaniter & effusè exſultat, Lætitiam. quam ita definiunt* (Stoici) *Sine Ratione animi elationem.* Sunt ipſa illa in Græcis. Neque vana hæc diſtinctio, certè non inuti-

Iſaiæ cap LVIII. lis: & Auguſtinus è Sacris etiam probat. *Non eſt gaudere impiis, dicit Dominus: tamquam impij Lætari potiùs poſſint, quàm Gaudere.* Noſter Seneca huc facit: *Voluptatem (ſi ad noſtrum Album verba dirigimus) rem infamem eſſe, & Gaudium niſi Sapienti non contingere. Eſt enim elatio animi, ſuis bonis viribuſque fidentis.* Nota, *Voluptati Gaudium opponi*, pro Laërtij excerptis: itemque verba ea ad *Album*, vel ex *Albo* Stoicorum, ſcitè dici. Eſt & definitio ipſa Gaudij, paullò fuſior quàm in Laërtio, & quę *Fiduciam* quoque (de quâ monui) includit. Addit Seneca: *Itaque Virgilius cùm*

dicit

dicit —— & mala mentis Gaudia: diſertè quidem dicit, ſed parum propriè. nullum enim malum Gaudium eſt. Non herclè, neque malos ſequitur: quia ex ſolâ Virtute eſt: *in quâ fundatum neceſſe eſt, velit nolit, ſequatur hilaritas continua, & lætitia alta atque ex alto veniens, vt quæ ſuis gaudeat, nec maiora domeſticis cupiat.* Habes ipſum iſtud Gaudium plenè deſcriptum, ſi ſcrutaris. *Fundatum,* inquit, in rupe illâ Virtutis. Reliqua gaudia aduenticia, & infirma ſunt. atque *hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfuſoriam voluptatem: & quodcumque inuecticium gaudium eſt,* FVNDAMENTO *caret.* Iterumque alibi: *Fragilibus innititur, qui aduenticio lætus eſt. exibit gaudium, quod intrauit.* Aliter planè in iſto eſt: & *illud ex ſe ortum, fidele firmumque eſt, & creſcit, & ad extremum vſque proſequitur.* Ex ſe, inquit, ortum: id eſt ex Animo, in quo Virtus. Seneca ſuo Lucilio: *Nolo tibi vmquam deeſſe Lætitiam. volo illam tibi domi naſci: naſcetur, ſi modò intra teipſum ſit. Ceteræ hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt: leues ſunt. niſi tu fortè iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer, & fidens, & ſuper omnia erectus.* Et ſtatim: *Hoc gaudium, de quo loquor, ſolidum eſt, & quod plus pateat* INTRORSVS. Philo Iudæus: Ἐπεὶ οὖν ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς μόνοις ἀγαθοῖς ἡ ἀνόθευτος χαρὰ καὶ ἀκιβδήλευτος διελονεται, ἐν ἑαυτῷ δὴ πᾶς σοφὸς χαίρει, οὐκ ἐν τοῖς περὶ αὐτόν: *Quia igitur in ſolis Animi Bonis genuinum & ſincerum reperitur Gaudium, ideò* IN SE *quiſque Sapiens gaudet, non in iis quæ circa ipſum.* Ergo benè noſter ſuprà dixerat, *Altum, & ex alto veniens:* itemque *continuum* eſſe. Idem alibi: *Aliquod potius bonum manſurum circumſpice: nullum autem eſt, niſi quod animus ex ſe ſibi inuenit.* SOLA VIRTVS *præſtat gaudium* PERPETVVM, *ſecurum: etiam ſiquid obſtat, nubium modo interuenit, quæ infrà feruntur, nec vmquam diem vincunt.* O pulchrâ & appoſitâ imagine! Reuerà enim, *talis eſt Sapientis animus, qualis mundi ſtatus ſuper Lunam:*

Sen. De Vit. Beat. cap. IIII. — Epiſt. XXIII. — Epiſt. XCVIII. — Ibid. — Epiſt. XXIII. — Quod Bono Mal. inſid. — Epiſt. XXVII. — Sen. epiſt. LIX.

Perpetuum nullâ temeratus nube ſerenum. Lucan.

Nam illa *pars mundi ſuperior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem, omni tumultu caret. Eodem modo ſublimis animus, quietus ſemper, & in ſtatione tranquillâ collocatus, modeſtus, venerabilis, & compoſitus.* Poſtrema illa obſerua. nec enim Hilaria agitare Sapientem aut Saturnalia

volumus: placidum & occultum illud Gaudium eſt, & cum grauitate, imò ſeueritate coniunctum. *Mihi crede*, ait noſter, Sen. De Vit. Beat. cap. III. *res ſeuera eſt verum Gaudium.* Neque enim aliud eſt, quàm interior quies, & *pax & concordia animi, & magnitudo cum manſuetudine.* Quæ malis aut ſtultis abſunt: vbi cupidines ipſæ ſibi obſtrepunt aut pugnant, & ſemper in eorum animis velut legiones aut caſtra. Seneca hanc quietem etiam explicabat ſuprà: *ſuis* Ibid. cap. VI. *gaudere, nec maiora domeſticis cupere.* Eſt enim proprium hoc *Beati, præſentibus qualiacumque ſint contentum eſſe, amicumque rebus* Epiſt. CXX. *ſuis.* Atque ille idem, *numquam malis ſuis ingemuit, numquam de fato ſuo queſtus eſt, fecit multis intellectum ſui, & non aliter quàm in tenebris lumen effulſit, cùm eſſet placidus, lenis, & humanis diuiniſque rebus pariter æquus.* Hic eſt ille animi ſtatus, quem Tran- Epiſt. XCII quillitatem etiam licet appelles. Seneca: *Quid eſt Beata vita? Securitas, & perpetua Tranquillitas.* Quæ finitio cum Democriti ſenſu conuenit: cui εὐθυμία iſta, ſiue *animi Tranquillitas, eſt ipſa* V. De Finib. *Beata vita*, vt Cicero alibi ſcribit. Iterumque: *Democritus Summum Bonum* εὐθυμίαν *& ſæpè* ἀταραξίαν *appellat: id eſt, animum terrore liberum.* Quod Stoici tamen abnuant: nec finem hunc eſſe, ſed fructum. Acceſſio, inquam eſt. atque ita Laërtius, inter Zenonis dogmata: Ἀρετῆς ἐπιγεννήματα, τήν τε χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην εἶναι: *Acceſſiones Virtutis eſſe, Gaudium & Hilaritatem.* Etiam no- De Vitâ Beat. cap. V. ſter: *Tum illud orietur* (ex Virtute) *inæſtimabile bonum, Quies mentis in tuto collocatæ, & ſublimitas, expulſiſque terroribus, ex cognitione veri Gaudium grande & immotum, comitaſque & diffuſio animi: quibus delectabitur* NON VT BONIS, *ſed vt* EX BONO ORTIS. Non ergo ſunt ipſa Beata vita, ſed adhærent, vt lux Soli: etſi efficere etiam illam ſenſu aliquo dicas, nempe vt ſentias & fruare. III. Offic. cap. I. Ita Ambroſius noſter: *Beatam vitam efficiunt Tranquillitas conſcientiæ, & Securitas innocentiæ.* Habes Paradoxum: nec id qui- Cap. XI. dem niſi vulgo. Nam & Sapientia ipſa in Sacris loquitur: Ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων, κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι πεποιθώς, καὶ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ: *Qui me audiet, habitabit in* SPE CONFIDENS, *&* QVIESCET SECVRE *ab omni malo.* Habes bonas has affectiones, *Securitatem, Quietem, Confidentiam*: & hanc poſtremam cum *Spe* temperatam (cui Metus ſemper ineſt) ne nimia ſit, & exſultet.

DISSERT. VI.

IIII. *Parad. Sapientem vel in Tormentis Beatum eſſe.*

QVARTVM Inopinatum dogma profero, *Sapientem etiam inter Tormenta Beatum eſſe.* Fortiter hoc ſic efferimus, quidquid agmine in nos incurrant Pythagoréi, Academici, Ariſtotelici. *Nam quid certius poteſt eſſe, quàm ratione eorum qui Dolorem in Malis ponunt, non poſſe Sapientem Beatum eſſe, cùm in eculeo torqueatur?* contrà autem, *eorum qui Dolorem in Malis non habent* (Stoicorum) *ratio certè cogit, vti in* OMNIBVS TORMENTIS *conſeruetur* BEATA VITA. Imò verò, comparatione etiam factâ, *Zeno negat Metelli vitam beatiorem, quàm Reguli.* Heu inopinata, heu oppugnata! Nam *quomodo*, inquiunt, *iſta paria eſſe poſſunt, cùm alia optanda ſint, alia auerſanda?* Neque etiam Porticus tota neget, Metelli vitam præponendam & ſumendam eſſe. Perſeuerant tamen paria hæc eſſe, quia Bona ſunt: nullum autem inter Bona (ſuprà doctum) diſcrimen. Igitur *paria ſunt Gaudium, & fortis atque obſtinata tormentorum Perpeſſio. In vtroque enim eadem eſt animi magnitudo: ſed in altero remiſſa & laxa, in altero pugnax & intenta.* Tale aliquod diſcrimen alibi noſter ingerit: *Non eſt quòd exiſtimes vllam eſſe ſine labore Virtutem: ſed quædam Virtutes ſtimulis, quædam frænis egent. Quemadmodum Corpus in procliui retineri debet, in ardua impelli: ſic quædam Virtutes in procliui ſunt, quædam cliuum ſubeunt.* In illo genere ſunt, Liberalitas, Temperantia, Manſuetudo: in iſto, Patientia, Fortitudo, Perſeuerantia, *& quæcumque duris oppoſita Virtus eſt, & Fortunam ſubigit.* Quid ergo? inquies. an non contra Naturam Dolor & Tormenta ſint? fatemur. Et *eſtne aliquod Contra Naturam igitur Bonum? Minimè. ſed illud aliquando contra Naturam eſt, in quo Bonum illud exſiſtit. Vulnerari enim, & ſubiecto igne tabeſcere, contra Naturam eſt: ſed inter iſta ſeruare Animum infatigabilem, ſecundùm Naturam eſt. Et vt, quod volo, breuiter exprimam, materia Boni aliquando contra Naturam eſt, Bonum numquam: quoniam Bonum ſine Ratione nullum eſt, ſequitur autem Ratio Naturam.* Veriſſimè. imò adeò Bona hęc ſunt, vt etiam aliquando optanda. Quo modo? iſto. vt *non incommoda optabilia ſint, ſed Virtus quâ perferuntur*

Cic. III. De Fin. [margin beside "in eculeo torqueatur"]
Cic. V. De Finib. Sen. Epiſt. LXVI.
Ibid.
De Vit. Beat. cap. XXV.
Ibid.
Epiſt. LXVI.
Epiſt. LXVII.

Ibid. *runt ur incommoda.* Ecce in exemplo. *tormenta abeſſe à me velim: ſed ſi ſuſtinenda fuerint, vt me in illis fortiter, animoſè, honeſtè geram, optabo.* Miles pugnam aut vulnera non optat, ob ipſa: ſed gloriæ aut victoriæ mixta, optat. Itaque *non vltrò præbebit ſe periculis fortis: neque etiam timebit illa, ſed vitabit. Cautio illum decet, timor non decet.* Scit omnia hæc externa, quæ Mala appellantur, non niſi timidis timenda eſſe. Sentit tamen, atque etiam dolet.

Epiſt. xxxxv.

Ibid. *Senſum enim hominis nulla exuit Virtus: ſed non timet, & inuictus ex alto dolores ſuos ſpectat.* Mucium Scæuolam in igne tolerantem, imò gloriantem legiſti, ictu non animo lapſum: tale in Sapiente. Et maluiſſet tamen Mucius integrâ manu fortiter facere, quàm mutilatâ pati. *Totum Fortunæ regnum Sapiens deſpiciet; & tamen ex illo, ſi dabitur Electio, molliora ſumet.* Sed toti rei intelligendæ adhibeatur & hæc diſtinctio. *Triplex*, ait Seneca, *Bonorum conditio eſt. Quædam, vt noſtris* (Stoicis) *videtur, Prima Bona ſunt: tamquam Gaudium, Pax, Salus patriæ. Quædam Secunda, in materiâ infelici expreſſa: tamquam tormentorum Patientia, & in morbo graui Temperantia. Illa Bona directò optamus nobis; hæc, ſi neceſſe erit. Sunt adhuc Tertia: tamquam modeſtus Inceſſus, ac probus Vultus, & conueniens prudenti viro Geſtus.* Vides cuiuſmodi Bona ſint; ſed Bona, imò & illis quæ lætam faciem habent paria. Suprà tetigi, ſed iterandum eſt. *Quid ergo? iacere in conuiuio, & torqueri, paria ſunt? Hoc mirum videtur tibi? illud licet magis admireris. iacere in conuiuio, Malum eſt: torqueri in eculeo, Bonum eſt: ſi illud turpiter, hoc honeſtè fit. Bona iſta aut Mala non efficit materia, ſed Virtus. Hæc vbicumque apparuit, omnia eiuſdem menſuræ ac pretij ſunt.* Et quid mirum noſtros dicere, quibus nullum extra animum Malum eſt? ecce Epicurus ille Voluptatis magiſter, Doloris hoſtis, quas voces emittit? *Si vratur ſapiens, ſi crucietur, in Phalaridis tauro ſi erit, dicet, Quàm ſuaue eſt hoc! quàm hoc non curo!* Atque ipſe adeò fecit, morti iam admotus. Seneca: *Quid porrò? incredibile videtur, aliquem in ſummis cruciatibus poſitum dicere, Beatus ſum? Atqui hæc vox in ipſâ officinâ Voluptatis eſt audita.* BEATISSIMVM, *inquit, hunc & vltimum diem ago, Epicurus: cùm illum hinc vrinæ difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulcerati dolor ventris. Quare ergo incredibilia hæc ſunt apud eos, qui Virtutem colunt: cùm apud eos quoque reperiantur, apud quos voluptas imperat?*

De Vit. Beat. cap. xxv.

Epiſt. lxvi.

Epiſt. lxxi.

Cic. II. Tuſcul.

Epiſt. xcii.

Sed

Sed malignitas ſcilicet, aut potiùs imbecillitas eſt animi, hęc detractantis. *& non putant fieri, quidquid facere non poſſunt: ex infirmitate ſuá de Virtute ferunt ſententiam.* At tu audi Salomonis vocem: *Cùm audirent per ſua tormenta* BENE SECVM AGI, *commemorati ſunt Dominum, admirantes in* FINEM *exitus.* Cauſſa, & Finis ſunt, quæ hæc mitia, imò ſuauia faciunt: & *licet ipſum corpus plenum* BONA CONSCIENTIA *ſtillet, placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit.* Audis *placiturum* quoque? ita: & apud poëtam Cato proclamat:

Epiſt. LXXXI.

Sapient. cap. XI.

Sen. De Beneſ. IIII. cap. XXII.

—— GAVDET *Patientia duris*:

LAETIVS *eſt, quoties magno ſibi conſtat Honeſtum.*

ſed nempe in *Boná conſcientiá*: & Chriſtianus Doctor hæc conſignet Ambroſius: *Non frangitur Sapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis: ſed etiam in* AERVMNIS BEATVS *manet. Quia non in delectatione corporis, vitæ Beatitudo eſt; ſed in* CONSCIENTIA PVRA *ab omni labe peccati.*

Lib. De Iacob. I. cap. VII.

DISSERT. VII.

V. *Parad. Sapientem Apathem & Imperturbabilem eſſe. Pluſcula hîc de Affectibus.*

QVINTVM Inòpinatum, & vel maximè oppugnatum: Ἀπαθῆ, *ſiue Imperturbabilem, eſſe Sapientem.* Veteres & noſtri exagitant, atque adeò irrident. & cum priſcis, pugna in eo conſiſtit, quòd illi (Pythagoras, Plato, Ariſtoteles) τὸν σοφὸν μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δὲ οὐκ εἶναι: *Sapientem modicè Affectibus tangi, non autem nullo modo tangi,* conſenſu edixerunt. Iam noſtri, Affectus etiam admittunt pleniùs; nec qui, ſed vnde ſint, quærunt: mox explicandum. At Stoici, *Affectus omnes, quorum impulſu animus commouetur, ex homine tollunt.* Atque ita D. Hieronymus: *Omnes Affectus tolli poſſe, omneſque eorum fibras, à Pythagorá & Zenone Pelagianos hauſiſſe.* De Zenone, fatemur: miramur de Pythagorâ, & hunc planiſſimè contrà ſenſiſſe, diſcipulorum eius ſcripta docent. Theages Pythagoricus: Ἐπειδὴ ἡ τῶ ἤθεος ἀρετὰ περὶ πάθεα, τῶν δὲ παθέων ἡδονὰ καὶ λύπα ὑπέρτατα, φανερὸν ὅτι οὐκ ἐν τῷ ὑπεξελέσθαι τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς, ἡδονὰν καὶ λύπαν, ἁ ἀρετὰ πέπτωκεν· ἀλλ'

Lactant. Inſtit. lib. VI. cap. XIV

Aduerſ. Pelag.

Apud Stob. Serm. I.

ἐν τῷ

ἐν τῷ ταῦτα συναρμόζεσθαι: *Quoniam Virtus morum circa Affectus, & Affectuum præcipui Voluptas & Dolor, liquet non in eo Virtutem eſſe, vt eximantur Affectus animo, Voluptas & Dolor: ſed vt modificentur, & temperentur.* Plura huic rei addit: itemque Archy-
Ibid. tas ex eâdem ſcholâ. Γίγνονται ἐκ τῶν παθέων αἱ ἀρεταὶ, καὶ γεννηθεῖσαι πάλιν σὺν αὐτοῖς συνίσταται. ὥσπερ καὶ τὸ καλῶς ἡρμοσμένον ἐκ τοῦ ὀξέως καὶ βαρέως, καὶ τὸ εὔκρατον ἐκ τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ ἰσόρροπον ἐκ τοῦ βαρέως καὶ κούφω. οὐκ ἀφελεῖν οὖν δεῖ τὰ πάθεα τῆς ψυχῆς· οὔτε γὰρ ὠφέλιμον· ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον ἔχον τῶ δέοντος καὶ τῶ μετρίω: *Naſcitur ex Affectibus Virtus, & nata cum illis conſiſtit. ſicut concinna modulatio ex acuto & graui: item temperies, ex calido & frigido: iterumque æquilibrium è ponderoſo & leui. Non igitur tollere Affectus oportet: id enim inutile: ſed aptare ad id quod rationem Decori & Mediocritatis habet.* Eſt ipſa Peripateticorum ſententia, nimis à Zenonis illâ di-
Apud Stob. Serm. CVI. vide. uerſa. Scio *Teletis*, qui inter Pythagoricos etiam cenſetur, quædam eſſe è libro περὶ ἀπαθείας: in quibus iſta probari videtur. ſed idem ſcio hunc Stilponis auditorem fuiſſe, & hac parte aſſeclam, nec è Pythagoréo iſtęc fonte hauſiſſe. Sed vt ad rem igitur, Stoi-
Epiſt. CXVI. ci tollunt Affectus: atque ita Seneca. *Vtrùm ſatius ſit Modicos habere Affectus, an Nullos, ſæpè quæſitum eſt. Noſtri* EXPELLVNT, *Peripatetici* TEMPERANT. & epiſtolâ eâ totâ hos refellit. Idem
Epiſt. LXXXV. alibi: *Non Diminutionem malorum in Bono viro intellego, ſed Vacationem. nulla debent eſſe, non parua*: & plura etiam adtexit contra iam dictos. Diſputatio longa eſt, & non hîc retexenda: ſtatus tamen ferè cauſſæ in eo, an Affectus ſint à naturâ? Eſſe Plato & Ariſtoteles volunt: ideoque non exſcindi. non eſſe, noſtri: eo-
IV. Tuſcul. que tolli. Cicero benè hoc aduertit: *Mihi*, inquit, *in totâ oratione eâ, quæ pertinet ad animi Perturbationem* (ita πάθος ferè ſemper appellat) *vna res videtur* CAVSSAM *continere, omnes eas eſſe in noſtrâ poteſtate, omnes iudicio ſuſceptas, omnes voluntarias.* Sanè cauſſam continet, imò conficit: ſi enim ita, quis neget tolli? At enim aliter veteres, & noſtri (Chriſtiani) mox nouarũt. quod ita idem:
I. Acad. *Cùm antiqui Perturbationem animi ex homine* NON TOLLERENT, NATVRAQVE *& Condoleſcere, & Concupiſcere, & Extimeſcere, & Efferri lætitiâ dicerent, ſed ea* CONTRAHERENT, *in anguſtumque deducerent: Zeno omnibus his quaſi* MORBIS *voluit* CARERE SAPIENTEM. *Cùmque eas Perturbationes antiqui Naturales dicerent,*

rent, & Rationis expertes, aliaque in parte animi Cupiditatem, in aliâ Rationem collocarent: ne his quidem aſſentiebatur. Nam & Perturbationes VOLVNTARIAS *eſſe putabat*, OPINIONISQVE IVDICIO *ſuſcipi, & omnium Perturbationum arbitrabatur eſſe matrem, immoderatam quamdam Intemperantiam*. In paucis his verbis tota res poſita, neque ſatis fortaſſis expoſita: vis propiùs accedamus, & velut manu admotâ reuelemus? AVD. Lubeſcit. nam firmiter cupio iſtud noſcere de Affectibus, ſæpè auditum nec plenè acceptum. LIPS. Fiat igitur, inſpiciamus. Ait: NON TOLLERENT. Non certè. quid tollerent? vtiles cenſebant, & à Naturâ ad Virtutem datas. Nam *ſine iis* (aiebant) *languebit omnis actio, & vis ac vigor animi reſoluetur.* Sine Irâ, Fortitudo non erit; ſine Metu, Prudentia; ſine Cupidine, Temperantia; ſine Lætitiâ, ſenſus amorque Virtutis. Dumtaxat igitur CONTRAHEBANT: id eſt, *detracto quod exundat, ad ſalutarem modum cogebant*: qui modus eſt ipſa Virtus. Auaritiæ da modum, Frugalitas eſt; Profuſioni, Liberalitas; Ambitioni, Magnanimitas; itemque in aliis. Ac ſicut bonæ plantæ in feraci agro, ſi negleguntur, ſilueſcunt & horreſcunt; culturâ adhibitâ, vtiles & fructiferæ fiunt: ſic Affectus. Quis autem cultor? Ratio, aiebant: imò & rector, quæ velut frænis temperat, & exſultantes in anguſtiorem girum ducit. Amplius, dicebant NATVRA eſſe. nimirum inſitos in parte *Irrationali* animi, quæ duplex eſt: *Concupiſcens*, & *Iraſcens*: atque ex his ſponte, ſine operâ voluntatis emergere, & enaſci. Imò & ſedes iis ſuas adſignant in ipſo corpore: *Lætitiæ in ſplene, Iræ in felle, Libidinis* (ſiue Cupidinis) *in iecore, Timoris in corde.* Qui ergo Affectus eos tollunt, vitam ipſam ex animali, & partibus iis primariis, tollunt. Et ſicut agrum ſterilem habere nolis, ſic nec animum. cui *Affectus, velut vbertas eſt naturalis. Ad quam cùm verus cultor acceſſerit* (libet enim hoc repetere) *ſtatim cedentibus vitiis fruges Virtutis oriuntur.* Quæ quomodo erunt, ſi non illi? vbi victoriæ locus, ſine aduerſario? laudi, ſine luctâ? Nam ſi virtus eſt, Iram cohibere: quomodo faciet, qui Irâ caret? Si Cupiditatem refrænare, quę coërcitio, vbi non quod coërceas? *Deus itaque, cùm hominem primum fingeret, mirabili Prouidentiâ, ingenerauit ei priùs iſtas animi Commotiones, vt poſſet capere Virtutem, ſicut terra culturam: poſuitque materiam Vitiorum*

Sen. De Irâ I. cap. VIII.

Ibid.

Lactant. VI. cap. XV.

Ibid.

Ibid.

tiorum in Affectibus, Virtutis in Vitiis. Hæc illi: pergit Cicero ad noſtros. Zeno, inquit, his omnibus QVASI MORBIS exuit Sapientem. Benè, *quaſi.* non enim reuerà Stoicis *Morbi* ſunt, ſed initia & cauſſæ Morborum. Diſcrimen quod ſit, Seneca in epi-

Epiſt. LXXV.

ſtolâ quadam te docebit. Addit, CARERE voluiſſe Sapientem. Prorſus carere: non recidere, ſed excidere; non regere, ſed eiicere. Cauſſæ multæ ſunt: hæ præcipuæ. Primò, difficile eſt rege-

Sen. Epiſt. CXVI.

re aut moderari admiſſos. *Imbecillis eſt primò omnis Affectus, deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat.* Vt equus indomitus, facilè abripit rectorem. Quis nautæ ſuaſerit aut approbauerit, ventis iactari, vt poſſit artem exercere? in tranquillo tutius erit. Vt in præceps lapſis corporibus nullum ſui arbitrium eſt: rapiuntur: ſic animus in libidinem, amorem, iram proiectus, non ſiſtit ſe vbi vult, aut cùm vult, ſed quò non vult fertur. Deinde, Affectus ſi mali; etiam modici, modicum certè

Epiſt. LXXXV.

malum erunt: quis id apponit Sapienti? *Itaque falſa eſt iſta mediocritas, & inutilis: eodémque loco habenda, quo ſiquis diceret, Modicè inſaniendum, Modicè ægrotandum.* Tertia etiam ratio. ſi iſtis das locum, *quamuis exigui ſint, in maius excedent. Numquam pernicioſa ſeruant modum.* At enim ſunt vt bonę plantæ in agro. Bonę? hoc nego: ſunt plantæ, ſed vepres, ſpinę, rubi, nati ad delendam aut prohibendam omnem bonam frugem. Denique quies & tranquillitas, vt docuimus, Sapientem decet & ſequitur: tu vis eum, vt mare aliquod aſperum eſſe, aſſiduis Affectuum turbinibus agitatum? Careat igitur, ſi poteſt: atqui poteſt. Non ſunt enim NATVRALES, vt illi volebant, neque RATIONIS EXPERTES. Si enim à Naturâ, boni eſſent: quod etiam ipſi ne-

Cic. IV. Tuſcul.

ganr, ſed ad Bonum dumtaxat ire. Deinde, quid *eſt Naturale, quod idem nimium eſſe poſſit?* at iſti iidem reſecant & circumcidunt, vt ſuperfluentes. Tertiò, cur non iidem in omnibus, &

Lactāt. VI. cap XIV.

pari modo? Meritò ergo, ob has aliaſque cauſſas, dicimus, *non tam Naturâ inſitos, quàm prauâ Opinione ſuſceptos.* Ab hac iis origo: ideoque Zeno apud Ciceronem pergit aſſerere, VOLVNTARIOS eſſe. Quomodo? quia ab OPINIONE, vt ſequitur:

III. De Finib. In libello, Vtra animalia.

& (vt idem alibi) *nulli Naturæ vi commouentur, omniaque ea ſunt Opiniones, ac Iudicia leuitatis.* Totidem ferè verbis Plutarchus, de noſtris: Τὰ πάθη σύμπαντα κατὰ κρίσεις φαύλας, καὶ δόξας ὁμολογοῦσιν εἶναι:

εἶναι: *Omnes Affectus omnino Iudicia praua, & Opiniones dicunt eſſe.* Nota iſtæc, quæ cauſſam non continent ſolùm, ſed obtinent. Nam ſi talia; profectò in *Rationali* parte animi ſunt, non illâ *Irrationali*: atque ita à Voluntate. Sed *Iudicia* eſſe, etiam Chryſippus adfirmat, apud Galenum: Χρύσιππος μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν, ἀποδεικνύναι πειρᾶται, κρίσεις τινὰς εἶναι τοῦ λογιστικοῦ τὰ πάθη: *Chryſippus in primo libro De Affectibus, demonſtrare conatur Iudicia quædam Rationalis partis eſſe Affectus.* Et addit de Zenone ipſo paullò aliter: Ζήνων δὲ, οὐ τὰς κρίσεις αὐτὰς, ἀλλὰ τὰς ἐπιγινομένας αὐταῖς συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε καὶ τὰς πτώσεις τῆς ψυχῆς, ἐνόμιζεν εἶναι τὰ πάθη: *Zeno autem, non ipſa Iudicia, ſed Iudiciis accedentes contractiones, & ſolutiones, elationes & collapſiones animi, eſſe cenſebat Affectus.* Diſcrimen inter ſectæ duos apices obſeruandum, ſed leue. Iudicium ſanè cauſſa magis Affectuum videtur; iſti, ipſe effectus. Communiter tamen Chryſippi ſententia obtinuiſſe videtur, quam & Cicero, vt receptam, profert: & Plutarchus. Iſte enim ita: Τῶν φιλοσόφων οἱ μὲν τὰ πάθη λόγους ποιοῦσιν, ὡς πᾶσαν ἐπιθυμίαν, καὶ λύπην, καὶ ὀργὴν, κρίσεις οὔσας: *Philoſophorum aliqui* (hi noſtri) *Affectus Rationes faciunt, tamquam omnis Cupiditas, Triſtitia, Ira, ſint Iudicia.* Iterumque idem alibi fuſiùs explicat: Ἔνιοι δέ φασιν οὐχ ἕτερον εἶναι λόγου τὸ πάθος, οὐδὲ δυοῖν διαφορὰν καὶ στάσιν, ἀλλ' ἑνὸς λόγου τροπὴν ἐπ' ἀμφότερα, λανθάνουσαν ἡμᾶς ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς, οὐ *συνορῶντας ὅτι ταὐτόν ἐστι τῆς ψυχῆς ὃ πέφυκεν ἐπιθυμεῖν καὶ μετανοεῖν, ὀργίζεσθαι καὶ δεδιέναι, φέρεσθαι πρὸς τὸ αἰσχρὸν ὑφ' ἡδονῆς, καὶ φερομένης πάλιν αὐτῆς ἐπιλαμβάνεσθαι. καὶ γὰρ ἐπιθυμίαν, καὶ φόβον, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, δόξας εἶναι καὶ κρίσεις πονηρὰς, οὐ περὶ ἕν τι γινομένας τῆς ψυχῆς μέρος, ἀλλ' ὅλου τοῦ ἡγεμονικοῦ ῥοπὰς καὶ εἴξεις, καὶ συγκαταθέσεις, καὶ ὁρμὰς, καὶ ὅλως ἐνεργείας τινὰς οὔσας ἐν ὀλίγῳ μεταπτωτὰς, ὥσπερ αἱ τῶν παίδων ἐπιδρομαὶ τὸ ῥαγδαῖον καὶ τὸ σφοδρὸν ἐπισφαλὲς ὑπὸ ἀσθενείας καὶ ἀβέβαιον ἔχουσι: *Sunt nonnulli* (noſtri iſti) *qui cenſent Affectum nihil diuerſum à Ratione eſſe, neque duorum eſſe hanc differentiam & diſſidium, ſed vnius Rationis conuerſionem ad vtraque, quæ fallit nos & latet conuerſionis velocitate. Nos inquam, non aduertentes quòd idem illud Animi ſit natum Concupiſcere, & Pænitere, Iraſci, & Vereri; ferri ad turpitudinem per Voluptatem, & ferentem eamdem retinere. Nam Cupiditatem, & Metum, & omnia hæc talia, Opiniones eſſe & Iudicia praua, quæ fiunt non in vnâ & ſuâ aliquâ animi parte, ſed totius Hegemonici*

De Decret. Hippocr. & Platon. itemque Laërt. in Zenone.

De Genitura anime.

* Sic lego.

(*Principalis*, id eſt *Rationis*) *inclinationes & conceſſiones eſſe, & conſenſiones & appetitus: atque vniuersè, operationes quaſdam in breui mutabiles. ſicut puerorum incurſus vigorem & impetum inualidum ex imbecillitate habent*. Eſt verò & hæc tota deſcriptio & propalatio Stoici ſenſus. primùm, *non aliud à Ratione Affectum* eſſe: Ratione nempe prauâ, quæ Opinio dicitur. Item, *non eſſe duorum differentiam*: id eſt, in vnâ Ratione hæc naſci, ſed aliter

I. De Irâ, cap. VIII. atque aliter affectâ. Seneca lucem faciet iſtis, & capiet: *Non enim, vt dixi, ſeparatas iſta diductaſque ſedes ſuas habent: ſed Affectus & Ratio, in melius peiuſque mutatio animi eſt*. Ita enim vetus meus liber optimè hæc ſcribit, & planè pro Plutarcho. Vnus, inquit, animus atque vna Rationalis pars, modò ad *melius* tendit, & *Ratio* dicitur; modò ad *peius*, & eſt *Affectus*. Sed addit Plutarchus, *falli nos velocitate conuerſionis*. quia ſcilicet non videtur ſic ſubitò eadem pars velle poſſe, & nolle; ad voluptatem ire, & redire. Tamen ita eſt, inquit, & omnia iſta in vno *Hegemonico* fiunt: additque voces Stoicorum in hac re ſolennes, ῥοπὰς, εἴξεις, συγκαταθέσεις, ὁρμάς. Imò & ordinem, qui eſt in Affectuum geniturâ & progreſſu. Primum enim eſt, *propenſio* quædam, tum *admiſſio* & *ceſſio*, mox *conſenſio*, & denique *appetitus impetuſque*. Exempli cauſsâ, *Viſum* ſiue φαντασία obiicitur, propendeo; ſequitur *Notio* ſiue ἔννοια, cedo & admitto; tum *Cogitatio* ſiue διανόησις, iudico & conſentio; denique *Incitatio* & ὁρμὴ eſt vehementior. Epictetus in Agellio (neque enim ipſa nunc ex-

Lib. XIX. cap. I. ſtant) breuiùs hæc, ſed tamen diſtinguit: *Viſa animi, quas* φαντασίας *appellant, quibus mens hominis primâ ſtatim ſpecie accidentis animum rei pellitur, non Voluntatis ſunt, neque arbitraria: ſed vi quadam ſuâ inferunt ſeſe hominibus noſcitanda. Probationes autem,*

* Suprà, in Plutarchi verbis. *quas* * συγκαταθέσεις *vocant, quibus Viſa noſcuntur ac diiudicantur, voluntariæ ſunt, fiuntque hominum arbitratu*. Et plura addit, vtiliter legenda. nec diuerſa ab iis noſter Seneca: *Vt ſcias*, inquit,

II. De Irâ, cap. IIII. *quemadmodum incipiant Affectus, aut creſcant, aut efferantur. Eſt primus motus non voluntarius, quaſi præparatio Affectus, & quædam comminatio. Alter cum voluntate non contumaci. Tertius motus eſt iam impotens, qui Rationem euicit*. Primus quem dicit motus, eſt à Phantaſiâ rei Bonæ Malæve obiectæ: quâ ſtatim excitamur ad appetendum, aut auerſandum. Hunc negat Volunta-

rium

rium eſſe, ſicut & Epictetus. præuenit enim inclinationem animi, & primi illi *Ictus* (vt alibi appellat) ſiue *Pulſus* (vt Agellius) *conditione quadam humanæ ſortis eueniunt: ideoque etiam ſapientiſſimis accidunt*. Atque vt ad Lucilium ſcribit: *Quædam ſunt, quæ nulla Virtus effugere poteſt. admonet illam Natura mortalitatis ſuæ. Itaque & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit ſi vaſtam altitudinem in crepidine eius conſtitutus deſpexerit. Non eſt hic timor, ſed Naturalis affectio inexpugnabilis Rationi.* Nota hæc poſtrema: à Naturâ tales motiunculas eſſe. Quo ſenſu Senecam audio: *Quis negat omnes Affectus à quodam quaſi Naturali fluere principio?* nempe ab iſtis motibus, quos Natura inſeuit. qui tamen, vt idem ait, *non ſunt Affectus, ſed principia præludentia Affectibus*. At alter iam Motus eſt, cùm *creſcit Affectus*, vt noſter ait, iunctus *cum voluntate non contumaci*. quod fit ſcilicet, cùm motibus illis primis συγκατίθεται καὶ προσεπιδοξάζει, *conſentit, & opinione ſuâ approbat*: etſi haud plenè tamen ſe permittit. in greſſu eſt, nondum in curſu. At tertius, *iam impotens*, & qui nos aufert. Is velut excurſio eſt cum impetu, vt Plutarchus aſſimilabat: & noſter, eâdem imagine, *Affectus non moueri tantùm, ſed excurrere debet. Eſt enim impetus*: id eſt, ὁρμή. Iſta lucem, niſi fallor, dent Stoicorum Affectui: quem definitione nunc etiam aperiamus. Ea à Zenone duplex. Πάθος γάρ ἐστιν, aiebat, ἡ ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν κίνησις, ἢ ὁρμὴ πλεονάζουσα: quæ Cicero ita vertit, & eidem Zenoni inſcribit: *Perturbatio eſt, vel auerſa à rectâ Ratione, contra Naturam, animi commotio; vel breuiùs, Appetitus vehementior*. Ait, ἄλογος κίνησις: *irrationalis motio*, ad verbum: ſed Cicero diducit, & aptè explicat, *auerſa à rectâ Ratione*. Eſt enim Rationis, ſed prauæ. Abſque hac interpretatione, Peripateticis etiam conueniat: qui ipſi definiunt, κίνησιν ἄλογον τῆς ψυχῆς, δι' ὑπόληψιν καλοῦ ἢ κακοῦ: *Motum irrationalem animi, ob præſumptionem Boni Malíve.* Sed irrationabile aliud iis ſonat: & abiungitur ab iiſdem Zeno, cùm addidit, *contra Naturam* eſſe, negatum iſtis. Itaque & altera finitio Zenonia, *Appetitus vehementior*; interpretem Ciceronem habet, *qui longiùs diſceſſerit à Naturę conſtantiâ*: vt oſtendat, auerſum maximè ab eâdem eſſe, id eſt à ſtabili illâ & immutabili Ratione. Sed quòd *Appetitum* vertit, anguſtius eſt: & *Vitatio* vel *Fuga* etiam intellegenda. Nam ὁρμὴ hic, quæuis

Epiſt. LVII.
Sen. II De Irâ, cap. II.
Epiſt. LVII.
Epiſt. CXVI.
II. De Irâ, cap. II.
II. De Ira, cap. III.
Laërt. in Zen.
IV. Tuſc.

quæuis commotio vel incitatio: & ἀφορμὴν includit. Deſino, & repeto: Affectus omnes in Rationali parte eſſe, ideoque cetera
Sen. I De Irâ, c. III. Animalia iis carere, iuxta Stoicos, *habere tamen ſimiles quoſdam illis impulſus.* Carere & Sapientem dicimus: ſed quo ſenſu? non illo, quem vulgus exaudit & exagitat, vt Sapiens nullas velli-
De Prouid. cap. II. cationes aut morſus habeat: habet. *nec hoc dico, non ſentit incom-*
Epiſt. LXXI. *moda, ſed vincit.* Alibi Seneca: *Non educo Sapientem ex hominum numero, nec dolores ab illo, ſicut ab aliqua rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoueo. Memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum. Altera eſt Irrationalis: hæc mordetur, vritur, dolet. Altera Rationalis: hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt & indomita.* Ipſa
Sen. I. De Irâ, c. XVI. tamen iſta pars, in repentinis impulſibus, *ſentiet leuem quemdam tenuemque motum. Nam, vt dixit Zeno, in Sapientis quoque animo, etiam cùm vulnus ſanatum eſt, cicatrix manet. Sentiet itaque ſuſpiciones quaſdam & vmbras Affectuum, ipſis carebit.* En ſententia noſtra, non eâ duritie aut immanitate, quâ cenſent. Eſt enim duplex *Apathia.* quam Laërtius tangit, & diſtinguit: Φασὶ δὲ, inquit, καὶ ἀπαθῆ εἶναι τὸν σοφὸν, διὰ τὸ ἀνέμπτωτον εἶναι. εἶναι δὲ καὶ ἄλλον ἀπαθῆ τὸν φαῦλον, ἐν ἴσῳ λεγόμενον τῷ σκληρῷ καὶ ἀτρέπτῳ: *Aiunt Stoici Apathem, ſiue Affectuum expertem eſſe Sapientem, ideò quia eſt ſtabilis & à lapſu remotus. Aiunt & Stultum eſſe Apathem, quod valet ac ſi dicas, durum & immobilem.* Duplex iſta ſignificatio etiam
Epiſt. IX. in Senecâ. *Stilponi ſummum Bonum viſum eſt Animus impatiens. In ambiguitatem incidendum eſt, ſi exprimere* ἀπάθειαν *vno verbo ſcitè voluerimus, & Impatientiam dicere. Poterit enim contrarium ei, quod ſignificare volumus, intellegi. Nos enim cùm volumus dicere, qui reſpuat omnis* MALI SENSVM; *accipietur is, qui nullum poſſit ferre malum. Vide ergo num ſatius ſit, aut Inuulnerabilem animum dicere, aut Extra omnem patientiam poſitum. Hoc inter nos & illos intereſt. Noſter Sapiens vincit quidem incommodum omne, ſed* SENTIT: *illorum* NE SENTIT *quidem.* Vult enim ibi diſcriminare Stilponis ἀπάθειαν à Stoicorum: & primùm de nomine quærit, poſſitne pro mente Stilponis Latinè *Impatientia* dici? Negat, quia planiſſimè in contrarium conſuetudo loquentium ducat. Nam eius mens, nihil pati aut ſentire Sapientem: vulgi in eo verbo, vel leuiſſima incommoda ſentire, nec ferre. Ergo meliùs *Inuulnerabilem*, inquit, aut *Extra patientiam poſitum* dicamus. Ceterùm

non

non ita Stoicus Sapiens: qui ſenſum mali habet, ſed ratione vincit. Ab hac eius ἀπάθεια, non ab illo ducta & dicta. Sed quod Seneca *Stilponi* iſtud adſcribat, haud comminemini alios facere: magis *Pyrrhoni*. Ita enim de iſto Cicero: *Ariſtoni ſummum Bonum eſt, in rebus mediis neutram in partem moueri: quæ* Ἀδιαφορία *ab ipſo dicitur: Pyrrho autem, ea ne ſentire quidem Sapientem, quæ* Ἀπάθεια *nominatur.* Nominat & Plinius: cuius verba toti huic rei. *Exit hic animi tenor* (æqualitas) *aliquando in* RIGOREM *quemdam, toruitatemq́ue naturæ duram & inflexibilem, Affectusq́ue humanos adimit: quales* ἀπαθεῖς, *Græci vocant, multos eius generis experti: quodq́ue mirum ſit, auctores maximos ſapientiæ, Diogenem Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem.* Hem, diutiùs his inſtiti: ſed nimirum inuolutr, pro virili meâ, euoluenda fuerunt. Quid reſtat, niſi videre an proba, aut certè probabilis, hæc ſententia? Mihi videtur, in commodo illo & vero intellectu. nempe Sapientem, non eſſe rigidum, durum, exſenſum exſortemq́ue à dolore, metu, cupidine, lætitiâ: ſed primis dumtaxat, incipientibuſq́ue. Sentiſcere ea, & moueri quoque iis: ſed reiicere, nec permoueri. Quid Academici ipſi in re aliud dicunt, quàm moderari, regere, & in Rationem ius nullum habere? Ergo ſperni, & coërceri: quod profectò nobis eſt tolli, illis coli. Auguſtinus hoc vidit: *Aut nihil, aut penè nihil,* inquit, *diſtat inter Stoicorum, aliorumq́ue Philoſophorum, opinionem de Paſſionibus & Perturbationibus animorum. Vtrique enim mentem rationemq́ue Sapientis ab earum dominatione defendunt. & ideò fortaſſè dicunt Stoici, eas in Sapientem non cadere: quia nequaquam eius Sapientiam, quâ vtique Sapiens eſt, vllo errore obnubilant, aut labe ſubuertunt. Accidunt autem animo,* SALVA SERENITATE *Sapientiæ, propter ea quæ Commoda vel Incommoda appellant.* Igitur leue diſcrimen: cur tamen acribus aliiſque verbis terreri, ſi non obteri, eos nolunt? Philo Iudæus etiam Moyſis ſapientiam huc aduocat: qui, vt inquit, ὅλον τὸν θυμὸν ἐκτέμνειν καὶ ἐκκόπτειν τῆς ψυχῆς οἴεται δεῖν, οὐ μετριοπάθειαν, ἀλλὰ συνόλως ἀπάθειαν ἀγαπῶν: *vniuerſam iram* EXSECARI & EXSCINDI *oportere cenſet ab Animo, non* MEDIOCRITATEM *Affectuum, ſed* VACVITATEM *ſiue carentiam approbans.* Clarum & pulchrum nobis teſtimonium: tamen Chriſtianis fortaſſe ſubuertendum. Lactantius quidem declamatoriè in iſtos:

IV. Acad.

Lib VII. cap. XIX.

De Ciuit. IX. cap. IV.

Lib. II. Allegor.

Furioſi

Lib. VI. *Furioſi ergo Stoici, quia ea non temperant, ſed abſcindunt: rebuſque à Naturâ inſitis caſtrare hominem quodammodò volunt.* Iam & Hie-
Aduerſ. Pelag. lib. II. ronymus exſertè: *Adfectibus ad perfectum carere, iuxta Stoicos poſſibile; iuxta Peripateticos & difficile & impoſſibile. cui ſententiæ* OMNIS SCRIPTVRAE SACRAE *conſentit auctoritas.* Et verò laxant Adfectibus fræna, ſed bonis & à bonâ cauſsâ, noſtri Doctores: in hoc etiam à Peripateticis diſſoni, quòd nec Vitia ſemper cen-
Lactant. VI. cap XVI. ſent, & temperari vetant. *Vitia dumtaxat fieri, ſi malè vtamur Affectibus; Virtutes, ſi benè.* Amplius, concitatos & grandes eſ-
Ibid. ſe poſſe. quidni? *Poteſt & qui graditur, errare; & qui currit, rectam viam tenere.* Itaque oſtendi aliquid poteſt, *vbi non tantùm modicum, ſed vel punctum gaudere, vitioſum ſit: & aliud contrà, in quo vel exſultare lætitiâ, minimè crimino ſum.* Prioris generis exemplum, *malè affecto inimico gaudere*: alterius, *oppreſſo tyranno exſultare.* Cauſſam igitur Affectuum finemque, non modum conſi-
Lib IX. De Ciuit. c. V. derant. quod ita Auguſtinus: *In diſciplinâ noſtrâ non tam quæritur, Vtrùm pius animus iraſcatur, ſed Quare iraſcatur: nec Vtrùm ſit triſtis, ſed Vnde ſit triſtis: nec Vtrùm timeat, ſed Quid timeat.* Addit exempla, *Iraſci peccanti, Contriſtari pro afflicto, Timere periclitanti*: quæ omnia Virtutes nobis cenſentur. Interloqui velle videris: numquid requiris? AVD. Vnum. in curſu, vt fit, ſermonis, de INTEMPERANTIA te fugit dicere, quam Zeno apud Ciceronem MATREM PERTVRBATIONVM cenſebat. Quale id eſt? & an ea igitur etiam in Rationali parte? LIPS. Iuſtè reuocas: explicandum eſt. quis autem meliùs Cicerone
IV. Tuſcul. eodem fecerit? cuius hæc alibi verba: *Omnium Perturbationum fontem eſſe dicunt* (Stoici) *Intemperantiam. quæ eſt, à totâ Mente & à Rectâ Ratione defectio, ſic auerſa à præſcriptione Rationis, vt nullo modo Appetitiones animi nec regi nec contineri queant.* Oppoſita eſt
Laërt. in Zenone. enim Temperantiæ. quæ iiſdem eſt, Διάθεσις ἀνυπέρβλητος τῶν κατ' ὀρθὸν λόγον. ἢ, ἕξις ἀήττητος ἡδονῶν: *Affectio inſuperabilis eorum quæ ſunt Rectæ Rationis. aut, Habitus qui vinci à Voluptatibus non poteſt.* Vt ergo huic fundamentum & innixus eſt *Ratio*, & ab eâ
Cic. ibid. recta *Iudicia*: ſic contrà, *Opinio* ibi & falſitas. *quæ omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat,* aſſiduis Affectuum tamquam ventis.

DIS-

DISSERT. VIII.

VI. *Parad. Sapientem non opinari: itemque non ignorare: non fallere, non mentiri.*

SED ego opportunè gradum promoueo ad Paradoxum, ab iſto velut nexum; quod eſt, *Sapientem non opinari.* Laërtius ita effert: Μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τουτέστι ψεύδει μὴ συγκαταθήσεσθαι μηδενί: *Non opinaturum Sapientem, hoc eſt Falſo nulli vmquam conſenſurum.* Stobæanæ Eclogę: Ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν οὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν· οὐδέποτε παράπαν ἀκαταλήπτῳ τινὶ συγκατατίθεσθαι. διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν: *Falſum aliquid ſuſcipere negant vmquam Sapientem: neq; item vllæ rei incomprehenſæ aſſenſum dare. quia neque Opinatur, neque Ignorat quidquam.* AVD. Satin' hæc à me intelligi, aut à te adſtrui? LIPS. Mihi clara videntur. AVD. Sapientem non opinari? LIPS. Numquam. AVD. Omnia igitur ſcire? LIPS. Scire. AVD. Et nihil ignorare? LIPS. Nihil. AVD. Profectò, Iuſte Lipſi, hæc Paradoxa ſunt: mihi non admittenda, tibi habeas. LIPS. Tibi, ſi capis. Species verborum percutit, & ipſa Opinio eſt quæ te vexat: rem vide. Sapienti hæc tribuimus; nondum tibi aut mihi, vni alicui è vulgo. Hunc Zeno cùm in exemplar formaſſet, Opinionem ab eo remouit, id eſt Errorum Vitiorumque matrem. Zeno, inquam, primus. *Nemo enim ſuperiorum,* ait Cicero, *non modò expreſſerat, ſed ne dixerat quidem* POSSE HOMINEM NIHIL OPINARI: *nec ſolùm* POSSE, *ſed ita* NECESSE *eſſe* SAPIENTI. At Zeno fecit, vt addit: & ratio etiam comprobauit: Lactantio quidem iudice. *Rectè,* inquit, *Zeno & Stoici Opinationem repudiarunt. Opinari enim te ſcire quod neſcias, non eſt Sapientis, ſed temerarij potiùs ac ſtulti.* Et certè Opinioni omni contraria eſt Scientia. quod ita idem Zeno adſtruebat: *Siquid eſſet ita comprehenſum, vt conuelli Ratione non poſſet, Scientiam; ſin aliter, Inſcientiam appellabant. ex quà exſiſteret etiam Opinio, quæ eſſet imbecilla, & cum falſo incognitoque communis.* Neque enim aliud eſt Opinio, quàm aut falſa de rebus iudicare; aut vera, ſed infirmiter, nec Ratione ſuffultum. Stobæi Eclogæ: Διττὰς γὰρ εἶναι δόξας, τὴν μὲν ἀκαταλήπτῳ συγκατάθεσιν, τὴν δ' ὑπόληψιν ἀσθενῆ. ταύτας ἀλλοτρίους εἶναι τῆς τοῦ σοφοῦ διαθέσεως. διὸ καὶ τὸ προπίπτειν πρὸ

iv. Acad.

iii. cap. iv.

Cic. ii. Acad.

καταλήψεως καὶ συγκατατίθεσθαι, κατὰ τὸν προπετῆ μᾶλλον εἶναι, καὶ μὴ πίπτειν εἰς τὸν εὐφυῆ, καὶ τέλειον ἄνδρα, καὶ σπουδαῖον: *Duplicem eſſe Opinionem. vnam rei incomprehenſæ aſſenſum; alteram, infirmam de re ſuſceptionem. Has alienas Sapientis affectioni. quia inclinari ante rem comprehenſam, & aſſentiri, in præpetem & præcipitem magis conuenit; neque cadit in induſtrium, perfectum, & probum virum.* Cicero in verbis vltimis vtramque tetigit, cùm *Imbecillam*, aut *Falſo Incognitoque* vicinam dixit. Sed quid igitur? numquam eâ vtitur? ita, ſed citra aſſenſum. Nam quàm multa Sapiens cogitat & diſſerit, de rebus ſuperis inferiſque, in quibus non ſit certa comprehenſio? de ſtellis, earumque motu, de cometis, de fulminibus: & vno verbo, qualia pleraque artibus comprehenſa. Sed nimirum ita diſſerit, vt veriſimilia, non vera cenſeat: & niſi, vbi firma & quæ conuelli non poſſit, Ratio eſt, ἐποχῇ vtitur, & ſuſtinet aſſentiri. Scire ſe tantùm quæ ſcit, ſentit & profitetur: & hæc quoque ſcientia eſt, ſcire quid ignores. Quo ſenſu & illud ſplendidè efferunt: Οὐδὲ λανθάνειν αὐτόν τι: *Nihil eum latêre.* ſicut anteà dictum mirabaris, *Nihil ignorare.* Quid ergo? omniſcius, id eſt Deus? abſit. Ille verò *diuina & humana* ſcit, ſed quatenus opus eſt, & poteſt: ceterùm ita omnia ſcit, & nihil ignorat, vt ſciat ſemper aut ſcire ſe, aut ignorare. & hoc ſatis, vt vindicetur ab Errore. Ego verò amplius tibi addam, pauca ſcire Sapientem. Nam ea, in quibus nos elaboramus, & ob quæ Docti titulum inſcribimus, ne *Scientias* quidem cenſent: proprio & ſuo verbo ἐπιτηδεύματα, *Studia* appellant. Stobæus: Τὴν φιλομουσίαν, καὶ καθόλου τὰς ἐγκυκλίους λεγομένας τέχνας, Ἐπιτηδεύματα μὲν καλοῦσιν, Ἐπιστήμας δ' οὔ: *Muſarum cultum, & vniuersè artes Liberales quas dicimus, Studia quidem appellant, Scientias verò minimè.* Eas tamen vſui fatentur, & bonas etiam fieri, in bono viro per Virtutem immutatas, & ad Finem relatas. *Sed quid eſt* (ait Seneca) *quare exiſtimes, non futurum Sapientem eum qui litteras neſcit; cùm Sapientia non ſit in litteris?* Itaque curioſa Studia ab illo abſunt. & pulcherrimè hoc Plato. *verum Philoſophum Quinquertioni* (πεντάθλῳ) *ſimilem eſſe.* Ἔστι γὰρ ἀτεχνῶς τοιοῦτος, οἷος μὴ δουλεύειν μηδενὶ πράγματι, μηδ' εἰς τὴν ἀκρίβειαν μηδὲν διαπεπονηκέναι. ὥστε διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τούτου ἐπιμέλειαν, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπολελεῖφθαι, ὥσπερ οἱ δημιουργοὶ, ἀλλὰ πάντων μετρίως ἐφῆφθαι: *Eſt enim reuerà talis, vt nulli rei vni ſeruiat, neque exactâ diligentiâ vnum*

Epiſt. LXXXVIII.

In Theæteto.

vnum aliquid elaboret. ſic, vt dum vni huic totum ſe impendit, reliquas res omittat aut deſerat, vt ſolent in ſuo quiſque genere Artifices; ſed magis OMNES RES ARTESQVE MODERATE LIBET *& attingat.* Aureum dogma, & cupidis curioſiſque ingeniis imprimendum. Itaq; omitte arbitrari alti-aut vaniloquentiam hanc eſſe: tantùm, Paradoxum hoc temeritatem aſſenſus remouet, & Sapienti modeſtiam commendat. Neque enim aut ipſe fallitur, aut fallit alios. & eſt hoc quoque inter Decreta: Ἀκιβδήλους εἶναι τοὺς σπουδαίους, φυλακτικούς τε εἶναι τοῦ ἐπὶ τὸ βέλτιον αὐτῶν παριστάνειν, διὰ παρασκευῆς τ' τὰ φαῦλα μὲν ἀποκρυπτούσης, τὰ δὲ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ φαίνεσθαι ποιούσης, ἀπλάστως. περιῃρηκέναι γὰρ ἐν τῇ φωνῇ τὸ πλάσμα τι καὶ τῷ εἴδει: *Doloſos non eſſe Sapientes; ſed ſimplices, viros bonos: & cauere ſine fuco, ne melius, aut ſupra quàm ſint, appareant, ex præparato mala ſua occultantes, & bona quæ ſunt oſtentantes. Tollere enim in voce fictionem omnem, & in ſpecie externâ.* Imò verò τὸ εἰρωνεύεσθαι (etſi Socrati vſurpatum) φαῦλον εἶναί φασι. οὐδένα γὰρ ἐλεύθερον καὶ σπουδαῖον εἰρωνεύεσθαι: *Ironiâ vti malum cenſent. nullum enim liberum & probum vſurpare.* Amplius, pro hoc candore, Μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν λέγουσιν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. οὐ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψεύστως τὸ ψεῦδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πλησίον: *Non mentiri Sapientem dicunt, ſed in omnibus verare. Non enim in eo mendacium eſſe, vt aliquis falſum dicat; ſed cùm quis dolo & fallendi proximos animo facit.* Cui Stobæano Electo adſonant hæc Sexti: *Sapiens habet verorum ſcientiam, & numquam fallit ac mentitur: eò quòd non ex malâ, ſed ex bonâ, hoc proferat affectione.* Sed, etſi vicina hæc, me abducunt: addo ex eodem Sexto interpretatiunculam primarij noſtri Paradoxi. *Sapiens*, inquit, *iudicium minimè aberrans habet, & eſt in omnibus diuinus: propterea quòd Non opinetur, hoc eſt falſo aſſentiatur.* En, mi Auditor, inuidioſum illud & ſuperbum, vt cenſebas: ſed cenſebas, opinor. AVD. Cenſebam. nunc do manus, & vulgarem etiam noſtram ſapientiam putem & voueam huc adſpirare. Nimis enim citò Opinionibus abducimur: & quid aliud ferè hodie noſtrum diſcere, ac docere? Etiam in Externis rebus opiniones vexant, & grauiora aut maiora omnia veris proponunt. Inde Metus aut Dolores: ſpernamus, & vt floccos aliquos niuis ad Rationis ſolem liqueſaciamus.

Stob. Ecl.

Ibid.

Aduerſ. Mathem.

Digitized by Google

DISSERT. IX.

VII. *Parad. Sapienti nihil præter opinionem euenire.*

LIPS. Faciamus, tecum opto: etiam iſtud, quò nunc ducam, & quod priori item adhæret. Adhæret, an aduerſum eſt? videatur in primâ verborum fronte, non autem ſententiæ penetratione & inſpectu. Eſt iſtud, *Sapienti præter opinionem nihil euenire.* Atqui negauimus eum opinari: quid ergo miri hîc eſt? Sed ſcito, in rebus incertis & ſolâ opinione nexis, eam quoque Sapienti interuenire. Putat ſe hoc facturum, non facturum; illud euenturum, aut non: & quæ in vitâ cottidie, imò per momenta, occurrunt. Deſtinamus, proponimus, aggredimur, agimus: & euentu potimur, non potimur. Mens igitur nunc Paradoxi, Sapientem deſtinatione ſuâ numquam excidere, ſemper illi ſucceſſum, & Stoicorum verbo, * εὔροιαν eſſe: id eſt, fluere res ex voluntate. AVD. O illuc me duc! quid enim aliud hæc, quàm * εὐδαιμονία ipſa? LIPS. In eo ſum: porrò audi. Dogma eorum eſt, Μηδὲ παρὰ τὴν ὄρεξιν, μηδὲ παρὰ τὴν ὁρμὴν, μηδὲ παρὰ τὴν ἐπιβολὴν γίγνεσθαί τι περὶ τὸν σπουδαῖον. διὰ τὸ μεθ' ὑπεξαιρέσεως πάντα ποιεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ μηδὲν αὐτῷ τῶν ἐναντιουμένων ἀπρόληπτον προσπίπτειν: *Nihil præter voluntatem, appetitum, conſilium, euenire Sapienti. quia cum exceptione omnia talia facit aut conatur, & nihil eorum quæ aduerſari poſſunt non eſt ei præmeditatum & præſumptum.* Optimè, & veriſſima ratio. Ideò non fallitur neque fruſtrà conatuum eſt, quia ſcit ſe fruſtrà eſſe poſſe: neque res iſtas incertas, pro certis vllas habet. Omnia, inquam, *cum exceptione* (ſic enim iſta interpretanda ſunt) aggreditur: quod ipſum in hac re Seneca noſter dicit. *Non mutat*, inquit, *Sapiens conſilium, omnibus his manentibus quæ erant, cùm ſumeret. Ideò numquam illum Pœnitentia ſubit: quia nihil melius illo tempore fieri potuit, quàm quod factum eſt; nihil conſtitui, quàm quod conſtitutum eſt. Ceterùm ad omnia* CVM EXCEPTIONE *veniet, Si nihil inciderit quod impediat. Ideò omnia illi ſuccedere dicimus* (ecce εὔροιαν noſtram) *& Nihil contra opinionem accidere: quia præſumit animo, poſſe aliquid interuenire, quod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, Fortunam ſibi ſpondere.* Et iam vides, quàm verè & ſalubriter hæc dicantur,

Margin notes:
* *Facilem fluxum & curſum.*
* *Felicitas.*
Stob. Eclo.
De Benef. IV. cap. XXXIV.

tur, ac doceantur? Mihi crede, inter fundamenta conſtantiæ & tranquillitatis eſt iſtud: *Semper de Fortunâ cogitare, & ſibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo, niſi quid inciderit; & Prætor fiam, niſi quid obſtiterit; & Negotiatio mihi reſpondebit, niſi quid interuenerit.* Animus qui hæc præcogitat ſeriò, atque imbibit, quàm in pacato atque æquo eſt? Facit Sapiens. ideoque (vt iterùm interpreter cum Senecâ) *Nihil ei contra opinionem dicimus accidere.* Quomodo? quia *non illum caſibus hominum excepimus, ſed erroribus: nec illi omnia, vt voluit, cedunt, ſed vt cogitauit. In primis autem cogitauit, aliquid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Quod cùm factum eſt, quídni facilè ferat, quod præuiderat? *Neceſſe eſt leuiùs ad animum peruenire deſtitutæ cupiditatis dolorem, cui ſucceſſum vtique non promiſeris.* At ſtulti, id eſt nos, contrà. Spes & cogitationes longè mittimus, firmas & ferientes eſſe volumus: & cùm lapſi ſumus, ſtupemus. Inter miſerias humanas ſapientiſſimè Homerus recenſet:

Sen. De Tranq. cap. XIII.

Ibid.

Ibid.

Οὐ μὲν γάρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθαι ὀπίσσω, Odyſſ Σ.
Ὄφρ᾽ ἀρετὴν παρέχωσι θεοὶ, καὶ γούνατ᾽ ὀρώρῃ:
Quòd non vlla putant aduerſa ſibi euentura,
Quamdiu robur adeſt, & florida membra mouentur.

At cùm euenerunt, collabuntur: & voces audimus, *Neſciebam hoc mihi reſtare.* Aliter Sapiens, qui *ſcit ſibi omnia reſtare: & quidquid factum eſt, dicit, Sciebam.*

Sen. Epiſt. LXXVI.

—— non vlla laborum Virgil.
O virgo, noua mi facies INOPINAVE *ſurgit.*
Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi.

Καὶ ὥσπερ οἱ ἐν εὐδίᾳ πλέοντες, καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἕτοιμα· οὕτως οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φρονοῦντες, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἡτοιμάκασι βοηθήματα: Et *ſicut ij qui ſecundante cælo & vento nauigant, etiam quæ contra tempeſtates vſui ſunt, parata habent: ſic qui in proſperâ Fortunâ ſapiunt, etiam remedia aduerſæ illius expediunt.* Et quæ illa remedia? iam dicta: *Lætis non credere, omnem Fortunæ licentiam in oculis habere; tamquam, quidquid poteſt facere, factura ſit.* Ideò & illa affectio Sapientis propria, οὐδὲν θαυμάζειν: *nil mirari:* ſiue quæ Naturâ & cauſſis occultis, ſiue quæ Fortunâ eueniunt. Scit multa in illius ſinu non indagata, non indaganda, occuli; & in huius non exſpectata, non exſpectanda. Ergo tollatur illa euentuum

Socrat. apud Stob. Serm. III.

Sen. epiſt. LXXVIII.

Laërt. in Zen.

Sen. epiſt. XCI. nouitas: *nihil nobis improuiſum eſſe debet. In omnia præmittendus eſt animus: cogitandumque, non quidquid ſolet, ſed quidquid poteſt fieri.* Hominem ad humana paremus: & cum Sapiente, *aſ-* Epiſt. LXXVI. *ſueſcamus futuris malis, & quæ alij diu patiendo lenia faciunt, nos diu cogitando.*

DISSERT. X.

VIII. *Parad. Sapientem ſibi ſufficere, ſiue, Se ſolo contentum eſſe.*

HABES vtili interpretatione Paradoxum: nec minus iſtud. Nam adiungo, *Sapientem ſibi ſufficere*: quod Græci dicunt ſignatè & breuiter, τὸν σοφὸν αὐτάρκη εἶναι. Seneca extulit: III. De Rep. *Sapientem ſeipſo contentum eſſe.* Eſt à Socrate & Platone: atque ab iſto expreſſum. Quæ vis huic dicto? illum ſibi omnia eſſe, nec pendere ab homine alio aut rebus. Quomodo felix ſit, & ſui iuris, ſi in alienum arbitrium demittimus, & catenam quamuis ſplendidam, catenam tamen, damus? Ille verò ſuus eſto, apud ſe eſto: etſi apud alios etiam velit, ſed vel in ſolitudine poſſit. Velit dico. nam Stilpo, Timon, & alij fuere, qui abducerent ab omni conſortio, & ipsâ Amicitiâ: nobis aliter Sen. Epiſt. IX. viſum. *Nam illud quidem cum illis commune eſt, Sapientem ſeipſo contentum eſſe: ſed tamen & amicum habere vult, & vicinum, & contubernalem, quamuis ſibi ipſe ſufficiat.* Sociale animal, homo Ibid. eſt: & inter homines Sapiens: ſed hoc diſcrimine à reliquis, quòd *quæ ſibi deſunt, non deſiderat; ſed non deeſſe mauult.* Exercere vult, cùm alias virtutes, tum hanc homini tam propriam, & pænè Ibid. innatam. Itaque *perperàm hoc illi interpretantur, qui Sapientem vndique ſubmouent, & intra cutem ſuam cogunt. Diſtinguendum eſt, quid & quatenus vox iſta promittat. Se contentus eſt Sapiens ad beatè viuendum, non ad viuendum. Ad hoc enim multis illi rebus opus eſt; ad illud, tantùm animo ſano, & erecto, & deſpiciente Fortunam.* Subduc illi cibum, non viuet: ſubduc amicos, viuet, & quidem Ibid. beatè. *Qualis tamen futura eſt illa vita, ſi ſine amicis relinquatur, in cuſtodiam coniectus, vel in aliquâ gente alienâ deſtitutus, vel in nauigatione longâ retentus, aut in deſertum litus eiectus? qualis eſt Iouis,*

cùm

cùm reſoluto mundo, paulliſper ceſſante Naturâ, acquieſcit ſibi, cogitationibus ſuis traditus. Magnifica comparatio, & quæ placita etiam in hac re Epicteto. *Homo amat quidem ſocietatem & amicos,* inquit, ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧττον δεῖ καὶ πρὸς τοῦτο παρασκευὴν ἔχειν, τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ ἀρκεῖν, δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ συνεῖναι. ὡς ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἑαυτῷ σύνεστι, καὶ ἡσυχάζει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ ἐννοεῖ τὴν διοίκησιν τὴν ἑαυτοῦ οἵα ἐστὶ, καὶ ἐν ἐπινοίαις γίνεται πρεπούσαις ἑαυτῷ: *ſed nihilo ſeciùs oportet & in hoc exerceri, vt poſſit ſibiipſe ſufficere, poſſit ſecum eſſe. Sicut Iupiter ſecum eſt atque agit, & in ſe acquieſcit, & gubernationem ſuam mente agitat, & cogitationibus fruitur ſe dignis.* Et quæ ſolitudo eſt, vbi virtutes comitantur & adſunt? *Nullus anguſtus aut ſolus eſt locus, qui hanc tam magnam turbam capit: nullum exſilium graue, in quod licet cum hoc comitatu ire.* Sen. Cōſol. ad Helu. cap. x. Denique, cum noſtro Ambroſio, *in quâ ſolitudine non ſtipatur, quem vita Beata circumdat?* Lib. 1. De Vitâ Iacob. cap. vlt. Itaque frui & acquieſcere in ſe poteſt: vix tamen volet. dico in ſolâ illâ ſolitudine: & hoc Senecæ clara verba volunt: *Se contentus eſt Sapiens, & tamen non viuet, ſi fuerit ſine homine victurus.* Epiſt. ix. Nota, ſine *homine*, non ſine *amico* tantùm. Et ſanè Stoicum hoc dogma: Οὐδ᾽ ἐν ἐρημίᾳ βιώσεται ὁ σπουδαῖος. κοινωνικὸς γὰρ φύσει καὶ πρακτικός: *Neque in ſolitudine viuet Sapiens. eſt enim naturâ ſocialis, & actuoſus.* Nam multa, pro Stoico ſenſu, interueniunt, quæ non Beatam vitam, ſed vitam tamen tollunt: de quibus infrà. Alioqui ſeceſſum à turbis, id eſt vitiis, abſit vt damnemus, pabulum animi, imò delicias: & vbi frui fas puriore & ſublimiore illâ meditatione.

Ὡς ἡδὺ, τῷ μισοῦντι τοὺς φαύλους ἐρημία; Menandri.

Quàm ſuaue ſolitudo, qui odit improbos?

Et quàm compoſitæ mentis ſignum eſt, ſecum poſſe morari, & conſiſtere? quod è vulgo nemo facit: quorum quiſque ſe fugit. Ergo & hoc vtile monitum amplectere. *Huc cogitationes tuæ tendant, hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, vt contentus ſis temetipſo, & ex te naſcentibus bonis. Quæ poteſt eſſe Felicitas Deo propior?* Sen. Epiſt. xx.

Dɪs-

DISSERT. XI.

IX. *Parad. Omnia Sapientis : & , Solum diuitem cenſendum.*

ET quî non ſit contentus, cùm omnia ipſe habeat? Nam hoc etiam inter Inopinata iactatum, *Omnia Sapientis eſſe:* imò *Solum illum diuitem* & vberem eſſe. Variis locis hæc effe-
Laert. in Antiſth. runtur : & origo dicti à Cynicis. quorum erat : Αὐτάρκη εἶναι τὸν σοφόν. πάντα γὰρ αὐτοῦ εἶναι τῶν ἄλλων : *Sapientem ſibi ſufficere. nam omnia aliorum, eius eſſe.* Vides? non ſua ſolùm ſibi, ſed omnia omnium habet : & quid homini huic deſit? Hæc Cynici illi iactabant ore, animo ſentiebant : Cynici, nudi, inopes, vacui rerum om-
Laert. in Zenone. nium & copiarum. Placuit & Stoicis : ſciueruntque, τῶν σοφῶν πάντα εἶναι : *Sapientium omnia eſſe.* Seneca, Cicero, alij ingeminant:
De Benef. VII. c. III. ſed ille noſter alibi : *Vnus eſt Sapiens, cuius omnia ſunt, nec ex difficili tuenda.* Quo ſenſu autem? omnibus ergo ſua eripit, & in
Ibid. cap. IIII. ſe vertit? Non : abſit. *Nihil prohibet, aliquid & Sapientis eſſe; & eius, cui datum & aſſignatum eſt. Iure ciuili, omnia Regis ſunt : & tamen illa, quorum ad Regem pertinet vniuerſa poſſeſſio, in ſingulos dominos deſcripta ſunt, & vnaquæque res habet poſſeſſorem ſuum. Ad Reges enim poteſtas pertinet, ad ſingulos dominium.* Ecce nodum ſolutum habes : & verè ac pulchrè. Tangit hanc diſtinctionem Laërtius : nam quis ambigit è Stoicis fontibus Senecam hauſiſſe? tangit, inquam, in cauſsâ eius dicti. Πάντα τῶν σοφῶν εἶναι. δεδωκέναι γὰρ αὐτοῖς παντελῆ ἐξουσίαν τὸν νόμον. τῶν δὲ φαύλων εἶναι τινὰ λέγεται, ὃν τρόπον καὶ τῶν ἀδίκων. ἄλλως μὲν τῆς πόλεως, ἄλλως δὲ τῶν χρωμένων φαμέν : *Omnia Sapientum eſſe. Datam enim iis omnimodam poteſtatem* (Senecæ vocem agnoſce) *à lege. Stultorum autem quædam dicuntur, ſicut & iniuſtorum. atque aliter quædam reipublicæ dicimus, quædam vtentium.* Ergo omnia eius ſunt, non occupatione, ſed animo : & vniuerſitas illi, non hæc ſingula mancipantur. O magnifica poſſeſſio! & quàm ex facili regit ac tuetur. Tuetur, hoc ipſo quod intue-
Sen. De Benef. VII. cap. III. tur. *Non habet mittendos trans maria legatos, nec metanda in ripis hoſtilibus caſtra, non opus eſt legione, nec equeſtribus turmis. Quemadmodum Dij immortales regnum inermes regunt, & illis rerum ſuarum ex edito tranquilloque tutela eſt : ita hic officia ſua, quamuis latiſſimè*

tiſſimè pateant, obit: & omne humanum genus, potentiſſimus eius optimusque, infra ſe videt. Neque verba hæc cenſeas: imò verba, qui eripiunt huic & ſibi habent. Quis totum hunc orbem, id eſt tot agros, prata, ſiluas, flumina, lacus, maria, verbulo aut formulâ à me aufert? Coneris quàuis, teneo: oculis, & certè animo, vſurpo. *Derideas licet: ingentis ſpiritus res eſt, cùm Orientem Occidentemque luſtraueris animo, cùm tot animalia, tantam copiam rerum, quas Natura beatiſſimè fundit, aſpexeris, emittere hanc Dei vocem, Omnia mea ſunt.* (Ibib.) Itaque & hoc verè addidimus, *Solum Sapientem diuitem eſſe*: * Socrati iam olim definitũ. Quæ enim iſtæ (* Vide lib. I Diſſ. XVII.) Craſſi aut Crœſi diuitiæ? deſunt multa, & optant. Noſter minimè: & non vnâ cauſsâ vel adſpectu titulum hunc iure habet. Plato adſignabat iſtas: *Diuitem hunc ſolum, quippe cùm theſauris omnibus pretioſiores ſolus videatur poſſidere Virtutes.* (Apul. De Philoſoph.) *quia etiam ſolus Sapiens opes poteſt in vſibus neceſſariis regere, videri ditiſſimus debet.* Pro quarum primâ aptiſſimè Philo Iudæus: Ὁ δὲ σοφὸς οὐ πλούσιος, ἀλλὰ πάμπλουτος, ἐν ἀφθόνοις καὶ γνησίοις, οὐ χρόνῳ παλαιουμένοις, καινουμένοις δὲ καὶ ἡβῶσιν ἀεὶ, τρυφῶν ἀγαθοῖς μόνος: (De Plãtat. Noë.) *Sapiens non diues ſolùm, ſed ſuperfluens; vt qui ſemper delicietur inuerſeturque bonis vberibus & germanis, non æuo inueteraſcentibus, ſed magis vireſcentibus florentibusque*: id eſt illis Animi, quas Virtutes vocamus. Eſtque ipſa ratio, quam Stoici noſtri inter primas ſignabant, ſtrictè ſic & ſcholaſticè apud Empiricum expreſſa: *Qui ea poſſidet, quæ ſunt magnæ æſtimationis & magni pretij, eſt diues: Virtus autem eſt magni pretij & æſtimationis: ſolusque Sapiens eam poſſidet: ſolus ergo eſt diues.* (Aduerſ. Mathem.) Altera erat ratio, *Sapientem ſolum vti.* An ille vtatur, qui auariter recondit? ne habet quidem, ſi Platoni hoc credis ſcitè docenti, & diſtinguenti. Οὐ τοίνυν μοι ταὐτὸν, (In Theæt.) inquit, φαίνεται εἶναι τὸ κεκτῆσθαι τῷ ἔχειν. οἷον, εἰ ἱμάτιον πριάμενός τις, καὶ ἐγκρατὴς ὤν, μὴ φορεῖ, ἔχειν μὲν οὐκ ἂν αὐτὸν αὐτὸ, κεκτῆσθαι δέ γε φαῖμεν: *Non enim mihi idem videtur, Habere & Adipiſci. vt, ſiquis veſtem mercatus, eam in poteſtate habeat, non tamen ferat: haud dixerimus Habere illum, ſed Adeptum eſſe.* An ille etiam vtitur, qui ſtultè & prodigenter effundit? nihil. ſolus Sapiens habet, poſſidet, vtitur, materiam virtutum.

Non huic ſepoſitas infelix ſtrangulat arca
Diuitias.

Y quid

quid ergo? ——*expoſiti cenſus, & docta fruendi*
Temperies.

Sed præter has duas, tertia etiam ratio. Sapiens nullâ re eget: ergo diues. Quid enim aliud *Dives, niſi à Diuo* (ait Varro) *quia,*
Cic. Parad. vlt. *vt Deus, nihil indigere videtur?* Quomodo? non enim petit. *Animus tuus oportet ſe iudicet diuitem, non hominum ſermo, neque poſſeſſiones tuæ.* Audi poëtam:

Auſon. *Ex animo rem ſtare, æquum puto; non animum ex re.*
Cuncta cupit Craſſus, Diogenes nihilum.

Sen. Epiſt. lxxii. Epiſt. xcix Et vter igitur ditior? *Breuiſſima ad diuitias, per contemptum diuitiarum, eſt via.* Quid me vocas ad iſta ſuperuacua? *An parum habet, qui non alget, non eſurit, non ſitit? plus Iupiter non habet.* Acquieſce in iſtis, aut numquam acquieſces: acquieſce, inquam,
Apul. in I. Apolog. *tanto beatior futurus, quanto collectior. Namque animi, ita vt corporis, ſanitas expedita, imbecillitas lacinioſa eſt: certúmque ſignum eſt infirmitatis, pluribus indigere.* Quid ergo? inquies: Sapiens nullo indiget? illud ipſum edere, bibere, & quę Natura poſtulat, nónne poteſt abeſſe? Poteſt, nec ipſe tamen indigere. Stoicum tibi hîc diſcrimen ingeram, in verbis quidem, ſed quod rem explanet.
Plut. de Commun. Notion. Chryſippus aiebat, ὡς οὐ δέονται μὲν, ἐνδέονται δὲ οἱ φαῦλοι: *quòd non egeant, ſed indigeant mali.* At Sapiens, ille δεῖται, καὶ χρείαν ἔχει:
Epiſt. ix. *eget, & opus habet.* Seneca hocipſum tangit: *Volo tibi Chryſippi quoque diſtinctionem indicare. Ait Sapientem nullâ re indigere & tamen multis illi rebus opus eſſe. contrà, Stulto nullâ re opus eſt, nullâ enim re ſcit vti, ſed omnibus eget.* Etſi in verbo *Egere* proprietatem non ſeruat, & Stulto tribuit quod Sapientis erat. Igitur *Indigere*,
IIII. Tuſc. eſt non habere, & velle: atque id ſine modo. Cicero: *Indigentia, eſt libido inexplebilis:* quod Stoico ſenſu omnino ſcripſit. Verè ergo dicemus,
Sen. Epiſt. xiiii. *Eum maximè diuitiis frui, qui minimè diuitiis indiget:* id eſt auet aut cupit. Ob has ergo cauſſas meritò ille Diues: quid ſi & ab aliâ, pro vulgi etiam mente? Nam ecce Dog-
Stob. Eclo. ma noſtrum eſt: Οἰκονομικὸν μόνον τὸν σπουδαῖον εἶναι, καὶ τὸν ἀγαθὸν οἰκονόμον, ἔτι δὲ χρηματιστικόν: *Oeconomicum eſſe ſolum Sapientem, & bonum œconomum, & peritum pecuniæ faciendæ.* Quid ais? ad hoc dogma non turba concurrat? ſinum pandat? Et tamen ita eſt. prudentia illa eius propria, etiam ad externa iſta omnia valet,
In Apol. cùm lubet, & vſui cenſet vti. Socrates aptè: Ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἡ ἀρετὴ

ἀρετὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τ' ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ: *Quòd non è pecuniâ Virtus naſcatur, ſed ex Virtute pecunia, atque alia omnia bona publicè ac priuatim hominibus obueniant.* Nonne Thales hoc ſatis docuit in claro exemplo? nam is cùm oſtendere vellet, quàm facile Sapienti diteſcere: præuiſâ feracitate olearum, fructus omnes coëmit, & ſolus compos, vendidit, vimque grandem pecuniæ parauit. Poteſt igitur habere Sapiens: ſed quanto altius, nolle? calcat hæc ſuperflua, & dumtaxat *diuitiarum naturalium eſt quæſitor acerrimus.* Fac idem Auditor: & diſce ſtatim ac compendio diues eſſe. *Repræſentat opes Sapientia, quas cuicumque ſuperuacuas fecit, dedit.* An non hęc Sacris etiam noſtris conſona? Clemens Alexandrinus dicit, & docet: Ὅτι δὲ τοῦ σοφοῦ πάντα ἐστὶ, σαφῶς μηνύει λέγων, Διότι ἠλέησέν με ὁ θεός, ἔστι μοι πάντα. ἑνὸς γὰρ δεῖν ὀρέγεσθαι διδάσκει, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονεν, καὶ τοῖς ἀξίοις τὰ ἐπηγγελμένα νέμεται: *Quòd autem omnia ſint Sapientis, apertè Scriptura indicat dicens, Quoniam Deus mei miſertus eſt, mihi ſunt omnia. Vnum enim oportere expeti oſtendit, per quod facta ſunt omnia, & iis qui digni ſunt promiſſa tribuũtur.* Ecce in verâ Sapientiâ diuitiæ, & in animo ad Deum, ſummum atque vnum bonum, verſo. Sed vis ipſas Stoicorum voces, atque etiam ſenſa? Ambroſius: *Salomon ait, Eius qui fidelis eſt, totus mundus diuitiarum. Quanto prior Salomon, quàm Zenon Stoicorum magiſter, atque auctor ſectæ ipſius? Quis autem fidelis, niſi Sapiens?* Et ſtatim: *Sed dicas: Quomodo Sapientis totus mundus? Quoniam ipſa Natura dat illi ſortem omnium, etiamſi ipſe nihil poſſideat. Domina eſt & poſſeſſor, Sapientia: quæ ſua putat Naturæ munera: nec vllis* INDIGET, *etiamſi deſint ei ad victum neceſſaria. Namque Muſicus organa, aut Medicus medicamenta etiamſi non habeat; habet tamen eo ipſo quo poſſit his vti, etiamſi ad tempus eorum vſus non ſuppetat.* Bone doctor ſalue. non ipſa Porticus ſonet magis germanas Zenonis voces. Obſeruaſtin autem & de *Indigentiâ*? etiam ſine *poſſeſſione ſortem* habere? Hæc vera ſunt. *Stulta mortalium auaritia poſſeſſionem proprietatemque diſcernit, nec quidquam ſuum credit eſſe, quod publicum eſt.* Sapiens aliter: qui publicis vt priuatis fruitur, priuatis vt publicis. *Sapientia omnium mater eſt, & ipſa orbem terrarum poſſidet.* Abrahamo illi *data eſt omnis terra*: ſed quando? poſtquam à Lotho diſceſſit, id eſt *vitiis & deflexione morum.*

Sen. Epiſt. CXIX.

Epiſt. XVII.

II. Strom.

Lib. II. De Abrahamo

Sen. epiſt. LXXII.

Sap VII.

Gen XIII.

Ambroſ. II. de Abrah.

Digitized by Google

O magnæ igitur, ô veræ opes! veniamus in partem. Ego conari aut facere me fateor: & iſtos agros, ſiluas, hortos, fontes, ſtatuas, tabulas, & quidquid Natura aut Induſtria inſtruit, oculis & cogitatione vſurpo vt mea: paſcor ſuauiter, & ſinceriore gaudij fructu, vel horulæ ſpatio, quàm Domini inſcripti anno aut annis.

DISSERT. XII.

X. *Parad. Solum Sapientem liberum, ceteros omnes ſeruos cenſeri.*

ATQVE idem ille Sapiens non *Diues* ſolùm, ſed *Liber*, ceteris omnibus *ſeruis*. Conuiciari tibi videar? non eſt propoſitum, ſed vera effari. Scitum igitur hoc Stoicorum: *Niſi*
Cic. in Parad. v. *Sapientem, liberum eſſe neminem.* Græcè efferebant: Ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος: *Quòd ſolus Sapiens liber, &*
InZenone. *omnis Stultus ſeruus.* Diogenes ponit, & cauſſam apponit: Μόνον τε σοφὸν, ἐλεύθερον· τούς τε φαύλους, δούλους. εἶναι γὰρ τὴν ἐλευθερίαν, ἐξουσίαν αὐτοπραγίας· τὴν δὲ δουλείαν, στέρησιν αὐτοπραγίας: *Solum Sapientem liberum; omnes malos, ſeruos. Eſſe enim Libertatem non aliud, quàm poteſtatem agendi quæ velis: Seruitutem contrà, priuationem eiuſmo-*
IV. Diſſert. cap. I. *di actionis.* Hoc ipſum paullo fuſiùs Epicterus: Ἐλεύθερός ἐστιν, ὁ ζῶν ὡς βούλεται, ὃν οὔτ' ἀναγκάσαι ἐστὶν, οὔτε κωλύειν, οὔτε βιάσασθαι: *Liber eſt, qui viuit vt vult, quem neque cogere eſt, neque prohibere, neque vim ad-*
v. Parad. *ferre.* Sed fuſiſſimè Cicero, & rei illuſtrandæ. *Quid eſt enim libertas? poteſtas viuendi, vt velis. Quis igitur viuit vt vult, niſi qui recta ſequitur? qui gaudet officio? Cui viuendi via conſiderata atque prouiſa eſt? qui legibus non propter metum paret? qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac liberè?* Ita liquet, Sapientem eâ parte Liberum, quâ Virtutem amplectitur volens, alacer: ab ipſo Honeſto, non à lege aut metu inductus. Quid iam,
Sen. epiſt. LI. cùm Vitia ſpernit, & calcat? cum magno animo clamat: *Non ſum imperata facturus. iugum non recipio: imò, quod maiore virtute faciendum eſt, excutio. Non eſt emolliendus animus. ſi voluptati ceſſero, cedendum eſt dolori, cedendum labori, cedendum eſt paupertati. Idem ſibi iuris in me eſſe volet & ambitio, & ira.* Ecce, quot dominos ille iam effugit? adde libidinem, auaritiam, alia vitia: turbam habebis,

habebis, vt vero nomine dicam, tyrannorum. Miſerum mancipium, qui his ſubiicitur! erectum & liberum, qui euaſit! Nam breuiter ſanè & expreſsè dictum eſt: *Quæ eſt vera Libertas? innocentia.* Sed & in Fortunam Sapiens attollit animum, & ab eâ ſe facit immunem. Qui ad omnem eius motum caſumque trepidat, ſuſpenſus vota facit, quídni ſeruitutem, & quidem aſperam anxiamque, ſeruiat? At illa eſt vera *Libertas, nulli rei ſeruire, nulli neceſſitati, nullis caſibus, Fortunam in æquum deducere.* Quomodo hoc fiet? Epictetum audi, & ſequere præëuntem: Προσκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει μ' ἐκεῖνος πυρέσσειν; κἀγὼ θέλω. θέλει ὁρμᾶν ἐπί τι; κἀγὼ θέλω. θέλει με τυχεῖν τινός; κἀγὼ βούλομαι. οὐ θέλει; οὐ βούλομαι. ἀποθανεῖν; θέλω. τίς ἔτι με κωλῦσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; οὐ μᾶλλον, ἢ τὸν Δία: *Conſtitui & conformaui voluntatem meam diuinæ. Vult me febricitare? & ego volo. aliquid aggredi? volo. potiri? volo. non potiri? nolo. mori? volo. Quis iam igitur prohibere me aut cogere, præter voluntatem, poteſt? non magis, quàm ipſum Deum.* O vera, ô firma libertas, ſeruire Deo! Sed eſt & quarta ratio: non Fortunam ſolùm dominam, ſed nec Corpus ferre. *Nam hoc, animi pondus ac pœna eſt. premente illo, vrgetur, in vinculis eſt: niſi acceſſit Philoſophia, & illum reſpirare rerum Naturæ ſpectaculo iuſſit, & à terrenis dimiſit ad diuina. Hæc Libertas eius eſt, hæc euagatio: ſubducit interim ſe cuſtodiæ in quâ tenetur, & cælo reficitur.* Agnoſcis & hanc Sapientis ptopriam, qui animo ad originem ſui ſempet tendit? Nos imitemur: *& aliquando ex hac fæce euadamus in illud ſublime & excelſum: vbi tranquillitas nos manet, & expulſis erroribus vera Libertas.* Hoc nomen eſt, quod omnes ad ſe allicit: pto quo arma olim & nunc capta: per ſanguinem, per cædem quęſita, aut retenta eſt: nos ad hanc animi, toto animo non adnitemur? Et quâ viâ? Audi doctorem noſtrum: *Philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera Libertas.* Hoc vnum illud *ſtudium verè liberale eſt, quod liberum facit.* Quis enim alius eius finis, quàm *animum noſtrum in eam aſſerere libertatem, in quâ à parente & auctore Deo productus fuit: vt neque formidet quidquam, neque vllâ re doleat, neque vlli deteriori naturæ ſeruiat?* Illa, inquam eſt, abſoluta hæc, & compendio dicenda Libertas: *non homines timere, non Fortunam; nec turpia velle, nec nimia; in ſeipſum habere maximam poteſtatem.* Hanc Philoſophia parat, Sophus habet.

In Dial. Hadriani & Epicteti.

Sen. Epiſt. LI.

III. Differ. cap. XXVI.

Sen. Epiſt. LXV.

Epiſt. LXXV

Epiſt. VIII

Epiſt. LXXXVIII.

Simplic. in Enchir. Epict.

Sen. Epiſt. LXXV.

Vides dignitatem Paradoxi huius, ſed & veritatem. quam no-
Epiſt. VII. ſter quidem Ambroſius totâ Epiſtolâ quadam adſtruit: & Au-
IIII. De Ciuit. cap. III. guſtinus breuiter: *Bonus, etiamſi ſeruiat, liber eſt; malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt. nec vnius hominis, ſed quod grauius eſt, tot dominorum, quot vitiorum. De quibus cùm ageret Scriptura diuina: A quo*
II. Pet. II. *enim quis, inquit, deuictus eſt, huic & ſeruus addictus eſt.*

DISSERT. XIII.

XI. *Parad. Solum Sapientem Regem eſſe.*

SED heus, iam mihi aures. lubet

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι:

Canere atque flare non minutis tibiis.

Abite modica: ſceptra & diademata molior, & Sapienti noſtro circumdo. Ego, an ipſa Virtus?

Horat. ——— *regnum & diadema tutum*
Deferens vni,

qui ſe colit. Verè *tutum.* nam cetera illa caſibus aut ſuffragiis ſubiecta: iſtud

Idem. *Intaminatis fulget honoribus,*
Nec ſumit aut ponit ſecures
Arbitrio popularis auræ.

Age igitur, adſtruamus. Stoicorum ſcitum eſt: Μόνον τὸν σοφὸν βασιλέα εἶναι: *Solum Sapientem Regem eſſe.* AVD. O mi doctor, quàm verè iſta nomen vindicant, & *Inopinata* ſunt? quid ſi ſtolida & fatua? Plutarchus ita habet, nec vnus: & ſuauiter ſanè exagitat, præſcriptione libelli, *Stoicos magis inopinata, quàm poëtas eſſari.* Vt alia omittam, poteſt magis quàm iſtud? Diſſimulauit aliquis regem, qui reipsâ eſſet, vt Homericus Vlyſſes: at iſti quàm ineptè & falsò adſimulant? Comœdiam vel mimum aliquem ludere eos dicas: ſed malè etiam ſuſtinentes perſonam. Nam ecce prodit ὁ ἀπὸ τῆς Στοᾶς σοφὸς, βοῶν μέγα καὶ κεκραγὼς, Ἐγὼ μόνος εἰμὶ βασιλεὺς, Ἐγὼ μόνος εἰμὶ πλούσιος: καὶ ὁρᾶται πολλάκις ἐπ' ἀλλοτρίαις θύραις λέγων,

Δὸς χλαῖναν Ἱππώνακτι, κάρτα γὰρ ῥιγῶ
Καὶ βαμβακίζω:

ille à Porticu Sapiens, clamans altum & intonans, Ego ſolus Rex ſum, Ego ſolus Diues: & conſpicitur interim ad alienas fores muſſitans,

Da tegmen Hipponacti. namque frigeo,
Totusque contremiſco.

Súntne hæc regia, nudum, algidum, famelicum, omnium inopem eſſe? LIPS. Sunt regia, mi Auditor, ſi alia, quæ dicam, adſint. Omitte ſannas aut ludos: Plutarchum etiam, grauem & magnum virum, ſed Academicum, & Stoicis deſtinatò hoſtem. Audi Ciceronem potiùs: *verè iſta nomina omnia poſſidere Sapientem, quæ irrideri ab imperitis ſolent. Rectiùs enim appellabitur Rex, quàm Tarquinius, qui nec ſe, nec ſuos regere potuit.* Attende. duas cauſſas tangit, cur iuſtiſſimè noſter Rex ſit, quòd *Se* regat, & quòd *Alios*: quod profectò plenum & legitimum eſt Regnum. Tangit & Laërtius, vbi ſcitum hoc promulgat: Οὐ μόνον δὲ ἐλευθέρους εἶναι τοὺς σοφούς, ἀλλὰ καὶ βασιλέας· τῆς βασιλείας οὔσης ἀρχῆς ἀνυπευθύνου, ἥτις περὶ μόνους τοὺς σοφοὺς σταίη, καθά φησι Χρύσιππος: *Non ſolùm liberos Sapientes, ſed Reges etiam eſſe: cùm ſit Regnum poteſtas nulli obnoxia, quæ in ſolis Sapientibus conſiſtat, vt ait Chryſippus.* Optimè Chryſippus. quis enim vitiis affectibusque ſuperior, præter Sapientem? An ille mihi Rex erit, cui muliercula imperat? cui pecuniola, gloriola, alij animorum tyranni? *Refrænet priùs libidines, ſpernat voluptates, iracundiam teneat, coërceat auaritiam, ceteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare, cùm ipſe improbiſſimis dominis, dedecori ac turpitudini, parêre deſierit. Dum his quidem obediet, non modò Rex, ſed liber habendus omnino non erit.* Tragicus noſter hoc dicet:

III. De Finib.

In Zenon.

Cic. Parad. V.

Rex eſt, qui poſuit metus
Et diri mala pectoris:
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia:
Occurritque ſuo libens
Fato, nec queritur mori.

En tibi Regem: non vitiis, non caſibus, non morti ipſi, vt timeat, ſubiectum. Et an non pulchrius ampliuſq; hoc regnum,

—— quàm ſi Libyam remotis
Gadibus iungas, & vterque Pœnus
Seruiat vni?

mihi

mihi videtur. Quid deinde in *Alios*? quàm ius ſuum exercet? Philo de Abrah. *Sicut gubernator in naui, magiſtratus in ciuitate, imperator in exercitu, anima in corpore, mens in animâ: ſic reuerà princeps eſt Sapiens in genere humano.* Quod niſi à recto & vero abiiſſet, opinionum impetu ablatũ: an etiam nũc alius ab illo imperaret? Etſi vel ſic ius ſuum tenet. Prodeat mihi ille Sapiens, & apud ipſos purpuratos & diadematos ſe oſtendat: profectò vereri, aut certè reuereri videbis, illum pannoſum & ſæpè nudis ſcapulis. Sen. epiſt. XIIII. *Neque enim vmquam intantum conualeſcet nequitia, numquam ſic contra Virtutes coniurabitur: vt non Sapientiæ nomen venerabile & ſacrum maneat.* Vis in exemplo videre? Diogenes ille Cynicus, non pauper ſolùm ab opibus, ſed à Fortunæ iniuriâ ſeruus, vænum à piratis expoſitus, interrogatur *Ecquid ſcire profiteretur*? Egóne? Laërt. in Diog. Ἀνθρώπων ἄρχειν: *Hominibus imperare.* Et mox, cùm prætereuntem Xeniadem vidiſſet, ore ac vultu ingenuo: *Huic, inquit, me vende. nam hic Domino opus habet.* Et planè pro verbis & profeſſione ſuâ ſe geſſit: docens, monens, imperans, ipſi, liberis, familiæ toti. Ac cùm amici paullo pòſt aduenissent, eum redempturi: Ibid. *Minimè, inquit: abite fatui.* Οὐδὲ γὰρ τοὺς λέοντας δούλους εἶναι τῶν τρεφόντων, ἀλλὰ τοὺς τρέφοντας τῶν λεόντων: *Non enim leones ſeruos eſſe nutrientium, ſed nutrientes leonum.* Nam ſerui ſcilicet eſt, timere. Quid, cùm Alexander magnus ille Rex ad eum viſeret: atque inter alia diceret, *Non me times? Quid enim es, inquit, Bonum an Malum? dicente, Bonum: Quis ergo Bonum timet? inquit.* Et mehercules ſcio Alexandrum potiùs in animo timuiſſe, aut ſtupuiſſe, ad hunc magnanimum & à Ratione Regem. Quídni à Ratione? ita idem ſcitiſſimè Ibid. *Xeniadi, qui ſe emerat, dixit:* Δεῖν πείθεσθαι αὐτῷ, εἰ καὶ δοῦλος εἴη. καὶ γὰρ ἰατρὸς, ἢ κυβερνήτης, εἰ δοῦλος εἴη, πεισθῆναι ἂν αὐτῷ: *Oportere illum ſibi parêre, quamuis ſeruo. nam & medicus, & gubernator, etſi ſeruiunt, tamen iis paretur.* Meritiſſimò igitur à ſtultis omnibus Sapienti. Arrian. Diſſer. III. cap. vlt. Ὅς γὰρ ἔχει καθόλου τὴν περὶ βίον ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; *Qui enim in vniuerſum vitæ degendæ ſcientiam eſt adeptus, quid aliud illum eſſe oportet niſi rectorem & Dominum?* Felix reſpublica, vbi erit: & verum tamen noſtrum ſcitum, etiamſi non erit. An non tale, quod etiam Sacra approbant? II. Strom. Ita enim Clemens: Πάλιν τε αὖ βασιλέα τὸν σοφὸν διδάσκων (ὁ θεὸς) τοὺς μὴ ὁμοφύλους ποιεῖ λέγοντας αὐτῷ, Βασιλεὺς παρὰ θεοῦ σὺ ἐν ἡμῖν εἶ.

ἐθελου-

ἐθελουσίῳ γνώμῃ τῶν ἀρχομένων, διὰ ζῆλον ἀρετῆς, ὑπακουόντων τῷ σπουδαίῳ: *Et Sapientem Deus docens eſſe Regem, facit alienigenas ei dicentes: Rex à Deo tu es in nobis. cùm ſcilicet ſponte & ſuapte voluntate, propter admirationem virtutis, ſubderent ſe illi.* Salue igitur & viue, ô vere noſter Rex! Gen. xxiii

Viue, Midæ gazis & Lydo ditior auro, Stat. in Silu.
Troïca & Euphratæ ſupra DIADEMATA *felix!*
Quem non ambigui faſces, non mobile vulgus,
Non leges, non caſtra tenent. qui pectore magno
Spemque metumque domas, vitio ſublimior omni,
Exemptus Fatis.

DISSERT. XIIII.

XII. *Sapientem Deo parem: Paradoxum, atque etiam Paralogum.*

AVD. Valdè in altum ſuſtuliſti Sapientem: non poteſt ſcandere, niſi vt hominem tranſcendat. LIPS. Audebo hoc etiam dicere? noſtri faciunt: ſed dicam, non aſſeram, & à Modeſtiâ, id eſt matre Sapientiæ, non abibo. Vereor vt illi, cùm clamant, *Sapientem Deo parem.* Ah, quæ non dicam æquiparatio, ſed comparatio eſt? Tamen faciunt: & audiendæ voces vel Senecæ noſtri: *Sapiens ille plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcuſſus, cum Diis* EX PARI *viuit.* Alibi: *Hoc eſt Summum Bonum, quod ſi occupas, incipis Deorum* SOCIVS *eſſe, non ſupplex.* Iterùm eâdem voce: *Dei* SOCII *ſumus, & membra.* Siue apud Stobæum Chryſippi: Πάντως εὐδαιμονεῖν ἀεὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀγαθούς. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, οὐδὲ τὴν ἀμεριμνίαν, ὁ Χρύσιππός φησί. καὶ κατὰ μηδένα αἱρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τοῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Omnino & plenè beatos eſſe homines, qui ſunt Sapientes. & Felicitatem hanc ac Securitatem, nihilum à diuinâ differre, Chryſippus ait. Et nullâ parte optabiliorem, meliorem, auguſtiorem illam Iouis Felicitatem hac humanâ eſſe.* Quid etiam pleraque ſanctus ille Epictetus? Det mihi aliquis hominis *Animum*, inquit, *qui nullâ re fruſtretur, aut lædatur, qui non iraſcatur, non inuideat, non æmuletur.* Denique, quid opus ambagibus? Da mihi

Epiſt. lix. Epiſt. xxxi. Epiſt. xcii. ii Diſſert. cap. xv.

θεὸν ἐξ ἀνθρώπου ἐπιθυμοῦντα γενέσθαι, καὶ ἐν τῷ σωματίῳ τούτῳ τῷ νεκρῷ, περὶ τῆς πρὸς τὸν Δία κοινωνίας βουλευόμενον: *Deum ex Homine fieri cupientem, & in corpuſculo iſto mortali* SOCIETATEM *Iouis agitantem*: id eſt, da mihi iſtum Sapientem: dabo tantum, & talem. AVD. Lædunt iſta vel audita Lipſi, etſi non demiſſa: quid recenſes? LIPS. Mecum tolera. neque enim ipſi probamus, neque abnuimus

Quin vanus ſtolidis hæc talia finxerit error:

ſed error, cuius fontem etiam liceat inquirere, & tum claudere vel damnare. Magniloquentiæ huius omnis origo, quòd vnam

Epiſt. LXXXVII. eamdemque Virtutem in Homine & Deo ponunt. Seneca: *Quæris quæ res Sapientem efficit? quæ Deum.* Si igitur ille & iſte eius compotes; ille per induſtriam, iſte per naturam: pares in eo

De Commun. Not. ſunt, quo laudantur. Chryſippus apud Plutarchum: Ἀρετῇ γὰρ οὐχ ὑπερέχειν τὸν Δία τοῦ Δίωνος, ὠφελεῖσθαί τε ὁμοίως ὑπὸ ἀλλήλων τὸν Δία καὶ τὸν Δίωνα, σοφοὺς ὄντας, ὅταν ἕτερος θατέρου τυγχάνῃ κινουμένου: *Virtute ſiquidem non ſuperare Iouem Dionem, ſed & æqualiter iuuari inuicem Iouem & Dionem, cùm Sapientes ſint, quando alter alterum moueri*

Diſſert. I. cap. XII. *ſentit.* In eodem illo fundamento hæc Epicteti nixa: Κατά γε τὸν λόγον οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος εἶ. λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ᾽ ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν: *Quod ad rationem mentemque attinet, ô homo, nihilo deterior aut inferior Diis ipſis es. Magnitudo enim Rationis neque longitudine* (ſiue *diuturnitate*) *neque altitudine diiudicatur,*

Epiſt. LXXIII. *ſed ſolis Decretis.* Seneca his paria: *Solebat Sextius dicere, Iouem plus non poſſe, quàm Bonum virum. Plura Iupiter habet, quæ præſtet hominibus: ſed inter duos Bonos, non eſt melior, qui locupletior. non magis, quàm inter duos, quibus par ſcientia regendi gubernaculum eſt, meliorem dixeris, cui maius ſpecioſiusque nauigium eſt.* Heu, radunt & iſta meas aures, fateor: ſed *inſanientem* hac parte *Sapientiam*, vel ad Senecæ lucem peruideamus. Primum igitur, eorum confeſſione, diſcrimen eſt in Potentiâ ſiue Opulentiâ: quia Iupiter certè plus pollet poteſtque. Alterum, quod notant, in Diu-

Ibid. turnitate. Seneca: *Iupiter quo antecedit virum Bonum? diutiùs Bo-*

De Prouid. cap. I. *nus eſt.* Alibi idem: *Bonus ipſe, tempore tantùm à Deo differt.* Ite-

De Cõſtãt. Sap. c. VIII. rumque alibi: *Sapiens vicinus proximusque Diis conſiſtit, exceptâ*

II. De Nat. deor. *mortalitate, ſimilis Deo.* Cicero etiam Stoïciſſans: *E Virtutibus vita beata exſiſtit, par & ſimilis Deorum, nullâ re, niſi immortalitate,*

quæ nihil ad benè viuendum pertinet, cedens cæleſtibus. Fatetur ecce,(quis autem ambigat?) de Immortalitate: ſed excuſat & reiicit, quaſi nec augendo eſſet. Ita & Seneca: *Quemadmodum ex duobus Sapientibus qui ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cuius intra paucos annos terminata Virtus eſt: ſic Deus non vincit Sapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Atque alibi etiam elatiùs: *Quid inter te* (Sapientem) *& Deos interfuturum ſit, quæris? diutiùs erunt. At meherculè magni artificis eſt, clauſiſſe totum in exiguo. Tantum Sapienti ſua, quantum Deo omnis ætas patet.* Et vis culmen ſtultitiæ? ſuperaddit: *Eſt aliquid, quo Sapiens antecedat Deum, ille naturæ beneficio, non ſuo ſapiens eſt. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, ſecuritatem Dei.* Sunt aliæ alibi tales voces: abhorreo & deſpuo: & ah mei Stoici, quàm à recto per elationem iuiſtis? Meliùs modeſtiuſque Pythagorici. è quorum ſcholâ Archytas; Διαφέρει δὲ θεὸς ἀνθρώπω ἀγαθῶ, ὅτι θεὸς μὲν οὐ μόνον εἰλικρινῆ καὶ ἀπολελυμέναν ἔχει τὰν ἀρετὰν ἀπὸ παντὸς τῶ θνατῶ πάθεος, ἀλλὰ καὶ τὰν δύναμιν αὐτᾶς ἄτρυτον πέπαται καὶ ἀνυπόδιθυνον, ὡς περὶ αἰωνίων ἔργων σεμνότητά τε καὶ μεγαλοπρέπειαν. ἄνθρωπος δ᾽ οὐ μόνον τῷ θνατῷ τῆς φύσεως καταστάματι μείονα ταύταν πέπαται, ἔστι δ᾽ ὅκα καὶ δι᾽ ἀγαθῶν ἀμετρίαν, καὶ διὰ συνήθειαν ἰσχυρὰν, καὶ διὰ φύσιν μοχθηρὰν, καὶ δι᾽ ἄλλας αἰτίας πολλὰς, ἀδυνατεῖ κατ᾽ ἄκρον γενηθῆμεν παναλαθέως ἀγαθοῦ: *Differt Deus à viro bono, quòd Deus quidem non ſolùm puram & à fece omni liberam Virtutem habet, ac labe affectuum humanorum; ſed quòd etiam vim ac facultatem eius infatigabilem, & ſimul liberam neque obnoxium poſſidet, ad æternorum ſcilicet operum maieſtatem & decorem reſpondentem. Homo autem, non ſolùm ipsâ conſtitutione mortalis naturæ minorem illam habet, ſed interim etiam ſiue ob bonorum intemperiem, ſiue conſuetudinem validam, ſiue naturam prauam, aliaſque cauſſas, non poteſt omnino ad culmen illud veri Boni pertingere.* Hæc vera, hæc ſana ſunt, præ tumore illo & vaniloquentiâ Stoicorum. Quos an excuſare tamen leuiter non fas eſt? Homines toti in Virtute, & eius ſplendore oculos præſtricti, diuinum cenſebant quidquid eâ tinctum eſſet. Atque vtinam *Diuinum* tantùm, & in eâ voce manſiſſent! ferremus: vt illa Homeri, θεοειδεῖς, θεοείκελοι, ἰσόθεοι: quæ magnis viris adſignat. Ferremus, inquam? imò laudaremus, ſenſu quem in alio ſcito Stoico video & amplector. Nam aiebant, θείους εἶναι τοὺς σοφούς, ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεόν: *Diuinos eſſe Sapientes nam*

Epiſt. LXXIII.

Epiſt. LIII.

Stob. Ser. I.

Laërt. in Zen.

Sen. epiſt. LXXIII. *habere in ſeipſis quodammodò Deum.* Habent, habent: & *nulla ſine Deo mens bona eſt.*

DISSERT. XV.

XIII. *Parad Sapientem omnia rectè facere, etiam Digitum exſerendo. Sine peccatis eſſe.*

SVNT iam & alia quædam ab eodem iſto Elationis fonte orta, & noſcendi, non probandi cauſſâ, ediſſerenda. Tale Stob. Ecl. hoc Inopinatum: Πάντα εὖ ποιεῖν τὸν σοφόν: *Omnia rectè facere Sapientem.* Quod cum adſtrictione aliquâ ſiue interpretatione, capiendum: ἃ ποιεῖ, δῆλον: *nimirum, quæ facit.* Ὃν τρόπον γὰρ λέγομεν πάντ' εὖ ποιεῖν τὸν αὐλητὴν, ἢ κιθαρῳδὸν, συνυπακουομένου τοῦ ἐπὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν αὔλησιν, τὰ δὲ κατὰ τὴν κιθαρῳδίαν· τὸν αὐτὸν τρόπον πάντα εὖ ποιεῖν τὸν φρόνιμον, ὅσα ποιεῖ, καὶ οὐ μὰ Δία καὶ ἃ μὴ ποιεῖ. τὸ γὰρ κατὰ λόγον ὀρθὸν ἐπιτελεῖν πάντα, καὶ οἷον κατ' ἀρετὴν, περὶ ὅλον οὖσαν τὸν βίον τέχνην: *Sicut cùm dicimus Tibicinem vel Citharœdum omnia rectè facere, ſimul exaudimus ea nempe quæ ad Tibiæ vel Citharæ tractationem pertinent: ita omnia rectè facere Prudentem, quæcumque facit, non hercules etiam quæ non facit. Nam omnia ad rectam Rationem facere eum ac dirigere, id eſt Virtutem: quæ ars eſt ad omnem vitam ſpectans.* Repetit alibi Eclogarius idem dogma: ſed hoc ad fidem & ſenſum eius ſufficit, ex illo quidem. De audiēd. Poët. Plutarchus addendus eſt: Οἱ Στωϊκοὶ, inquit, μήτε τῷ φαύλῳ ἀρετῇ προσεῖναι, μήτε κακίαν χρηστὸν ἀξιοῦσιν· ἀλλὰ πάντως μὲν ἐν πᾶσιν ἁμαρτωλὸν εἶναι τὸν ἀμαθῆ, περὶ πάντα δὲ αὖ κατορθοῦν τὸν ἀστεῖον: *Stoici neque Malo vllam Virtutem ineſſe, neque Vitium viro Bono cenſent: ſed omnimodis illum quidem & ſemper peccare, hunc autem omnia rectè facere.* Conſonat & illud, quod idem alibi: *Alexandrum, in quo omnes Virtu-* De Fort. Alexandri, orat. I. *tes permixtæ, confirmaſſe* Στωϊκὸν ἐκεῖνον λόγον, ὅτι πᾶν ὃ ἂν δρᾷ σοφὸς, κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐνεργεῖ. καὶ μία μὲν, ὡς ἔοικεν, ἀρετὴ πρωταγωνιστεῖ πράξεως ἑκάστης, παρακαλεῖ δὲ τὰς ἄλλας, καὶ συντείνει πρὸς τὸ τέλος: *Stoicum illum ſermonem, Quòd quidquid facit Sapiens, ex omni Virtute facit. Et vna quidem velut in principiis eſt & pugnat cuiuſque actionis, ſed aduocat alias, & coniungit ad ſuum finem.* Iterùm Stobæana Electa: Τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα τέλειον εἶναι λέγουσι, διὰ τὸ μηδεμίας ἀπολείπεσθαι ἀρετῆς: *Virum bonum perfectum eſſe dicunt, ideò quòd nullá Virtute careat.* Atque hinc ortum illud minutum etiam Paradoxum, *Nec*

digitum

digitum temerè ab eo exſeri. Quod in Epicteto ita legitur: Ἡ φιλοσοφία φησὶν, ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκῆ προσήκει: *Philoſophia dicit, quòd nec digitum temerè extendere oportet.* Perſius omninò adſpexit, qui multa Stoica miſcere ſolitus: Enchir. cap. vlt.

* *Ni tibi conceſſit Ratio, digitum exſere, peccas.* Sat. v.

Ita enim lego: & eſt ſententia, Ratio niſi tibi ſuaſerit agere, quidquid agis, peccas. Huc, inquam, referendum eſt: non ad Gladiatores, qui victi digitum tollunt, cum Scholiaſte. Planiſſimè cum Perſio (noſtrâ lectione) Clemens Alexandrinus: Οὐδὲ τὸν δάκτυλον, ὡς ἔτυχε, σαλεύειν τῷ σοφῷ ὁ λόγος ἐπιτρέπει, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ Στωϊκοί: *Nec digitum fortuitu agitare Sapienti* CONCEDIT RATIO, *vt Stoici dicunt.* Quod vſqueëo producunt, vt ipſa illa agitatio Bonum iis ſit, & *Vtile* etiam: quia id ex naturâ omnis Boni. Irridet Plutarchus, vt ſolet, ſed nos docet: Ἂν εἷς σοφὸς ὁποσδήποτε προτείνῃ τὸν δάκτυλον φρονίμως, οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην σοφοὶ πάντες ὠφελοῦνται: *Si vnus Sapiens vbicumque digitum protendat prudenter, omnes in orbe terrarum Sapientes iuuantur.* Atque huic igitur ſcito adhæret alterum: Ἀναμαρτήτους τοὺς σοφοὺς τῷ ἀπεριπτώτους εἶναι: *Impeccabiles Sapientes eſſe, quia labi non poſſunt.* Quod à Cynicis tranſſumptum video: quorum effatum, τὸν σοφὸν ἀναμάρτητον: *Sapientem ſine peccato,* imò *impeccabilem eſſe.*

* Vulgò, Nil, negando. · II. Pædag. cap. x. · De Commun. Not. · Laert. in Zen. · Laërt. in Mened.

DISSERT. XVI.

XIIII. *Parad. Sapientes ſoli inter ſe amici: ſoli amare gnari.*

SED & hoc præter communem ſenſum addatur, *Solum Sapientem amicum eſſe, & amare.* Noſter Annæus effert: *Solus Sapiens ſcit amare, ſolus Sapiens amicus eſt.* Epictetus hoc item numerat inter ea, quæ Philoſophi * παραδοξολογοῦσιν, & Diſſertationem vnam huic rei donat. Ratio huic dicto, quòd nemo niſi Bona amat: ſolus ea Sapiens nouit & diſcernit: ſolus ergo amat. Cicero: *Hoc primum ſentio, niſi in Bonis amicitiam eſſe non poſſe:* Bonum autem, eumdem *Sapientem* ille ipſe intelligit & appellat. Seneca: *Inter Sapientes tantùm amicitia eſt: ceteri, non magis amici ſunt, quàm ſocij.* Laërtius & rationem addit: Λέγουσι δὲ καὶ τὴν φιλίαν ἐν μόνοις τοῖς σπουδαίοις εἶναι, διὰ τὴν ὁμοιότητα: *Dicunt* (Stoici) *amicitiam in ſolis Bonis eſſe, idq; ob ſimilitudinem.* Bona ratio, & Quin-

Epiſt. LXXXI. · * *Præter opinionem dicunt.* · Lib. II. cap. XXII. · De amicit. · De Benef. VII. c. XII. · In Zen.

Declam. CCLXXII. ctiliano Declamatori pulchrè aſſerta: *Iungit amicitias ſimilitudo morum. neſcio quomodo inter ſe animorum lumina*(ita lego)*vident & agnoſcunt. nec quiſquam amare in altero poteſt, niſi quod tacitus probat.* Veras autem hîc amicitias intelligimus, non vulgares iſtas,
Epiſt. IX. infidas, incertas, & quas noſter *Temporarias* alibi vocat. A tempore enim & euentis pendent: felicium illorum adſeclæ, aduerſantium deſertores. Non, inquam, has tales.

Ὄνομα γὰρ, ἔργον δ᾽ οὐκ ἔχουσιν, οἱ φίλοι,
Οἱ μὴ ᾽πὶ ταῖσι συμφοραῖς ὄντες φίλοι:
Namque illi Amici nomen, haud rem vindicant,
In ſorte triſti qui fidem non exhibent.

Quas igitur? Laërtio ex Zenone deſcriptas. Φασὶ δὲ φιλίαν κοινωνίαν τινὰ εἶναι τῶν κατὰ τὸν βίον, χρωμένων ἡμῶν τοῖς φίλοις, ὡς ἑαυτοῖς: *Dicunt Amicitiam cõmunionem quamdam eſſe omnium quæ in vitâ, aut ad vitam, amicisque nos vti tamquam nobiſipſis.* Duo igitur continet: Rerum communionem & conſortium, itemque Perſonarum. Vtrum-
Laërt. in Pythag. que iunxit pariter Pythagoras iamolim. qui, vt Timæus ait, πρῶτος εἶπε, κοινὰ τὰ φίλων εἶναι· καὶ φιλίαν, ἰσότητα: *Primus dixit, Communia omnia amicorum eſſe: & Amicitiam, Æqualitatem.* Hoc
Lib. III. vltimum bellè concinnauit Iſidorus Peluſiotes: Ἰσότης, φιλότης.
Epiſt. CXIV Seneca: *Conſortium inter nos rerum omnium facit amicitia: nec ſe-*
De Amic. *cundi quidquam ſingulis eſt, nec aduerſi. In commune viuitur.* Cicero: *Eſt autem amicitia nihil aliud, niſi omnium diuinarum humanarumque rerum, cum beniuolentiâ & caritate, conſenſio.* Credo Stoicam & hanc finitionem eſſe: quamquam nec alij diſſentiunt philoſophorum. Ariſtoteles ἐρωτηθεὶς τί ἐστι φίλος, ἔφη, μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα: *interrogatus, Quid eſſet amicus? reſpondit, Vna anima duobus corporibus incluſa.* Scitè. & ſcitiùs hocipſum tamen Si-
Lib. IX. Epiſt. V. donius: *Animæ duæ, animus vnus.* Dilutiùs Cicero: *Vltimum in amicitiâ, vt vnus fiat ex pluribus.* Noſtri, id eſt Stoici, valdè hoc intendunt: & volunt etiam præferri commoda & ſalutem amici, poſtponi ſua. Ita amor alienus ſupra illum noſtri ſit: quod
Epiſt. IX. alij contentè negant. Sed Seneca apertè: *Sapiens amicos ſibi comparet, ſæpè præferat.* Et iterùm: *In quid igitur amicum paro? vt habeam pro quo mori poſſim, vt habeam quem in exſilium ſequar, cuius me*
Epiſt. VI. *morti opponam & impendam.* Iterumque alibi: *Amicitiæ illius veræ, cum quâ homines moriuntur, pro quâ moriuntur.* Nónne hoc palàm

palàm eſt, alium plus ſe amare? Et negat tamen Cicero, etiam vbi Stoicè multa diſſerit: *Ne optandum quidem eſt in amicitiâ, vt me ille plus, quàm ſe amet: ego illum plus, quàm me. Perturbatio vitæ, ſi ita ſit, atque officiorum omnium conſequatur.* Iterumque in perſonâ Catonis: *Quamquam in amicitiâ alij dicant æquè caram eſſe Sapienti rationem amici, ac ſuam; alij autem, ſibi cuique cariorem ſuam: tamen hi quoque poſteriores fatentur, alienum eſſe à iuſtitiâ, detrahere quid de aliquo, quod ſibi aſſumat.* Mollis, nec Catone ſatis digna oratio: etſi diſſenſus fortaſſe in hac re aliquis Stoicorum. Sed profectò qui Virtutis, id eſt amicitiæ, vim videt, & amat: illam omnibus, etiam ſibi, meritò præfert, vt demus quòd non amicum. Fides eius vinculum eſt: & quid miri, pro eâ homines mori? Vtilitatis cauſsâ illam adſciſci, Epicuréi aſſerunt: noſtri reclamant, & tenent *per ſe expetendam.* quare? quia ſecundùm Naturam eſt. *Nam vt aliarum nobis rerum innata dulcedo eſt, ſic amicitiæ.* Satis de iſtâ: de Amore breuiter, qui eſt ſeparandus. Seneca: *Amas me, amicus non es. Quid ergo? hæc inter ſe diuerſa ſunt? imò diſſimilia. Qui amicus eſt, amat: qui amat, non vtique amicus eſt.* Hoc notandum, vt Plutarchi quædam capiamus, imò & reiiciamus, acriter Stoicos incuſantis: qui cenſebant, *è Sapientibus, etſi pulchri eſſent, neminem amandum, aut amore dignum eſſe: contrà, iuuenes etſi malos & ſtultos, eoque, quod ſequitur, turpes, amandos tamen. qui ipſe amor deſinat, ſimulac Sapientes ſint facti,* Hæc ille clamat παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας εἶναι, καὶ τῆς ἀτοπίας πάσης αὐτοῖς μετεῖναι: *præter communes notiones eſſe, & abſurditatis omnis participantia videri.* Ne nimis, ô bone. Minus eſt Amor, quàm Amicitia: & ideò illo etiam Stultos dignantur, iſtâ non niſi Sapientes. Et quos tamen Stultos? adoleſcentes bonæ ſpei, & Sapientiæ iam alludentes. Ipſa hæc illorum verba, contra te, tibi debemus: Θήρα γάρ τις φασὶν ἐστὶν ὁ ἔρως, ἀτελοῦς μὲν, εὐφυοῦς δὲ μειρακίου πρὸς ἀρετήν: *Aucupium enim quoddam vel venatio eſt Amor, adoleſcentis quidem imperfecti, ſed benè nati.* Audiantur & Zeno & Chryſippus, è quibus Laërtius hæc prompſit: Καὶ ἐρασθήσεσθαι τὸν σοφὸν τῶν νέων τῶν ἐμφαινόντων διὰ τοῦ εἴδους τὴν πρὸς ἀρετὴν εὐφυΐαν, ὥς φησι Ζήνων ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ Χρύσιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ βίων: *Et amaturum Sapientem adoleſcentes illos, qui in vultu præferant indolem generoſam ad Virtutem: vt Zeno in Republicâ, & Chryſippus in Vitis ſcripſerunt.*

III. Tuſc.

III. De Finib.

Sen. epiſt. IX.

Epiſt. XXXV.

De Commun. Not.

runt. Quis damnet hæc aucupia? ô capiantur, & ſapere inci-
piant, amari deſinant. Ille enim finis: & *Amorem* ipſum defi-
IV. Tuſcul. niunt, Εἶναι ἐπιβολὴν φιλοποιΐας, διὰ κάλλος ἐμφαινόμενον. Quæ Cicero vertit: *Stoici Sapientem amaturum eſſe dicunt. & Amorem ipſum, conatum amicitiæ faciendæ, ex pulchritudinis ſpecie, definiunt.* Ecce Amor ad Amicitiam illicium eſt, ſed primò ad virtutem: ideóque ſolius Sapientis. Cynici olim:
Laërt. in Antiſth. Ἐρασθήσεσθαι δέ. μόνον γὰρ εἰδέναι τὸν σοφὸν, τίνων χρὴ ἐρᾶν: *Amaturum quoque. ſolum enim ſcire Sapientem, quos oporteat amare.* At ecce redeo in memoriam Apuleiani loci, qui valdè huc faciebat, niſi exſcriptores vitiaſſent. Verba
De Philoſ. ſunt: *Bonos omnes oportet inter ſe amicos eſſe, etſi ſunt minùs noti: & poteſtate ipſâ, quâ mores eorum ſectæque conueniunt, amici ſunt habendi. Paria quippe à ſimilibus non abhorrent. Vnde inter ſolos Bonos fidem amicitiæ eſſe conſtat. Sapientia Boni amatorem adoleſcentem facit, ſed eum qui probitate ingenij ſit ad artes bonas promptior. Nec deformitas corporis talem poterit abigere appetitum. nam cùm ipſa anima complacita eſt, homo totus adamatur.* Priora illa, planè noſtra ſunt & Stoïca, id eſt Socratica, vt Cicero aiebat: etiam ſequentia, ſi emendas. & me arbitro debes. Nam quid hoc eſt, *Sapientiam facere adoleſcentem Boni amatorem?* ergo iam *Sapiens* ille eſt? *amat Bonum* & Sapientem? imò amatur, & verba eò cenſeam vertenda. Faciamque: *Sapientia Bonum amatorem adoleſcentum facit, ſed eorum, qui probitate ingenij ſint ad artes bonas proniores.* Sunt ipſa iam dicta: & quod ſtatim legitur: *Eum qui ſit ignarus Bonorum, cupitorem eiuſmodi rebus eſſe:* negatione inſertâ ſcribendum: *non eſſe.* Ita videtur: ſi aliter, abeat, nec noſter eſto.

DISSERT. XVII.

Pluſcula ſimul Paradoxa. Solum Pulchrum, Nobilem, Ciuem, Magiſtratum, Vatem, Rhetorem, & plura eſſe.

*Inopinata ſententia.

SED an non tædio iam tot **Paradoxologiæ* ſunt? contraham, & iunctim, non tamen mixtim, quaſdam dabo. Quaſdam, vel eximias: & quæ plenam apud ipſos Stoicos vix habeant fidem. Talis hæc iſta:

SOLVM SAPIENTEM PVLCHRVM ESSE. Cato apud Ciceronem:

ronem: *Rectè etiam appellabitur Pulcher, animi enim lineamenta ſunt pulchriora, quàm corporis*. Sex. Empiricus: *Stoici apertè dicunt, qui Prudentiam protulerint, ſolos eſſe Pulchros, ſolos Diuites, ſolos Sapientes*. Ratio illius: *Qui eſt dignus amari, eſt pulcher: Solus ſapiens amari dignus: ſolus igitur pulcher*. Seneca hæc tangit & profert, ſed colorem magis allinit: *Errare mihi viſus eſt*, inquit, *qui dixit*: III. De Finib. Epiſt. LXVI.

Gratior eſt pulchro veniens è corpore Virtus.

Nullo enim honeſtamento eget: ipſa & magnum ſui decus eſt, & CORPVS SVVM CONSECRAT. Addit iocosè de Clarano ſuo condiſcipulo, cuius ingenium malè habitabat: ſed, inquit, *cœpi Claranum noſtrum intueri, formoſus mihi videtur, & tam rectus corpore, quàm eſt animo. Poteſt ex caſâ vir magnus exire: poteſt & ex deformi humilique corpuſculo, formoſus animus ac magnus.* Quis vel è vanis iſtis amatorculis abnuat? qui affectus ſuos donant ingenio & lepóri ſæpiùs, quàm formæ. Si huic tantùm: cur non tabula ametur? Itaque ſciamus, *non deformitate corporis animum fœdari, ſed pulchritudine animi corpus ornari*. Vides mulierculas interdum perſonam ſumere, & Saturnalitiis ludis fœdam, aut & virilem, faciem induere? non moueris, qui ſcis interiorem aliam eſſe. Hîc ſimile. tegmen non adſpicio: quod latet, ſplendidum & cæleſte prænoui. Græcorum vox opportuna καλοῦ, quæ in vtrumuis valet, & *Bonum Pulchrumque* notat: quia recto iudicio hæc iuncta. *Conſuetudo Scripturæ eſt* (ait Auguſtinus) *etiam ſpecioſos corpore, Bonos vocare*. Vera dicit, & à cauſsâ iam dictâ. Ibid. De Ciuit. XV. c. XXIII.

Altera Paradoxologia:

SOLVM SAPIENTEM NOBILEM. A Cynicis tranſlatum: quorum erat, Τοὺς αὐτοὺς εὐγενεῖς τοὺς καὶ ἐναρέτους: *Eoſdem Nobiles, qui & Probi eſſent*. Tenuerunt Stoici, vt alia. & definiebant Εὐγένειαν, ἕξιν ἐκ γένους, ἢ ἐκ κατασκευῆς, οἰκείαν πρὸς ἀρετήν: *Nobilitatem, habitum à genere, aut inſtitutione, aptum ad Virtutem*. Itaque ſiue innatus is habitus, ſiue inſitus à doctrinâ eſſet, ſolos Nobiles qui haberent. Quid iam autem?

SOLVM CIVEM, MAGISTRATVM, PRAETOREM, IVDICEM ESSE SAPIENTEM. Plutarchus: Τοὺς σοφοὺς μόνους βασιλεῖς, πλουσίους, καλούς, καὶ πολίτας, καὶ δικαστάς: *Sapientes ſolos Reges, Diui-* De Com. Notion.

 tes,

In Zenone. *tes, Pulchros, Ciues, & Judices.* Laërtius: Ὁμοίως δὲ καὶ ἀρχικούς, δικαστικούς τε καὶ ῥητορικοὺς μόνους εἶναι: *Præterea, ad magiſtratus, ad iudicia, ad oratoriam ſolos aptos eſſe.* Vbi & explicatio aliqua dicti eius eſt: nimirum ſolos illos perfectè & benè munia hæc poſſe obire. Nam vt Zeno aiebat: Ἐγνωκέναι δεῖ τὸν ἄρχοντα περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, μηδένα δὲ τῶν φαύλων ἐπίστασθαι ταῦτα: *Nouiſſe oportet magiſtratum Bona ac Mala, quod nemo Stultorum poteſt.* Quæ eadem ratio ad *Judicem* trahenda, etiamque ad *Ciuem.* qui Bonus & vtilis ciuitati quomodo erit, legibus & rectoribus obediens, ſine hac notitiâ? Poteſt & alio ſenſu. quia negant Reſpublicas vllas aut Ciuitates, niſi quæ ſint Sapientum. Cicero hæc irri-
IV. Acad. dens aut ſpernens: *An illi vmquam dicerent* (Academici veteres) *Sapientes ſolos Reges eſſe? ſolos Diuites, Formoſos? omnia, quæ vbique eſſent, Sapientis eſſe? neminem Conſulem, Prætorem, Imperatorem? neſcio an ne Quinqueuirum quidem quemquam, niſi Sapientem? ſolum Ciuem, ſolum Liberum? Inſipientes omnes Peregrinos, Exſules, Seruos, Furioſos? Denique ſcripta Lycurgi, Solonis, Duodecim tabulas noſtras, non eſſe Leges? nec Vrbes denique aut Ciuitates, niſi quæ eſſent Sapientium?* Plura hîc habes eiuſce generis, ſed à dicto fonte. Leges illæ tales, non ſunt verè Leges. quare? quia *Lex eſt recta ratio imperandi atque vetandi, inſita à Naturâ:* tales non ſunt illæ. Iam *Ciuitas eſt Cœtus hominum iure ſociatus:* ſi leges aut iura non ſunt, quomodo ciuitas? ad idem illud redimus. Sed vbi igitur Sapiens ille ciuis eſt? in magnâ hac & ſuâ vrbe, id eſt Mundo. Pergimus:

SOLVM ORATOREM, POETAM, DOCTVM, VATEM, SACERDOTEM, vno verbo, omnia eſſe. Stobæus: Μόνον δέ φασι τὸν σοφὸν καὶ μάντιν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ποιητὴν, καὶ ῥήτορα, καὶ διαλεκτικὸν, καὶ κριτικόν: *Solum aiunt Sapientem Vatem* BONVM, *& Poëtam, & Rhetorem, & Dialecticum, & Criticum eſſe.* Nota, *Bonum.* eſſe poſſunt aliquatenus, quod ad artem; non Boni quod ad vſum, atque etiam perfectionem. Nam in omnibus illis artibus Iudicium
Lib. I. & Conſilium neceſſaria, quæ deſunt Stulto. Strabo: Οἱ παλαιοὶ φιλοσοφίαν τινὰ λέγουσι τὴν ποιητικήν. οἱ δὲ ἡμέτεροι καὶ μόνον ποιητὴν ἔφασαν εἶναι τὸν σοφόν: *Antiqui dicunt Philoſophiam quamdam eſſe Poëticen: at noſtri* (id eſt, Stoici) *etiam ſolum Sapientem dicunt Poëtam.* Quid

miran-

mirantur? nónne & vulgò *Oratorem* definiunt *Virum bonum, dicendi peritum*? At bonus ille, eſt Sapiens. Iam de *Sacerdote*, in Laërtio & Stobæo habes. quis autem ab illo alius *Pietatem* colit, quæ eſt *ſcientia diuini cultus*? nec ſine eâ *Sacerdos* eſt: ergo talis nemo Stultus. Breuiter. reuocanda hæc omnia ad vnum illud principium, *Omnia rectè facere Sapientem*: de quo dixi. Athenæus, ſiue alius apud eum, ſubſannat: Στωϊκὸν δὲ δόγμα ἐστιν, ὅτι Lib. IV. πάντα εὖ ποιήσει ὁ σοφὸς, καὶ φακῆν φρονίμως ἀρτύσει: *Stoicum dogma eſt, quòd omnia rectè faciet Sapiens, etiam lenticulam condiet.* Ita, ita, & hanc condiet, ſi lubebit: & quid ampliùs? *Sartor* & *Sutor* erit.

——non noſti, quid pater ille Horat. I. Sat III.
Chryſippus dicat? Sapiens crepidas ſibi numquam
Nec ſoleas fecit: ſutor tamen eſt Sapiens. quò?
Vt quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque
Optimus eſt modulator.
——ſapiens operis ſic optimus omnis
Eſt opifex.

Igitur poteſtate hæc omnia eſt, ſi non facto. An non & facto ille Hippias olim, qui *omnia quæ ſecum habebat, nihil eorum emerat,* Apul. II. *ſed ſuis ſibi manibus confecerat?* veſtes, calceos, annulum, gemmam ſcalptam, ampullam, ſtrigilem. Iam Poſidonius, & vulgò Stoici, *omnes artes, quibus in cottidiano vſu vita vtitur, volunt à* Sen. epiſt. *Philoſophiâ inuentas*: Fabricam, & eius ferramenta; metallariam totâ XC. artem, textoriam, piſtoriam. *Quæ omnia, inquit, Sapiens quidem* Ibid. *inuenit; ſed minora, quàm vt ipſe tractaret, ſordidioribus miniſtris dedit.* Etſi Senecæ noſtro contrà videtur, & indigna hæc Sapiente: neque *abduxiſſe ſe ab illis artibus, ſed omnino non veniſſe.* Ibid. Satis hæc iſta, & fructum Diſſertationibus noſtris, non riſum captamus.

DISSERT. XVIII.

Paradoxa item mixta: Non Iniuriâ affici, non Inſaniâ, non Ebrietate.

ADDIDIMVS igitur Sapienti magna, parua: quædam ab eo & remouenda ſunt: illaipſa præter vulgi ſenſum. Vt,

SAPIENTEM NON ACCIPERE INIVRIAM. Stobæana: Λέγουσι δὲ τὸν σοφὸν καὶ ἀνύβριστον εἶναι· οὔθ' ὑβρίζεσθαι γὰρ, οὔθ' ὑβρίζειν. διὰ τὸ τὴν ὕβριν ἀδικίαν εἶναι καταισχύνουσαν, καὶ βλάβην: *Aiunt Sapientem iniuriæ exſortem eſſe, vt qui nec capiat eam, nec inferat. Eſſe enim Iniuriam, iniuſtitiam quamdam cum dedecore aut damno coniunctam.* Hanc igitur non infert, quod clarum eſt, iuuare tantùm natus: ſed neque infertur, quia non admittit aut aduertit, & ſuâ virtute nixus, ſpernit ac reiicit infamiam omnem ſiue damnum. De Conſt. Sap. c. III. Breuiter, ſed fortiter, Seneca: *Quid ergo? nemo erit qui laceſſat, qui tentet? Nihil in rerum naturâ tam ſacrum eſt, quod ſacrilegum non inueniat. ſed non ideò diuina minùs in ſublimi ſunt, ſi exſiſtunt, qui magnitudinem multùm vltra ſe poſitam non icturi petant. Inuulnerabile eſt, non quod non feritur, ſed quod non læditur.* Et totum libellum, elegantem ſanè & alti ſpiritus, in hanc rem ſcripſit. Socraticum dogma, & Apuleius etiam ſic expreſſit: De Philoſ. *Sapientem non ſolùm inferre, ſed ne referre quidem oportet iniuriam. Non enim eam contumeliam putat, quam improbus faciat: ſed eam non putat, quam patientia firmiter toleret. Quia quidem Naturæ lege in animo eius ſculptum ſit, quòd nihil horum poſſit nocere Sapienti, quæ opinantur ceteri Mala eſſe.* Prima ſunt pro iam dictis: vltima eò ſpectant, Infamiam, Calumniam, & hæc talia non magis Mala eſſe; quàm Famam aut Adulationem, Bona. Addo,

SAPIENTEM NON INSANIRE. Huic vis ſubeſt, qui ſemel Bonus Sapienſque, ſemper eſſe: nullâ vi aut caſu Virtutem eripi. Laërt. in Zen. Sed diſſidebant in eo ipſi Stoicorum apices. Καὶ μὴν τὴν ἀρετὴν Χρύσιππος ἀποβλητήν· Κλεάνθης δὲ, ἀναπόβλητον. ὁ μὲν, ἀποβλητὴν, διὰ μέθην καὶ μελαγχολίαν. ὁ δὲ, ἀναπόβλητον, διὰ βεβαίους καταλήψεις: *Virtutem Chryſippus amitti aut ſperni poſſe ait; negat Cleanthes, & firmam hærere.*

rere. Ille amitti, per Ebrietatem, aut Atrabilioſum morbum: iſte, nec per illa, ob conſtantes manenteſque comprehenſiones. Cleanthis ſententia placuit Senecæ. & palàm exprimit in iſtis: *Eò maiore animo ad emendationem noſtri debemus accedere, quòd ſemel traditi Boni* PERPETVA POSSESSIO *eſt. Non dediſcitur Virtus. Contraria enim Mala in alieno hærent: ideò expelli & exſtirpari poſſunt: fideliter ſedent, quæ in locum ſuum venerunt. Virtus ſecundùm Naturam eſt.* Et ſtatim: *Virtutes receptæ exire non poſſunt.* Ad Chryſippéa, facilis reſponſio. non enim in actione eſt Virtus: nec ſi illa impeditur, eiicitur iſta.* Suprà doctum: & Laërtius antè aliquid pro hac ſententiâ: Τὸν σοφὸν οὐ μανήσεσθαι. προσπεσεῖσθαι μέντοι αὐτῷ φαντασίας ἀλλοκότους, διὰ μελαγχολίαν, ἢ λήρησιν, οὐ κατὰ τὸν τῶν αἱρετῶν λόγον, ἀλλὰ παρὰ φύσιν: *Non inſaniturum Sapientem. Incidere ei poſſe quidem Viſa aliena & abſona, per atram bilem aut delirium, non ſecundùm rationem in eligendo, ſed* præter Naturam.* Aliquid etiam tale in ſequenti Paradoxo præcogita,

Epiſt. L. (margin)
* Diſſert. III. huius libri. (margin)
* Vel etiā, *A naturâ*: nempe imbecillâ, & ſuccumbente. (margin)

SAPIENTEM NON INEBRIARI. quod ita in Laërtio: Οἰνωθήσεσθαι μὲν, οὐ μεθυσθήσεσθαι δέ: *Vino obrutum iri quidem, non ebrium tamen futurum.* Quid ita? ratio in Stobæanis: Οὐχ οἷόν τε μεθυσθῆναι τὸν νοῦν ἔχοντα. τὴν γὰρ μέθην ἁμαρτητικὸν περιέχειν, λήρησιν εἶναι παρὰ τὸν οἶνον (ita legendum) ἐν μηδενὶ δὲ τὸν σπουδαῖον ἁμαρτάνειν: *Non poſſe Ebrium fieri, mente præditum. nam Ebrietatem aliquid peccati habere & addere, atque eſſe delirationem à vino: in nullo autem peccare Sapientem.* Hoc dictum volunt. poſſe turbari vino, & facere ebriis ſolita: non tamen eſſe Ebrium, quia in mente non deſtinauerat, & ea in recto firma perſeuerat. Vt Senecæ verbis (etſi ad paullò aliam rem aptatis) hîc vtar: *poſitione quidem mentis, & habitu tranquillus eſt, euentu non eſt.* Sed huic tamen noſtro, non placet hoc Zenonium dogma (eò enim adſpicit:) & epiſtolâ totâ ſuggillat. Poſidonium etiam reiicit, interpretantem *Ebrioſum* pro *Ebrio*: quaſi hoc Zeno voluiſſet, non ſolere neque amare Ebrium fieri. Meritò reiicit: alia mens eſt, & quam dixi. Sed nec hanc approbat, imò impugnat: *Nam ſi*, inquit, *argumentaberis, Sapientem multo vino inebriari, & retinere rectum tenorem, etiamſi temulentus ſit: licet colligas, nec veneno poto moriturum, nec opio ſumpto dormiturum, nec elleboro accepto, quidquid*

Epiſt. LXXXV. (margin)
Epiſt. LXXXIII. (margin)
Ibid. in fine epiſt. (margin)

in viſceribus hærebit, eiecturum. Sed ſi tentantur pedes, lingua non conſtat: quid eſt, quare exiſtimes, in parte ſobrium eſſe, in parte ebrium? Da veniam doctor, hîc parùm firmiter argutaris. Quid hoc eſt, à corpore ad animum argumenta ducere? Fatemur corpus vim vini paſſum, & mentis inſtrumenta, Senſus: negamus mentem ipſam, in ſe ſanã. Ipſe paulloantè dixiſti, *Virtutem non expelli, aut amitti*: hoc retine. Quid, quòd Socraticum eſt, bibere nec mergi? Plato de eo: Σωκράτης ἐν ταῖς συνουσίαις πίνειν οὐκ ἐθέλων, ὁπότε ἀναγκασθείη, πάντας ἐκράτει. καὶ, ὃ πάντων θαυμαστότατον, Σωκράτη μεθύοντα οὐδεὶς πώποτε ἑώρακεν ἀνθρώπων: *Socrates in conuiuiis, bibere haud promptus, ſiquando adigeretur, omnes ſuperabat. Et, quod maximè mirabile, Socratem ebrium nemo homo vidit vmquam.* Viden' Sapientem & bibere multum, & mente conſtare? A v d. O callide! non ea mens, quæ tua, Platonis. etiam ſenſibus conſtitiſſe Socratem, vult adfirmatum. Sed heus, non & talem ego Socratiſcum hodie noui? L i p s. Sile, ſile: diſce hoc, & Zenonem à potione alienum non fuiſſe. ὃς ἐρωτηθεὶς, διὰ τί, αὐστηρὸς ὤν, ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται; ἔφη, καὶ οἱ θέρμοι πικροὶ ὄντες, βρεχόμενοι γλυκαίνονται: *qui interrogatus, quomodo, cùm auſterus ingenio eſſet, in vino & potu diffunderetur? Nam & lupini, inquit, etſi amari, macerati & perfuſi dulceſcunt.* Quid tu Seneca? ſuades ipſe, *nonnumquam vſque ad ebrietatem veniri, non vt mergat nos, ſed vt deprimat*: Audi. hoc fit Sapienti ebrio: multum, non malè bibit; & ſerenandę mentis cauſſâ, non turbandæ. Si autem hoc; à caſu eſt, non ab inſtituto. ideoque ne culpa.

In Conuiuio.

De Tranquil. cap. ult.

Dissert. xix.

Duo alia Paradoxa, atque etiam Paraloga nobis: Non ignoſcere, Non miſereri.

Atqve hæc parua fortaſſe, an & praua quædam ſubiungo? Noſtro & Chriſtiano ſenſu ita ſunt: aut valdè neceſſum eſt flecti interpretationę, & emendari. Tamen videamus. Primum,

Sapientem non ignoscere. Stobæana: Φασὶ μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν, καὶ νομίζειν τὸν ἡμαρτηκότα μὴ παρ' αὑτὸν ἡμαρτηκέναι, πάντων ἁμαρ-

ἁμαρτανόντων παρὰ τὴν ἰδίαν κακίαν. διὸ καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μὴ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι: *Aiunt numquam veniam dare aut ignoſcere Sapientem: cùm exiſtimet, qui peccarit, non contra aut præter mentem peccaſſe, omnibus ſcilicet peccantibus propriá malitiá. Ideoq́ue & rectè dici, veniam non indulgere peccantibus.* Vult dictum. veniam non mereri, niſi qui ignari peccaſſent: nemo facit: nemo ergo meretur: neque Sapiens donat. Cicero hoc inter immania Stoicorum, ſed apud populum, damnat: & cauſſam tamen aliam eius apponit. *Fatetur aliquis ſe peccaſſe, & eius delicti veniam petit? nefarium eſt facinus, ignoſcere. At leue delictum eſt. Omnia peccata ſunt paria.* Eò trahit ecce, quòd minoribus ignoſci ſoleat: talia non habent noſtri, qui omnia æquant. Seneca iterùm rationem aliam: *Venia*, inquit, *eſt pœnæ meritæ remiſſio. Ergo ei ignoſcitur, qui puniri debuit: Sapiens autem nihil facit, quod non debet, nihil prætermittit quod debet. itaque pœnam, quam exigere debet, non donat.* Dura & inhumana iſta, inquiunt. Da aures Senecæ mitiganti: Sapiens quidem veniam non dat: *ſed illud, quod ex veniá conſequi vis, honeſtiore tibi viá tribuit. Parcit enim Sapiens, conſulit, & corrigit. Idem facit, quod ſi ignoſceret, nec ignoſcit: quoniam qui ignoſcit, fatetur aliquid ſe, quod fieri debuit, omiſiſſe.* Satis intricatè hoc ille: ſed mox explicat, parcere ob cauſas. illi ob ætatem; alij ob errorem, & quia in vino lapſus eſt; alij ob cauſſam culpæ, in ſpecie ſæpè honeſtam. *quæ omnia*, inquit, *non Veniæ, ſed Clementiæ opera ſunt.* Adde, quæ addit. Huic adſidet:

Pro Murenâ. — II. De Clem. cap. VI. & VII. — Ibid. — Ibid.

NON MISERERI SAPIENTEM. Cicero ponit: *Neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum & leuem.* Laërtius: Ἐλεήμονάς τε μὴ εἶναι, συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί. μὴ γὰρ παριέναι τὰς ἐκ τοῦ νόμου ἐπιβαλλούσας κολάσεις: *Miſericordes non eſſe, veniamq́ue nulli dare. neque enim prætermittere conſtitutas à lege pœnas.* Quæ ratio Iuſtitiam ſpectat: quaſi contra eam eſſet, remitti aut omitti pœnas. At Seneca noſter, vbi ex profeſſo hoc tractat, aliam etiam dat, & magis coloratam. Nam ſi pœnæ non remittendæ, vbi Clementia? Ipſe igitur, *Miſericordiam vitium* dicit: etſi *plerique vt virtutem laudent, & Bonum hominem vocent, miſericordem.* Quare vitium? quia circa Clementiam quidem poſita eſt, ſed extra modum: ſicut Crudelitas, circa Seueritatem. *Quid autem eſt? ægritudo animi, ob alienarum miſeri-*

Pro Mur. — II. De Clem. cap. IV. & V.

miſeriarum ſpeciem. Ægritudo autem in Sapientem virum non cadit. Plura ibi, & lege: at Cicero pulchrè etiam, & aliter, ex Stoico-

III. Tuſc. rum ſenſu damnat. *Cadit in eumdem & Miſereri & Inuidere. nam qui dolet rebus alienis aduerſis, idem rebus alicuius ſecundis dolet.* Di-

De animâ, cap. XIX. uus Nemeſius hoc ipſum: *Ægritudinis ſpecies ſunt quatuor, Stupor, Moleſtia, Inuidia, Miſericordia. Inuidia, ægritudo quæ ob alterius res ſecundas ſuſcipitur: Miſericordia, quæ ob res aduerſas.* Quid inhæreo? cùm ad examen ventum eſt, vereor vt verbi, non rei ſit hæc pugna. Nam Seneca fatetur, *non miſereri quidem, quia non fit ſine miſeriâ* (vnde & nomen:) *ſed omnia quæ, qui miſerentur, dolentes facerent; hunc facturum alacri animo, ac libentem. Succurret alienis lacrimis, dabit manum naufrago, exſuli hoſpitium, egenti ſtipem. At faciet iſta tranquillâ mente, vultu ſuo.* Numqua hîc durities aut inhumanitas eſt? Itaque exclamat noſter, *Malè audire apud imperitos ſectam Stoicorum, tamquam nimis duram.* At hercules, inquit, *nulla benignior leniorque eſt, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior: vt cui propoſitum ſit vſui eſſe & auxilio, nec ſibi tantùm, ſed vniuerſis ſingulisque conſulere.* Hæc ita dicta & accepta non offendant fortaſſe: Chriſtiani tamen noſtri veteres

De Ciuit. IX. cap. V. vel verbi illius auerſionem damnarunt. Auguſtinus: *Miſericordiam, Stoicorum eſt, ſolere culpare: ſed longè meliùs & humaniùs, & piorum ſenſibus accommodatiùs Cicero, in Cæſaris laude, locutus eſt, vbi ait: Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior mi-*

II. Strom. *ſericordiâ eſt.* Clemens item Alexandrinus: Ὁ δὲ ἔλεος, οὐχ ἥ τινες τῶν φιλοσόφων ὑπειλήφασι, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς. μᾶλλον δὲ, θεῖόν τι ὄν, ὡς οἱ προφῆται λέγουσι. Ἔλεον γάρ, φησι, θέλω, καὶ οὐ θυσίαν: *Miſericordia non eſt, vt quidam philoſophi* (Stoici) *cenſuerunt, Ægritudo ex alienis malis: ſed magis diuinum quiddam eſt, ſicut Prophetæ loquuntur. Miſericordiam enim, inquit, volo, non ſacrificium.* Negat Ægritudinem eſſe: & ſanè pulcherrimè definire mihi viſus Grego-

Libro De Beatitud. rius Nyſſenus: *Miſericordiam eſſe, erga adflictos cum dilectione coniunctam affectionem.* Sicut enim Inhumanitas aut Durities ab Odio; ſic Miſericordia à Caritate cauſſam & originem habet, imò eſt ipſa. Sed ait Clemens, *Diuinum quiddam* eſſe. nam & Deus quid magis vſurpat? quid magis etiam poſcit? Ideoque obtinuit, vt quamquam *Pietas* Dei cultus ſit, & intelligi ſoleat:

De Ciuit. X. cap. I. *tamen more vulgi* (ait Auguſtinus) *hoc nomen etiam in operibus Miſeri-*

Digitized by Google

ſericordiæ frequentetur. quod ideò, inquit, arbitror eueniſſe, quia hæc fieri præcipuè Deus mandat, eáque ſibi vel præ ſacrificiis placere teſtatur. Sed & apud veteres ſatis, bonoſque ſcriptores, *Pietas*, & *Pius*, pro miti & miſeranti.

DISSERT. XX.

Paradoxum ſingulare, Omnes ſtultos inſanire: &, Omnia vitia in omnibus.

QVAE ad *Sapientem* ſpectabant Inopinata, pleraque peregi: ſuperant, quę ad *Stultum*. Nam & hîc multa, nec multa nobis ſunt: quia pangenda & capienda ferè omnia, ex iam dictis. In Sapientem quidquid expetit, in iſtum pariter: ſic vt mutes, & aduerſa omnia ponas. In paucis exemplis oſtendam, & reliqua inquiſitioni tuæ permittam. Primum eſto, oppoſitum noſtro primo: STVLTOS OMNES *ex æquo ſtultos*, id eſt, PARITER INSANIRE. Cicero inter pauca illa ſua locandum cenſuit, proſcripſitque: Ὅτι πάντες οἱ ἄφρονες μαίνονται: *Omnes ſtultos inſanire.* Laërtius: Πάντας τε τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. οὐ γὰρ φρονίμους εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἴσην τῇ ἀφροσύνῃ μανίαν πάντα πράττειν: *Omnes ſtultos inſanire. neque enim prudentes eſſe, ſed per æqualem ſtultitiæ inſaniam omnia facere.* Ætiologia iſta ſpectat ad Paritatem peccatorum: ſicut anteà Virtutum: atque vt Sapientes ex æquo Boni, nemo plus minúſve, ſic Stulti æqualiter Mali, id eſt, inſani. Nam Inſania Sapientiæ opponitur. Diſcreta ergo hæc duo, Stultus & Inſanus? ſunt. ex Ambroſij mente, *Stultus eſt qui nihil ſapit, & ſtulta intelligit: Inſipiens, qui mala ſapit.* Etſi mallem, *Inſanum* pro *Inſipiente* poſuiſſet. Vt magis pro re dicam, Stultus eſt qui imperitus, & Scientiam non habet; Inſanus intelligitur, qui ex imperitiâ atque imprudentiâ malè facit, & ſtultitiam promit. Poteſtatem illa, actum hæc oſtendit. E Cicerone hoc adſtruas: *Stoici videbantur monſtra dicere: nunc autem ita differunt. Omnes ſtultos inſanire, vt malè olere omne cœnum: at non ſemper. Commoue, ſenties.* Pauca verba, nec propriè ipſius: agnoſco Porticum. ſed ſententia, pro illâ noſtrâ eſt: & Stultitiam velut cœnum eſſe, quod tætrum odorem vi habet; in motu & agitatione, effectu promit. Idem etiam Cicero paullò aliter (quid vetat idem & verè & va-

In Pſalm. XLVIII.

IV. Tuſc.

III.Tuſc. riè dici?) exponit: *Omnes perturbationes animi, Morbos philoſophi appellant: negantque Stultum quemquam his morbis vacare. Qui autem in morbo ſunt, ſani non ſunt: & omnium Inſipientium animi in morbo ſunt: omnes inſipientes igitur inſaniunt.* Hîc inſipientes dixit Stultos: & puto veriùs, quàm Ambroſius ſuprà diſtinxit. Sed à morbo corporum, vocem docet ad hunc animorum trãſlatam. Aiebat autem Laërtius (notaſti, aut debuiſti) *æqualem ſtultitiam omnes inſanire.* Quomodo? quia ſicut Sapiens *omnia rectè facit*, doctum à nobis: ita *Stultus omnia malè.*

Perſ.Sat.v.
——— nullo thure litabis
Hæreat in Stultis breuis vt ſemuncia recti.

De Benef. v.cap.xv. Seneca: *Vt vos* (Stoici) *dicitis, Omnes ſtulti mali ſunt: qui autem habet vnum vitium, habet omnia.* Dicit & clariùs: *Et* Ibid.cap. xvii. *cupidi omnes, & maligni omnes, & timidi omnes: adice, & ambitioſi omnes, & impij omnes.* Dij boni, non eſt hoc conuicium generi humano facere? Pro Mur. Cicero populariter ita interpretatur: *Nos autem, qui Sapientes non ſumus, fugitiuos, exſules, hoſtes, inſanos denique eſſe dicunt.* Sed mittamus coronam, ſoli ſumus: itánc dictum iniuſtè? Laert. in Zenone. Zeno & illa manus repugnant: οἷς ἀρέσκει μηδὲν μεταξὺ εἶναι ἀρετῆς καὶ κακίας· τῶν Περιπατητικῶν μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας εἶναι λεγόντων τὴν προκοπήν. ὡς γὰρ δεῖν φασὶν ἢ ὀρθὸν εἶναι ξύλον ἢ στρεβλόν, οὕτως ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον· οὔτε δὲ δικαιότερον, οὔτε ἀδικώτερον· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως: *quibus placet, nihil medium inter Virtutem & Malitiam eſſe: cùm tamen Peripatetici medium interponant, Profectum. Sicut enim lignum rectum aut curuum eſt; ita hominem iuſtum aut iniuſtum, idemque in ceteris.* Hîc cardo rei vertitur: malos aut probos omnes eſſe: nullo medio: & Sanos igitur aut Inſanos. Horatius ſatis contentè hoc adfirmat, & aliâ ſimilitudine item ſuadet:

II.Sat. III
Quem mala Stultitia, & quemcumque inſcitia veri
Cæcum agit, Inſanum hunc Chryſippi porticus & grex
Autumat. hæc populos, hæc magnos formula Reges,
Excepto Sapiente, tenet. nunc accipe quare
Deſipiant omnes, æquè ac tu, qui tibi nomen
Inſano poſuere. velut ſiluis, vbi paſſim
Palantes error certo de tramite pellit:
Ille ſiniſtrorſum, hic dextrorſum abit: vnus vtrique
Error, ſed variis illudit partibus: hoc te

Crede modo inſanum. nihilo vt ſapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.

Ecce, ait omnes Inſanos, etiam illos qui hoc docent: id eſt Zenonem, Cleanthem, Chryſippum: qui in profectu quidẽ ſunt, ſed nondum in certâ viâ: ideoque in errore. Apud Ciceronem alia etiam ſimilitudo: *Nihil adiuuat procedere & progredi in Virtute, quò minùs miſerrimus ſit, antequam ad eam peruenerit: quoniam in aquâ nihilo magis reſpirant qui iam ad ſummam eam appropinquãt, quàm qui ſunt in profundo: & quoniã catuli, qui iam deſpecturi ſunt, cæci æquè, vt ij qui modò nati. Platonem quoque neceſſe eſt, quoniam nondum videbat, æquè cæcum animo, ac Phalarim fuiſſe.* Et refellit ibidem, aut conatur: ſed nos ſenſa noſtrorum exſequimur. Pro quibus & Empiricus: *Ex Stoicorũ ſententiâ in Stultorum numerum referuntur Zeno, Cleanthes, & Chryſippus, & ceteri ex ſectis: quilibet autẽ Stultus tenetur ab ignoratione.* Plutarchus ex profeſſo iſta aperit & damnat, libello *De profectu in Virtute*: atque inter plura ait. *Stoici*, inquit (eos enim intellegit, etſi nec nominat) πολλῶν ἀποριῶν ἐμπεπλήκασι τὴν φιλοσοφίαν. μεγίστης δὲ, τῆς εἰς μίαν ὁμοῦ κακίαν πάντας ἀνθρώπους, πλὴν ἑνὸς τοῦ τελείου, τιθεμένης. ὑφ' ἧς αἴνιγμα γέγονεν ἡ λεγομένη προκοπὴ, μικρὸν ἀπολείπουσα ἐσχάτης ἀφροσύνης· τοὺς δὲ πάντων ἅμα παθῶν καὶ νοσημάτων οὐκ ἀφειμένους ἀπ' αὐτῆς, ἔτι τοῖς μηδενὸς ἀπηλλαγμένοις τῶν κακίστων ὁμοίως παρέχουσα κακοδαιμονοῦντας: *multis controuerſiis ſcrupulisque referſerunt philoſophiam. vno autem vel maximo, quòd in vnam æqualitatem Vitij omnes includunt, excepto Sapiente. Vnde ænigma redditur illa, quæ dicitur, Profectio: vt quæ parùm differat ab imprudentiâ extremâ, & eos qui non omnibus affectibus morbisque omnino liberi ſint, æquè infelices habens, atque illos qui nullo ſoluti.* Atque addit deinde, eos iſtos à ſeipſis refelli. qui *dum in ſcholis*, inquit, *clamant, parem iniuſtitiam eſſe Ariſtidis & Phalaridis, improbitatem Meliti & Platonis: in vitâ tamen & rerum vſu illos declinant & vitant, vt deteſtabiles; his adhærent, & audiunt, & fidem habent.* Hæc iſti acriter, & cum colore, quem tamen noſtri diluunt. Nam primùm, etſi omnes in vitiis, non tamen eodem modo: & quidam (vt qui progreſſum fecère) faciliùs poſſunt emergere, quàm illi qui in fundo. Ita negabat Zeno *Platonem, ſi Sapiens non ſit, eſſe in eadem cauſſâ, quâ tyrannum Dionyſium. huic, mori optimum eſſe, propter deſperationem Sapientiæ; illi, propter ſpem viuere.* Deinde

[Margin notes: IV. De Finib. — Aduerſ. Mathem. — Cic. IV. Tuſc.]

non tam eminentia in omnibus vitia: quod Seneca noſter optimè it explicatum. *Stultus*, inquit, *omnia vitia habet: ſed non in omnia naturâ pronus eſt. Alius in auaritiam, alius luxuriam, alius petulantiam inclinat. Itaque errant illi, qui interrogant Stoicos, Quid ergo? Achilles timidus eſt? Ariſtides iniuſtus? Fabius temerarius? Mucius proditor? Camillus deſertor? Non hoc dicimus, ſic omnia Vitia eſſe in omnibus, quomodo in quibuſdam ſingula eminent: ſed malum ac Stultum nullo vitio vacare. nec audacem quidem timoris abſoluimus, nec prodigum auaritiâ liberamus. Quomodo homo omnes ſenſus habet, nec ideò tamen omnes homines aciem habent Lynceo ſimilem: ſic qui Stultus eſt, non tam acria & concitata habet omnia, quàm quidam quædam. Omnia in omnibus Vitia ſunt, ſed non omnia in ſingulis exſtant.* Adde, quæ de Cæno ſuprà dixi: vi & naturâ ſuâ ſemper fœdum, ſed odorem exſerit concitatum. Atque hæc mira ſatis aut noua videri, quid negem? aut quomodo aliter *Inopinata* ſint? ſed tamen nexa inter ſe eſſe, & defendi (ſiquis intendat) poſſe, habeo certum. Enimuerò ſi ſuprà, etiam noſtrorum ſuffragatione, dictum, *Virtutes iunctas, & qui vnam habeat, habere omnes*: contrarium quídni verum, *Vitia iuncta & nexa eſſe*?

VI. De Benef. c. XXVI. & XXVII.

DISSERT. XXI.

Item ſingulare Paradoxum, Peccata æqualia eſſe.

PLVRA de *Stultis* liceat perſequi: non libet, manuduxi & præiui, quî fiat. Addo decantatum, ſed & damnatum Paradoxum: ἴσα τὰ ἁμαρτήματα εἶναι: AEQVALIA PECCATA *eſſe*.

IV. Acad. Cicero: *Placet Stoicis omnia peccata eſſe paria.* Idem alibi amplificat & extendit: *Omnia peccata eſſe paria. omne delictum, ſcelus eſſe nefarium: nec minùs delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cùm opus non fuerit, quàm qui patrem ſuffocauerit.* Laërtius ponit, & vnà cauſſam: Ἀρέσκει δ' αὐτοῖς ἴσα ἡγεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα. εἰ γὰρ ἀληθὲς ἀληθοῦς μᾶλλον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ψεῦδος ψεύδους· οὕτως οὐδὲ ἀπάτη ἀπάτης, οὐδὲ ἁμάρτημα ἁμαρτήματος. καὶ γὰρ ὁ ἑκατὸν σταδίους ἀπέχων Κανώβου, καὶ ὁ ἕνα, ἐπίσης οὐκ εἰσὶν ἐν Κανώβῳ· οὕτω καὶ ὁ πλεῖον καὶ ὁ ἔλαττον ἁμαρτάνων, ἐπίσης οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ κατορθοῦν: *Placet Stoicis æqualia eſſe peccata. Vt enim Verum Vero magis tale non eſt, neque Falſum Falſo: ita nec fraus*

Pro Mur.

In Zen.

fraus fraude, nec peccatum peccato. Nam & qui centum ſtadiis Canopo abeſt, & qui vno, pariter non ſunt in Canopo: ſic qui paruum vel magnum delinquit, pariter abeſt à recto. Duplex adfirmatio. prior à naturâ rei. omne enim Bonum, Verum eſt: omne Malum, Falſum, atqui hæc æqualia; ergo & iſta. Deinde, à ſimili. quicumque loco aliquo aut metâ abeſt, pauxillo aut longinquo; tamen abeſt: omne vitium à Bono abeſt: ergo eâ parte pariant. Apud Ciceronem, aſſertio etiam alia. *Peccata paria. quonam modo? quia nec Honeſto quidquam honeſtius, nec Turpi turpius. Perge porrò. nam de iſto magna diſſenſio eſt: illa argumenta propria videamus. Vt, inquit, in fidibus pluribus, ſi nulla earum ita contenta numeris ſit, vt concentum ſeruare poſſit, omnes æquè incontentæ ſint: ſic Peccata quia diſcrepant, æquè diſcrepant: paria ſunt igitur.* Sed & aliud ſimile. *Vt gubernator æquè peccat, ſi palearum nauem euerterit, & ſi auri: item æquè peccat, qui parentem, & qui ſeruum iniuriâ verberat.* Inuidioſa hæc, non ſolùm ſcrupoſa videntur. quid? inter paricidam, & gallicidam non diſcrimen? Qui tamen animum peccandi videt: & ab eo peccatum: æqualis vbique malitia, etſi in materiâ inæquali. Areopagitæ olim puerum interfecerunt, cui ludus erat hirundinum oculos configere. videbant enim prauum illud inſitum, & ad hominum exitium erupturum: necauerunt igitur in herbâ. Talis malitia, in omnibus malis. Diſcrimen igitur nullum? inquies: & cur leges faciunt, atque aliter aliterque puniunt? Imò aliquod eſt, nunc dicendum. Primùm, Ἴσων ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, εἶναί τινας ἐν αὐτοῖς διαφορὰς, καθ᾽ ὅσον τὰ μὲν αὐτῶν ἀπὸ σκληρᾶς δυσιάτου διαθέσεως γίγνεται, τὰ δὲ οὔ: *Æqualia cùm ſint peccata, tamen differunt in iſto, quòd alia à prauâ & vix ſanabili affectione proueniunt; alia minimè.* En diſcrimen, à patrante: alterum ab eo in quem patrant, aut circa quod patrant. Parentem vides? plures tibi in eum adſpectus & vincula Natura & Ratio iniecit: quæ cùm ſoluis, in pari malitiâ plus aut pluries peccas. Externum igitur aliquid eſt, quod diſcriminat, non in te ſitum. Cicero in hac re: *Nihil igitur intereſt, patrem quis necet, an ſeruum? Cauſſa hæc, non natura diſtinguit. nam & parenti nonnumquam adimi vita ſine ſcelere poteſt, & ſeruo non poteſt. Illud tamen intereſt, quod in ſeruo necando ſemel peccatur; in patre, multa. Violatur is qui procreauit, qui aluit, qui erudiuit:* MVLTITVDINE PECCATO-

IV. De Finib.

Hæc ex mête Stoicorum.

Stob. Ecl.

Parad. III.

RVM *præſtat, eóque maiore pœnâ dignus eſt.* Audiantur & Stobæana Electa (atque ea pleraque, vt odoror, è Chryſippo ſunt:) audiantur: Ἴσα δὲ πάντα λέγουσι τὰ ἁμαρτήματα, οὐκ ἔστι δὲ ὅμοια: *Æqualia quidem Peccata omnia, non ſunt tamen ſimilia.* Valdè hoc nota: & quæ addunt. *Feruntur enim & manant omnia ab vno Malitiæ fonte, iudicio in omnibus peccatis eodem, id eſt prauo: ſed per cauſſam externam, circa quam iudicia perficiuntur, diſsimilia redduntur Peccata* (κατὰ ποιότητα) *in* QVALITATE. *Sicut, omne mendacium eſt æquè mendacium: vt ſi dicam Nox eſt, cùm Dies ſit; aut Centaurus viuit & exſiſtit: illud poteſt, hoc non poteſt: ideóque magis mentiar, quàm in illo. Sic in Peccatis, quæ omnia Mendacia dicas: & quatenus talia, perfecta & æqualia: non tamen in Qualitate eadem aut Subiecto.* Talia quædam iſtîc legas: nec dubito quin Chryſippus atque illi (nam quamdiu hæc, & quàm acriter diſputata?) ſubtiliora alia dixerint, quibus lubet indaganda. Nobis ſentẽtia hæc damnata eſt, & inter errores habita olim Nouatianorum. Ambro-
2. De Pœnit. cap. I.
ſius, atque alij Patrum notant: &, vt dixi, verè & ſeueriter notant. Idem Diuus Hieronymus: qui tamen finem & fructum
De Inſtitut. matriſ. famil.
eius Dogmatis non celat. *Stoicorum quidem eſt*, inquit, *delicta omnia paria iudicare, nec vllum inter Scelus & Erratum diſcrimen facere. Nos verò, etſi multum inter Peccata diſtare credimus; tamen* SATIS PRODESSE AD CAVTIONEM *dicimus, etiam minima pro maximis cauere. Non citò ad maiora procedet, qui etiam parua formidat.*
III. Paradox.
A Cicerone hoc eſt, qui in iſtoipſo Paradoxo: *Hac ſententiâ non modò verior, ſed ne vtilior quidem hominum vita reperiri vlla poteſt. Quæ vis eſt enim, quæ magis arceat homines ab omni improbitate, quàm ſi ſenſerint, nullum in delictis eſſe diſcrimen?* Eſt ſanè vetus, ſi non vera, ſententia; nata ante Zenonem notum. Palam in
III. Philip.
Demoſthene: Τὸ δὲ εὐσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον, ἄν τ' ἐπὶ μικροῦ τις, ἄν τ' ἐπὶ μείζονος παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν: *Pium & iuſtum, ſiue in paruo aliquis, ſiue in maiore tranſiliat, eamdem vim habet.* Germanum hoc Stoicum: & æquè extra lineam eſt, quiſquis tranſiuit.

DIS-

DISSERT. XXII.

Sapientem ſumere aliquando mortem poſſe, decere, debere ex Stoico quidem decreto.

INTER Paradoxa numero, quod acriter & curioſè qu aſſertumque fuit, An Sapiens ſponte abeat è vitâ? Aſſe noſtris dico: nec licere tantùm, ſed debere. Cauſſæ comr quia Vita hæc inter Indifferentia eſt, itemque ipſa Mors igitur, non ſumi poſſe, vti opportunitas erit. Sicut à conu tur poſſum ſurgere, & abire: ludum, cùm libet, relinque hîc eſſe. Epictetus: ᾧ γὰρ ἔξεστιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν, τοῦ συμποσί κέτι παίζειν, ἔτι οὗτος ἀνιᾶται μένων; οὐχὶ δ' ὡς παιδιᾷ παραμένε ἂν ψυχαγωγῆται; *Cui enim licet, cùm lubet, à conuiuio diſcedere vltrà ludere: etiámne is manens affligitur & nauſeat? non po ludo, intereſt quamdiu oblectatur?* Modus tantùm & occa res temperant: *neque intereſt multum, mors ad nos veniat, an nos. Illud imperitiſſimi cuiuſque verbum falſum eſſe, tibi pe Bella res eſt, mori ſuâ morte.* Semper enim tua erit, & n quam feciſti. Quid? ianuam aliquis hâc mihi claudat ad tatem? & nónne hæc (Libertas dico) finis aut fructus Sa eſt? torquebit aliquis, vexabit, illudet, inuitum? *Non ſerui* bat puer ille Lacon, & præcipitem ſe dedit. *Qui mori dia uire dedidicit: ſupra omnem potentiam eſt, certè extra omnem ad illum carcer, & cuſtodia, & clauſtra? liberum* OSTIVN Hoc eſt illud oſtium, de quo Epictetus: Τὸ δὲ κεφάλαιον, μ ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος· ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν ἀρέσκῃ τι πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκέτι παίξω· καὶ σύ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα αῦτα, εἰπὼν, οὐκέτι παίξω, ἀπαλλάσσου: *Caput rei, memento, Q* NVA *ſit aperta. ne eſto pueris timidior: ſed vt illi, cùm aliq amplius delectantur, dicunt, Non vltrà ludam: ſic tu, cùm tal videbuntur, dic, Non iam ludam, & deſiſte.* Ianuam dixi? *via* eſt. Statius ad Hemonidē, qui in ore Eteoclis ſe inter

Tu tamen egregius fati, mentiſque, nec vmquam
Indignum paſſure ſitum. qui cominus auſus
Vadere contemptu regis; quáque ampla veniret
Libertas, monſtrare viam.

Digitized by Google

Sen. De Irâ. III. cap. XV. Vis videre, quàm lata? *Quocumque reſpexeris, ibi malorum finis eſt. Vides illum præcipitem locum? illac ad Libertatem deſcenditur. Vides illud mare, illud flumen, illum puteum? Libertas illic in imo ſedet. Vides illam arborem breuem, retorridam, infelicem? pendet inde Libertas. Vides iugulum tuum, guttur tuum, cor tuum? effugia Seruitutis ſunt. Nimis mihi, inquies, operoſos exitus monſtras, & multum animi ac roboris exigentes. Quæris igitur, quod ſit ad Libertatem iter?* QVAELIBET *in corpore tuo* VENA. O limitem verè latum, & penè, quidquid in orbe, complexum!

Hîc alta rupes arduo ſurgit iugo,
Spectatque longè ſpatia ſubiecti maris,
Vis hanc petamus? nudus hîc pendet ſilex,
Hîc ſciſſa tellus faucibus ruptis hiat,
Vis hanc petamus? hîc rapax torrens cadit,
Parteſque lapſi montis exeſas rotat,
In hunc ruamus.

Et plura dic, non omnia ad exitum dices. Vnam naſcendi viam Natura dedit, mille moriendi. Igitur vnam aliquam ingredi Epiſt. LXX. ſuadeat, ſed conſilio & cauſſâ. Nam *Sapiens viuit quantum debet, non quantum poteſt. Videbit vbi victurus ſit, cum quibus, quomodo, quid acturus. Si multa occurrunt moleſta, & tranquillitatem turbantia, emittit ſe: nec hoc tantùm in neceſſitate vltimâ facit, ſed cùm primùm illi cœperit ſuſpecta eſſe Fortuna. Nihil exiſtimat ſuâ referre, faciat finem an accipiat.* Laërtius magis diſtinctè cauſſarum quaſdam aperit, inter Zenonia decreta: Εὐλόγως τέ φασιν ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, καὶ ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων. κἂν ἐν σκληροτέρᾳ γένηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις: *Iuſtè & cum ratione Sapientem educturum ſe è vitâ dicunt, vel pro patriâ, & amicis; vel ſi in acerbis doloribus verſetur, itemque membrorum mutilatione, vel morbis ægrè curandis.* Triplicem dat cauſſam, vel caſum: pro Patriâ, & Amicis; in Animi, itemque Corporis dolore. De primâ, conſentiunt hodie: videamus alias, imò & addamus. Nam & in vltimâ Epiſt. XVII paupertate, mori inuitant. Dicit aliquis, *Neceſſaria deerunt? Primùm deëſſe non poterunt, quia Natura minimum petit. Sed ſi neceſſitates vltimæ inciderint, exſiliet è vitâ, & moleſtus ſibi eſſe deſinet.*

I. Diſſer. cap. IX. Quid hîc Epictetus? fortiter, ſuo more atque indole: Ὅταν χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλαίοντες, περὶ τοῦ αὔριον, πόθεν φάγητε. ἀνδράποδον. ἂν σχῆς,

Digitized by Google

ἂν χῇς, ἕξεις· ἂν μὴ χῇς, ἐξελεύσῃ. ἤνοικται ἡ θύρα: Cùm hodie repleti fueritis, ſedetis plorantes & ſoliciti, quid cras comeſturi ſitis. Mancipium! ſi habueris, habebis: ſi non habueris, abibis. APERTA EST IANVA. At parentes & amici mei plorabunt. Plorent, modò ne tu: ignaui & mali ſint, ne tu. Zenonis hæc ſunt, hominis tetrici & odioſi? ſunt Epicuri. cuius ipſa hæc gnome prodita: *Malum eſt in neceſſitate viuere; ſed in neceſſitate viuere, neceſſitas nulla eſt.* Sen. Epiſt. XII. Idem in moleſtiis & dolore. Diogenes olim aſperè ad Speuſippum, morbidum, & in geſtatorio ſibi obuium: cùm iſte prior dixiſſet: *Salue Diogenes: Tu verò, inquit, non ſalue, qui talis cùm ſis, viuere ſuſtines.* Mouit hominem, & contra ſectæ ſuę decretum, paullo pòſt mortem ſponte ſumpſit. Aſperè quidem hoc Cynicus, vt dixi: ſed ſenſu, quem & Fabius acutè expreſſit. *Nemo, niſi ſuâ culpâ, diu dolet.* Præfat. VII Inſtitut. Quid ergo? ignauiter ſtatim in morbo, aut dolore, è vitâ fugiam? negant noſtri: & pro iis Seneca diſtinguit. Audi, ſcrutare: *Morbum morte non fugiam,* Epiſt. LVIII. *dumtaxat ſanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus, propter Dolorem. ſic mori, vinci eſt. Hunc tamen ſi ſciero perpetuò mihi patiendum: exibo, non propter ipſum, ſed quia impedimento mihi futurus eſt ad omne, propter quod viuitur. Imbecillus & ignauus eſt, qui propter Dolorem moritur: ſtultus, qui doloris cauſſâ viuit.* Habes hîc capitalem, vt ſic dicam, rationem cauſſamque moriendi: ſiquid externum tale erit, vt aut honeſtè aut vtiliter viuere non poſſim. Honeſtè, negant Catonem potuiſſe; vtiliter, Atticum, & tales, qui in extremo ſenio, aut morbo. Nam & Senectutem inter cauſſas habent. Noſter: *De iſto feremus ſententiam, an oporteat* Ibid. *faſtidire Senectutis extrema, & finem non operiri; ſed manu facere. Propè eſt à timente, qui fatum ſegnis exſpectat: ſicut ille vltra modum deditus vino, qui amphoram exſiccat, & fæcem quoque exſorbet.* Sed mox ita decîdit, & ſententiam pronunciat: *Non relinquam ſenectutem, ſi me totum mihi reſeruabit: totum autem, ab illâ parte meliore. At ſi cœperit concutere mentem, ſi partes eius conuellere, ſi mihi non vitam reliquerit ſed animam: proſiliam ex* AEDIFICIO PVTRIDO AC RVENTI. Animum ſenecionis noſtri vides (talis iam erat, cùm hæc ſcripſit) ſed, ô Deus, quàm vegeti eâ parte & valentis! Muſonius, aut quis alius, apud Stobæum iſta ipſa pulchrè: *Sicut* E DOMO *exigi videmur, cùm locator, penſione non ac-* Serm. III.

BIBLIOTECA UNIVERSIDAD ... DERECHO

ceptá, fores reuellit, tegulas aufert, puteum obſtruit: ita & hoc corpuſculo pelli videor, cùm Natura, quæ locauit, oculos adimit, aures, manus, pedes. Non moror igitur ampliùs, ſed velut è conuiuio diſcedo, nihil ægreſcens. Hæc ratio in Senectute valet, aut etiam corpore per morbos iam affecto: & quid opus tergiuerſari, & differre, quod ſtatim eſt futurum? In pœnas, aut riſum viuis:

Lucr. III. *Cur non vt plenus vitæ conuiua recedis,*
Æquo animoque capis ſecuram, ſtulte, quietem?

Quod noſtri etiam longiùs, & ad res lætas, & corpus validum,
III. De Finib. producunt. Cato apud Tullium: *Sed cùm ab his* (quę ſecundùm Naturam ſunt) *omnia proficiſcantur officia: non ſine cauſsâ dicitur, ad ea referri omnes noſtras cogitationes, in his &* EXCESSVM E VITA, & IN VITA MANSIONEM. *In quo enim plura ſunt, quæ* SECVNDVM NATVRAM *ſunt, huius officium eſt, in vitâ manere: in quo autem ſunt plura* CONTRARIA, *aut* FORE *videntur, huius officium eſt, è vitâ excedere. Ex quo apparet, & Sapientis aliquando eſſe officium, excedere è vitâ, cùm Beatus ſit: & Stulti, manere in vitâ, cùm ſit miſer.* Hæc germana ſunt Stoica, ſed obſcuriùs di-
In Eclog. cta: an lux aliqua à Stobæo, id eſt Chryſippo, erit? Φασὶ δέ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως κατὰ πολλοὺς τρόπους, τοῖς δὲ φαύλοις μονὴν ἐν τῷ ζῆν, καὶ εἰ μὴ μέλλοιεν ἔσεσθαι σοφοί. οὔτε γὰρ τὴν ἀρετὴν κατέχειν ἐν τῷ ζῆν, οὔτε τὴν κακίαν ἐκβάλλειν· τοῖς δὲ καθήκουσι, καὶ τοῖς παρὰ τὸ καθῆκον, μετρεῖσθαι τήν τε ζωὴν, καὶ θάνατον: *Aiunt* (Stoici) *interdum & exitum è vitá Probis Sapientibusque, ex officio multimodis conuenire; & contrà, Improbis Stultisque manſionem, etiamſi numquam curæ habituri ſint eſſe Sapientes. Neque enim vel Virtutem retinere in vitá, vel Malitiam eiicere: ſed ex officio, vel non officio, æſtimandam diiudicandamque eſſe Vitam, vel Mortem.* Lux tenuis, tamen aliqua: & radium etiam à Plutarcho addamus. qui miratur, ſi non
De Com. Not. hoc contra *Communes Notiones* dictum, Ἄνθρωπον, ᾧ πάντα τ' ἀγαθὰ πάρεσι, καὶ μηδὲν ἐνδεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ τὸ μακάριον, τούτῳ καθήκειν, ἐξάγειν ἑαυτὸν. ἔτι δὲ, ᾧ μηδὲν ἀγαθόν ἐστι, μηδ' ἔσται, τὰ δεινὰ δὲ πάντα, καὶ τὰ δυσχερῆ, καὶ κακὰ πάρεσι, καὶ παρέσται διὰ τέλους, τούτῳ μὴ καθήκειν ἀπολέγεσθαι τὸν βίον, ἂν μή τι διὰ τῶν ἀδιαφόρων αὐτῷ προσγένηται: *Hominem, cui omnia Bona adſint, quique nullo indigeat ad Felicitatem, huic conuenire vitá diſcedere: contrà autem, cui nec Boni aliquid eſt, nec erit, grauia autem & Mala omnia adſunt, & ad finem aderunt, huic non con-*

uenire abdicare ſe vitâ, niſi aliquid INDIFFERENTIVM *ei interueniat.* Non eſt, ô Plutarche, contra communem ſenſum, niſi illorum, qui hæc inter Bona aut Mala habent. Nobis ſunt *Indifferentia*: & pulchrè philoſophus quiſpiam ſuper ipsâ hac re diſſerens, cùm *Mortem talem* dixiſſet: *Cur ergo non moreris?* iniecit quiſpiam. Atque ille promptè, *Quia indifferens eſt.* Omnino, non ſtatim Sapiens ad eam venit, triſtibus, lætiſve rebus: ſed *Officium* in conſilio habet. Decet me viuere? viuo. Vſus eſt? viuo. Nihil horum? non viuo. Læta me circumſtant? ſed tempeſtatem imminentem video: cur feram vltrà Spei aut Metus moras? *Illum lauda, & imitare,* ait Seneca, *quem non piget mori, cùm iuuat viuere.* Neque rem magnam facies. quamdiu eſt iſtud viuere? hodie, cras, poſt menſem, annum eiicieris, vnde non lubet exire. Ad ſummam, Vita eſt quaſi tunicula. vt illam ſi me ſtringit & moleſta eſt, abiicio; aut ſi etiam indecora eſt, exuo: tale in hac animi veſte. Neque ſoli Stoici iſta: Plato, qui aduerſarius validus cenſetur, vbi iudicio maximè diſſerit, iſtuc ferè abit. Inter leges optimæ illius reip. eſt hæc: *Quid ſi autem aliquis,* inquit, *maximè propinquum & familiarem interfecerit? id eſt, ſeipſum. Hunc talem damnamus, & probris afficimus, quæ ſequuntur: ſi tamen fecerit,* μήτε πόλεως ταξάσης δίκην, μήτε περιωδύνῳ καὶ ἀφύκτῳ προσπεσούσῃ τύχῃ ἀναγκασθεὶς, μηδὲ αἰσχύνης τινὸς ἀπόρου καὶ ἀβίου μεταλαχὼν: *neque ciuitatis decreto iuſſus, neque intolerabili aliquo & ineuitabili Fortunæ caſu adactus, neque ignominiâ pauperis & non ſuſtentandæ vitæ adductus.* Vides exceptiones poni, quas ferè noſtri: etſi magis (fatendum eſt) reſtrictas? Nam excipit *Damnationem publicam,* qualis in Socrate, & Senecâ fuit: excipit *Graues caſus:* excipit extremam *Paupertatem & ignominiam*: ad quæ capita, reliqua ferè trahas. Culpat dumtaxat eum, ὃς ἀργίᾳ τε καὶ ἀνανδρίας δειλίᾳ ἑαυτῷ δίκην ἄδικον ἐπιθῇ: *qui ignauiâ, & timidi animi imbecillitate, iniuſtam ſententiam in ſe tulerit, exſecutusque ſit.* Et nos herclè damnamus. Sed quàm multi alij ad * αὐτοχειρίαν iſtam monitis vel factis ducunt? Aiax apud Sophoclem:

Epiſt. LXXIII.

Lib IX. De Legib.

* ſui interfectionem.

In Aiace flagellif.

> Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου,
> Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται:
> *Nam turpe vitam diutinam viro peti,*
> *Malis eum quæ liberatura haud ſiet.*

Et poſt pauca eius ſententiæ,

> Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
> Τὸν εὐγενῆ χρή.
> *Sed aut honeſtè viuere, aut ſtatim mori*
> *Generoſum oportet.*

Lib. II. cap. LXIII. Quid Plinius? ille verò *Terram matrem etiam venena, noſtri miſertam, inſtituiſſe* credi vult: vt ſcilicet, *facillimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine exſtingueremur, nullo labore, ſentientibus ſimiles.* Et herclè iam olim viri primarij, atque ipſi Reges, venena ad manum habere ſoliti, ad hunc ſubitum aliquem vſum. Liuius: REGIO MORE, *ad incerta Fortunæ, venenũ ſub cuſtode promptum.* Ecce & miniſtrum è fidis, huic cuſtodiæ. Neque neſcio infinitos vſurpaſſe: quid tamen? Abſtinentia ſiue Inedia mitior meliorq; videri poſſit: ſiquid fas in malâ re bonum dici. Illa lentè, & ſine vellicatione aut pugnâ, quam venena adferũt, & ſeptimo Lib. VII. cap. vlt. ferè die tollit. Plinius: *Homini non vtique* (id eſt, non certò & ſemper, etſi plurimùm) *ſeptimo die letalis Inedia: duraſſe & vltra vndecimum pleroſque, certum eſt.* A robore & cõſtitutione internâ hoc pendet. Sicut in Azano Baſsâ Turcico, qui noſtrâ memoriâ Algerio in Africâ præfuit. is ſupra modum benè habitus & pinguis, de medicorum ſententiâ abſtinere cœpit: eoque paullatim produxit, vt ſeptẽ totos dies inediam ferret, ſine noxâ: imò macreſceret, id eſt reualeſceret in multos deinde annos. Exempla autẽ, qui ſe ſubduxerint è vitâ, ſi vel magnorum tãtùm virorum adferam: quis finis ſit? aut quid factius faciam? rationibus enim in hac re, aut irrefragabili certè auctoritate pugnandum ſit: vt eſt diuina: & hæc damnat. Omitto igitur, duobus cõtentus, quæ ſunt culminum ipſorum Porticus noſtrę. Zeno iam nonagintaocto annos natus, cetera valens atq; integer, cùm è ſcholâ veniens pedem offendiſſet lapſuſque eſſet: manu terram pulſans, Euripidéum illud occinit, Ἔρχομαι, τί μ' ἀΰεις; *Venio, quid appellas me?* & domum regreſſus ſponte vitam poſuit. Cleanthes, vlcere in ore nato, cùm ſuaſu medicorum abſtinuiſſet ſe cibo biduum, meliuſq; iam factum eſſet: iiſdem ad cibum reuocantibus, abnuit: *nec, maiore viæ parte confectâ, ſe rediturum.* Ita inediâ obiit. Hæc pro Stoicorum ſenſu dicta ſunto, quibus placita interim ſpontanea hæc ἐξαγωγὴ, plenè & liberè. ſed pro illorum.

DIS-

DISSERT. XXIII.

Decretum hoc reiectum, & oſtenſum non licere, non debere, mixtis rationibus teſtibuſque.

AVD. Heus tu, an non aliquid inclinas? LIPS. Abſit: reſpuo. Quòd accuratiùs dixerim, candidè & magno à me animo factum. Cauſſæ præuaricari numquid debui? & pleraque omnia igitur attuli, nec dicta iis ſubduxi: quia vincere conſtitui, non circūſcribere. Ecce enim omnes iſtos aliosq; colores vnâ Veritatis ſpongiâ iam ibo deterſum. Audi, & intende. Aio plerisq; omnibus priſcæ & verę Sapientiæ, ſententiā hanc damnatam. Homero in primis: apud quem hoc votum exprimitur,

Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ Odyſſ. λ.
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν:
Eligam ego, vel in agris viuens inſeruire
Pauperem apud dominum, cui nec ſit copia victus,
Quàm functus functis dare iura, atque imperitare.

Item magno Pythagoræ. qui *vetat* (ait Cicero) *iniuſſu Imperatoris, id eſt Dei, de præſidio & ſtatione vitæ diſcedere.* De Seneſt. Quid Platoni & aſſeclis? communis hæc aſſertio, *Piis omnibus retinendum eſſe animum in cuſtodiâ Corporis, nec iniuſſu eius, à quo ille eſt datus, ex hominum vitâ migrandum eſſe: ne munus humanum, adſignatum à Deo, defugiſſe videamur.* Cic. in Somn. Scip. Et Apuleius inter illius dogmata: *Sapiens corpus non relinquet inuito Deo. Nam etſi in eius manu eſt mortis facultas, & quamuis ſciat ſe terrenis relictis conſecuturum eſſe meliora, niſi perpetiendum iſtud lex diuina decreuerit, accerſire tamen eum mortem non debere.* De Philoſ. Sicut enim quos magiſtratus in carcerem aut cuſtodiam dedit, niſi eius veniâ non exeunt: ſi faciunt, pœnam ſibi adaugent: ita ſiquis velut furtiuâ diſceſſione è vitâ abit, non vitari miſeriam, ſed cumulari. Talis enim anima metu, dolore, odio feciſſe id videtur: quas paſſiones ſecum aufert, & his velut ſordibus infecta, non venit ad liberos puroſque illos locos. Virgilius Platoniſſans;

Proxima deinde tenent mæſti loca, qui ſibi letum
Inſontes peperêre manu, lucemque peroſi

Proiecêre animas. quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores?

Vna dumtaxat mors licita, atq; adeò laudata; illa, cùm Anima corporeas illecebras, adhuc in corpore conſtituta, contemnit, & ſoluta illis vinculis cælo & ſideribus meditatione infertur: de quâ ſentimus, cùm dicimus, *Philoſophiam mortis ſtudium eſſe*. Talia, & plura, Platonici: iam Ariſtoteles, palàm hanc ſpõtaneam mortem damnat: atque id ratione. Ait enim tantum abeſſe, vt viri fortis aut magnanimi talis exitio ſit, vt cõtrà timidi & ignaui. Verba eius: Τὸ δὲ ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ, τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα· καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν: *Mori ob inopiam, aut amorem, aut aliud moleſtum, non eſt fortis viri, ſed timidi. Mollities enim, fugere difficilia & aſpera. neque mortem, vt bonum ſuſtinet, ſed malum fugiens*. Euripides Herculem loqui conſimiliter facit:

III. Ethic. ad Nicom. cap. VII. & ad Eudem. lib. III.

Ἐσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὤν,
Μὴ δειλίαν ὄφλω τιν', ἐκλιπὼν φάος.
Ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιθ' ὑποστῆναι βέλος:

Conſideraui ego, malis etſi obrutus,
Nequis timorem, vitâ abire, cenſeat:
Nam qui malis ſubſiſtere haudquaquam eſt potis,
Nec ille contra tela ſubſiſtat viri.

Lib. V. Et apud Curtium pulchrè: *Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quàm odiſſe vitam. Sæpè tædio laboris, ad vilitatem ſui, compelluntur ignaui: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque vltimum omnium mors eſt, ad quam* NON PIGRE IRE *ſatis eſt.* Eſt ergo Ignauiæ: quid, quod Sæuitię etiam eſt? Immergis in te ferrum, aut venenum: & id quod alteri factum horreas, in te promptè vſurpas. Varro, ad hos tales:

Quámnam te dicam eſſe feram,
Qui manu corporis feruidos
Aperis lacus ſanguinis,
Atque vitâ te leuas
Ferreo enſe?

Adde iniuſtitiam. Quæ enim lex diuina aut humana permittit innocentem tollere? quæ indemnatum tollere? Si tu alium,

culpæ

culpæ & pœnæ, vel te iudice eſſet: quî magis te poteris? Egregiè Auguſtinus: *Hoc fecit illa, illa ſic prædicata Lucretia: innocentem, caſtam, vim perpeſſam Lucretiam Lucretia inſuper interemit. Proferte ſententiam leges, iudicesque Romani.* Denique dicam & Stultitię eſſe. Quis enim neſcit, impetu hoc ſæpiùs & furore quodam, & feruidâ impatientiâ, quàm conſilio aut deliberatò fieri? Quinctilianus atteſtabitur: *Non fiunt iſta, niſi ſubitò: nec quiſquam (præſertim nullâ graui præcedente cauſsâ) ſpiritum ratione depoſuit.* Poſtremò, an non contra Naturam eſt? nec ipſe Zeno diffitebitur, Mortem eſſe inter ea quæ illa reiicit & aduerſatur. Eſt inquam ita *Indifferens*, vt tamen inter *Apoproegmena* ſiue *Reiectanea* ſit. Ne ſit mala, tamen habet mali ſpeciem: & *ſui cuique amor eſt, & conſeruandi ſe permanendique inſita voluntas, atq. aſpernatio diſſolutionis*: cur igitur, quod aſpernandum erat, ſumis? Cur tantum momenti in aliis illis *Indifferentibus* ponis, vt ad hoc tam triſte decurras? Auguſtinus bellè vobis hîc inſultat: *Quæ Mala, Stoici*, inquit, *miror quâ fronte Mala non eſſe contendant; quibus fatentur, ſi tanta fuerint, vt Sapiens ea vel non poſſit, vel non debeat ſuſtinere, cogi eum mortem ſibi inferre, atque ex hac vitâ emigrare.* Miſera Beatitudo, quæ deſinere & exſtingui ob Indifferens aliquod debeat. Itaque ipſi Stoici, modeſtiores ſæpè & ſapientiores voces ſpargunt, à Vero adacti. Epictetus alibi feruidorum iſtorum vota aut tædia commemorat: *Epictete, nos corpuſculi huius vinculis adſtringi diutiùs non poſſumus: cibum potumque dando, dormiendo, laſſi ſumus. Nónne Mors mala non eſt? nónne cognati deorum ſumus, atque inde venimus? Sine tandem liberari compedibus iſtis, atque illuc redire. Hîc latrones, fures, iudicia ſunt, & quos tyrannos vocant: qui poteſtatem ſibi in nos ſumunt ob hoc corpuſculum, & quæ adhærent. Sine oſtendamus eis, quàm nihil in nos habeant iuris. Libet, libet abire.* Hæc iſti: quid autem ipſe? *Mihi verò dicendum eſt*, inquit: Ἄνθρωποι ἐκδέξασθε τὸν Θεὸν, ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας. τότ' ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔταξεν. ὀλίγος ἄρα χρόνος οὗτος ὁ τῆς οἰκήσεως, καὶ ῥᾴδιος τοῖς οὕτω διακειμένοις: *Homines ſuſtinete, Deum exſpectate, donec ille ſignum dederit, & ſoluerit vos hoc miniſterio: tunc ad eum redite. Nunc autem in præſenti tolerate æquo animo, & incolite regionem iſtam, in quâ vos collocauit. Enimuerò* EXI-

[Margin notes: 1. De Ciuit. c. XIX. — Declam. CCCXLIIII. — Sen. Epiſt. LXXXXI. — De Ciuit. XIX. cap. IV. — 1. Diſſert. cap. IX.]

GVVM TEMPVS HVIVS INCOLATVS, *& facile nec graue iis, qui ſic ſunt affecti*. O verè hîc Epictetum! id eſt, diuinum. Sed & Seneca noſter ſæpè temperat: *Vides quoſdam*, inquit, *optantes mortem, & quidem magis quàm rogari ſolet vita. Neſcio vtros exiſtimem maiorem nobis animum dare: qui depoſcunt mortem, an qui hilares eam quietique opperiuntur. quoniam illud ex rabie interdum ac repentinâ indignatione fit; hæc ex iudicio certo tranquillitas eſt.* Alibi talia notes: ſed etiam alia: neque in vnâ parte conſtiterunt. Sed quid luſoria hæc tela ſpargo? decretoriis opus eſt. Deus, Deus inquam vetat iniuſſu ſuo abire: quid diſputamus, aut nugamur? Vox eius Sacris noſtris prodita, *Non occides*: quem? non te, nõ alium: & ſcito illum vitæ dominum tantùm, qui dedit. Itaque patientiæ exempla infinita apud nos ſunt: & vita in moleſtiis tranſacta; & tormenta tolerata; & mors ipſa ob pietatem obita, ſed obita non ſumpta. Atqui exempla etiam alia, dicet quiſpiam. Sampſon ille, per quem mira Deus operatus, non ſe ruinâ domus, cum aliis oppreſſit? Razias Iudæus, gladio percuſſit, ne in hoſtium poteſtatem veniret, & mox de muro deiecit, denique & inteſtina manibus ſuis ſparſit? quod Sacra ita narrant, vt ſpeciem probantium habere videantur. Reſpondeo, de Sampſone, nihil ſine Deo, imò iuſſione eius factum. Inſtinctus hic fuit: & *ſpiritus latenter hoc iuſſerat* (Auguſtini verba) *qui per illum miracula faciebat*. Simile idem ille Doctor in virginibus cenſet, quæ mortem ſumpſiſſe, ne violarentur, leguntur. Vt in Sophroniâ, quæ Maxentij libidinem repulit, gladium in ſe admiſit: vt in Pelagiâ, quæ flumine vltrò mergi, quàm à milite pollui, elegit. Monitum aut iuſſio Dei hîc quoque præſumenda: & *quis obedientiam in crimen vocet? quis obſequium pietatis accuſet?* De Raziâ, haud æquè promptum definire eſt. Factum eius probum? ambigitur. neque Sacra dicunt, niſi *Nobiliter* & *Viriliter* feciſſe: *Benè* aut *Laudabiliter* non dicunt. Et fatendum eſt, Iudæos poſteriores à moribus gentium paullatim aliquid ſumpſiſſe. à quibus certè fuit, quòd tam crebræ illæ ſui cædes leguntur in excidio Iudææ atque vrbis, quod Ioſephus deſcripſit. Enimuerò cum Auguſtino tutò definimus: *his exceptis, quos vel Lex iuſta, vel ipſe fons Iuſtitiæ Deus iubet occidi; quiſquis hominem, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, Homicidij crimine innecti.* Et nulla tamen, inquies,

Epiſt. xxx.

II. Mach. cap XIV.

I. De Ciuit. c. XXI. & XXVI.

Ibid.

inquies, exceptio eſt? Quid igitur ſi Magiſtratus aut Princeps mortem mihi indîcat, non poſſim aut debeam exſequi? Fuêre enim, & ſunt tempora aut regiones, quibus id fiat. Sub Tiberio, Nerone, Domitiano, commune mittere Tribunum aut Centurionem, & *extremam neceſſitatem denunciare.* Siquis parêret, & mortem occuparet; manebant teſtamenta, iuſta funeris, *pretium* (ait Tacitus) *feſtinandi.* Sin autem; ecce carcer, carnifex, laqueus, Gemoniæ, fiſcus. Apud Iapanes etiam hodie vſitari aiunt, vt Rex offenſus nobilium alicui mandet, *Abi, ventrem tibi ſcinde:* & ille pareat, faciatque. In his igitur talibus, ecquid dicendum? Primùm, quid Stoici, videamus: nam & illi hîc aliquid decernunt. Seneca: *Aliquando, etiamſi certa mors inſtabit, & deſtinatum ſibi* Epiſt. lxx. SVPPLICIVM *ſciet, non commodabit Sapiens* POENAE *ſuæ manum. Stultitia eſt, timore mortis mori. Veniet, qui occidat: exſpecta, quid occupas alienum negotium?* Propior neganti hîc videtur: ſed ſtatim, cũ diſtinctione tamen aliquâ, etiam admittit. *Non poſſis,* inquit, *de re* IN VNIVERSVM *pronunciare. Multa enim ſunt, quæ in vtramque partem poſſunt trahere. Si altera mors cum tormento, altera ſimplex & facilis: quidni huic iniicienda ſit manus? Quemadmodum nauim eligam nauigaturus, domum habitaturus; ita mortem vtique, quâ ſum è vitâ exiturus, meliorem.* Definit ecce, eligi poſſe & debere viam eius mitiorem: & ipſe à Nerone mori iuſſus, fecit. Quid autem noſtri hîc Theologi? firmiter neſcio, & audio in Scholis diſſentire. Si tamen verè dicimus Legem & Magiſtratum poſſe occidere: cur non etiam tali & tali modo, vel manu? Cùm mihi iubent, cur non paream? Iubeant, dico; nam aliud fortaſſe, ſi tantùm permittant. Enimuerò & hoc euenit, ac quæri poteſt. Ecce Maſſiliæ olim, *cicutæ venenum publicè cuſtodiebatur, quod daretur ei, qui cauſſas Sexcentis (id enim Senatus eius nomen erat) exhibuiſſet, propter quas mors eſſet illi expetenda.* Illi audiebant, cognoſcebant, definiebant. Idem in Græciâ alibi, & inſulâ Cêo. Quid igitur? an illis approbantibus, qui ius vitæ necisque in me habent, licebit? Non opinor. nec enim ipſi adigunt, ſed euntem te vltrò non ſiſtunt. Decreto tuo comites, non auctores ſe præbent. Sed omitto, & ſatis habeo vniuersè docuiſſe, Mortem arbitrij noſtri non eſſe: nec Stoicis me, hac parte, ſuffragium dare. Eamus porrò: Valer. II. cap. VI.

DISSERT. XXIIII.

Concluſio, & ad Exercitium adhortatio: cui tria adiumenta vel inſtrumenta data, Exempla, Conuerſatio, Examen.

QVò autem? nam ad metam venimus, nec ſuper Decretis plura mihi video dicendum. Hortandus tantùm es, in animum dicta admittere, ad vſum & opus exſerere, id eſt facere fructum. AVD. Admittere hæc, tuo quoque iudicio, alta ſæpè nimis & grandia? LIPS. Admittere. ſed cum hac prænotione, talia interdum eſſe: bono tamen & vtili quodam fine. Exemplaria quædam iſta perfectæ Virtutis ſunt: adnitere, citrà con-
Pro Mur. ſiſtes. Cicero hoc, ad Catonem: *Mihi videntur præceptores veſtri & Virtutis magiſtri, fines officiorum paullo longiùs protuliſſe: vt cùm ad vltimum animo contendiſſemus, ibi tamen, vbi oporteret,* conſiſteremus.* Contendamus, mi Auditor, atq; etiam conſiſtamus: numquã facturi, niſi Scientiæ Vſum & *Exercitium* adhibemus.

*Ita lege ſine negatione: quæ malè in quibuſdam libris.

Sicut *parùm eſt audiſſe* (ait Epictetus) *probas Drachmas accipiendas,*
I. Differt. cap. XII. *falſas reiiciendas eſſe:* ſed *opus eſt* δυνάμει δοκιμαστικῇ καὶ διακριτικῇ, *facultate probandi & diſcernendi:* ita haud in magno de Bonis Maliſque audiſſe, tractanda ſunt & pernoſcenda Vſu; tum hæc fugienda, illa amplectenda. Quid iuuat iſta omnis diſſertio, & in-
Gregorij Theologi. dagatio, ſi ea tantùm? Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτος ἐμοὶ σοφός· οὐδ' ὅστις γλῶσσαν εὔστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἄστατον καὶ ἀπαίδευτον· ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ οἷς ἐργάζεται παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τοῦ λόγου διὰ τοῦ βίου προστίθησιν: *Non enim qui ſermone ſapit, is mihi ſapit* (ait vir ſanctus) *nec qui linguam diſertam & volubilem habet, mentem autem inconſtantem & indoctam: ſed magis, qui pauca de Virtute diſſerit, multa autem factis oſtendit, & fidem verbis ſuis ipsâ vitâ conciliat.*
Epiſt. XCIIII. Sed & cum Senecâ monemus: *Pars virtutis Diſciplinâ conſtat, pars* EXERCITATIONE. *Et diſcas oportet; & quod didiciſti,* AGENDO *confirmes.* Diogenes Cynicus dictitabat: Οὐδέ γε μὴν τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι. δυνατὴν δὲ ταύτην πᾶν ἐκνικῆσαι: *Nihil omnino in vitâ, ſine* EXERCITATIONE *rectè perfici. hanc autem poſſe omnia euincere.* Vera ſunt: nec militem, nec athletam, nec in vllâ re artificem, ſolis præceptis, ſine iſtâ præſtes: non item
II. Strom. in Sapientiâ, quæ ars eſt vitæ. *Zeno Stoicus* (apud Clementem) *dicti-*

dictitabat, malle ſe vnum videre Indum, qui ſponte flammis abſumatur, quàm omnes de Patientiá audire & diſcere probationes. Quòd ſi aliena facta ſic mouent & iuuant, quid tua? Tria autem ad Exercitium vtiliter inſtituendum conducent, *Exempla*, *Conuerſatio*, *Examen*. Exempla, & à veteribus licet ſumere, quos iure miramur: atque etiam è notis aut nouis non deerunt, quos in tali aut tali re imitere. *Opus eſt iis, ad quos mores noſtri ſeipſi exigant: niſi ad regulam, praua non corriges.* Sed *Conuerſatio* iuuabit maximè: de quâ Seneca: *Nulla res magis animis honeſta induit, dubioſque & in prauum inclinantes reuocat ad rectum, quàm bonorum virorum conuerſatio. Paullatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, aſpici frequenter. Occurſus mehercule ipſe Sapientium iuuat: & eſt aliquid, quod ex magno viro vel* TACENTE *proficias.* Quid? imò iuuabit illeipſe vel cogitatus. Nam & Senecæ hoc monitum admitte: *Aliquis vir bonus eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic tamquam illo ſpectante viuamus, & omnia tamquam illo vidente faciamus.* Sicut Pædagogum pueris damus, qui ducat & coërceat: ſic tener adhuc *animus aliquem habeat, quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat.* Neque aliud ſignum certius progreſſionis in Virtute & profectus, quàm Bonos ſic amare & admirari. *Qui ſic aliquem vereri poteſt, citò erit verendus.* Ac tertium auxilium, *Examen* eſt: ſuper omnia efficax, meo animo, & ſalubre. Dupliciter adhiberi poteſt, *Ab aliis*, & *A ſeſe*. Ab aliis, vt ſicui doctores ac magiſtri ſunt; aut ſiquo in cœtu talis diſciplina. Vti olim apud Indos ſapientes, quos Gymnoſophiſtas dicebant. de quibus Apuleius: *Igitur vbi menſa poſita, priuſquam edulia apponuntur, omnes adoleſcentes ex diuerſis locis & officiis ad dapem conueniunt. Magiſtri perrogant, quod factum à lucis ortu, ad illud diei, bonum fecerint? Hic alius ſe cõmemorat inter duos arbitrum dilectum, ſanatâ ſimultate, amicos ex infenſis reddidiſſe: inde alius, ſeſe parentibus quippiam imperantibus obediſſe: alius, aliquid meditatione ſuâ repperiſſe, vel alterius demonſtratione didiciſſe. Qui nihil habet afferre cur prandeat, impranſus ad opus foras extruditur.* O pulchrum inſtitutum! & numquid vel apud Chriſtianos, melius poſſit? Sed vbi hoc non eſt, ad Pythagoréum illud tranſeundum: & *quid quoque die dixeris, audiueris, egeris, veſperè commemorandum.* Hoc eſt,

Sen. Epiſt. XI. — Epiſt. XCIV. — Epiſt. XI. — Ibid. — Ibid. — I. Florid. — Cic. De Senect.

Apud te, quod dixi Examen inſtituere, & ipſum tibi velut cenſorem aut iudicem ferre.

Laërt. in Pythag.

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Quid prætergreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?

Sen. De Irâ, III. c. XXXVII.

Faciebat hoc P. Sextius, laudatus nobìs anteà vir, *vt conſummato die, cùm ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, interrogaret animum ſuum, Quod hodie malum tuum ſanaſti? cui vitio obſtitiſti? quâ parte melior es?* Et noſter ille Seneca, in aulâ, in coniugio, in ſtudio ſemper aut negotio, quod miremur, vſurpauit. *Vtor*, inquit, *hac poteſtate, &* COTTIDIE *apud me cauſſam dico. Cùm ſublatum eſt lumen, & conticuit vxor moris mei iam conſcia, totum diem mecum ſcrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo. quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cùm poſſim dicere, Vide ne iſtud ampliùs facias: nunc tibi ignoſco.* O vel hoc argumento virum bonum, virum magnum! & qui non ſcripſit ſenſitque ſolùm talia, ſed fecit! Nos quoque, tu meus: & Examen hoc, ſtimulum & protelum Virtutis, cottidie adhibeamus.

Ibid.

Quid enim pulchrius hac conſuetudine, excutiendi totum diem? qualis ille ſomnus, poſt recognitionem ſui, ſequitur? quàm tranquillus, altus, ac liber? cùm aut laudatus eſt animus, aut admonitus, & ſpeculator ſui cenſorque ſecretus iudicat de moribus ſuis! Et in his monitis te dimitto: Sapientiam, & doctores eius ama, & me, qui conatus eſſe.

APPROBATIO.

Tres iſti ad Stoicam philoſophiam Manuductionis libri, quatenus A. Senecæ facem præferunt, vtiliter imprimẽtur. In cuius tamen Senecæ & ſimiliter philoſophantium lectione eſt ita verſandum, vt inconcuſſa interim fide teneantur, quæ de Beatitudine ſcripta reliquit B. Auguſtinus lib. 19. de Ciuit. Dei c c. 4. & 25. VI. Mart. M. DC. III.

Guiliel. Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Archiducalis librorum Cenſor.

PRI-

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis,&c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia,quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibusq; diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur,vt tanquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant,qui diligentem iis ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam,qui eas ita excolunt, vt aliorum meriti docendo,ſcribendo lumina præferant, eosque ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare,quos amare atque animare, ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio conceſſuque ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Litteris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura inſitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeque vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis ſcriptoribus loca, quæ quædam tanquam luſtra erant, illuſtraſti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magiſque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæque à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſa, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patrocinioque noſtro defendendum pro benigna noſtra in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioque te & Typographum tuum aduerſus quorumcumque fraudē, qui lucri cauſa, quod fieri ſolet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtra Cæſarea decernimus, ſtatuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum,

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra ſacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum noſtrorum hereditariorum fines, triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve heredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, heredibúſve tuis, auxilio Magiſtratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici; alter verò ſemiſſis, tibi heredibúſve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & ſacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis extiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuſcumque modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtra ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtra Regia Pragæ, die prima menſis Auguſti, Anno Domini Milleſimo, Quingenteſimo, Nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

Subſign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ M^{tis} proprium.

Io. Baruitius.

Additum ſigillum Cæſ. M^{tis} in cerâ rubrâ.

SVM-

Svmma Privilegii Regis Catholici.

PHILIPPVS *Dei gratia Hiſpaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate ſuo ſanxit, nequis,* IVSTI LIPSI *Hiſtoriarum in alma Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, & item Hiſtoriographi ſui libros quoſcumque, à Cenſoribus legitimis approbatos, præter ipſius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima ſingulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ,* XIV. *Febr.* M. D. XCVII.

Signat.

Verreycken.

Svmma Privilegii Regis Christianissimi.

HENRICVS *Dei gratia Galliarum & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari priuilegio ſanxit, nequis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines,* IVSTI LIPSI, *quos vel hactenus edidit, vel in poſterum editurus eſt libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipſius poſſit. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in litteris, datis Pariſiis,* XIII. *Iulij,* M. DC. V.

Signat.

Perrochel.

TIbi IOANNES MORETE, pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis eſt ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti hos MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM libros tres typis tuis excudas ac diuulges. Ne quis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar & Reges dixerunt.

Iuſtus Lipſius.

Digitized by Google

Digitized by Google